

Za bezbjednost kod kuće: Suzbijanje nasilja nad ženama u regionu OEBS Zbornik dobrih praksi

Priznanja

Dobre prakse predstavljene u ovoj publikaciji istražila je i dokumentovala Elizabet Duban, konsultantkinja, u ime Odsjeka za rodnu ravnopravnost i pod vođstvom Džamile Seftau, šefice Odsjeka i više savjetnice za pitanja rodne ravnopravnosti.

Među ostalima koji su doprinjeli ovoj knjizi su: Ala Kuvatova (Udruženje nevladinih organizacija za rodnu ravnopravnost i ukidanje nasilja nad ženama, Tadžikistan), Amanda Kloer (Američka advokatska komora, SAD), Andro Gigauri (Gruzija), Koni Kamara (Američki komitet za izbjeglice – American Refugee Committee International, SAD), Dilorom Kaidarova (OEBS, Tadžikistan), Dćema Konel (Odsjek UN za unapređivanje položaja žena, SAD), Madis Vainomaa (Misija OEBS-a u Srbiji), Maja Goldstin (Kancelarija OEBS-a u Albaniji), Muhtar Irisov (OEBS, Kirgistan) i Nil Bleklok (Respect, Ujedinjeno Kraljevstvo). Pored toga, dragocjene povratne informacije pružili/e su svi/e eksperti/kinje i mnogi/ge učesnici/ce Seminara o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, organizovanog u Dušanbeu, oktobra 2008. godine. Monika Gutieres bila je veza sa operacijama OEBS-a na terenu i učestvovala u pregledanju ranijih verzija ovog zbornika.

Ova publikacija je dio vanbudžetskog projekta

„Inovativni pristupi suzbijanju nasilja nad ženama u OEBS-u.“

Viša savjetnica za rodna pitanja zahvaljuje Stalnim misijama Austrije, Finske, Francuske, Njemačke i Grčke u OEBS-u, koje su podržale i finansirale ovaj projekat.

Objavio Sekretarijat OEBS, Kancelarija GS/Odsjek za rodnu ravnopravnost

www.osce.org/gender

Urednica: Džamila Seftau, viša savjetnica za rodna pitanja, Kancelarija GS/Odsek za rodnu ravnopravnost

jamila.seftaoui@osce.org

© OEBS, 2009. Sva prava zadržana

ISBN: 978-92-9234-537-2

Sva stanovišta, mišljenja, linkovi i opisi uključeni ili pomenuti u „*Za bezbjednost kod kuće: Suzbijanje nasilja nad ženama u regionu OEBS. Zbornik dobrih praksi*“ jesu mišljenja autora/ki, i njihovo pominjanje ne podrazumijeva zvaničnu podršku ili prihvatanje od strane OEBS-a. Molimo da imate u vidu da zbornik sadrži linkove za Internet prezentacije (vebsajtove) koje ne pripadaju OEBS-u i kojima upravljaju treće strane, a koje mogu sadržati materijale zaštićene autorskim pravom ili drugim pravima trećih strana. OEBS nema kontrolu nad tim Internet stranicama, te stoga ne preuzima odgovornost niti pravnu odgovornost za dostupnost, tačnost ili potpunost eksternih Internet stranica, niti tvrdi da njihovo korišćenje ne bi predstavljalo kršenje gore pomenutih prava.

Navoditi kao: „*Za bezbjednost kod kuće: Suzbijanje nasilja nad ženama u regionu OEBS-a. Kompilacija dobrih praksi.*“ Ur. Džamila Seftau. Beč, 2009.

Dizajn: Ulf Harr

Lektorka: Božana Pavićević

Štampa: YUGRAFIC, Podgorica

Sadržaj

Priznanja.....	2
Predgovor	5
Izrazi koji se u ovoj publikaciji koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.	6
Spisak skraćenica i akronima	7
1 Uvod	8
1.1 Oblici nasilja nad ženama.....	9
1.2 Svrha zbornika.....	11
1.3 Opseg zbornika.....	12
1.4 Struktura i metodologija.....	13
2 Identifikovanje dobrih praksi i pristupa.....	15
2.1 Šta su dobre prakse i kako ih ocenjujemo?.....	15
2.2 Opšti principi kojima se rukovode dobre prakse.....	15
2.3 Strategije u osnovi dobrih praksi	16
3 Razumijevanje nasilja nad ženama: istraživanje i ocjena	18
3.1 Prikupljanje podataka	18
3.2 Indikatori za mjerenje nasilja nad ženama	19
3.3 Analiza iskustava i potreba žrtava	20
3.4 Praćenje i posmatranje.....	21
3.4.1 Praćenje pravnog sistema	23
3.4.2 Praćenje medija	24
3.4.3 Analiza budžeta	24
3.5 Istraživanje kao zagovaranje	25
4 Prevencija	27
4.1 Kampanje podizanja svijesti	27
4.1.1 Svijest javnosti	27
4.1.2 Pružanje ruke ženama/pravna pismenost/osnaživanje žena	36
4.1.3 Rad sa kreatorima politike	38
4.1.4 Obuka za zaposlene u medijima.....	40
4.2 Rad sa muškarcima i dječacima.....	41
4.3 Rad sa mladima.....	47
4.4 Animiranje zajednice.....	52
5 Zaštita i pomoć	54
5.1 Prepoznavanje žrtve.....	54
5.2 Neposredna pomoć i pružanje usluga.....	55
5.2.1 Sveobuhvatne i specijalizovane usluge.....	56
5.2.2 Planiranje bezbjednosti i pomoć pri reintegraciji	59
5.2.3 Izgradnja kapaciteta pružalaca usluga	59
5.3 Krizni centri, sigurne kuće, centri za „sve usluge na jednom mjestu“	61

5.4 Koordinirani odgovor zajednice/referalni mehanizmi	64
5.5 Ekonomsko osnaživanje	67
5.6 Pravna zaštita	69
5.7 Programi za počinioce.....	70
6 Procesuiranje	72
6.1 Zakoni i politike	73
6.1.1 Zakoni o rodnoj ravnopravnosti	73
6.1.2 Unapređivanje zakona i usvajanje posebnih propisa	73
6.1.3 Studije slučajeva dobre prakse u zakonodavstvu	74
6.1.4 Akcioni planovi	77
6.1.5 Kodeksi ponašanja i interne politike.....	79
6.2 Posebna odjeljenja i odgovori	80
6.2.1 Policijske jedinice	81
6.2.2 Sudovi.....	83
6.2.3 Komisije za istinu i pomirenje	84
6.3 Razvoj kapaciteta zaposlenih u sistemu krivičnog pravosuđa i mirovnim snagama	84
6.3.1 Obuka	85
6.3.2 Priručnici, vodiči, uputstva, protokoli	87
6.4 Pravna pomoć.....	89
6.5 Međunarodnopravni mehanizmi.....	92
7 Zaključak.....	94
Prilog: Indeks resursa i praktičnih postupaka.....	95

Predgovor

„Zemlje učesnice OEBS-a... osudile su nasilje nad ženama putem Akcionog plana OEBS-a za unaprjeđenje rodne ravnopravnosti. Sada nam je potrebna konkretna akcija kojom će se te obaveze i posvećenost pretočiti u realnost.“

Elizabet Ren (Elisabeth Rehn), bivša finska ministarka za ravnopravnost i odbranu, u obraćanju Stalnom savjetu OEBS-a u Beču, 15. decembra 2008. godine

Nasilje nad ženama nije nov problem. Duboka patnja i zlo izazvano ovom rasprostranjenom zlopotrebom ljudskih prava nisu se mnogo promijenili tokom vjekova. U velikoj mjeri, iste nejednakosti i neravnoteže snaga koje su uvijek podsticale nasilje nad ženama opstaju i danas. Ono što se promijenilo, međutim, jeste pejzaž, kontekst u kome se nasilje nad ženama dešava. Na nasilje nad ženama se više ne gleda kao na neizbježan dio porodičnog života, društvenih odnosa, radnog mjesta ili rata. Nasilje nad ženama se ne može opravdati.

Nakon širenja ženskog pokreta, aktivistkinje su zatražile da se razmotri pitanje nasilja, osnovnog negiranja jednakih prava. Proteklih decenija, na globalnom nivou dogodile su se značajne promjene u artikulisanju obaveza država da suzbijaju nasilje nad ženama, bilo da je počinjeno od strane pojedinaca ili države, kao čin rata ili u vrijeme mira.

Ako se poslednje decenije 20. vijeka mogu okarakterisati intenzivnim zalaganjem za rješavanje pitanja nasilja nad ženama, pozivima na akciju za ispravljanje nedjela i pokušajima da se reaguje na međunarodnom, nacionalnom i lokalnom nivou, prve godine 21. vijeka uključuju izvjesnu mjeru introspekcije. Mnogo više pažnje je poslednjih godina usredsređeno na aktivnosti pravljenja inventara i pokušaje izrade kataloga intervencija koje stvarno dovode do smanjivanja učestalosti incidenata nasilja nad ženama, veće zaštite i pomoći žrtvama nasilja i okončanja nekažnjavanja onih koji čini to nasilje.

Interes u izdvajanju dobrih praksi u bavljenju problemom nasilja nad ženama u velikoj mjeri proizilazi iz prepoznavanja činjenice da se, uprkos velikim naporima uložnim u ovoj oblasti, nasilje nad ženama nastavlja u svim zemljama svijeta, a u nekim slučajevima, kao što su ratni sukobi i obnova posle sukoba, čak i intenzivira.

OEBS razumije međusobnu povezanost obezbjeđivanja rodne ravnopravnosti, ukidanja nasilja nad ženama i ostvarivanja stvarne i održive bezbjednosti za sve građane. Kada se dozvoli da nasilje nad ženama opstane, to onda dovodi do nastavljanja diskriminacije, stvaranja nestabilnosti i usporavanja razvoja svake nacije. Bavljenje pitanjem nasilja nad ženama je u središtu mandata OEBS-a.

Zemlje učesnice OEBS-a su potvrdile značaj rješavanja problema nasilja nad ženama time što su usvojile Akcioni plan za unapređivanje rodne ravnopravnosti (2004), koji uključuje uputstva Sekretarijatu da razvija aktivnosti za sprečavanje nasilja nad ženama. Odluka Ministarskog savjeta OEBS-a o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama (2005) daje preporuke zemljama učesnicama o mjerama za bolju prevenciju nasilja i zaštitu i pomoć žrtvama. Pored toga, Odlukom OEBS-a o ženama u sprječavanju sukoba, upravljanju krizama i obnovi poslije sukoba (2005), Rezolucija 1325 Savjeta bezbjednosti o ženama, miru i bezbjednosti postaje sastavni dio svih aktivnosti OEBS-a i njom se zemlje učesnice pozivaju da obezbjede puno učešće žena u sprječavanju sukoba, upravljanju krizama i obnovi poslije sukoba.

U tom kontekstu, Odsjek za rodnu ravnopravnost Kancelarije generalnog sekretara pokrenuo je inicijativu zahvaljujući kojoj je nastao ovaj zbornik, *Za bezbjednost kod kuće: Suzbijanje nasilja nad ženama u regionu OEBS. Zbornik dobrih praksi*, koji je predstavljen za vrijeme Stručnog seminara o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, održanog u Dušanbeu, u Tadžikistanu, oktobra 2008. godine. Na seminaru se okupilo 89 međunarodnih eksperata/kinja, kreatora/ki politike, aktivista/kinja NVO i predstavnika/ca međunarodnih organizacija iz 21 zemlje, radi razmjene informacija o dobrim praksama i djelotvornim pristupima prevenciji nasilja nad ženama, zaštiti osoba koje su preživjele nasilje i gonjenju počinitelaca. Posebna pažnja je posvećena četvrtoj temi – učešću, koje se odnosi na napore da se mladi ljudi i muškarci uključe u suzbijanje nasilja nad ženama. Seminar nije bio forum za otkrivanje potpuno novih strategija ili pristupa, već su učesnici/ce razmjenjivali/le svoja stručna znanja i iskustva. Učesnici/ce iz raznih zemalja su se saglasili/le o zajedničkoj osnovi za razgovore i razmatrali/le inovacije i nove prakse koje su ključne za djelotvorne intervencije.

Važan cilj ovog zbornika je, stoga, da se nadoveže na Stručni seminar i da pokaže neke od dobrih praksi koje su proistekle iz inicijativa koje je podržao OEBS, kao i iz projekata koje su podržale druge organizacije, a koji mogu da budu korisna inspiracija za budući rad u regionu OEBS. Ovaj zbornik bi trebalo da bude koristan za koordinatorke / povjerenike/ce za rodna pitanja, ali i za brojno drugo osoblje širom OEBS-a, koje radi na pitanjima kao što su, na primjer, ljudska prava, demokratizacija, borba protiv trgovine ljudima, vladavina prava, reforma rada policije ili vojske. Nasilje nad ženama je složen problem koji zahtjeva međusektorski prisup, a ova kompilacija pruža znatan broj primjera različitih

inicijativa koje imaju za cilj prevenciju, zaštitu i sudsko gonjenje.

Naravno, ovaj zbornik je namijenjen mnogo široj publici nego što su samo strukture OEBS-a – publici koja obuhvata kreatore/ke politike, organe nadležne za sprovođenje zakona, profesionalne pravnike/ce, socijalne službe, edukatore/ke, novinare/ke, sindikate, privatni sektor, donatore i, što je od ključnog značaja, organizacije civilnog društva u svim zemljama učesnicama.

Ovaj zbornik služi kao polazna osnova za prilagođavanje djelotvornih i provjerenih praksi, budući da stvarna promjena mora da se dogodi na nivou država. Nadamo se da će ovo podstaći dalje razgovore o karakteristikama praksi koje su se pokazale djelotvornim i da će dovesti do zajedničkog sprovođenja konkretnih novih inicijativa. U idealnom slučaju, te inicijative će se sprovoditi putem partnerstava, na primjer između državnih organa i grupa civilnog društva, među državama i između država učesnica i Sekretarijata, institucija i misija OEBS-a.

Džamila Seftau

Viša savjetnica za rodna pitanja

Izrazi koji se u ovoj publikaciji koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

Spisak skraćenica i akronima

ABA	Američka advokatska komora
AI	Amnesty International
CEDAW	Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena
CEE	Centralna i Istočna Evropa
SE	Savjet Evrope
DAW	Odsjek UN za unapređivanje položaja žena
DCAF	Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga
DFID	Odjeljenje za međunarodni razvoj (UK)
DPKO	Odjeljenje UN za mirovne operacije
DV	Nasilje u porodici
ECHR	Evropski sud za ljudska prava
ECLAC	Ekonomska komisija UN za Latinsku Ameriku i Karibe
EU	Evropska unija
GBV	Rodno zasnovano nasilje (RZN)
GTZ	Njemačka organizacija za tehničku saradnju
HIV	Virus humane imunodeficijencije
HIV/AIDS	Virus humane imunodeficijencije/Sindrom stečene imunodeficijencije
IACHR	Interamerička komisija za ljudska prava
IASC	Međuagencijski stalni odbor
ILO	Međunarodna organizacija rada (MOR)
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
NVO	Nevladina organizacija
NRM	Nacionalni mehanizam upućivanja (NMU)
ODIHR	Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava
OEBS	Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
OSI	Institut za otvoreno društvo
UN	Ujedinjene nacije
UN-INSTRAW	Međunarodni institut UN za istraživanja i obuku za unapređivanje položaja žena
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNECE	Ekonomska komisija UN za Evropu
UNFPA	Populacioni fond UN
UNICEF	Dječiji fond UN
UNIFEM	Fond UN za razvoj žena
UNMIK	Privremena administrativna misija UN na Kosovu
UNODC	Kancelarija UN za borbu protiv droge i kriminala
UNSCR 1325	Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 1325 o ženama, miru i bezbjednosti
USAID	Agencija SAD za međunarodni razvoj
NNŽ	Nasilje nad ženama
SZO	Svjetska zdravstvena organizacija

1 Uvod

Nasilje nad ženama (NNŽ) je jedna od najrasprostranjenijih i najtrajnijih zloupotreba ljudskih prava u svijetu, koja proizilazi iz duboko ukorijenjenih predstava o nejednakom statusu žena. Kao vodeći uzrok lošeg zdravlja i smrti žena, koji se ipak može spriječiti, ono takođe predstavlja i problem javnog zdravlja. Nasilje nad ženama ima podjednako razorno dejstvo na društvo u cjelini, jer utiče na produktivnost žena i ima za posljedicu opšte ekonomske gubitke. Suzbijanje nasilja nad ženama, posebno u postkonfliktnim i tranzicionim sredinama, ima važne implikacije na bezbjednost ljudi. Zaista, ako se ne rješava, nasilje nad ženama koči razvoj zemlje i izaziva teške poremećaje porodice, zajednice i društvenih struktura i, na kraju krajeva, nanijeto zlo pogađa mnogo širi krug nego što su samo neposredne žrtve.¹

Mada ne postoje univerzalni statistički podaci o učestalosti, globalne, regionalne i nacionalne studije ukazuju na to da je nasilje nad ženama rašireno do uznemirujućih razmjera. Bar jedna od tri žene je doživjela neki oblik fizičkog, seksualnog ili psihološkog nasilja u svom životnom vijeku, najčešće od strane intimnog partnera.² Prema studiji koju je Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) sproveda u više zemalja, stope učestalosti za fizičko i/ili seksualno nasilje se kreću između 29% i 62% anketiranih žena.³ Savjet Evrope (SE) ukazuje na to da je u državama članicama između jedne petine i jedne četvrtine svih žena pretrpjelo fizičko nasilje bar jednom u odraslom dijelu svog života, a više od jedne desetine su bile žrtve seksualnog nasilja uz upotrebu sile.⁴

Treba napomenuti da se ankete kojima se procjenjuje učestalost nasilja nad ženama sprovode upravo zato što je problem latentan, a zvanične statistike često neprecizne. Neki oblici NNŽ, kao što je seksualno nasilje, hronično se nepotpuno prijavljuju.⁵ Druge vrste nasilja se možda ne prepoznaju kao takve, na primjer seksualno uznemiravanje ili nasilje usmjereno ka ženama u toku konflikta, te se stoga nikada ne evidentiraju u nacionalnim statističkim podacima. Međutim, čak i bez preciznih podataka, znamo da nasilje nad ženama pogađa sve društveno-ekonomske i obrazovne klase i ima globalan uticaj na život miliona žena i djevojaka.

Značajan razvoj događaja u posljednjih petnaest godina zahtijeva da se na tako poražavajuće statističke podatke ne gleda kao na neizbježne i neizmjenjive. Početkom devedesetih godina dvadesetog vijeka, ukidanje nasilja nad ženama je postalo težište pažnje UN i utvrđena je obaveza država da pruže zaštitu od takvih povreda ljudskih prava i da reaguju kada se one dogode. Opšta preporuka 19 uz Konvenciju UN o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), usvojena 1992. godine, izričito navodi da je NNŽ oblik diskriminacije koji ometa ostvarivanje pune ravnopravnosti žena. Deklaracija UN o iskorjenjivanju nasilja nad ženama iz 1993. godine artikuliše pravo žene da ne bude izložena nasilju. Značajno je da Deklaracija o iskorjenjivanju nasilja nad ženama potvrđuje pojam dužne pažnje – koncept po kom države imaju obavezu da preuzmu aktivne mjere da spriječe i zaštite žene od nasilja, da odgovore na akte nasilja nad ženama koje počine bilo država ili privatni akteri, i da kazne počiniocima i nadoknade štetu žrtvama. Standard dužne pažnje se često pominje u transkriptu kao obaveza država da sprovedu ono što se u engleskom skraćeno naziva „tri P“ (*prevention, protection and prosecution*), odnosno – *spriječavanje* nasilja nad ženama, *zaštitu* žrtava i *gonjenje* počinilaca nasilja nad ženama.

Kao najveća regionalna bezbjednosna organizacija na svijetu, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) unapređuje sveobuhvatnu bezbjednost putem sprječavanja sukoba, upravljanja krizama i obnove posle sukoba. OEBS sprovodi širok niz aktivnosti koje se odnose na sve tri dimenzije bezbjednosti – ljudsku, vojnopoličku i ekonomsko-ekološku. Upomo prisustvo nasilja nad ženama predstavlja značajan bezbjednosni izazov za sve zemlje učesnice OEBS-a, a bavljene ovim izazovom je u središtu zadataka OEBS-a. Nasilje nad ženama je posljedica rodni razlika u sposobnosti žena da ostvare svoja prava, uključujući ravnopravan pristup obrazovanju i mogućnostima zapošljavanja, resursima i donošenju odluka. Stoga, OEBS pristupa NNŽ kao ozbiljnoj prepreci za ostvarivanje rodne ravnopravnosti. Kako u nedavnom finskom predsjedavanju, tako i u sadašnjem grčkom predsjedavanju OEBS-om, rodna ravnopravnost je u središtu pažnje kao višedimenzioni prioritet koji podrazumijeva sve stubove rada OEBS-a. Sprječavanje i suzbijanje nasilja nad ženama je jedna od prioritetnih oblasti OEBS-a u okviru šireg rada na unapređivanju rodne ravnopravnosti i rješavanju ženskih pitanja vezanih za bezbjednost.

¹ Postoje različita gledišta o upotrebi termina „žrtva“ u kontekstu NNŽ. Mnogima se više sviđa termin „osobe koje su preživjele nasilje“, jer on podrazumijeva ideju da je žena prevazišla situaciju zlostavljanja. U ovoj kompilaciji se koriste oba termina, „žrtva“ (obično u kontekstu napora u pravcu sudskog gonjenja) i „preživjeli/osoba koja je preživjela nasilje“ (u kontekstu zaštite i službi).

² „Koliko je rasprostranjeno nasilje nad ženama?“, pregled podataka, kampanja generalnog sekretara UN „Ujedinjeni za okončanje nasilja nad ženama“, februar 2008.

³ „Multinacionalna studija SZO o zdravlju žena i nasilju nad ženama u porodici“ (SZO, 2005), str. 5.

⁴ Pregled podataka, kampanja Savjeta Evrope za suzbijanje nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici, na http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Fact_Sheet_en.asp

⁵ Na primjer, studija o prevalenciji NNŽ u nekoliko zemalja je ustanovila da je prijavljeno svega između 4% i 13% seksualnih napada počinjenih od strane osoba koje nisu partneri. „Iskorjenjivanje silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja u svim njihovim manifestacijama, uključujući u vrijeme sukoba i sličnim situacijama“ (Generalni sekretar UN, 2008), A/63/216, str. 22.

Tokom 2004. godine, 56 zemalja učesnica OEBS-a pokazalo je brigu za unapređenje ravnopravnosti između muškaraca i žena i smanjenje diskriminacije, usvojivši Akcioni plan za unapređenje rodne ravnopravnosti. Akcioni plan upućuje izvršne strukture OEBS-a, pogotovo Sekretarijat, da razviju programiranje i prate napredak u sprječavanju NNŽ i da podrže izvršne strukture OEBS-a i zemlje učesnice u sprovođenju relevantnih obaveza vezanih za unapređivanje rodne ravnopravnosti.⁶ Ministarska Odluka o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama iz 2005. godine daje preporuke zemljama učesnicama o vrstama mjera koje treba preduzeti kako bi se poboljšala prevencija nasilja i zaštita i pomoć žrtvama.⁷ Jedna druga rezolucija OEBS⁸ iz 2005. godine usredsređuje se na žene u sprječavanju sukoba, upravljanju krizama i obnovi poslije sukoba, i integriše u rad OEBS-a veliki dio sadržaja Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN. Rezolucijom SB UN 1325 i Rezolucijom SB UN 1820, sve strane u oružanim sukobima pozivaju se da preduzmu posebne mjere da zaštite žene i djevojčice od nasilja zasnovanog na rodu, posebno od silovanja i drugih oblika seksualnog zlostavljanja, i od svakog nasilja u situacijama oružanih sukoba.

Posljednjih godina se takođe vidi povećano sumiranje rezultata napredovanja ka eliminaciji NNŽ. Očigledno je da je ostvaren ogroman napredak, od pukog artikulisanja nasilja nad ženama kao povrede ljudskih prava do razvijanja i ispitivanja teorija uzroka i uticaja NNŽ. Brojne Vlade su usvojile zakone, uvele politike i proširile mreže socijalnih službi da bi bolje pomogle osobama koje su preživjele nasilje. Organizacije civilnog društva, posebno organizacije žena, bile su možda najaktivnije u zahtjevima za promjene. Ženske nevladine organizacije (NVO) širom svijeta djeluju samostalno i u koalicijama na stvaranju svijesti o problemu, zaštiti žrtava i zahtjevanju naknade. Ipak, uprkos više od decenije aktivnosti, takođe je jasno da, po svemu sudeći, žene nisu znatno više oslobođene prisustva nasilja nego što su bile u prošlosti. Štaviše, kao što primjećuje UNIFEM, situacija je paradoksalna. „Pejzaž nasilja zasnovanog na rodu je transformisan... [ali] umjesto da se desilo drastično smanjenje nasilja nad ženama, ...izazovi su postali složeniji, otpor prema promjenama dublji, opiranje osnaživanju žena sve otvorenije, a metode koje se koriste za održavanje statusa quo još složenije i podmuklije.“⁹ U ovakvoj klimi, procjena djelotvornih praksi i sposobnost da se perspektivne strategije prilagode promijenjenim okolnostima jesu od životnog značaja u daljim nastojanjima da se okonča nasilja nad ženama.

1.1 Oblici nasilja nad ženama

Nasilje nad ženama manifestuje se kao *fizičko, seksualno i/ili psihološko* zlo.¹⁰ Ove kategorije nasilja se međusobno ne isključuju, a oblike NNŽ treba razumjeti široko, tako da obuhvate niz ponašanja čiji je cilj moć i kontrola nad ženama.

Deklaracija UN o iskorjenjivanju nasilja nad ženama klasifikuje NNŽ u tri osnovna oblika na osnovu toga gde se čin dešava i odnosa između žrtve i učinioca: (1) nasilje u porodici; (2) nasilje u zajednici; (3) nasilje počinjeno ili odobreno od strane države.¹¹ Nasilje počinjeno u domaćinstvu obuhvata nasilje u porodici, koje se još pominje i kao nasilje počinjeno od strane intimnog partnera ili bračno zlostavljanje, da bi se jasno istaklo da počinilac i žrtva imaju dugotrajan odnos. Silovanje u braku i seksualno zlostavljanje djece su takođe vrste NNŽ koje se dešavaju u porodici. Nasilje u zajednici obuhvata silovanje i nedozvoljene polne radnje, seksualno uznemiravanje na radnom mjestu i u obrazovnim institucijama, kao i eksploataciju žena i djevojaka putem trgovine ljudima i prostitucije. Nasilje koji čini država obuhvata upotrebu silovanja tokom rata ili od strane pripadnika organa unutrašnjih poslova, bezbjednosnih ili vojnih snaga u toku oružanog sukoba ili za vrijeme mira, ili od strane mirovnog osoblja u nekonfliktnim sredinama, kao i zlostavljanje žena lišenih slobode u državnim pritvorskim institucijama ili institucijama pod kontrolom države. Te kategorije služe kao uputstvo za razumijevanje obima NNŽ, ali ne treba ih se strogo pridržavati. Pružaoci usluga i zagovornici koji rade sa osobama koje su preživjele NNŽ se često susreću sa oblicima NNŽ koje organi unutrašnjih poslova i pravni sistemi još nedovoljno prepoznaju, kao što su proganjanje ili upotreba novih tehnologija, Interneta i elektronske pošte, za sajber-nasilje nad ženama.¹²

U ovom zborniku se ponekad koristi termin *rodno zasnovano nasilje*. Rodno zasnovano nasilje (RZN)

⁶ Vidjeti stav 44 (c), Akcioni plan OEBS-a za unapređenje rodne ravnopravnosti, usvojen Odlukom br. 14/04, MC.DEC/14/04 (2004).

⁷ Odluka Ministarskog savjeta OEBS br. 15/05, Sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama (2005).

⁸ Odluka Ministarskog savjeta OEBS br. 14/05, Žene u sprečavanju sukoba, upravljanju krizama i obnovi posle sukoba (2005)

⁹ Ni minut više: Okončati nasilje nad ženama (UNIFEM, 2003), str. 12

¹⁰ Neki stručnjaci za NNŽ i rodna pitanja govore i o ekonomskom nasilju. Ovaj termin može da se odnosi na povrede ekonomskih prava žena od strane države (npr. neplaćanje prinadležnosti) ili od strane privatnih činilaca (npr. supruga koji kontroliše porodični budžet).

¹¹ Deklaracija UN o ukidanju nasilja nad ženama, 20. decembar 1993, A/RES/48/104.

¹² Vidjeti npr. Pronalaženje teške ravnoteže: ljudska prava, sprovođenje zakona i sajber nasilje nad ženama, genderIT.org, 19. avgust 2008, dostupno na <http://www.genderit.org/en/index.shtml?w=a&x=96169>

odnosi se na zlo počinjeno nad osobom (muškom ili ženskom) kao posljedica nejednakosti moći koja se i sama zasniva na rodnim ulogama. Nasilje zasnovano na rodu nije sinonim za nasilje nad ženama, ali se često koristi u tom značenju, budući da su žene primarne mete RZN. Zbog rodne diskriminacije, koja stavlja žene u položaj ugroženosti i nemoći, ženske žrtve „trpe teže posljedice u odnosu na ono što trpe muškarci.“¹³

Nasilje počinjeno nad ženama i djevojkama tokom oružanog sukoba i obnove poslije sukoba se pojavilo kao jedan od najšokantnijih oblika NNŽ. U stvari, NNŽ u konfliktnim sredinama nije poseban oblik nasilja, već predstavlja promjenu u intenzitetu i obimu nasilja. U nasilju nad ženama tokom i nakon sukoba izraženo je specifično pomjeranje iz privatne sfere u javnu. Nasilje nad ženama je „često ukorijenjeno u pretkonfliktnim uslovima, ali raste i često postaje prihvaćena praksa u toku konflikta i u fazi poslije konflikta. ...sa prelaskom iz konflikta u mir, nasilje zasnovano na rodu se, po svemu sudeći, seli iz javnog u privatni domen te dolazi do porasta nasilja u porodici.“¹⁴ U skorijim sukobima bila je izražena takva pojava. Silovanje i seksualno nasilje se koriste kao namjerna taktika rata, a žene koje su prisiljene da napuste svoje domove i žive kao izbjeglice ili raseljena lica u logorima posebno su ugrožene nasiljem nad ženama. Nažalost, u nekim slučajevima, mirovne operacije su dovedene u vezu sa seksualnom eksploatacijom. Nestabilnost poslije sukoba dovodi do rastućeg broja žena koje su izložene eksploataciji u prostituciji i do porasta trgovine ženama i djevojkama. Rastuća stopa nasilja u porodici često slijedi nakon formalnog prestanka neprijateljstva, kada se nasilje prenese u porodičnu sferu.

Konflikti i vanredne situacije, jasno, pogoršavaju stanje ugroženosti i izloženosti žena riziku od određenih vrsta NNŽ. Konflikt razara infrastrukturu, dovodi do ekonomske nestabilnosti, stvara duboku traumu i u velikoj mjeri povećava broj lakog oružja koje je lako dostupno. Sukob, u kom su muškarci glavni borci, ima i manje vidljive posljedice, kao što je izazivanje znatnih izmjena u tradicionalnim ulogama polova. Od ključnog značaja je to da se NNŽ ne razmatra odvojeno od naučenih lekcija ili dobrih praksi primijenjenih na druge manifestacije NNŽ. Nasilje nad ženama u situacijama konflikta je neraskidivo povezano sa nivoima i tolerisanjem takvog nasilja u sredini bez konflikta. Nasilje nad ženama „ne pojavljuje se iznenada za vrijeme sukoba. Rodno zasnovano nasilje je dugoročan i endemski problem širom svijeta, koji često dramatično isplivava na površinu tokom vanrednih stanja“.¹⁵

Međunarodna zajednica je preduzela korake da se aktivno pozabavi jedinstvenim ženskim doživljajem sukoba i ulogom koju žene i djevojke mogu da igraju u mirovnim i bezbjednosnim inicijativama. Rezolucija SB UN 1325 o ženama, miru i bezbjednosti (2000) poziva na puno i ravnopravno učešće žena u mirovnim procesima i na uključivanje rodnih pitanja u rad u oblasti bezbjednosti. Zaštita žena i djevojaka od rodno zasnovanog nasilja u oružanom sukobu je istaknuta kao oblast kojoj treba posvetiti posebnu pažnju. Odluka OEBS-a br. 14/05 o ženama u sprječavanju sukoba, upravljanju krizama i obnovi poslije sukoba (2005) integriše Rezoluciju SB UN 1325 u aktivnosti OEBS-a i podstiče zemlje učesnice da preduzmu aktivne korake kako bi obezbijedile puno učešće žena u svim „nivoima sprječavanja sukoba, upravljanja krizama i rješavanja sukoba, i obnove posle sukoba.“ Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 1820 (2008) potvrđuje obaveze zaštite žena od nasilja i naglašava da „uprkos... ponovljenim osudama nasilja nad ženama i djecom u situacijama oružanog sukoba... i ... pozivima upućenih svim stranama u oružanom sukobu da smjesta prekinu takve akte, takvi akti se i dalje dešavaju, a u nekim situacijama postaju sistematski i rasprostranjeni, dostižući zapanjujuće nivoe brutalnosti“. Rezolucija 1820 poziva na prestanak svakog seksualnog nasilja u vrijeme sukoba, razvijanje politika nulte tolerancije i programa obuke, kao i na jačanje institucija na nacionalnom nivou radi pružanja pomoći žrtvama.

¹³ Strategija UNFPA i Okvir djelovanja za rješavanje pitanja rodno zasnovanog nasilja 2008–2011.

¹⁴ Tsjeard Bouta, Georg Frerks i Ian Banon, „Rod, konflikt i razvoj“ (Svetska banka), str. 33.

¹⁵ „Jačanje zaštite od rodno zasnovanog nasilja u stanovništvu pogođenom oružanim sukobom, izvještaj sa radionice“ (UNIFEM i UNICEF, 2005), str. 20.

1.2 Svrha zbornika

Zemlje učesnice OEBS-a shvataju da je sprječavanje nasilja nad ženama prioritet; da bi olakšao rad u ovoj oblasti, OEBS je razvio smjernice o vrstama mjera koje treba preduzeti da bi se poboljšala zaštita i pomoć ženama žrtvama nasilja. Ovaj zbornik nema cilj da ponavlja te preporuke i smjernice OEBS-a. On je prije katalog konkretnih dobrih praksi koje se već koriste u zemljama područja OEBS-a i drugdje i koje se mogu prilagoditi i ponoviti u drugim zemljama. Opšta svrha ovog zbornika jeste da pruži smjernice o djelotvornim inicijativama za *sprječavanje* nasilja nad ženama, *zaštitu* žrtava i *sudsko gonjenje* počinitelaca nasilja. Zbornik nije model za razvoj novih projekata, nego polazna osnova za prilagođavanje djelotvornih i provjerenih pristupa. Iako je širom svijeta preduzet veliki broj projekata i programa posvećenih iskorjenjivanju NNŽ, postoji malo kompilacija sa praktičnim odgovorima i tek po neki rijedak prikaz konkretnih pristupa, konkretnih aktivnosti koje su urodile plodom i postignutih rezultata ili uspjeha. Mnogi izvještaji katalogizuju „naučene lekcije“ sa opštim preporukama i opisima opštih djelotvornih strategija za bavljenje problemom NNŽ. U drugim zbirkama se opisuje samo suština određenog projekta i rijetko pruža dovoljno detalja da bi se razumio kontekst u kojem je inicijativa nastala i izvršena. Važan cilj ovog zbornika je, stoga, da opiše jedan broj inovativnih inicijativa na razumljiv i pristupačan način i da pruži informacije o opštem pristupu, načinu na koji je određeni projekat sproveden, organizaciji koja ga je sprovedla i konkretnim ishodima proisteklim iz projekta. U razradi ovog zbornika, analizirani su napori drugih organizacija na prikupljanju primjera dobrih praksi u vezi sa NNŽ. Te inicijative je značajno pomenuti, budući da ovaj zbornik ima za cilj da dopuni ta nastojanja, a ne da ih duplira. Nekoliko takvih zbirki je opisano u daljem tekstu.

Primjeri zbornika dobrih praksi o NNŽ

Godine 2006, generalni sekretar UN pokrenuo je detaljnu studiju o NNŽ. Izvještaj koji je uslijedio, „Okončanje nasilja nad ženama: sa riječi na djela“, uključuje analizu perspektivnih praksi u tri oblasti: pravu i pravosudnom sistemu, pružanju usluga i prevenciji.¹⁶

Populacijski fond UN (UNFPA) objavio je izvještaj u dva toma o studijama slučaja NNŽ iz svog rada širom svijeta: „Programiranje za bavljenje problemom nasilja nad ženama“. Izvještaji zajedno sadrže detaljne opise 18 projekata, partnera koji su u njih bili uključeni, procesa njihovog sprovođenja, naučenih lekcija i praksi koje su se pokazale djelotvornim u svakom od slučajeva.¹⁷

Godine 2005, Odsjek UN za unapređivanje položaja žena u okviru Kancelarije UN za borbu protiv droge i kriminala sazvalo je sastanak ekspertske grupe kako bi se identifikovali faktori koji određenu inicijativu čine dobrom praksom, i identifikovali zakoni, planovi, politike i drugi pristupi koji su bili djelotvorni u suzbijanju nasilja nad ženama.¹⁸ Izvještaj sa tog sastanka bilježi neke od izazova u pokušajima da se odrede zajednički elementi dobrih praksi i postavlja opšte principe u pozadini dobrih praksi u pravu, pružanju usluga i u prevenciji.¹⁹

Godine 2002, Razvojni fond UN za žene (UNIFEM) sproveo je niz regionalnih posmatranja kako bi ispitao razmjere i prirodu nasilja nad ženama i zabilježio napore učinjene u borbi protiv ovog problema. Rezultati posmatranja/ispitivanja su istaknuti u izvještaju „Ni minut više: Okončati nasilje nad ženama“ (2003), u kojem su razmotreni zajednički elementi strategija koje obećavaju dobre efekte širom svijeta²⁰.

U okviru svoje kampanje protiv nasilja u porodici, 2005–2007. godine, Savjet Evrope je pratio napredak koji su postigle njegove države članice. Mada prvenstveni cilj nije bio da se otkriju inovacije, studije o procjeni postojećeg stanja koje su proistekle iz kampanje ipak otkrivaju korisne informacije o razvoju dobrih praksi u Evropi²¹.

Biro za Evropu i Evroaziju Agencije SAD za međunarodni razvoj (USAID) periodično sprovodi istraživanja o različitim aspektima NNŽ, u cilju poboljšanja programiranja USAID-a, razmjene informacija o djelotvornim praksama i dobijanja preporuka od eksperata za dalji rad. Skoriji izvještaji usredsređeni su na najbolje prakse u programiranju za sprječavanje trgovine ljudima, zaštitu i pomoć žrtvama trgovine

¹⁶ Izvještaj je dostupan na: <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-sg-study.htm>.

¹⁷ „Programiranje za bavljenje problemom nasilja nad ženama, 10 studija slučaja“ (UNFPA, 2007), dostupno na <http://www.unfpa.org/public/publications/pid/386>. „Programiranje za bavljenje problemom nasilja nad ženama, osam studija slučaja, drugi tom“ (UNFPA, 2009), dostupno na <http://www.unfpa.org/public/publications/pid/1913>.

¹⁸ „Dobre prakse u suzbijanju i eliminisanju nasilja nad ženama“, izvještaj sa sastanka ekspertske grupe (DAW i UNODC, 17-20. maj 2005).

¹⁹ Stručni radovi i završni izvještaj sa sastanka su dostupni na <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-egms-goodp2005.htm>

²⁰ Izvještaj je dostupan na: http://www.unifem.org/resources/item_detail.php?ProductID=7.

²¹ Videti npr. „Zaštita žena od nasilja: analitička studija rezultata druge runde praćenja sprovođenja Preporuke“ (2002) 5 (Savet Evrope/CDEG, 2008) 2 rev (2008), dostupna na: http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/05._Violence_against_women/.

ljudima, kao i na metode kombinovanja usluga za žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima²².

Godine 2007, NVO „Changemakers“ (Nosioci promjena) sponzorirala je takmičenje na temu porodičnog nasilja – „To nije privatna stvar! Okončajmo zlostavljanje u intimnim i porodičnim odnosima“. Model takmičenja NVO „Changemakers“, zasnovan na saradnji, koristi se da bi se došlo do plodotvornih rješenja za problem nasilja u porodici i podržala diskusija o inovativnim pristupima. U okviru takmičenja, NVO „Changemakers“ je stvorila matricu „najperspektivnijih i najinovativnijih pristupa transponovanih u odnosu na faktore koji leže u osnovi i na kojima se zasniva određeni društveni problem“, poznat kao mozaik rješenja. Mozaik rezimira 42 konkretna projekta kojima se ispituju ukrštanja između dokazanih principa i barijera koje ostaju u rješavanju pitanja nasilja koje čini intimni partner²³. Informacije o 31 projektu iz 13 zemalja dostupne su putem Internet sajta organizacije²⁴.

Bavljenje problemom NNŽ zahtijeva sveobuhvatne i koordinirane napore niza subjekata, prvenstveno vladinih i nevladinih organizacija (NVO) i nadamo se da će ovaj zbornik poslužiti kao koristan izvor za širok niz zainteresovanih strana, kao što su kreatori politike, organi unutrašnjih poslova, profesionalni pravници, službe socijalne zaštite, edukatori, novinari, sindikati, međunarodne organizacije, donatori i drugi. Uz priznanje doprinosa organizacija civilnog društva u suzbijanju nasilja nad ženama, ovaj zbornik treba da posluži kao posebno koristan vodič za ženske organizacije i organizacije za zaštitu ljudskih prava, ali treba napomenuti i to da primarnu ulogu u eliminisanju NNŽ treba da odigraju upravo Vlade. Gdje je to moguće, zbornik ističe djelotvorna partnerstva između Vlade i sektora NVO.

Pod zastavom korporativne odgovornosti, privatni sektor postaje sve aktivniji u bavljenju pitanjem nasilja nad ženama. Akteri privatnog sektora ne samo da podržavaju programiranje u borbi protiv nasilja davanjem finansijskih priloga direktno fondacijama i organizacijama žena²⁵, nego i nezavisno razvijaju pozitivne inicijative, kao što su usvajanje kodeksa ponašanja za zaposlene i politika nulte tolerancije, distribucija materijala o podizanju svijesti zaposlenima, klijentima i kupcima i pružanje tehničke pomoći drugim organizacijama. Ovaj zbornik uključuje nekoliko primjera inicijativa privatnog sektora sa ciljem podsticanja jačih partnerstava javnog i privatnog sektora d se bave pitanjem NNŽ.

1.3 Opseg zbornika

Opseg ovog zbornika nije ograničen ni na jedan oblik NNŽ. Međutim, u prikupljanju informacija o dobrim praksama konstatovano je da je znatno više informacija dostupno o aktivnostima koje se bave nasiljem u porodici, ili nasiljem u porodičnoj sferi, nego o ostalim oblicima nasilja. Nedavne studije potvrđuju ideju da je nasilje u porodici čest oblik NNŽ. Na primjer, praćenje država članica Savjeta Evrope ukazuje na to da je kod žena koje se susreću sa nasiljem počinitelj najčešće partner ili bivši partner. Od 12% do 15% svih žena u regionu SE imalo je vezu u kojoj su zlostavljane.²⁶ Globalne studije ukazuju na to da su polovinu svih žena žrtava ubistva ubili sadašnji ili bivši supružnici ili partneri; u nekim zemljama ta stopa doseže čak 70%²⁷. Ovaj zbornik ima cilj kako da napravi katalog nekih od najboljih praksi u vezi sa nasiljem u porodici, tako i da otkrije dobre prakse i inovacije usmjerene ka drugim oblicima NNŽ.

Mnogo se radi na problemu trgovine ženama i djevojkama, a veliki dio tog posla je dobro dokumentovan u publikacijama o pojedinim zemljama ili publikacijama koje se bave tom konkretnom temom. Iz tog razloga, ovaj zbornik sadrži pozitivne inicijative u vezi sa problemom kako trgovine ženama i djevojkama, tako i njihove seksualne eksploatacije, ali to nije njegova centralna tema.

²² Vidjeti npr. „Najbolje prakse programiranja radi zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima u Evropi i Evroaziji“ (USAID, 2008) (Doc ID: PN-ADN-295); „Najbolje prakse u sprječavanju trgovine ljudima u Evropi i Evroaziji“ (USAID, 2009) (Doc ID: PN-ADN-296); „Metodi i modeli za kombinovanje usluga za žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima u Evropi i Evroaziji“, (USAID, 2008) (Doc ID: PN-ADN-297). Svi izvještaji su dostupni na <http://dec.usaid.gov>, uz pozivanje na identifikacione brojeve dokumenta.

²³ Mozaiku rješenja se može pristupiti sa: <http://www.changemakers.net/en-us/competition/endabuse/mosaic>.

²⁴ Prijave podnijete na konkursu „Nije privatna stvar! Okončanje zlostavljanja u intimnim i porodičnim odnosima“ mogu se vidjeti na adresi <http://www.changemakers.net/en-us/competition/endabuse>.

²⁵ Na primjer, 2008. godine Avon Products, Inc. je najavio javno-privatno partnerstvo sa UNIFEM i dodijelio milion američkih dolara Povereničkom fondu UN pod upravom UNIFEM-a za okončanje nasilja nad ženama. „UNIFEM i Avon objavljuju partnerstvo za okončanje nasilja nad ženama i podsticanje osnaživanja žena: Kompanija daje prilog Povereničkom fondu UN“, saopštenje za štampu, 4. mart 2008. U toku 2009. godine, Avon je Povjereničkom fondu dodijelio dodatnih 250.000 američkih dolara. Avon dodjeljuje preko 1,75 miliona dolara Novim partnerstvima za okončanje nasilja nad ženama, dostupno na <http://responsibility.avoncompany.com/page-127-avon-commits>. The Body Shop trenutno vodi međunarodne kampanje o nasilju u porodici „Zaustavimo nasilje u porodičnom domu“, http://www.thebodyshop.co.uk/_en/_gb/values-campaigns/stop-violence.aspx?

²⁶ Vidjeti pregled podataka „Kampanja Saveta Evrope za suzbijanje nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici“, dostupno na http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolence-campaign/Fact_Sheet_en.asp

²⁷ „Koliko je rasprostranjeno nasilje nad ženama?“, pregled podataka, kampanja generalnog sekretara UN „Ujedinjeni za okončanje nasilja nad ženama“, februar 2008.

Posebno značajan cilj ovog zbornika jeste da istakne projekte koji se bave NNŽ u kontekstu sukoba i obnove poslije sukoba. Kao što je gore opisano, NNŽ u konfliktnoj sredini nije jedinstven oblik nasilja, već obuhvata druge akte, kao što je silovanje, trgovina ženama i nasilje u porodici. Međutim, mali broj državnih agencija ili organizacija posvjećuje značajnu pažnju naporima za sprječavanje, zaštitu i sudsko gonjenje u kontekstu sukoba. Mada ovo predstavlja poseban izazov za postojeći zbornik, OEBS je, s obzirom na svoj mandat koji se odnosi na opštu bezbjednost i na svoj geografski domašaj, prirodno pozvan da bude predvodnik u razvoju zbornika dobrih praksi u pitanjima NNŽ u kom se skreće pažnja na posebnu prirodu situacija sukoba i obnove poslije sukoba, i da od takvog zbornika ima koristi. Ovaj zbornik nastoji da obuhvati prakse koje se bave pitanjem NNŽ nastalim u postkonfliktnim sredinama, ali ipak treba napomenuti da se većina tih projekata bavi nekim konkretnim oblikom NNŽ, na primjer nasiljem u porodici ili nedozvoljenim bludnim radnjama, a da oni koji ih sprovode ne govore uvijek eksplicitno o načinu na koji je pristup prilagođen postkonfliktnoj sredini.

Neke od dobrih praksi u zborniku potekle su iz zemalja koje se decenijama bave pitanjem NNŽ, dok su druge razvijene u zemljama koje tek sada posvećuju pažnju ovom problemu, budući da ima primjera projekata sa dobrim izgledima za uspjeh i inovacija na obje strane spektra. Čak i u „najrazvijenijim“ zemljama, još uvijek postoji potreba za „rutinskim“ ili „osnovnim“ radom u oblastima kao što je jačanje svijesti i pružanje usluga. Istovremeno, praktični realizatori projekata u zemljama koje razvijaju osnovne programe mogu da iskoriste informacije o novim teorijama, novonastalim vrstama NNŽ i najmodernijim programima, ali i da izbjegnu neke od neželjenih posljedica sa kojima su se drugi susreli prilikom isprobavanja novih pristupa.

Dobro je poznato da su i djeca često uzgredne žrtve nasilja nad ženama, bez obzira na to da li su neposredne mete tog nasilja. Dok djelotvorni programi borbe protiv nasilja prilaze problemu cjelovito, nasilje nad djecom takođe podrazumijeva i poseban, sopstveni skup odgovora. Ovaj zbornik namjerno ne razmatra programe usmjerene na pomoć djeci. Međutim, mnoge dobre prakse u stvari vode računa i o potrebama djece time što se bave ženama koje su najčešće njihovi staraoci. Ovaj zbornik govori o nasilju nad ženama, ali taj termin treba razumjeti kao sinonim za nasilje usmjereno prema ženskim osobama svih godina starosti, te stoga obuhvata dobre prakse koje se bave i nasiljem nad djevojčicama.

Najzad, zbornik upućuje i na prakse i projekte koji imaju kao cilj iskorjenjivanje rodno zasnovanog nasilja, kao nasilja koje se čini nad nekom osobom (ženskom ili muškom) kao posljedica nejednakosti moći zasnovane na rodnim ulogama.

1.4 Struktura i metodologija

Postoji nekoliko specifičnosti u načinu na koji ovaj zbornik pristupa nasilju nad ženama. Dobre prakse nisu grupisane prema vrsti nasilja kojim se bave, budući da je utvrđeno da su mnogi od najboljih pristupa usmjereni na razloge koji leže u korijenu svih oblika nasilja nad ženama, i stoga je takva klasifikacija smatrana nekorisnom. Ipak, učinjeni su naponi da se napravi razlika kod određene vrste NNŽ kada je određena praksa imala veoma uzan fokus, kao što može biti slučaj, na primjer, sa smanjivanjem potražnje među muškarcima za eksploatacijom prostitutki ili žrtava trgovine ljudima.

Dobre prakse i pristupi razvrstani su u zborniku na osnovu toga da li se bave prevencijom, sudskim gonjenjem ili zaštitom. Međutim, treba napomenuti da se čak i ova kategorizacija može pokazati nepreciznom. Nasilje nad ženama zahtijeva mnogostran pristup na više nivoa, i mnoge dobre prakse se oslanjaju na druge i podrazumijevaju i druge prakse. Na primjer, kampanje za podizanje svijesti ili pravno opismenjavanje, koje za ciljnu grupu imaju žene koje možda doživljavaju nasilje, neizostavno će dovesti do toga da više žena zatraži pomoć. Stoga takva kampanja zagovaranja (prevencije) mora da uzme u obzir to da li su službe dovoljne da bi se odgovorilo na pojačanu svijest žena i izašlo u susret njihovim zahtjevima (zaštita).²⁸

Struktura ovog zbornika osmišljena je tako da predstavi informacije na način koji će biti od najveće pomoći praktičarima koji razvijaju programiranje i namjeravaju da nauče iz uhodanih dobrih praksi i da ih ponovo primjene. Tako okvir zbornika čine vrste praksi za koje izgleda da postoji saglasnost da su zaista „dobre.“ Unutar tog okvira, kojim se opisuju opšti pristupi, dati su konkretni primjeri perspektivnih i inovativnih projekata i aktivnosti. Nekoliko poznatih izvora, vodiča i setova alata su pomenuti kada se smatraju posebno korisnim u razvijanju dobrih praksi. Kad god je to moguće, dati su linkovi za više informacija.

Informacije iz ovog zbornika prikupljene su prvenstveno putem javno dostupnih izvora, uglavnom na Internetu. Materijali koje su objavila međunarodna i međuregionalna tijela, na primjer UN, SE, Evropska unija i OEBS bili su ključna polazna osnova za ovaj projekat. Ove organizacije su prikupile opširne smjernice o načinu na koji standardi ljudskih prava koji se odnose na NNŽ treba da budu implementirani

²⁸ „Ni minut više: kraj nasilja nad ženama“ (UNIFEM, 2003), str. 35.

na nacionalnom nivou. Te smjernice stvaraju okvir za određivanje najboljih praksi. Pored toga što postavljaju standarde, UN, SE, EU i OEBS takođe finansiraju i veliki broj raznih organizacija radi sprovođenja različitih projekata koji se bave NNŽ. Informacije dobijene od tih grupa, kao i drugih agencija (državnih i privatnih), o pristupima i projektima koje smatraju značajnim su stoga posebno razmotrene u ovoj kompilaciji. Treba pomenuti da je izražen nedostatak ocjena projekata i informacija o standardnom mjerljivom učinku. Čak i kada donatori ocijene projekte koje su finansirali, to pokreće pitanja nepristrasnosti i mogućnosti poređenja programa bez zajedničkog seta indikatora za mjerenje uspjeha. Ova tema je detaljno razmotrena u daljem tekstu, ali je ipak važno naznačiti da su mnogi primjeri inovativnih i pozitivnih pristupa nasilju nad ženama možda morali da ostanu neprimjećeni zbog primjene gore opisane metodologije.

Pripremu zbornika je znatno olakšao Stručni seminar o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek OEBS-a za rodnu ravnopravnost od 20. do 22. oktobra 2008. godine u Dušanbeu, u Tadžikistanu; tada su međunarodni eksperti iz više od 21 zemlje opisali inicijative koje su se pokazale uspješnim i razgovarali o zajedničkim karakteristikama inovativnih pristupa u oblastima prevencije, zaštite i sudskog gonjenja²⁹.

²⁹ Materijali sa Stručnog seminara o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodnu ravnopravnost Sekretarijata OEBS, oktobra 2008, dostupan na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html. Informacije sakupljene tokom konsultacija NVO iz Zajednice Nezavisnih Država sa Specijalnim izvjestiocem za nasilje nad ženama, održanim u Sankt Petersburgu, u Rusiji, septembra 2008, takođe su uključene u ovu kompilaciju.

2 Identifikovanje dobrih praksi i pristupa

2.1 Šta su dobre prakse i kako ih ocjenjujemo?

„Najbolje prakse“ u rješavanju problema nasilja nad ženama su predmet mnogih diskusija na međunarodnom, nacionalnom i lokalnom nivou, ali kako da znamo da li je neki pristup zaista „najbolji“? Šta uopšteno možemo reći o najperspektivnijim, najinovativnijim i najuspješnijim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama? Uprkos pokušajima da se identifikuju najbolje prakse tako da mogu da se prouče i ponovo primjene, ne postoje dogovoreni principi ili kriterijumi onoga što čini te prakse. Štaviše, čak se i termin „najbolji“ koristi sa sve više ustezanja, a postoji i tendencija ka oprezu u proglašavanju nekih praksi boljim od drugih. Stoga, ovaj zbornik, kao i druge studije sprovedene radi pravljenja „inventara“ odgovora na NNŽ, kvalifikuje prakse kao „dobre“, „perspektivne“ ili čak „djelotvorne“³⁰. Čak i tada, potreban je oprez kada se neka praksa karakteriše kao „dobra“ ili „perspektivna“. Da li je neki pristup djelotvoran u velikoj mjeri zavisi od standarda prema kom se ocjenjuje, kao i od posebnog lokalnog konteksta u kom se koristi.

Kao što napominje Generalni sekretar UN, „na ono što dobro funkcioniše utiče uređenje države, njena posvećenost ravnopravnosti žena, njen odnos sa nevladinim organizacijama i civilnim društvom i sredstva kojima raspolaže“.³¹ Dalje, raznovrsnost kontekstâ u kojima se odigrava nasilje nad ženama, kao i brojni i raznovrsni odgovori na njega, otežavaju izvođenje opštih zaključaka o praksama koje mogu biti djelotvorne na globalnom nivou. Zaista, prakse koje izgledaju uspješne u pomaganju nekim ženama mogu biti nedjelotvorne kada je riječ o osobama suočenim sa brojnim nepovoljnim okolnostima ili diskriminacijom, kao što su žene izbjeglice ili žene sa invaliditetom. Konačno, činjenica da postoji veoma malo ocjena ili dugoročnih procjena određenih programa ili pristupa dalje ograničava korisnost karakterisanja nekih praksi kao „dobrih“.

Da bi artikulisao bar neka od obilježja dobrih praksi, ovaj zbornik se oslanja na nekoliko osnovnih kriterijuma. „Dobra“ praksa je inovativna (pruža kreativna rješenja zajedničkog problema), održiva (zasniva se na multisektorskim partnerstvima) i djelotvorna (ima dokaziv uticaj na smanjenje NNŽ ili slabljenje njegovog dejstva). Dobre prakse su „društveno, kulturno, ekonomski i ekološki održive,“ imaju potencijal za ponovnu primjenu i mogu da služe kao inspiracija za nove inicijative u drugim kontekstima.³²

2.2 Opšti principi kojima se rukovode dobre prakse

Uprkos nedostatku konsenzusa o tome šta čini najbolje ili dobre prakse, postoji saglasnost o ključnim odlikama i karakteristikama koje leže u osnovi djelotvornih intervencija. Ove karakteristike se u nekoj kombinaciji nalaze u dobrim praksama borbe protiv nasilja nad ženama i mogu se smatrati standardima ili preduslovima za rješavanje problema NNŽ. Ti preduslovi, na primjer „osnaživanje žena“, obično nisu samostalni ciljevi, nego strategije na višem nivou koje imaju uticaja na oblikovanje određenog programa ili projekta. Studija generalnog sekretara UN o nasilju nad ženama³³ takođe identifikuje vodeće principe u oblastima prava i pravde, pružanja usluga i prevencije. Spisak dat u daljem tekstu nije iscrpan, ali predstavlja pokušaj da se pruži okvir za vodeće principe koji su sintetizovani na osnovu preporuka međunarodnih tijela o tome kako sprovoditi obaveze suzbijanja nasilja nad ženama, ili su ih identifikovali praktičari.

Prava žena kao ljudska prava: Strategija od presudne važnosti za svaki rad na zagovaranju je to da se jasno pokaže da je nasilje nad ženama povezano sa drugim povredama ljudskih prava i stoga države imaju obavezu da primjene princip dužne pažnje. Važan prateći princip koji je u osnovi svih dobrih praksi jeste to da se one bave *uzrocima koji leže u korijenu* nasilja nad ženama³⁴, kao što su sistemska neravnopravnost između muškaraca i žena, pitanja moći i kontrole i rodna diskriminacija.

³⁰ Vidjeti „Okončanje nasilja nad ženama: sa riječi na djela“ (Generalni sekretar UN, 2006), str. 101; „Dobre prakse u suzbijanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama“, izvještaj sa sastanka ekspertske grupe (DAW i UNODC, 17–20. maj 2005).

³¹ „Okončanje nasilja nad ženama: sa riječi na djela“, str. 286.

³² Ova artikulacija predstavlja sintezu kriterijuma koje je predložio Institut za ljudska prava i humanitarno pravo Raul Vollenberg. Vidjeti „Najbolje prakse rodne pravde“ (2007) i Internet sajt UNESCO-a o temi „Šta je dobra praksa“, dostupno na <http://www.unesco.org/migration>.

³³ Detaljna studija o svim oblicima nasilja nad ženama. Izveštaj generalnog sekretara UN (2006), A/61/122/Add.1.

³⁴ Mnoge intervencije mogu imati neki pozitivan efekat na smanjenje nasilja uopšte (npr. ograničenje prikazivanja akata nasilja na televiziji i filmu), ali suštinska strategija za rješavanje pitanja nasilja nad ženama je priznavanje i jačanje svijesti o posebnim uzrocima i onima koji leže u osnovi ovog oblika nasilja.

Žene u središtu zbivanja: Suštinska karakteristika svih dobrih praksi je to da se njima osnažuju žene, ekonomski, politički ili na druge načine, da ostvare promjene u svojim životima i u društvu. Žene koje su preživjele nasilje, posebno korisnice usluga, treba da učestvuju u stvaranju, sprovođenju i ocjeni programa. Djelotvorne intervencije su one koje se zasnivaju na razumijevanju potreba artikuliranih od strane samih žena, a ne u ime žena.

Muškarci su odgovorni i takođe angažovani: Vodeći princip praksi koje se bave nasiljem nad ženama je to da su njihova ciljna grupa muškarci. Programi koji se obraćaju muškarcima kreću se od onih koji priznaju odgovornost muškaraca kao počinitelja nasilja i uspostavljaju odgovarajuće mjere gonjenja i liječenja, do onih koji uključuju nenasilne muškarce kao pozitivne uzore, kao aktiviste u sprječavanju nasilja nad ženama i zagovornike rodne ravnopravnosti u svim sferama.

Politička posvećenost i liderstvo: Dobre prakse su one koje se zasnivaju na jasnoj političkoj volji nacionalnih vlasti i imaju njihovu podršku. Rukovodioci na svim nivoima, u političkom kabinetu, predstavnici vjerskih vlasti, iz lokalne zajednice, čak i priznati sportisti ili poznate ličnosti mogu da utiču na to kako se nasilje nad ženama percipira i da odigraju ulogu u promjeni društvene tolerancije prema ovom problemu.

Pristupi zasnovani na dokazima: Sve djelotvorne intervencije podržavaju precizni empirijski podaci o obimu nasilja nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama po svaku ženu koja je preživjela nasilje, ali i po članove porodice i društvo u cjelini³⁵.

Koordinacija, saradnja i partnerstva: Multisektorski pristup koji koordinira i uključuje širok niz aktera je princip kojim se rukovodi svaki rad na poboljšanju opšteg reagovanja na nasilje nad ženama. Konkretni akteri ili interesne grupe mogu da se razlikuju, u zavisnosti od vrste NNŽ o kojoj je riječ, ali je strategija ista – rad sa širokim spektrom profesionalaca i službi od nacionalnog nivoa do nivoa zajednice i najširih masa i izgradnja partnerstava među sektorima.

Razmjenjivanje znanja, unapređivanje vještina i obuka: Korišćenje programa razmjene znanja i obrazovnih programa je taktika, a ne strategija. Ipak, ona je ovdje uključena kako bi ilustrovala vodeći princip da praktičari koji rade na borbi protiv NNŽ treba redovno i rutinski da razmjenjuju informacije i učestvuju u unapređivanju vještina. Usljed toga, obuka za pružaoce usluga, organe unutrašnjih poslova, pravni i zdravstveni sektor, kreatore politike i sve druge ključne interesne grupe, treba da bude uključena u uobičajene poslove razvoja zaposlenih i da bude zasnovana na prihvaćenim standardima i smjernicama.

Praćenje i ocjena: Svaka strategija, pristup ili projekat treba u svom nacrtu da obuhvati plan za praćenje i ocjenu koji će pokazati postignut napredak i učinak.

2.3 Strategije u osnovi dobrih praksi

Stvarna promjena u pravcu okončanja nasilja nad ženama zahtijeva „koordiniran i održiv napor na mnogim nivoima.“³⁶ Dobre prakse podržavaju različite strategije, kojima se utvrđuje na kom nivou projekat funkcioniše i u kakvoj je interakciji sa drugim programiranjem.

Intervencije se mogu posmatrati duž spektra od „mikro nivoa“, onih koje se brinu za potrebe žrtava, mijenjaju društvene stavove, razvijaju svijest muškaraca i žena, do „mezo nivoa“, onih koje su usmjerene na lokalne institucije, i konačno, „makro nivoa“, odnosno onih koje se bave politikom na višem nivou ili promjenama zakonodavstva.³⁷ Drugim riječima, neke intervencije se mogu okarakterisati kao kratkoročne, one koje imaju za cilj trenutno poboljšanje situacije, dok druge imaju dugoročni pristup i teže sistemskim promjenama. Utvrđivanje načina na koji kratkoročno i dugoročno zagovaranje uzajamno djeluju je važan dio razvoja strategije koja leži u osnovi dobrih praksi.

Iako je nasilje nad ženama poseban društveni problem kome treba pristupiti kroz ciljne inicijative, on je povezan i sa drugim pitanjima ljudskih prava, zdravlja i razvoja žena. Stoga je djelotvorna strategija koja leži u osnovi dobrih praksi to da se nasilju nad ženama pristupa kao problemu koji nije izolovan. Djelotvorna praksa je uključivanje poruka protiv nasilja nad ženama u programe sa kojima postoje značajna preklapanja, na primjer o prevenciji HIV/AIDS, reproduktivnom zdravlju, planiranju porodice,

³⁵ Aktivisti koji rade na okončanju NNŽ primjećuju da nije neuobičajeno da zvaničnici i drugi umanje značaj ovog problema navodeći učestalost drugih oblika nasilja, broj muškaraca koji su žrtve nasilja ili druga „važnija“ društvena pitanja. Specijalni izvestilac UN o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, naglašava značaj oslanjanja na stvarne dokaze o strukturi nasilja nad ženama i da je način na koji žene doživljavaju to nasilje put da se ospori predstava po kojoj NNŽ nije jasno definisan problem koji zahteva jasno definisano rešenje. Vidjeti npr. izjavu Jakin Ertirk na Konferenciji SIDA-e o rodno zasnovanom nasilju, 12. septembar 2008, Stokholm.

³⁶ „Ni minut više: kraj nasilje nad ženama“ (UNIFEM, 2003), str. 12.

³⁷ „Okončanje nasilja nad ženama i djevojčicama – zaštita ljudskih prava: dobre prakse za saradnju u razvoju“ (GTZ, 2005), str. 57.

pravnoj reformi, razvoju „mikro“ preduzeća, ili u programe o pristupu zemljištu i njegovom korišćenju.

Prevažodni cilj ovog zbornika je da predstavi informacije o dobrim praksama, konkretnim *projektima* koji su, po svemu sudeći, inovativni i djelotvorni. Zbornik postavlja ove dobre prakse u okvir vodećih principa i *pristupa*. Konačno, ovdje sadržani primjeri treba da ilustruju kako treba strateški pristupiti NNŽ – na mikro i makro nivou i kao međusektorskom pitanju.

3 Razumijevanje nasilja nad ženama: istraživanje i ocjena

Nedostatak podataka o prirodi nasilja nad ženama, neprecizni statistički podaci o njegovoj rasprostranjenosti, zakomplikovani skrivenom prirodom problema samog po sebi ili, što može biti slučaj u konfliktnim sredinama, gubitak ili uništavanje podataka, takođe ograničavaju napore politike; sve to znači da službe možda ne postoje, nedovoljne su ili ne reaguju na stvarne potrebe. Kao što je već pomenuto, djelotvorne intervencije se zasnivaju na preciznim podacima o konkretnoj vrsti nasilja nad ženama koja je predmet razmatranja i na konkretnom kontekstu. Iako je pristup zasnovan na dokazima vodeći princip u borbi protiv nasilja nad ženama, ovdje ga vrijedi dodatno istaći, budući da se u posljednje vrijeme dosta radilo na artikulisanju dobrih praksi u mjerenju nasilja nad ženama. Istovremeno, samo sprovođenje istraživanja može da bude dobra praksa kada se koristi (1) preliminarno, da bi se u potpunosti razumio problem nasilja nad ženama na nivou na kome će se raditi na izradi ciljne strategije i uspostavljanju polazne osnove prema kojoj se može mjeriti napredak, i (2) kasnije, u vidu ocjene programa, kako bi se proučavali uspjesi, prikupljale naučene lekcije i poboljšale buduće aktivnosti.

Resursi o statističkim podacima o rodno zasnovanom nasilju

Internet sajt Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE), sa statističkim podacima o rodno zasnovanom nasilju, sadrži multimedijску prezentaciju koju su sačinili UNECE i Institut Svjetske banke o razvijanju statističkih podataka o rodu posebno za NNŽ, kao i smjernice za razvijanje indikatora, statističkih podataka i anketa. Dodatne informacije: <http://www.unece.org/stats/gender/vaw/resources.html>.

3.1 Prikupljanje podataka

Prikupljanje preciznih podataka o prevalenciji ili obimu određenog oblika nasilja nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, jeste polazna tačka za razvijanje preciznih i ciljanih intervencija i ne treba ga gledati kao cilj sam po sebi. Štaviše, države se pozivaju da razviju ankete o prirodi nasilja nad ženama³⁸ i sve više se podstiču da obezbjede to da se njihove politike donose na osnovu veće baze znanja.

Baza podataka o nasilju nad ženama

Generalni sekretar UN podržava uspostavljanje globalne i koordinirane baze podataka, „o obimu, prirodi i posljedicama svih oblika nasilja nad ženama, i o učinku i djelotvornosti politika i programa, koji će uključiti najbolje prakse, za suzbijanje tog nasilja.“³⁹ Baza podataka će biti javno dostupna i sadržaće informacije o preduzetim mjerama u sljedećim oblastima: pravo i politika; institucionalni mehanizmi; domaća, regionalna i međunarodna koordinacija; službe za žene žrtve/žene koje su preživjele nasilje; jačanje svijesti i izgradnja kapaciteta; istraživanje i ocjenjivanje; statistički i drugi podaci. Od država članica je zatraženo da dostave podatke putem upitnika, a podstiču se i da imenuju koordinate/povjerenike na nacionalnom nivou koji će ubuduće ažurirati bazu podataka. Očekuje se da će baza podataka, pokrenuta u martu 2009, u velikoj mjeri olakšati poređenje podataka iz raznih zemalja, kao i razmjenu informacija o djelotvornim praksama. Bazi podataka može se pristupiti na adresi <http://webapps01.un.org/vaw/home.action>.

Izvjestan broj država je preduzeo i pozitivnu mjeru prikupljanja podataka putem anketa i procjena na nacionalnom nivou.⁴⁰ Meksiko trenutno priprema „Nacionalnu procjenu stanja rodno zasnovanog nasilja“, koja će se koristiti za utvrđivanje obima, oblika i sredine u kojoj se dešava nasilje nad ženama, radi obezbjeđivanja osnove za izradu državne politike; podaci će takođe biti uključeni u nacionalnu bazu podataka. Francuska je sprovela nekoliko anketa na nacionalnom nivou o različitim aspektima nasilja nad ženama, koje su poslužile kao osnova za kampanje koje su uslijedile i razvoj službi.

Nevladine organizacije su takođe sprovele obimne ankete radi prikupljanja informacija koje će predstavljati osnovu za zagovaranje. Na primjer, 2007–2008. godine, Centar za analizu politike

³⁸ „Model strategija i praktičnih mjera za eliminisanje nasilja nad ženama u oblasti sprječavanja kriminala i krivičnog pravosuđa“, 12. decembar 1997, generalni sekretar UN 52/86.

³⁹ „Intenziviranje napora na ukidanju svih oblika nasilja nad ženama“, 30. januar 2007, generalni sekretar UN 61/143.

⁴⁰ „Intenziviranje napora na ukidanju svih oblika nasilja nad ženama“ (Generalni sekretar UN, 2008), A/63/214 u stavu 58.

Turpandžijan i Američki univerzitet u Jermeniji su blisko sarađivali sa Centrom za prava žena na sprovođenju nacionalne ankete o porodičnom nasilju u Jermeniji. Ova anketa je vođena putem intervjua i upitnika za samostalno popunjavanje kako bi se dobile pouzdane informacije o vrstama i uzrocima NNŽ i stavovima žena prema nasilju u porodici. Centar za prava žena koristi podatke iz ankete kao osnovu strategija za jačanje svijesti i za izradu nacrtu propisa.⁴¹

Studije prevalencije bazirane na populaciji, koje su sprovedene u izvjesnom broju zemalja, uglavnom se ograničavaju na nasilje od strane intimnog partnera ili u porodici.⁴² Daleko je manje studija prevalencije, posebno studija koje obuhvataju životni vijek, koje se bave silovanjem i seksualnim nasiljem, seksualnim uznemiravanjem na radu ili u obrazovanju, ili trgovinom ženama.⁴³

Pored studija sprječavanja, neke države uspješno prikupljaju „podatke bazirane na službama“ o nasilju nad ženama iz niza izvora, kao što su objekti zdravstvene zaštite, policijske stanice, sudovi, službe za stanovanje i socijalnu zaštitu, SOS linije i skloništa.⁴⁴ Koordinirano prikupljanje podataka iz raznih agencija i službi pomaže da se dobije jasnija slika problema NNŽ, kao i toga koliko djelotvorno se pristupa njegovom rješavanju. Na primjer, Kanada je nedavno sastavila zbirku podataka prikupljenih ranije iz anketa, od policije, sudova i socijalnih službi, radi analiziranja trendova u nasilju nad ženama.⁴⁵ U Tadžikistanu, koalicija NVO „Od pravne ravnopravnosti do stvarne ravnopravnosti“ radi sa 25 kriznih centara i jednom privremenom sigurnom kućom za žene u zemlji, kako bi poboljšala način na koji ove institucije rade, sa posebnim osvrtom na njihovu sposobnost da prikupljaju podatke i prate i ocjenjuju svoj rad. Koalicija je razvila jedinstven sistem baze podataka, koristeći Microsoft Access, koji je dostupan kako centrima koje podržava država, tako i onima koje vode NVO. Sistem je pogodan za korisnike, a informacije iz formulara o prijemu korisnika mogu lako da se unesu u bazu podataka. Baza podataka se takođe koristi za sastavljanje izvještaja koji se šalju relevantnim državnim organima radi praćenja trendova i ocjene pružanja usluga. Trenutno, koalicija radi sa Državnim komitetom za statistiku Tadžikistana i Odborom za informacije Ministarstva unutrašnjih poslova na poboljšanju prikupljanja statističkih podataka kako za Vladu, tako i za nevladine organizacije (NVO)⁴⁶.

3.2 Indikatori za mjerenje nasilja nad ženama

Indikatori „daju jednostavan rezime složene slike, tako što apstrahuju i na jasan način prezentuju najvažnije karakteristike potrebne da se podrži donošenje odluka zasnovano na dobroj informisanosti.“⁴⁷ Pomoću indikatora se mjeri i prati napredak. Indikatori igraju ključnu ulogu u obezbjeđivanju smjernica za politiku, ali nisu „zamjena za temeljno istraživanje, budući da pružaju relativno malo u pogledu procesa i objašnjenja.“⁴⁸ Umjesto toga, indikatori treba da budu dopuna složenijim rodnim analizama. Ti indikatori bi bili od pomoći u rezimiranju složenih podataka tako da oni dobiju svrsishodan oblik, kako radi poboljšanja razvoja politika, tako i za širu javnost.⁴⁹

Na međunarodnom nivou, postoji nekoliko inicijativa za definisanje i razvijanje zajedničkih indikatora za mjerenje obima nasilja nad ženama i reagovanja države. Ukratko, Odsjek UN za poboljšanje položaja žena i Komitet UN za statistiku usredsređuju se na razvoj globalnih indikatora za mjerenje obima nasilja nad ženama. Radeći sa grupom eksperata i drugim agencijama UN, Odsjek je 2007. godine razvio set

⁴¹ Projekat ankete su finansirali Fondacija za pomoć Instituta za otvoreno društvo, Kancelarija OEBS u Jerevanu i Katolička služba za pomoć Jermenije. Ani Dalakijan, Narine Hakobijan i Lucig H. Danijelijan, „Izveštaj o nalazima ankete sprovedene širom zemlje: nasilje u porodici i zlostavljanje žena u Jermeniji“ (2007).

⁴² Dodatak o razvijanju transnacionalnih indikatora za nasilje nad ženama uz Izveštaj specijalnog izvjestioca o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, 25. februar 2008, A/HRC/7/6/Add.5, str. 155.

⁴³ Štaviše, studija o NNŽ sprovedena u Njemačkoj otkrila je da su stope seksualnog uznemiravanja četiri puta veće u odnosu na fizičko ili seksualno nasilje koje počinu partner, kao i da su stope nasilja koje počinu intimni partner više među posebnim populacijama žena, kao što su migranti, izbjeglice, zatvorenici i prostitutke. Ibid., str. 183.

⁴⁴ „Intenziviranje napora na ukidanju svih oblika nasilja nad ženama“ (Generalni sekretar UN, 2008), A/63/214 u stavu 61.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Tatjana Bozrikova, „Razvoj mehanizama za saradnju NVO u Tadžikistanu na sprječavanju nasilja nad ženama“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat OEBS, oktobra 2008. (materijali sa Seminara su dostupni na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

⁴⁷ „Indikatori za mjerenje nasilja nad ženama, Izveštaj sa sastanka Ekspertske grupe“ (DAW, 2007), str. 4.

⁴⁸ Dodatak o razvijanju transnacionalnih indikatora nasilja nad ženama uz Izveštaj specijalnog izvjestioca o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, supra, str. 79.

⁴⁹ Džema Konel, „Rad Odjeljenja Ujedinjenih nacija za unaprjeđenje položaja žena vezan za nasilje nad ženama“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat OEBS, oktobra 2008. (materijali sa Seminara su dostupni na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html). Vidjeti i <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-issues-focus.htm>.

indikatora, koji su podnijeti Komitetu za statistiku na razmatranje.⁵⁰ Nekoliko regionalnih tijela i nacionalnih Vlada je razvilo indikatore za mjerenje NNŽ koji pružaju dobar uvid u stanje. Na primjer, Ekonomska komisija UN za Latinsku Ameriku i Karibe (ECLAC) je razvila *Vodič za tehničku pomoć u izradi i upotrebi rodni indikatora*, koji predlaže mjerenje stopa fizičkog, psihološkog i seksualnog nasilja, kao i neprijavljenog nasilja nad ženama.⁵¹ Evropska unija je takođe razvila indikatore koji se bave kako nasiljem u porodici tako i seksualnim uznemiravanjem, i mogu se koristiti za ocjenu pojedinačnih država i upoređivanje napretka u raznim zemljama u oblastima kao što su službe podrške za žene, postojanje zakona i politika i alokacije sredstava iz budžeta⁵².

Specijalna izvjestiteljka o nasilju nad ženama usmjerava pažnju na razvoj indikatora za mjerenje napretka država u suzbijanju NNŽ⁵³. Ona je razmotrila postojeće prijedloge za razvijanje zajedničkih indikatora o nasilju nad ženama na nivou UN, istražila kako bi ti indikatori mogli da se koriste za mjerenje i napravila katalog indikatora na nivou ishoda, strukturnom i procesnom nivou.⁵⁴

3.3 Analiza iskustava i potreba žrtava

U okviru istraživanja i prikupljanja podataka, sprovođenje detaljne analize iskustava žena koje su doživjele nasilje predstavlja dobru praksu. Uopšteno, državne strukture su odgovorne za prikupljanje statističkih podataka⁵⁵, ali NVO mogu da odigraju značajnu ulogu u obezbjeđivanju toga da se glasovi žrtava integrišu u odluke o politikama/strategijama. Iskustva pojedinačnih žrtava o temama kao što su posljedice nasilja, uticaj nasilja na njihovu djecu i druge članove porodice, prepreke sa kojima se susreću u sistemu zdravstvene zaštite ili pravnom sistemu kada pokušaju da napuste situacije nasilja, gdje im se pruža pomoć itd, mogu da pruže informacije za kreiranje odgovarajućih programa prevencije, sudskog gonjenja i zaštite.

Glasovi žrtava

Godine 2007, Međunarodni centar za razvoj migracione politike (ICMPD) objavio je „Slušajmo žrtve: iskustva identifikacije, povratka i pomoći u Jugoistočnoj Evropi“. Ta studija je sprovedena vođenjem intervjua sa 80 žrtava trgovine ljudima. Ona prikazuje kako su žrtve doživjele proces identifikacije, upućivanja, povratka, pomoći i zaštite i prikazuje dobre prakse i praznine kako su ih same žrtve izrekle.⁵⁶

Na Tajlandu, NVO Program samoosnaživanja za migrantkinje (SEPOM) sprovela je studiju o iskustvima žena koje su bile žrtve trgovine ljudima u Japanu. Inovativni aspekt ovog projekta je to da su anketu sprovodile same žene koje su nekada bile žrtve trgovine ljudima. Ženama je pružena obuka i podrška u razvijanju njihovih istraživačkih vještina. Koristeći ovaj metod, žene su i same podržane i osnažene, a studija je otkrila detaljne informacije o situaciji u kojoj se nalaze djeca žena žrtava trgovine ljudima, koje vjerovatno ne bi bile dostupne „neutralnijem“ istraživaču.⁵⁷

Istraživanje nasilja nad ženama, naročito ono koje obuhvata iskustva žrtava, pokreće etička pitanja kako za učesnike, tako i za istraživače. Od krajnje je važnosti da, kada su bilo koje žrtve uključene u istraživačke projekte, njihova bezbjednost, fizička i psihološka, tajnost i ljudska prava neprestano budu u centru pažnje. Isto tako, istraživači i ispitivači koji obavljaju intervjue treba da imaju vještine i obuku, ne samo da bi obezbijedili dobrobit ispitanih žena, već i da bi sebe zaštitili od zla.

Etička i bezbjednosna preporuka za istraživanje o NNŽ

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) je razvila smjernice o etičkim i bezbjednosnim preporukama za

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ „Ni minut više: kraj nasilja nad ženama“ (UNIFEM, 2003), str. 96; „Indikatori za mjerenje nasilja nad ženama“, Izvještaj sa sastanka Ekspertske grupe (DAW, 2007), str. 12.

⁵² Ibid., str. 17.

⁵³ Vidjeti, uopšteno, „Indikatori o nasilju nad ženama i reagovanju Država“ (Specijalni izvjestilac o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, 2008), A/HRC/7/6.

⁵⁴ Vidjeti uopšteno, „Dodatak o razvijanju transnacionalnih indikatora nasilja nad ženama uz Izvještaj Specijalnog izvjestioca o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama“, supra.

⁵⁵ Dok su državne strukture nužno tijela koja redovno prikupljaju statističke podatke o učestalosti NNŽ, NVO su takođe bile uspješne u korišćenju anketa, prikupljanju podataka iz formulara o prijemu korisnika i drugih metodologija koje koriste da bi pokazale postojanje NNŽ i zalagale se za to da se ovom problemu posveti veća pažnja.

⁵⁶ Studija je dostupna na <http://www.icmpd.org>.

⁵⁷ „Okončati nasilje nad ženama i djevojčicama – zaštita ljudskih prava: dobre prakse za saradnju u razvoju“ (GTZ, 2005), str. 34–35.

istraživanje nasilja nad ženama u nekoliko konkretnih konteksta, dostupnih na Internet sajtu SZO: <http://www.who.int/gender/documents/en/>.

Etičke i bezbjednosne preporuke za istraživanje, dokumentovanje i praćenje seksualnog nasilja u vanrednim situacijama (2007)

Žene na prvom mjestu: etičke i bezbjednosne preporuke za istraživanje nasilja u porodici nad ženama (2003)

Etičke i bezbjednosne preporuke za vođenje intervjua sa ženama žrtvama trgovine ljudima (2003)

3.4 Praćenje i posmatranje

Praćenje sprovođenja zakona, dostupnosti i reagovanja službi namijenjenih žrtvama i promjena u društvenim stavovima prema nasilju nad ženama su samo neki od primjera procesa koji pomaže u razumijevanju dimenzije problema. Praćenje i posmatranje podrazumijevaju neke od dobrih praksi koje su već opisane, kao što je korišćenje standardnih indikatora, redovno prikupljanje podataka i uključivanje žena u analiziranje njihovih konkretnih potreba. Ova vrsta praćenja se razlikuje od praćenja i ocjene programa, što je takođe veoma značajna tema, ali prelazi okvire ove kompilacije.

Postoji više dobrih primjera programa praćenja koje su sprovodile kako Vlade tako i NVO da bi poboljšale reagovanje na nasilje nad ženama. Tokom 2008. godine, Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravlje Finske i Udruženje finskih lokalnih i regionalnih vlasti izdali su preporuke da se mjere za sprječavanje i reagovanje na međuljudsko nasilje i nasilje u porodici uključe u opštinsku strategiju socijalne pomoći. Konkretno, opštine se pozivaju da usvoje „međusektorski i multiprofesionalni pristup.“⁵⁸ Godine 2011, Vlada Finske će sprovesti nacionalnu procjenu toga kako se ove preporuke sprovede. Komponenta praćenja u ovoj ministarskoj inicijativi je važan motiv opštinskim vlastima da preuzmu odgovornost za razvijanje programa prevencije i koordiniranih službi.⁵⁹

Praćenje pravde: Studija uticaja sistema krivičnog pravosuđa na smanjenje broja slučajeva silovanja

Vrsta nasilja nad ženama: Silovanje

Pristup i glavni ciljevi: Projekat, jedna studija, istražuje kako se u južnoafričkom sistemu krivičnog pravosuđa procesuiraju tužbe za silovanje, kako bi se sistem krivičnog pravosuđa smatrao odgovornim i obezbijedio uvid u to zašto je sistem možda nedjelotvoran u odvratanju od seksualnog nasilja. U toj studiji je ispitano procesuiranje tužbi za silovanje, njihovi ishodi i dužina vremenskog perioda od prijavljivanja takvih slučajeva do okončanja predmeta od strane policije ili pred sudovima, a takođe su prikupljene i sabrane informacije o karakteristikama prijavljenih silovanja i počinilaca.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Nekoliko organizacija, vladinih i nevladinih, je saradivalo na ovom projektu praćenja slučajeva silovanja kroz pravosudni sistem u jednoj provinciji Južne Afrike – Centar za pravno zagovaranje okončanja nasilja nad ženama Tšvaranang, Savjet za medicinska istraživanja Južne Afrike i Centar za proučavanje nasilja i pomirenje, u radu sa Policijskom službom Južne Afrike i Nacionalnim ministarstvom pravde i ustavnog razvoja. Istraživači su koristili tehnike uzorkovanja da bi odabrali preko 2000 slučajeva za studiju, od skoro 12000 prijavljenih slučajeva silovanja u jednoj godini. Ispitani su dosjei iz 70 policijskih stanica, kao i Jedinice za zaštitu djece od nasilja u porodici i Jedinice za seksualne delikte, i iz osnovnih sudova (magistrata). Među ključnim nalazima studije bilo je to da je približno polovina prijavljenih slučajeva dovela do hapšenja, suđenja su otpočela u manje od jednom od pet slučajeva, do osude je došlo u manje od jednom od 20 slučajeva, a 15% počinilaca je dobilo manje od minimalne kazne. Studija takođe prikazuje važne informacije o prikupljanju medicinsko-pravnih dokaza i tome kako su se osobe koje su preživjele silovanje uključile u sistem krivičnog pravosuđa. Na primjer, više od trećine žrtava je odlučilo da odustane od krivičnih postupaka iz različitih razloga.

Područje obuhvaćeno projektom: Provincija Gauteng Južnoafričke Republike

Materijali, proizvodi, ishodi: Rezultati studije su sadržani u izvještaju

⁵⁸ „Sprječavanje interpersonalnog i porodičnog nasilja koje će biti integrisano u opštinsko planiranje socijalne pomoći i bezbjednosti“, saopštenje za štampu, 12. maj 2008, Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravlje, Udruženje finskih lokalnih i regionalnih vlasti, dostupno na <http://www.stm.fi/en/pressreleases/pressrelease/view/1200671#en>.

⁵⁹ Helena Evalds, „Multiprofesionalna koordinacija i saradnja u suzbijanju nasilja nad ženama: praktična iskustva iz Finske“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat OEBS, oktobra 2008. (materijali sa Seminara dostupni na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

Tragom pravosudnog sistema: „Uticaj krivičnog pravosuđa u Gautengu na smanjivanje broja slučajeva silovanja“ (2008). Izvještaj sadrži nekoliko detaljnih preporuka za poboljšanje napora u prevenciji, zaštiti različitih žrtava i za način na koji pravni sistem reaguje na slučajeve silovanja. Treba dodati i to da je studija sprovedena pre izglasavanja novog zakona o seksualnom nasilju, te stoga može da posluži i kao osnova za mjerenje učinka zakona.

Finansiranje: Finansirano od strane Norveškog centra za ljudska prava, Fondacije za otvoreno društvo, Fondacije Ford i Savjeta za medicinska istraživanja.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Tshwaranang Legal Advocacy Centre to End Violence against Women – TLAC (Centar za pravno zagovaranje okončanja nasilja nad ženama Tšvaranang – TLAC)

Tel.: +27 (11) 403-8230/4267

Faks: +27(11)403-4275 www.tlac.org.za

South African Medical Research Council – MRC (Savjet za medicinska istraživanja Južne Afrike – MRC)

Gender & Health Research Unit (Jedinica za rodna i zdravstvena istraživanja)

Tel.: +27(12)339-8526

Faks: +27(12)339-8582

www.mrc.ac.za

Centre for the Study of Violence and Reconciliation – CSVr (Centar za proučavanje nasilja i pomirenje – CSVr)

Tel.: +27(11)403-5650

Faks: +27(11)339-6785

www.csvr.org.za

Dodatne informacije: Izvještaj se može preuzeti sa sajta Centra za proučavanje nasilja i pomirenje: www.csvr.org.za, pod „Publikacije“.

U Rusiji, ANNA – Nacionalni centar za sprječavanje nasilja, nevladina organizacija, osnovala je Nezavisnu nacionalnu komisiju za ljudska prava žena i borbu protiv nasilja nad ženama radi praćenja mjere u kojoj su žene u Rusiji zaštićene od nasilja. Reagujući na trenutnu političku situaciju, smatralo se da bi bilo konstruktivnije osnovati komisiju sačinjenu od ruskih nezavisnih eksperata, koja će dati kritiku na osnovu stručnosti i poznavanja situacije na lokalnom nivou. Komisija prikuplja statističke podatke, izvršava procjene i istraživanja po regionima na osnovu postojećeg zakonodavstva, vrste i obima službi koje su dostupne žrtvama, bilježi prepreke sa kojima se žrtve suočavaju u dobijanju zaštite i ocjenjuje kako štetne kulturne prakse, tako i dobre prakse koje se koriste u Rusiji. Očekuje se da Komisija objavljuje godišnje izveštaje.⁶⁰

⁶⁰ Andrej Sinelnikov, „Ljudska prava žena i nasilje nad ženama: praćenje kao instrument za unaprjeđenje promjena u reagovanju na rodno zasnovano nasilje“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat OEBS, oktobra 2008. (materijali sa Seminara dostupni na: http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

3.4.1 Praćenje pravnog sistema

Redovno praćenje sprovođenja zakona i djelovanja profesionalaca u krivičnom pravosuđu u cjelini je važna alatka za obezbjeđivanje pravilnog funkcionisanja pravnog sistema kako bi se osigurali dosljedno i pravično gonjenje počinitelaca i potpuna zaštita žrtava. Praćenje načina na koji se postupa sa slučajevima NNŽ pruža važne informacije o mogućim slabostima u sistemu. U Rusiji, policija u regionu Sverdlovsk prikuplja podatke o broju konkretnih slučajeva nasilja u porodici koji stignu u njihovu kancelariju⁶¹, broju onih koji se razmatraju u sudu i broju onih u kojima se donese presuda.⁶² Na ovaj način, oni mogu da pokažu da više od polovine tih slučajeva nikada ne razmatra sudija, i da se u većini slučajeva koji su poslani u sud podstiče neka vrsta pomirenja među partnerima i odustaje se od optužbe.

Opseg takvog praćenja ne treba da bude velik da bi se obezbijedila osnova za značajne zaključke o djelotvornosti pravnog sistema u borbi protiv nasilja nad ženama. Na primjer, gradski kontrolor za Los Anđeles, u Kaliforniji, nedavno je sproveo reviziju utroška sredstava bespovratne pomoći sa saveznog nivoa u iznosu od četiri miliona američkih dolara u Policijskoj upravi Los Anđelesa; ta sredstva bila su namijenjena upravo poboljšanju ispitivanja setova dokaza u slučajevima silovanja. Novac iz saveznog budžeta bio je namijenjen smanjenju velikog zaostatka u ispitivanju fizičkih dokaza prikupljenih nakon seksualnih delikata. Međutim, revizija koju je sproveo kontrolor je utvrdila da se, uprkos dodatnom finansiranju, zastoj u ispitivanju povećao, da postoji preko 7000 neobrađenih setova dokaza i da se policijska uprava ne pridržava državnog zakona kojim se zahtijeva da žrtve silovanja budu obaviještene ako se njihovi setovi ne obrade u roku od dvije godine od incidenta. Nevladina organizacija Human Rights Watch sprovodi zagovaranje oko nedavno izvršene revizije i ističe da zaostali predmeti ozbiljno utiču na pravo žrtava na pravdu; njihovi slučajevi se ne procesuiraju blagovremeno i kašnjenja u ispitivanju dokaza omogućavaju pozivanje na rok zastarjelosti od deset godina za iznošenje takvih slučajeva pred sud.⁶³

Kada praćenje sprovode NVO, one ga koriste za svrhe zagovaranja, na primjer da istaknu potrebu za ciljanim zakonima i procedurama, da skrenu pažnju javnosti na povrede prava u sudovima i da vrše redovne provjere pravosudnog sistema koje mogu da pruže osnovu za pripremu programa obuke.

WATCH

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici i seksualno nasilje nad ženama i djecom.

Pristup i glavni ciljevi: WATCH je program praćenja sudova u kojem se smatra da je sistem krivičnog pravosuđa odgovoran za svoje postupke i daju se preporuke za poboljšanje bezbjednosti žena i djece. Programom se utvrđuju problematične oblasti u sudskom sistemu i, kroz proces bez sukobljavanja, radi se sa sudovima i socijalnim službama na uvođenju sistematičnih poboljšanja. WATCH objavljuje rezultate posebnih programa praćenja i istraživačkih programa u tromjesečnom biltenu koji služi jačanju svijesti javnosti i zagovaranju.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: WATCH obučava volontere da prate postupke u sudnici u krivičnim i građanskim predmetima vezanim za nasilje u porodici, nedozvoljene polne radnje i zlostavljanje/zanemarivanje djece. Volonteri obezbjeđuju prisustvo javnosti u sudnici i objektivno posmatraju ponašanje sudskog osoblja, koristeći standardizovane materijale i kontrolne liste koje je sačinio WATCH. Volonteri prate istoriju pojedinačnih slučajeva i prate kretanja u pravosudnom sistemu. Pored toga, osoblje WATCH-a istražuje oblasti od posebne važnosti i objavljuje svoje nalaze. Ove aktivnosti čine osnovu rada sa sistemom radi uvođenja neophodnih poboljšanja.

Područje obuhvaćeno projektom: Program funkcioniše u sudovima u oblasti Henepin Kantri, u Minesoti, SAD, ali drugi programi za praćenje sudova, usredsređeni na druge oblasti, sprovode se na drugim mjestima po istom obrascu.

Materijali, proizvodi, ishodi: WATCH nudi obuku putem Interneta, kao i tehničku pomoć i priručnik za kreiranje programa praćenja sudova (koji se može kupiti).

Finansiranje: Individualni prilozi i bespovratna sredstva od fondacija; oslanjanje na posmatračke volontere koje organizacija regrutuje i obučava nekoliko puta godišnje. Od volontera se zahtijeva članarina za obuku od 25 američkih dolara.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

⁶¹ Slučajevi klasifikovani kao „laka povreda“ prema Krivičnom zakoniku Ruske Federacije.

⁶² „Izvještaj CEDAW-a o instrumentima za ocjenu za Rusku Federaciju“ (ABA, 2006), str. 122.

⁶³ „SAD: Policija Los Anđelesa propustila da iskoristi finansijska sredstva za testiranje setova dokaza u slučajevima silovanja“, saopštenje za štampu, 20. oktobar 2008, Human Rights Watch, dostupno na <http://www.hrw.org/en/category/topic/women%E2%80%99s-rights>

WATCH

608 Second Avenue South

Northstar East Suite 465

Minneapolis, MN 55402

USA

Tel.: +1 612-341-2747

Faks: +1 612-339-1171

Imejl: watch@watchmn.org

Dodatne informacije: <http://www.watchmn.org/home.html>

3.4.2 Praćenje medija

Praćenje toga kako mediji reaguju i pristupaju nasilju nad ženama može da pruži važne informacije o vrstama poruka koje društvo redovno prima o ovom pitanju i da pruži koristan uvid u oblasti u kojima je potencijalno potrebna senzibilizacija i obuka profesionalnih radnika u medijima; ta tema je detaljnije razmotrena na drugom mjestu u ovom zborniku. Tokom 2006. godine, Zapadnoukrajinski centar „Ženske perspektive“ je preduzeo četvoromjesečno praćenje izvještavanja štampe o nasilju u porodici, pri čemu je analizirano ukupno 276 izdanja deset regionalnih i nacionalnih novina.⁶⁴ Čak je i ovaj relativno mali projekat otkrio neke važne podatke. Na primjer, novinski izvještaji su imali tendenciju da prikazuju senzacionalistički sadržaj, a ne preventivne ili vaspitno-obrazovne informacije. Nasilje u porodici je uglavnom opisivano kao „događaj“, a ne krivično djelo. Većina slučajeva o kojima je izvještavano su bili oni koji su završeni ubistvom, što ne odražava ukupnu stopu smrtnosti od porodičnog nasilja u Ukrajini. Mada su novinari birali da izvještavaju o ekstremnim slučajevima, oni nisu obezbijedili komentare stručnjaka ili informacije o tome gdje žrtve nasilja u porodici mogu da pronađu pomoć.

3.4.3 Analiza budžeta

Način na koji Vlada dodjeljuje sredstva odražava strategijske prioritete te Vlade. Rodno osjetljiva analiza budžeta se, stoga, može koristiti da bi se otkrilo koliko podrške Vlada konkretno dodjeljuje za suzbijanje nasilja nad ženama. Prema rečima autora studije koja ispituje alokacije budžetskih sredstava u pravcu sprovođenja zakona o nasilju u porodici u Južnoj Africi, „budući da nijedna zemlja nema pristup neograničenim sredstvima za finansiranje svog djelovanja i mora da radi u okviru određenih ograničenja, treba napraviti izbor o tome kojim programima dati prioritet. To nisu samo neutralne tehničke odluke nego politički izbori...“⁶⁵ Analiza budžeta se može sprovesti ispitivanjem faktora kao što su utrošak sredstava za prevenciju (na primjer, kampanje za jačanje svijesti), socijalne službe, pravnu pomoć, rad policije, ili čak na opštinsko planiranje ili bezbjedne javne površine.

Meksička NVO Consorcio para el Dialogo Parlamentario y la Equidad (Konzorcijum za dijalog i ravnopravnost) sprovodi redovno praćenje alokacija sredstava nacionalnog budžeta na ženska pitanja, naročito da bi utvrdila da li Vlada djelotvorno dodjeljuje sredstva izdvojena za rješavanje problema nasilja nad ženama. Finansijer ovog projekta napominje da je Konzorcijum prva feministička grupa na svijetu koja je preuzela ovu ulogu čuvara, što je poseban izazov u Meksiku gdje finansijskim pitanjima rukovode uglavnom muškarci, čak i na nacionalnom nivou. Konzorcijum sada blisko saraduje sa parlamentarnom komisijom za rod i ravnopravnost Meksika, a Vlada ih smatra zvaničnim partnerom u pregovorima. Metodologiju i strategije praćenja koje su primijenjene u ovom projektu, koji je pokrenut zahvaljujući maloju donaciji u iznosu od 10.000 evra, uspješno su usvojile druge ženske grupe u Latinskoj Americi.⁶⁶

Rodno osjetljivo budžetiranje

Rodno zasnovana analiza budžeta postaje dobro razvijena oblast, a ima mnogo primjera metodologija

⁶⁴ H. Fedkovič, I. Trokhim i M. Čumalo, „Suzbijanje porodičnog nasilja: iskustvo Ukrajine i međunarodno iskustvo“ (Zapadnoukrajinski centar – Ženske perspektive, 2007).

⁶⁵ Lisa Vetten, „Pokaži mi novac“: Pregled budžeta dodijeljenih sa svrhe sprovođenja Zakona o nasilju u porodici (br. 116 iz 1998), Politikon, Vol. 32, Br. 2, novembar 2005, str. 277-295, dostupan na <http://www.csvr.org.za>

⁶⁶ Vidjeti „Žene motre na državnu blagajnu“, dostupno na <http://www.mamacash.org/page.php?id=1710>. Informacije na španskom se mogu naći i na sajtu organizacije Consorcio para el Dialogo Parlamentario y la Equidad: <http://www.consorcio.org.mx>

koja se uspješno koriste za ispitivanje utroška sredstava na lokalnom i nacionalnom nivou za suzbijanje NNŽ. I UNIFEM i UNFPA podržavaju inicijative širom svijeta za izgradnju kapaciteta ženskih NVO za sprovođenje analize budžeta. UNIFEM nudi nekoliko izvora informacija o praćenju budžeta i procesa kreiranja budžetske politike, na primjer: „Budžetiranje za prava žena: Praćenje državnih budžeta u smislu usaglašenosti sa Konvencijom o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)“ (2006) i „Budžetiranje u skladu sa rodnom ravnopravnošću u praksi: Priručnik za obuku“ (2006). Materijali su dostupni na adresi <http://unifem.org/resources/>.

Poljska NVO Mreža žena sa istoka i zapada (NEWW-Polska) sprovodi „Inicijativu za rodni budžet u Gdanjsku“. Ovaj projekat, iako je proizašao iz nekoliko aktivnosti NVO NEWW-Polska, sprovodi analize lokalnog budžeta u nekoliko oblasti, uključujući nasilje u porodici, i namjerava da napravi poređenja sa drugim zemljama Zajednice nezavisnih država/Centralne i Istočne Evrope i/ili iz regiona EU. Osnovne informacije o budžetiranju u skladu sa rodnom ravnopravnošću, alatka za analizu, kompletna informativnih materijala i izvještajima, mogu se vidjeti na sajtu NEWW: <http://www.neww.org/en/achivements/budzet/O.html>.

3.5 Istraživanje kao zagovaranje

Istraživanje može da bude veoma moćna alatka za zagovaranje. Svjetska zdravstvena organizacija i Program za odgovarajuću tehnologiju u zdravstvu (PATH) su objavili „Istraživanje nasilja nad ženama: praktični vodič za istraživače i aktiviste“⁶⁷, sveobuhvatan priručnik koji daje kratak pregled o razvoju istraživačke strategije, pristupima kvantitativnim i kvalitativnim istraživanjima, analizi podataka i korišćenju rezultata istraživanja za zagovaranje.

U nekim slučajevima, ženske grupe su samo pomoću istraživanja i dokumentacije mogle da ustanove da neke vrste nasilja nad ženama postoje. Na primjer, Ženski centar za pravnu pomoć i savjetovanje (WCLAC) na Okupiranoj teritoriji Palestine je prepoznao da se „ubistva iz časti“ redovno događaju, ali da nema pouzdanih podataka; policija ili sudovi su prijavljivali takve slučajeve kao samoubistva ili nesreće. Ženski centar je počeo sveobuhvatno da dokumentuje ove slučajeve i sproveo je opsežne intervju sa policijom, vođama zajednice i vjerskim vođama. Istraživanje je na kraju postalo osnova za dalje projekte, kao što su podizanje svijesti i obuka, i rezultiralo je većim prepoznavanjem „ubistva iz časti“ u društvu.⁶⁸ Bugarska fondacija za rodna istraživanja je, radeći na zajedničkom projektu sa organizacijom Kvinoforum (Kvinnoforum) iz Švedske, sproveda pilot studiju nasilja vezanog za čast, umnogome među manjinskim populacijama u Bugarskoj, kako bi skrenula pažnju na skriveni problem kako nevladinim organizacijama, tako i društvu u cjelini. Studija, koja se sastojala od mapiranja ovog posebnog oblika nasilja, dovela je do nekoliko nalaza, na primjer da je nasilje vezano za čast uglavnom spojeno sa nasiljem u porodici, da treba poboljšati razumijevanje različitih rizičnih grupa i da su potrebna dalja istraživanja i podizanje svijesti kako bi se poboljšali napori u prevenciji i zaštiti⁶⁹.

Utvrđivanje činjenica ili dokumentovanje u oblasti ljudskih prava mogu se koristiti za isticanje oblasti u kojima države ne ispunjavaju obaveze po međunarodnom pravu. Ova vrsta istraživanja koristi međunarodne sporazume kao okvir i obično sadrži analizu kako pravne zaštite od nasilja nad ženama, što je formalno napisano u propisima, tako i eventualnih barijera sa kojima se žene u realnosti suočavaju u otklanjanju posljedica povreda ljudskih prava, kao što su nepostojanje strategija/politika, rasprostranjenost stereotipa među stručnim radnicima, neadekvatno finansiranje, itd. Priručnik „Dokumentovanje povreda prava žena od strane nedržavnih aktera: aktivističke strategije iz muslimanskih zemalja“⁷⁰ opisuje relevantne sporazume i mehanizme za praćenje sporazuma na nivou UN i sadrži informacije o strategijama zagovaranja.

Ekonomska analiza se takođe može primjeniti na nasilje nad ženama kao alatka zagovaranja. Mjerenje ekonomskih troškova nasilja nad ženama je prateći oblik analize koji ilustruje ekonomski učinak na državu, preduzeća, na zajednice i pojedince. Ova vrsta analize može i da utiče na budžetske odluke, prikazivanjem ogromnih troškova koji rezultiraju iz nebavljenja problemom nasilja nad ženama⁷¹. Postoji više metodologija za izračunavanje ekonomskih troškova nasilja nad ženama, koje se razlikuju zavisno od obima u kome analiziraju direktne troškove usluga u vezi sa nasiljem nad ženama, indirektno troškove

⁶⁷ Lori Hajze i Meri Elsberg, „Istraživanje nasilja nad ženama: praktičan vodič za istraživače i aktiviste“ (Svjetska zdravstvena organizacija, PATH, 2005).

⁶⁸ „Život bez nasilja je naše pravo! Poverenički fond UN za okončanje nasilja nad ženama. 10 godina ulaganja“ (UNIFEM, 2007), str. 11.

⁶⁹ „Pilot studija o NVČ/nasilju vezanom za čast u Bugarskoj: izazov za interventne institucije“ (Bugarska fondacija za rodna istraživanja sa organizacijom Kvinoforum, 2004), dostupno na <http://www.bgrf.org/en/?publications&article=3>

⁷⁰ Jan Bauer i Anisa Helie, „Dokumentovanje povreda ženskih prava od strane ne-državnih aktera: aktivističke strategije iz muslimanskih zemalja“ (Prava & demokratija i Žene koje žive po muslimanskim zakonima, 2006).

⁷¹ „Okončanje nasilja nad ženama: sa riječi na djela“ (Generalni sekretar UN, 2006), str. 61.

izgubljenog zaposlenja i produktivnosti, kao i važnosti koja se pridaje ljudskoj patnji. Čak i kada ispituju različite faktore, studije iz tako različitih zemalja kao što su Kanada, Čile, Francuska, Novi Zeland i Španija procjenjuju da se troškovi nasilja nad ženama mjere u stotinama miliona evra⁷².

⁷² Ibid., Aneks 2, „Koliko nas košta nasilje nad ženama: odabrane studije kojima se generiše monetarna procena troškova“, str. 179.

4 Prevencija

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) preporučuje da se prevencija nasilja nad ženama postavi kao najveći prioritet u nacionalnim zdravstvenim, socijalnim i pravnim programima kako industrijalizovanih zemalja tako i zemalja u razvoju⁷³. SZO takođe definiše aktivnosti prevencije na tri nivoa: primarna prevencija (sprječavanje da se nasilje dogodi); sekundarna (reagovanje neposredno nakon što se nasilje dogodi da bi se ograničile njegove posljedice) i tercijarna (dugoročnije liječenje i podrška žrtvama nasilja da bi se spriječili dalji štetni efekti).⁷⁴ Uprkos priznatoj vrijednosti primarne prevencije, stručnjaci napominju da značajno nedostaje održivo i dugoročno investiranje u takve napore. Primarna prevencija može imati više oblika, ali se u suštini oni usredsređuju na mijenjanje stavova i stereotipa u vezi sa rodom, što se dešava na nivou pojedinca, kako među muškarcima tako i među ženama, i na nivou društva.

4.1 Kampanje podizanja svijesti

Podizanje svijesti je u središtu napora orijentisanih ka prevenciji i može da obuhvati rad sa opštom javnošću na promjeni društvenih stavova i tolerancije nasilja nad ženama, na upoznavanju javnosti sa obimom tog problema, okončanju tajnovitosti u vezi sa NNŽ i slanju jasne poruke da ga ne treba tolerisati. Aktivnosti za podizanje svijesti tako mogu imati konkretne ciljne grupe sa kratkim i jasnim porukama.

Alati za podizanje svijesti i komuniciranje

„Zamislimo život bez nasilja“: Ova publikacija UNIFEM-a i *Kliringhausa za medijske materijale* Centra za programe komunikacija Džons Hopkins predstavlja zbornik različitih medijskih i komunikacionih strategija i materijala koji se koriste širom svijeta u cilju okončanja NNŽ. Ovaj izvor sadrži primjere inovativnih metoda komunikacije karakterističnih za nasilje u porodici, nedozvoljene polne radnje i zlostavljanje, štetne tradicionalne prakse, trgovinu ljudima i komercijalnu seksualnu eksploataciju, uglavnom u obliku postera i video klipova. Zborniku se može pristupiti na adresi http://www.unifem.org/resources/item_detail.php?ProductID=8.

„Promijenimo stvari: strateška komunikacija za okončanje nasilja nad ženama“: Ovaj set alata UNIFEM-a ima cilj da podijeli lekcije naučene od ženskih organizacija koje rade na okončanju NNŽ širom sveta. Set je namijenjen pružanju tehničke podrške drugim zagovornicima u razvijanju poruka, radu sa medijima i kreiranju strateških komunikacija. Takođe može da se koristi za obuku. Ovaj izvor sadrži izvjestan broj modela komunikacijskih strategija, praktičnih savjeta i savjeta aktivista, kao i opise stvarnih kampanja. Set alata u verzijama na engleskom i ruskom jeziku može se naći na adresi http://www.unifem.org/resources/item_detail.php?ProductID=6.

„Okončati nasilja nad ženama“: UNFPA je razvila multimedijalnu izložbu na Internetu za zagovaranje i programiranje. Sajt sadrži informacije o tome kako razviti kampanje za podizanje svijesti i kampanje za zagovaranje, studije projekata iz 10 zemalja i savjete aktivista. Izložbi se može pristupiti na adresi <http://www.unfpa.org/endingviolence/html/index.html>.

4.1.1 Svijest javnosti

Kampanje za podizanje svijesti javnosti mogu se koristiti za iniciranje javne debate o nasilju nad ženama i osporavanje društvenih normi. Štaviše, neke od najperspektivnijih kampanja za podizanje svijesti su one koje koriste glavne medije („mainstream“) i uobičajenu tehnologiju da bi promovisale poruke koje se rijetko čuju ili koje podstiču na razmišljanje o nasilju nad ženama. Na primjer, nevladine organizacije su stupile u partnerstvo sa pružaocima usluga mobilne telefonije kako bi korisnicima usluga slale tekstualne poruke o borbi protiv nasilja⁷⁵. Pojam „društveni marketing“ opisuje upotrebu tehnika iz svijeta

⁷³ SZO, „Studija o zdravlju žena i porodičnom nasilju nad ženama, sprovedena u više zemalja“ (SZO, 2005), str. 91.

⁷⁴ „Svetski izveštaj o nasilju i zdravlju“ (SZO, 2002), str. 15.

⁷⁵ Ruska ženska organizacija Ženska alijansa, u Barnaulu, izvestila je da se jedna kompanija za pružanje usluga mobilne telefonije složila da 25. novembra pošalje tekstualne poruke kako bi obeležila Međunarodni dan za iskorenjivanje nasilja nad ženama, koji sponzorišu UN (lične beleške sa konferencije o porodičnom nasilju, 18. novembar 2004, Moskva). Kao deo međunarodne kampanje Amnesty International „Zaustavimo nasilje nad ženama“, učesnici Odseka u Norveškoj su slali poruke sa mobilnih telefona mreži Amnesty International (saopštenje za štampu, mart 2004, dostupno na <http://www.amnesty.org.ru/pages/vestnik29-03-rus>.)

reklamiranja koje se koriste za promovisanje poruka od društvenog značaja.

Istovremeno, popularna kultura se takođe koristi za širenje poruka. Kampanje usmjerene na opštu javnost mogu da utiču na opštu percepciju korišćenjem informacija prikupljenih putem istraživanja, kao što su stope učestalosti ili ekonomski troškovi nasilja, kao što je opisano gore. U kampanjama za podizanje svijesti javnosti mogu se koristiti različiti mediji (televizija, radio, film, pozorište, ples, Internet itd), kao i instrumenti za slanje poruka (posteri, brošure, kalendari, majice, itd). Najzad, neke nacionalne Vlade su sprovele široke kampanje za podizanje svijesti, ali u mnogim zemljama NVO ulažu napore za popularizaciju. Kao što je gore pomenuto, održivi napori zahtijevaju znatna sredstva, ali je istovremeno od ključne važnosti da se nevladine organizacije uključe u kreiranje i distribuiranje poruka javnosti.

Globalne kampanje

Kampanje UN o nasilju nad ženama

UN trenutno vode nekoliko globalnih kampanja za podizanje svijesti o konkretnim aspektima nasilja nad ženama i za pozivanje na dalju akciju.

Kampanja „Ujedinjeni za okončanje nasilja nad ženama“ (2008–2015), na primjer, usredsređuje se na globalno zagovaranje, pojačane napore i partnerstva na nacionalnom i regionalnom nivou i rukovodstvo UN. Države se pozivaju da donesu ili ojačaju zakone i primjenjuju ih da bi okončale nekažnjavanje. Generalni sekretar će osnovati globalnu mrežu muških rukovodilaca kako bi pomogao u mobilisanju muškaraca i mladića da se uključe u borbu za okončanje nasilja nad ženama i sazvaće skup na visokom nivou 2010. godine.⁷⁶ Više informacija može se dobiti na adresi <http://endviolence.un.org/> and <http://www.un.org/russian/women/endviolence/>.

Kampanja „Recite ne nasilju nad ženama“ predstavlja globalno zagovaranje na Internetu koje je UNIFEM pokrenuo 2007. godine. Inicijativu ove kampanje – da se skrene pažnja na rastući pokret čiji cilj je da sve Vlade okončanje nasilja nad ženama uvedu kao prioritet – vodi ambasadorica dobre volje UNIFEM-a Nikol Kidman. Na Međunarodni dan za okončanje nasilja nad ženama, 25. novembar 2008. godine, generalnom sekretaru UN podnijeto je preko 300.000 pojedinačnih potpisa.

Do danas je preko pet miliona ljudi podržalo kampanju⁷⁷. Više informacija može se dobiti na adresi <http://www.saynotoviolence.org/>.

Kampanja „Zaustavimo silovanje odmah: Akcija UN za borbu protiv seksualnog nasilja u sukobima“, udruženi napor 12 tijela UN, predstavlja inicijativu za „poboljšanje koordinacije i odgovornosti, jačanje programiranja i zagovaranja i podršku nacionalnim naporima da se spriječi seksualno nasilje i djelotvorno odgovori na potrebe žrtava“. Akcija UN ima tri centralne oblasti: izgradnju kapaciteta u programiranju i koordinaciji rodno zasnovanog nasilja na nacionalnom nivou, podizanje svijesti javnosti i stvaranje političke volje za bavljenje problemom seksualnog nasilja; konsolidovanje znanja i djelotvornih praksi o seksualnom nasilju u sukobima. Internet sajt kampanje nudi instrumente za učestvovanje u kampanji, kao i dalje izvore za zagovaranje. Više informacija može se dobiti na adresi <http://www.stoprapenow.org/>.

Kampanja „Šesnaest dana protiv rodno zasnovanog nasilja“/CWLG

Vrsta nasilja nad ženama: Sve vrste NNŽ

Pristup i glavni ciljevi: Kampanju je 1991. godine započeo Centar za globalno liderstvo žena (CWLG) radi podizanja svijesti o NNŽ i globalnog koordiniranja NVO oko konkretnih datuma kampanja, dogovorenog formata i jedinstvenih poruka.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Kampanja se vodi od 25. novembra do 10. decembra. Svake godine, CWLG inicira kampanju tako što predlaže temu i primjere akcija. Učesnici kampanje iz cijelog svijeta mogu da koriste više različitih instrumenata za vođenje sopstvene kampanje na regionalnom ili nacionalnom nivou ili nivou zajednice. CWLG vrši funkciju koordinacije putem svog sajta, na kome NVO mogu da uče iz aktivnosti drugih NVO i preuzimaju materijale kampanje na različitim jezicima.

⁷⁶ Džema Konel, „Rad Odjeljenja Ujedinjenih Nacija za unaprjeđivanje položaja žena na nasilju nad ženama“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat OEBS, oktobra 2008. (materijali sa Seminara dostupni na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

⁷⁷ Nargis Azizova, „Prevenција i odgovor na nasilje nad ženama u Tadžikistanu: akcije UN“, prezentacija na Ekspertskom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, Ibid.

Područje obuhvaćeno projektom: Cio svijet

Materijali, proizvodi, ishodi: Sajt sadrži materijale kampanje koji se mogu preuzeti, kao i linkove za informacije o kampanjama širom svijeta.

Finansiranje: Sve pojedinačne kampanje se samostalno finansiraju.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Center for Women's Global Leadership Rutgers (Centar za globalno rukovodstvo žena),

The State University of New Jersey

160 Ryders Lane

New Brunswick, NJ 08901-8555 USA

Tel.: +1-732-932-8782

Faks: +1-732-932-1180

Imejl: cwgl@igc.org

Dodatne informacije: <http://www.cwgl.rutgers.edu/16days/home.html>

Kampanja: Zaustavimo nasilje nad ženama/Amnesty International

Vrsta nasilja nad ženama: Teorijski, svi oblici nasilja nad ženama, ali se kampanja usredsređuje na nasilje u porodici i u konfliktnim sredinama, kao i na diskriminaciju žena koja je u osnovi tog nasilja.

Pristup i glavni ciljevi: Godine 2004, organizacija Amnesty International (AI) je pokrenula svoju kampanju „Zaustavimo nasilje nad ženama“ da bi ostvarila nekoliko dugoročnih ciljeva: ukidanje zakona koji diskriminiraju žene ili podržavaju nekažnjavanje NNŽ, donošenje i sprovođenje djelotvornih zakona i praksi za zaštitu žena koje su preživjele nasilje, pozivanje država na odgovornost i obezbjeđivanje djelotvorne akcije za sprečavanje NNŽ.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Kampanju vode pojedinačni odsjeci Amnesty International, uz podršku Kancelarije Sekretarijata i u partnerstvu sa ženskim organizacijama i drugim grupama za zaštitu ljudskih prava. Kampanja koristi širok spektar instrumenata (uključujući strateško lobiranje, istraživanja, rad sa medijima, pisanje pisama i kampanje na Internetu), kao i različite aktivnosti koje su razvili odsjeci na nacionalnom nivou.

Područje obuhvaćeno projektom: Cio svijet

Materijali, proizvodi, ishodi: Pojedinačne aktivnosti u okviru šire kampanje su različite, a informacije o materijalima se mogu dobiti pronalaženjem sajtova odsjeka AI. Amnesty International je takođe objavila set alatki za aktiviste koji rade na zaustavljanju NNŽ, sa smjernicama za razvoj kampanje korak po korak. Set alatki za aktiviste „Kako prava pretvoriti u stvarnost: kampanja za zaustavljanje nasilja nad ženama“ može se preuzeti sa sajta.

Finansiranje: Informacije nisu dostupne.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Amnesty International

International Secretariat

1 Easton Street

London

WC1X 0DW, UK

Tel.: +44-20-74135500, Faks: +44-20-79561157

Dodatne informacije: <http://www.amnesty.org/en/campaigns/stop-violence-against-women>. AI Kanada ima onlajn alatke za kampanje: www.amnesty.ca/stoptheviolence

Kampanje na regionalnom nivou

Kampanja: Zaustavimo nasilje nad ženama u porodici/Savjet Evrope

Godine 2005, Savjet Evrope (SE) je usvojio akcioni plan kojim je zatražio stvaranje Operativne grupe nezavisnih eksperata (Operativna grupa za suzbijanje nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici) i razvijanje kampanje širom Evrope za bavljenje problemom nasilja u porodici. Kampanja „Zaustavimo nasilje nad ženama u porodici“ pokrenuta je u novembru 2006. godine i tokom 18 meseci, koliko je trajala, obuhvatila je svih 47 država članica. Ciljevi kampanje su bili bolje sprovođenje preporuka SE o zaštiti žena od nasilja, promovisanje kriminalizacije nasilja u porodici i podsticanje novih stavova prema NNŽ tako da ono prestane da se toleriše. U toku kampanje, države članice su pozvane da ostvare značajan napredak u nekoliko oblasti: pravnim i strategijskim mjerama, podršci i zaštiti žrtava, prikupljanju podataka i podizanju svijesti. Države članice su takođe podstaknute da imenuju osobe za kontakt u Parlamentu, nacionalnog koordinatora i da pokrenu nacionalne operativne grupe koje će utvrditi prioritet mjera koje treba preduzeti u cilju suzbijanja nasilja u porodici. Kontakt informacije za te zvaničnike na nacionalnom nivou mogu se pronaći na sajtu kampanje.

Po okončanju kampanje, SE je sastavio katalog aktivnosti država članica, od kojih je većina izvjestila ili da su sprovele konkretne aktivnosti kao dio kampanje ili da je kampanja ubrzala napredak u oblastima u kojima je rad već bio u toku. Većina zemalja je sprovela lokalne aktivnosti podizanja svijesti, kao što su izložbe fotografija i kampanje putem postera, koje su predstavile jedinstveni skup poruka. Neke su razvile nacionalne akcione planove, dok su druge pristupile izmjenama i dopunama propisa kako bi poboljšale pravnu zaštitu za žrtve nasilja u porodici. Sve u svemu, bilo je manje poboljšanja u oblasti pružanja usluga. Analizirajući cijelu kampanju, Operativna grupa je razvila određene preporuke za dalji rad SE u oblasti NNŽ. Ove preporuke obuhvataju: razvoj pravno obavezujućeg instrumenta za iskorjenjivanje svih oblika nasilja nad ženama u Evropi, uspostavljanje mehanizma za praćenje sprovođenja takve konvencije, razvoj sveobuhvatnog sistema pravne zaštite, razvoj sveobuhvatnih službi za sve žrtve nasilja i izdvajanje adekvatnih finansijskih i drugih resursa da bi se NVO podržale u pružanju usluga.⁷⁸ Više informacija može se dobiti na adresi <http://www.coe.int/stopviolence>

Kampanje na nacionalnom nivou

Kampanje podizanja svijesti u Francuskoj

Vrsta nasilja nad ženama: Svi oblici NNŽ, kao i kampanje usmjerene ka nasilju u porodici, silovanju, nasilju na radu, prinudnom braku i ženskom genitalnom sakaćenju.

Pristup i glavni ciljevi: Francuska Vlada je preduzela značajne korake u bavljenju problemom nasilja nad ženama, problemom koji je bio relativno skriven u francuskom društvu. Ministarstvo zapošljavanja, društvene kohezije i stanovanja je, radeći sa regionalnim kancelarijama za prava i ravnopravnost žena, razvilo i sprovelo četiri velike kampanje za podizanje svijesti na nacionalnom i regionalnom nivou: „Prekinimo ćutanje“ (2001), „Zaustavimo nasilje: djelovanje je kad se govori o tome“ (2006), „Progovori prije nego što bude kasno“ (2007) i „Ne dozvoli da se nasilje ukorijeni. Reaguj.“ (2008)

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Između 2001. i 2006. godine, Vlada Francuske je sprovela pet velikih studija o nasilju nad ženama. Podaci iz ovih studija su korišćeni kao osnova za kampanje. Istraživanje iz 2001. godine o NNŽ je otkrilo da je čak jedna od deset žena žrtva nasilja u porodici. Prva kampanja, „Prekinimo ćutanje“, za ciljnu grupu imala je žene, kojima je upućivala poruke da njihova situacija nije sramotna, ali da moraju da govore o problemu kako bi pronašle pomoć. Studije iz 2006. godine o nasilju počinjenom od strane intimnog partnera su se posebno bavile stopama ubistava i ponašanjem počilaca. U kampanji koja je uslijedila, „Zaustavimo nasilje: Djelovanje je kad se govori o tome“, naglašena je prevencija uz upotrebu letaka, postera i reklamiranja javnih službi na televiziji, uz davanje telefonskih brojeva nacionalnih SOS linija, informacija o organizacijama koje mogu da pruže pomoć, kao i savjeta o zakonu i traženju pomoći. Godine 2007, izdvojena je jedna besplatna nacionalna telefonska linija, a treća kampanja, „Progovori prije nego što bude kasno“, iskorišćena je za široko reklamiranje te službe. Štampani materijali o telefonskoj liniji takodje sadrže poruke da su svi oblici NNŽ kažnjivi zakonom, kao i informacije o pravnim sredstvima i profesionalnim radnicima koji mogu da ponude pomoć. Ova kampanja je takođe iskoristila kratak film, distribuiran putem Interneta, koji je prikazao potencijalno smrtonosne posljedice negovorenja o nasilju. Najnovija kampanja, „Ne dozvoli da se nasilje ukorijeni. Reaguj“, zasniva se na podacima iz ankete sprovedene 2007. godine o drugim oblicima NNŽ, kao što su prinudni brak i nasilje na radu. U ovoj kampanji namjerno se upućuju manje dramatične poruke. Ona za ciljnu grupu ima širu javnost, koja uključuje muškarce i sistem krivičnog pravosuđa, i posmatra uticaj nasilja na djecu.

⁷⁸ Rosa Logar, „Pregled ciljeva, strategija i rezultata kampanje Savjeta Evrope“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat OEBS, oktobra 2008. godine (materijali sa Seminara su dostupni na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html)

Područje obuhvaćeno projektom: Francuska

Materijali, proizvodi, ishodi: Sačinjeni su brojni štampani materijali, u obliku brošura, razglednica i postera. Video snimci, spotovi i štampani oglasi su korišćeni u glavnim medijima, kao što su televizija, Internet i popularni časopisi. Vlada Francuske podržava Internet sajt na kome se mogu naći materijali kampanje, a korisnici mogu da dobiju pomoć, kao i detaljnije informacije o vrstama nasilja nad ženama. Sajt sadrži video klipove, svjedočenja i mogućnost da se izrazi sopstveno mišljenje.

Finansiranje: Informacije nisu dostupne

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Kancelarije Ministarstva zapošljavanja, društvene kohezije i stanovanja za prava i ravnopravnost žena

Dodatne informacije: ⁷⁹

Francuski nacionalni sajt Stop nasilju: www.stop-violences-femmes.gouv.fr

Kampanja nulte tolerancije

Vrsta nasilja nad ženama: Svi oblici NNŽ

Pristup i glavni ciljevi: Kampanju nulte tolerancije vodi istoimeni dobrotvorni trust. Kampanja ima cilj da spriječi nasilje muškaraca nad ženama i djecom, osporavanjem društvenih stavova i vrijednosti zahvaljujući kojima nejednakosti i samo nasilje opstaju. Projekat jača svijest o NNŽ, njegovoj prirodi i prevalenciji i za ciljnu grupu ima opštu javnost. Nulta tolerancija povezuje NNŽ sa širokim programom jednakosti i ljudskih prava za sve. Sve kampanje polaze od stava da je samo edukovanje javnosti nedovoljno i podstiču sveobuhvatan odgovor koji se bavi pitanjima „3 P“ – prevencije, pružanja službi podrške (zaštite) i pravnom zaštitom (gonjenjem).

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Godine 1992, nakon što je sproveo anketu o NNŽ, na lokalnom nivou, Ženski komitet Edinburškog okružnog savjeta je pokrenuo prvu kampanju nulte tolerancije, koja se usredsređivala na sprječavanje nasilja muškaraca nad ženama i bila je prva te vrste u Britaniji. Kampanja je trajala šest mjeseci i koristila je četiri čisto crno-bijela postera da bi osporila preovlađujuće stavove o NNŽ. Prateći sličan model po kome se prvo sprovodi istraživanje, Trust nulte tolerancije je sproveo nekoliko veoma uočljivih kampanja koje se bave određenim problematičnim oblastima, na primjer: neznanjem o učestalosti NNŽ (Prevalencija), opravdanjima koja muškarci koriste za činjenje nasilja (Izgovori), nereagovanjem pravosudnog sistema (Pravosuđe). Ostali obrazovni rad je usmjeren na mlade i sadrži lekcije o rodnoj diskriminaciji i zlostavljanju, podsticanje nenasilnih veza zasnovanih na ravnopravnosti, kao i podučavanje vještinama komunikacije.

Područje obuhvaćeno projektom: Prva kampanja nulte tolerancije je pokrenuta u Edinburgu, u Škotskoj. Od tada je kampanja poslužila kao model mnogim drugim organizacijama, kao što je, na primjer, kampanja SE za suzbijanje nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici.

Materijali, proizvodi, ishodi: Paketi materijala za kampanju, materijali za obuku, poster i roba mogu se kupiti preko Internet sajta. Istraživanje se može preuzeti sa tog sajta.

Finansiranje: Informacije nisu dostupne

Organizacija zadužena za sprovođenje:

The Zero Tolerance Charitable Trust (Dobrotvorni trust nulte tolerancije)

11 Maritime Street

Edinburgh EH6 6SB

United Kingdom

Tel.: +44(0)131 624 8955

Faks: +44 (0)131 624 8959

Imejl: info@zerotolerance.org.uk

Dodatne informacije: <http://www.zerotolerance.org.uk/index.php>

⁷⁹ Mari-Kristin Krespi, „Francuske kampanje podizanja svijesti“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat OEBS, oktobra 2008. godine (materijali sa Seminara su dostupni na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

Prava žena su ljudska prava

Vrsta nasilja nad ženama: Svi oblici NNŽ kao vrste rodne diskriminacije.

Pristup i glavni ciljevi: Cilj ovog projekta je bio da uvede ženska pitanja u glavne tokove korišćenjem profesionalnih medijskih projekata, kao što su muzika i video spotovi. Međunarodna NVO „Breakthrough“ (Prodor) imala je za cilj da promijeni društvene stavove o ženama i djevojkama.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: NGO „Breakthrough“ (Prodor) je radila sa medijskim profesionalcima na stvaranju albuma popularne muzike o pravima žena, od kojih se nekoliko bavilo konkretno NNŽ. Takođe je napravila muzičke spotove koji su prikazani na glavnim TV kanalima (mejnstrim televiziji) u brojnim zemljama. Spotovi su se pokazali toliko popularnim da su nominovani za nagrade. Ta NGO je razvila i materijale za obuku i kratke vodiče o postupanju u slučajevima konkretnih oblika NNŽ, kao što su nasilje u porodici ili seksualno uznemiravanje.

Područje obuhvaćeno projektom: Album i video spotovi su bili namijenjeni indijskoj publici, ali su stekli popularnost u velikom broju drugih zemalja.

Materijali, proizvodi, ishodi: Album, video spotovi, jedan vaspitni plan i program, i program stipendije za žene i djevojke.

Finansiranje: Organizacija je koordinirala podršku od UNIFEM i drugih međunarodnih agencija.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Breakthrough India: #104, Blue Apartments, Safdarjung Ring Road, NewDelhi 110029, India

Tel.: +91-11-2617-6181 Faks: +91-11-2617-6185

Breakthrough USA: 4 West 37th Street, 4th Floor New York, NY 10018 USA

Tel.: +1-212-868-6500 Faks: +1-212-868-6501

Dodatne informacije: <http://www.breakthrough.tv>

Gole činjenice

Vrsta nasilja nad ženama: Trgovina ženama i djecom

Pristup i glavni ciljevi: „Gole činjenice“ je peta kampanja protiv trgovine ljudima srpske NVO ASTRA. Ova kampanja, pokrenuta juna 2008, pristupa problemu sve veće ravnodušnosti i tolerantnosti društva prema kršenju ljudskih prava i nasilju. Stoga, kampanja je usmjerena na opštu javnost, posebno na djecu i mlade, sa porukama da trgovina ljudima istrajava u Srbiji. Kampanja takođe ohrabruje ljude da budu oprezni i svjesni i da prijavljuju slučajeve trgovine ljudima.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: U srcu kampanje „Gole činjenice“ su televizijski spotovi i radio-džinglovi koji sadrže činjenice o problemu trgovine ženama i djecom. Sedmorica uglednih ljudi u Srbiji (direktori, novinari, urednici, glumci, političari), koji su poznati po tome što insistiraju na istini, prezentuju činjenice. Saopštenje je posebno upadljivo budući da su i sami prezenteri nagi – način da se skrene pažnja na pitanje i dovede u pitanje predstava da je prihvatljivo da nage žene budu marketinško oruđe. Saopštenje promovise telefonsku SOS liniju organizacije ASTRA i završava se sloganom: „Žene nisu meso. Djeca nisu roblje. Ljudi nisu roba.“ U kampanji se koriste dvije vrste letaka: jedan o ASTRI, namijenjen institucijama i potencijalnim partnerima, i drugi, za mlade ljude u rizičnim grupama, koji sadrži savjete o radu i obrazovnim mogućnostima u inostranstvu i načinima kako da se zaštite od trgovaca ljudima. Štaviše, nekoliko aktivnosti u okviru kampanje je usmjereno na mlade ljude, na primjer, kampanja je bila najaktivnija u junu i septembru, kada studenti ili traže posao, ili se vraćaju u školu i napuštaju svoje porodice.

Područje obuhvaćeno projektom: Srbija

Materijali, proizvodi, ishodi: U kampanji je korišćeno nekoliko različitih materijala da bi se prenijela poruka: spotovi na radiju i televiziji, poster, kalendari, sveske, šolje i osvježivači vazduha u automobilu. Bilbordi su postavljeni na 22 lokacije širom Srbije, a poster kampanje su izloženi u autobusima u Beogradu. Televizijska reklama se može pogledati na sajtu ASTRE http://www.astra.org.yu/no/vi/eng/?page_id=112.

Kampanja je privukla mnogo pažnje izvan okvira projekta, uključujući društvenu nagradu za marketing za televizijske spotove, kao i pozive ASTRI da učestvuje u televizijskim i radio „talk show“ emisijama. Ova NVO izvještava da se tokom najintenzivnijih mjeseci kampanje, broj poziva njihovog SOS telefona povećao za 20–25%. Prethodne kampanje za podizanje svijesti su dovele do povećanja broja poziva i veće identifikacije i pomoći žrtvama trafikingu.

Finansiranje: Kampanju „Gole činjenice“ je podržala Misija OEBS u Srbiji i Austrijska agencija za

razvojnu saradnju (ADA), kao i izvjesan broj lokalnih medijskih sponzora. Na primjer, lokalni mediji su obezbijedili besplatno vrijeme u programu, kako za televizijske spotove tako i za radio džinglove, a i prostor za reklamiranje u autobusima je dat besplatno.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

[Adresa je zaštićena]

SOS telefon: +381 11 3347 817 [radnim danom, 14:00–20:00]

Imejl: astrasos@sezampro.rs

Dodatne informacije:
<http://www.osce.org/item/31830.html>

http://www.astra.org.yu/novi/eng/?page_id=112,

Kampanje na lokalnom nivou i lokalizovane kampanje

Žene u crnom

Vrsta nasilja nad ženama: Svi oblici NNŽ, sa posebnim osvrtom na veze između muškog nasilja nad ženama za vrijeme mira i tokom sukoba.

Pristup i glavni ciljevi: Organizacija „Žene u crnom“ je svjetska mreža žena koje su posvećene miru i pravdi i aktivno se suprotstavljaju nepravdi, ratu, militarizmu i drugim oblicima nasilja. Grupe Žena u crnom su samoorganizovane i koriste nenasilne i neagresivne taktike za suprotstavljanje svakom ispoljavanju nasilja, militarizma ili rata i za osporavanje militarističke prakse Vlada. Rad grupe se zasniva na njenom feminističkom gledištu – da su nasilje muškaraca nad ženama kod kuće i u zajednici i nasilje nad ženama u sukobu međusobno povezani. Pokret pokazuje da žene uopšte doživljavaju rat drugačije od muškaraca, one se plaše silovanja i veća je vjerovatnoća da će postati izbjeglice. Žene u crnom, stoga, imaju za cilj da obezbijede da se čuju ženski stavovi o pitanjima bezbjednosti i rata.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Žene u crnom je svjetski pokret, ali prvenstveno organizuje javne izložbe i bdenja, odnosno stajanja na lokalnom nivou. Takve aktivnosti uglavnom uključuju samo žene i često se odvijaju u vidu žena koje nose crninu i stoje na javnom mjestu u tihom, nenasilnom stajanju u redovnim periodima i intervalima, kada nose plakate i dijele letke. Stajanja se uglavnom organizuju u redovnim vremenskim periodima, oko jasnih i preciznih poruka i često su tiha, ili barem ne uključuju zapijevanje. Bilo koja grupa žena bilo gdje u svijetu može da organizuje takvo stajanje. Mada je Žene u crnom vid aktivizma za mir koji uključuje samo žene, u nekim regionima muškarci podržavaju njihov rad i Žene u crnom podržavaju muškarce koji se protive nasilju.

Područje obuhvaćeno projektom: Žene u crnom su nastale 1988. godine u Izraelu, kada su izraelske Jevrejke počele da preduzimaju nedjeljna stajanja na javnim mjestima kako bi protestovale protiv izraelske okupacije Zapadne obale i Gaze i zahtijevale mir između Izraela i Palestinaca. Italijanke koje su podržale Žene u crnom su donijele ideju u Italiju, gdje su i same održavale stajanja. Kada je izbio rat među bivšim jugoslovenskim republikama, kontakti između Italijanki i feminističkih aktivistkinja u Srbiji su doveli do osnivanja Žena u crnom u Beogradu 1991. godine. Srpska grupa Žene u crnom je jedna od najaktivnijih i najvidljivijih grupa, koja održava nedjeljna stajanja i preduzima dalji rad, kao što je organizovanje obrazovnih radionica, konferencija i davanje javnih izjava. Danas je pokret Žena u crnom prisutan širom svijeta i uključuje žene različitog etničkog i nacionalnog porijekla. Španske Mujeres de Negro su preduzele značajne korake u povezivanju grupa Žena u crnom i postavljajući sistema „nacionalnih koordinatora“, zahvaljujući kome su Žene u crnom postale svjetska mreža.

Materijali, proizvodi, ishodi: Veze sa pojedinačnim grupama Žena u crnom se ostvaruju putem opsežnog sajta sa linkovima za druge Internet stranice Žena u crnom.

Finansiranje: Informacije nisu dostupne

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Žene u crnom

Kontakt informacije za stajanja Žena u crnom, kao i kontakt informacije za svaku zemlju posebno se mogu dobiti na adresi <http://www.womeninblack.org/vigils/vigils.html>.

Dodatne informacije: <http://www.womeninblack.org/>

Projekat „Clothesline“ (Konopac za veš)

Vrsta nasilja nad ženama: Svi oblici NNŽ, sa posebnim osvrtom na intimno lično nasilje, kao što su

silovanje, zlostavljanje, incest i seksualno zlostavljanje.

Pristup i glavni ciljevi: Godine 1990, koalicija ženskih organizacija u američkoj državi Masačusets se okupila da bi razvila instrument za podizanje svijesti koji bi pomogao da se prekine ćutanje i posvjedoći o visokoj stopi NNŽ. Projekat „Clothesline“ je vizuelni prikaz koji služi kao obrazovni instrument za podizanje svijesti o prevalenciji NNŽ i njegovim razornim dejstvima. Izrada eksponata za projekat pomaže i procesu zalećenja ųrtava NNŽ i onih koji su izgubili ćlanove porodice ili prijatelje.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Projekat „Clothesline“ se sastoji od majica koje vise sa konopca za sušenje veša. Ćlanovi porodice, prijatelji i aktivisti kreiraju ili ukrašavaju majice, koje predstavljaju lićno iskustvo ųene ili djeteta ųrtve NNŽ. Majice razlićitih boja predstavljaju razlićite oblike zlostavljanja i to da li je ųrtva preųivjela zlostavljanje ili nije. Majice se zajedno kaće na konopac („clothesline“), koji se izlaže na javnim mjestima, konferencijama, mitinzima, itd.

Podrućje obuhvaćeno projektom: Projekat „Clothesline“ je otpoćeo u SAD i ponovljen je ćak 500 puta u SAD i drugim zemljama. Organizatori procjenjuju da na svim konopcima postoji ukupno 50.000 do 60.000 majica. Na primjer, Koalicija zlostavljanih ųena Minesote takođe ima projekat „konopca za veš“, koji je posvijećen sjećanju na ųene i djecu koja su ubijena kao posljedica nasilja u porodici i zlostavljanja djeće.

Materijali, proizvodi, ishodi: Internet sajt nudi prijedloge i korake za zapoćinjanje projekta „konopca za veš“ i informativnu brošuru koja se može preuzeti na http://www.clotheslineproject.org/How_to_Start_a_CLP.htm.

Finansiranje: Projekat je u cjelini niskobudųetni, budući da volonteri prave majice. Koalicija zlostavljanih ųena Minesote traųi donaciju od 100 amerićkih dolara od organizacija koje ųele da prikaųu konopac sa odjećom.

Organizacija zaduųena za sprovođenje:

Projekat „Clothesline“

Nacionalna osoba za kontakt: Kerol Ćiketo (Carol Chichetto)

P.O. Box 654

Brewster, MA 02631

USA

Imejl: ClotheslineProject@verizon.net

Dodatne informacije:

The Clothesline Project: <http://www.clotheslineproject.org/>

Koalicija zlostavljanih ųena Minesote: <http://www.mcbw.org/>

Aviokompanije u borbi protiv seksualnog turizma u koji su ukljućena djeca

Vrsta nasilja nad ųenama: Trgovina djecom radi seksualne eksploatacije (ne bavi se iskljućivo NNŽ već se usredsređuje na djevojćice/djevojke eksploatisane u seksualnom turizmu).

Pristup i glavni ciljevi: Godine 2006, aviokompanija Air France prikljućila se kampanji koju je pokrenuo ECPAT (Okonćajmo djećiju prostituciju, djećiju pornografiju i trgovinu djecom u seksualne svrhe) da bi povećao javnu svijest o problemu seksualnog turizma. Air France je napravio postere i brošure, koji su korišćeni na njihovim šalterima za prodaju karata i aerodromskim pultovima i podrųao stvaranje devedesetominutnog filma koji se prikazuje na svim njegovim dugolinijskim letovima.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Air France je sarađivao sa ECPAT-om na ovoj posebnoj kampanji; aviokompanija je obezbijedila usluge njihove zajednićke reklamne agencije kako bi besplatno proizvela materijale za kampanju. Film, koji se prikazuje na skoro 100 dugih letova, oslikava realnost seksualne eksploatacije djeće, sa posebnim osvrtom na djevojćice, i naglašava postojanje zakona protiv seksualnog turizma koji ukljućuje djecu.

Podrućje obuhvaćeno projektom: Odnosi se na putne rute kompanije Air France. Procjenjuje se da film pogleda oko 46.000 putnika dnevno.

Materijali, proizvodi, ishodi: Primjerci postera, brošura, filmski spot i informaciona brošura za turistićke radnike mogu se pogledati ili preuzeti na francuskom jeziku, na sajtu ECPAT France.

Holandska aviokompanija KLM je nedavno uputila poruku svim svojim putnicima kako bi ih informisala o djećijem seksualnom turizmu i pozivajući ih da prijave sve aktivnosti koje izgledaju povezane sa djećijom prostitucijom odgovarajućem hotelu, tur operateru ili avioprevozniku, ambasadi ili lokalnoj policiji.

Finansiranje: Minimalna sredstva, budući da je materijale za kampanju donirala reklamna agencija.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

ECPAT France

c/o Groupe Developpement

BAT106-BP07

93352 LE BOURGET CEDEX

Tel.: +33(0)1.49.34.83.13

Faks: +33(0)1.49.34.83.10

Imejl: contact@ecpat-france.org

Dodatne informacije: <http://www.ecpat-france.org/> pod „campagnes precedentes.“

Korporativna alijansa za okončanje partnerskog nasilja

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Korporativna alijansa za okončanje partnerskog nasilja (CAEPV) je organizacija sa sjedištem u SAD, koju su 1995. godine osnovali poslovni lideri radi pružanja pomoći u sprječavanju nasilja u porodici, koristeći sredstva iz korporativne sfere. Alijansa radi na podizanju svijesti o nasilju u porodici kako bi se smanjili uticaj tog nasilja na radno mjesto i troškovi koji iz toga proizilaze. Mada se većina projekata Korporativne alijanse usredsređuje na radno mjesto, organizacija takođe preduzima napore orijentisane ka obrazovanju opšte javnosti, a posebno mladih ljudi, o rizicima nasilja u porodici i karakteristikama zdravih odnosa. Radno mjesto nije samo jedan od načina za pružanje praktične pomoći i savjeta zaposlenima koji možda doživljavaju nasilje; kompanije takođe mogu da igraju ulogu u sprječavanju nasilja u porodici putem opšteg podizanja svijesti i na radnom mjestu i u zajednici, kao i pružanjem podrške lokalnim organizacijama koje rade direktno sa osobama koje su preživjele nasilje u porodici.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Korporativna alijansa za okončanje partnerskog nasilja je sastavljena od preko 50 progresivnih kompanija i procjenjuje da doseže više od milion zaposlenih u SAD. Članovi su prvenstveno kompanije iz SAD, ali ima i multinacionalnih. Kompanije i organizacije članice predstavljaju različite sektore poslovne i stručne zajednice. Kroz svoj Savjetodavni odbor, koji čine eksperti iz oblasti nasilja u porodici, i godišnje članstvo, CAEVP razvija inicijative za podizanje svijesti koje su prvenstveno usmjerene na radno mjesto. Takve aktivnosti članovi mogu lako da prilagode ili ponovo brendiraju za sopstvene potrebe, ili mogu da ih podijele sa lokalnim organizacijama za pružanje usluga. Na primjer, projekat *Safe Work 2010* je nacionalna inicijativa koja poziva rukovodioce u korporacijama da prepoznaju uticaj nasilja u porodici na radno mjesto i preduzmu aktivnosti da taj problem riješe. Podaci iz Ankete CAEPV su otkrili da 90% viših rukovodilaca vjeruje da nasilje u porodici pogađa kako privatni tako i radni život njihovih zaposlenih, ali veoma potcjenjuju stvarne brojeve zaposlenih koji su žrtve nasilja u porodici u SAD. Jedna nacionalna anketa je otkrila da je jedan od petoro odraslih zaposlenih žrtva, a 64% tih zaposlenih kaže da nasilje u porodici utiče na njihov rad, dok su najviši rukovodioci procijenili da to važi za 6% zaposlenih. *Safe Work 2010* ima za cilj da osigura posvećenost 200 generalnih direktora iz vodećih kompanija za preduzimanje akcije. Drugi projekti imaju za cilj da obrazuju javnost o nasilju u porodici. Na primjer, nacionalna kampanja „Dan kad je vrijeme da se progovori“ (*It's Time to Talk Day*), koju je vodila članica CAEPV Liz Claiborne Inc., putem radio emisija, članaka u popularnim časopisima, programa u školama i posebno napravljenih štampanih izvora, radi na razvijanju javnog dijaloga o nasilju u porodici.

Područje obuhvaćeno projektom: Pretežno SAD, ali nekoliko kompanija zastupljenih u Korporativnoj alijansi su multinacionalne. Jedan član CAEPV, turska privatna medijska kompanija Htirriyet Gazetecilik ve Matbaacilik A. je 2004. godine pokrenula kampanju „Ne porodičnom nasilju“, u partnerstvu sa drugim medijskim kućama i Vladom Turske, kao i udruživanjem napora sa UNFPA.⁸⁰

Materijali, proizvodi, ishodi: Na svom Internet sajtu, CAEVP promovise najbolje prakse putem programa o uticaju nasilja u porodici na radno mjesto i resurse koje razvijaju njegovi članovi. Mnogi materijali, sa konferencija i konkretnih projekata, kao što su primjeri logotipa, poster, leci i brošure, dostupni su direktno na sajtu: <http://www.caepv.org/about/programs.php>. Informacije o najboljim praksama prikupljaju članovi CAEPV i dostupne su na <http://www.caepv.org/getinfo/best-prac.php>. Uputstva o kreiranju i sprovođenju politika kompanije o nasilju u porodici se mogu naći na adresi <http://www.caepv.org/action/program.php>. Ostali materijali se mogu kupiti od Korporativne alijanse.

⁸⁰ Vidjeti Odjeljak 4.2, „Rad sa muškarcima i mladićima“, u daljem tekstu, za više informacija o kampanji zagovaranja Hirijet i UNIFEM-a „Zaustavimo nasilje nad ženama!“ u Turskoj.

Članstvo u CAEPA uključuje pristup svim materijalima.

Finansiranje: Članovi CAEPA plaćaju godišnju članarinu, čiji se iznos utvrđuje prema veličini organizacije. Korporacije članice mogu da osiguraju projekte protiv nasilja u porodici koje razvijaju i izvršavaju. CAEPA je neprofitna organizacija, te stoga takođe može da prima donacije.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Corporate Alliance to End Partner Violence (Korporativna alijansa za okončanje partnerskog nasilja)

2416 East Washington Street, Suite E

Bloomington, IL 61704

USA

Tel.: +1309 664-0667

Faks: +1309 664-0747

Imejl: caepv@caepv.org

Dodatne informacije: <http://www.caepv.org/>

4.1.2 Pružanje ruke ženama/pravna pismenost/osnaživanje žena

Same žene nalaze se u žiži svake inicijative usmjerene ka iskorijenjivanju nasilja nad ženama. Iako, naravno, postoji na hiljade projekata koji su konkretno usmjereni ka ženama, mnogi od njih, poput grupa za samopomoć ili telefonskih SOS linija, predstavljaju usluge pružanja pomoći ženama koje su sebe već na neki način prepoznale u ulozi žrtve koje doživljavaju ili su preživjele nasilje. Aktivnosti protiv nasilja nad ženama ukazuju na činjenicu da neke žene nisu svjesne da nasilje na rodnoj osnovi nije prosto neizbježan dio ženskog života, već da to predstavlja kršenje ljudskih prava i da postoje mehanizmi pomoći. Prema tome, podizanje svijesti koje je namijenjeno ženama može imati neke od karakteristika podizanja svijesti za širu javnost, poput propagiranja stava da je nasilje nad ženama neprihvatljivo. Najčešće, ipak, podizanje svijesti kod žena dobija oblik pružanja ruke ženama u ugroženim grupama, poput žena koje se spremaju za put u inostranstvo radi zaposlenja ili radnica u seksualnoj industriji, ili ka posebnim grupama koje mogu imati ograničeni pristup informacijama, kao što su žene na selu, žene niskog obrazovnog nivoa, žene sa invaliditetom, migrantkinje ili izbjeglice. Pravna pismenost predstavlja poseban oblik pomoći u cilju obezbjeđivanja informacija ženama o lokalnim zakonima kako bi se unaprijedilo njihovo razumijevanje načina pristupa pravnom sistemu da bi se zaštitila lična prava. Važan princip u osnovi svih materijala za podizanje svijesti namijenjenih ženama je to da ti materijali sadrže poruke osnaživanja i daju ženama konkretne alternative da ili izbjegnu nasilje, ili od njega pobjegnu ako se već događa.⁸¹ Programi ekonomskog osnaživanja se često karakterišu kao preventivni rad, ali, imajući u vidu da oni takođe predstavljaju djelotvorne komponente usluga pružanja pomoći ženama koje su preživjele nasilje, tim programima se detaljnije bavi odjeljak „Zaštita“ u daljem tekstu.

Kako reći „ne“ svom šefu

Vrsta nasilja nad ženama: Seksualno uznemiravanje na radnom mjestu

Pristup i glavni ciljevi: Nakon što je anketa istraživanja javnog mnjenja otkrila da se seksualno uznemiravanje žena široko tolerisalo u Sloveniji i Hrvatskoj i da većina žrtava nije bila svjesna svojih zakonskih prava, Ženski forum Združene liste socijaldemokrata Slovenije je razvio projekat u saradnji sa koalicijom sindikata, ženskim nevladinim organizacijama, univerzitetima, javnim glasilima i privatnim sektorom (Privredna komora). Kampanja „Kako reći NE svom šefu“ (1997–1999) imala je nekoliko međusobno povezanih ciljeva: da ženama pruži konkretne informacije, da uključi medije kako bi se podigla svijest javnosti o seksualnom uznemiravanju i izmijenili stavovi društva, kao i da doprinese izmjenama postojećih zakona.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Projekat je funkcionisao u dva glavna pravca: pružanje ruke ženama i uključivanje medija. Putem komponente projekta koja je podrazumijevala obučavanje trenera, zaposlene žene su učile kako „da kažu ne svom šefu“ u slučajevima seksualnog uznemiravanja. Tokom obuke su korišćeni specijalni materijali koji su pripremljeni tokom ove kampanje, odnosno kratak film koji bi dao uvodne informacije o tom problemu, priručnici o razvoju politike preduzeća usmjerene ka sprečavanju i iskorjenjivanju seksualnog uznemiravanja, nekoliko primjera seminara koji mogu biti održani na radnom mjestu i model preduzeća u kome vlada za žene prijateljsko okruženje. Koalicija je,

⁸¹ Na taj način, podizanje svijesti je tijesno povezano sa programima usredsrijeđenim na zaštitu, poput rada sa ženama u cilju razvoja bezbjednostnih planova, o čemu će biti riječi u odjeljku ovog zbornika pod naslovom „Zaštita“.

takođe, pokrenula nacionalne medijske kampanje uz upotrebu letaka, postera i knjižica koje su aktivisti sindikata masovno dijelili na javnim mjestima (banke, pošte, železničke stanice, zdravstveni centri).

Područje obuhvaćeno projektom: Slovenija i Hrvatska

Materijali, proizvodi, ishodi: Leci, poster, priručnik, kratki filmovi i drugi materijali za obuku. Putem medijskih događaja, izlaskom žena lidera u medije u cilju davanja intervjua i širenjem materijala namijenjenim podizanju svijesti, rezultat projekta bilo je objavljivanje i emitovanje velikog broja članaka, štampanih materijala i radio programa o problemu seksualnog uznemiravanja u obje zemlje.

Nakon ovih kampanja u obje zemlje su uslijedile značajne promjene politike u ovoj oblasti, poput državnih telefonskih linija koje nude pomoć žrtvama uznemiravanja, usvajanja zakona protiv seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu (Slovenija) i usvajanja politike od strane sindikata (Hrvatska).

Finansiranje: Sredstva obezbjeđuje Fond UN za podršku aktivnostima iskorjenjivanja nasilja nad ženama.

Organizacija zadužena za sprovođenje: Koalicija za realizaciju projekta „Kako reći ne svom šefu“ iz Slovenije

Dodatne informacije:

„Zamislite život bez nasilja: medijske i komunikacione strategije za prestanak nasilja nad ženama“ (Picturing a Life Free of Violence: Media and Communications Strategies to End Violence Against Women), drugo poglavlje: Seksualni nasrtaj i prinuda (Sexual Assault and Coercion) (UNIFEM): http://www.unifem.org/resources/item_detail.php?ProductID=8

„Moguća misija: set instrumenata za rodna pitanja i zagovaranje putem medija“ (Mission Possible: A Gender and Media Advocacy Toolkit), modul 9: Kako dovesti ovo pitanje na dnevni red medija (How To Get the Issue on the Media's Agenda) (WACC): http://www.whomakesthenews.org/get_involved/advocacy_training_modules

DOSTA JE BILO

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: DOSTA JE BILO predstavlja program fonda „Saloni protiv nasilja u porodici“, koji okuplja profesionalne frizere u borbi protiv nasilja u porodici. Uviđajući da mnoge pretučene žene nikada ne idu u policiju ili sigurnu kuću, već da o tome pričaju sa ljudima u okruženju u kome se osjećaju sigurnim, poput frizerskih salona, ovaj program ima za cilj da obučiti profesionalne frizere da prepoznaju znake upozorenja i da svoje klijentkinje upute na bezbjedno mesto. Program, takođe, podiže svijest o nasilju u porodici putem materijala koji su izloženi u salonima.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Program obuhvata obuku za pružaoce usluga koji održavaju seminare sa profesionalnim frizerima u njihovim zajednicama. Tokom obuke, frizeri uče kako da prepoznaju znake koji upozoravaju na nasilje u porodici, koje službe su na raspolaganju u njihovom mjestu i kako da bezbjedno upute svoje klijente ovim službama. Projekat obuhvata i opremu za seminar sa karticama i posterima sa porukama o bezbjednosti, kao i informacije o tome gdje treba prikazati takve materijale u bezbjednom okruženju.

Područje obuhvaćeno projektom: Program je započeo kao inicijativa u cijeloj državi Alabami, u SAD, ali je od tada usvojen i u drugim saveznom državama.

Materijali, proizvodi, ishodi: Materijali se mogu naručiti, a uzorak postera se može preuzeti sa Internet stranice ovog projekta.

Finansiranje: Projekat prima pojedinačne donacije, a pomažu ga i privatna preduzeća i radnje u partnerstvu sa nacionalnim kozmetološkim udruženjem.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Salons Against Domestic Abuse Fund (Fond Saloni protiv nasilja u porodici)

Da biste stupili u kontakt sa organizatorima, popunite formular na adresi: <http://www.cutitout.org/contactus.aspx> ili pozovite

Tel.: +1 312 527-6765 za dodatne informacije.

Dodatne informacije: <http://www.cutitout.org/index.html>

4.1.3 Rad sa kreatorima politike

Obuka za kreatore politike, pri čemu se misli na izabrane lidere, zaposlene u ministarstvima i poslanike u skupštini, ovde se klasifikuje kao podizanje svijesti ili izgradnja kapaciteta i razlikuje se od obuke za stručnjake, poput socijalnih radnika, zaposlenih u policiji ili zdravstvu, koji dolaze u neposrednji kontakt sa osobama koje su doživjele nasilje. Ova vrsta obuke je opisana u odjeljcima „Procesuiranje“ i „Zaštita“ u daljem tekstu. Cilj rada sa kreatorima politike je, uopšteno gledano, dio strategije lobiranja, na primjer za izjednačavanje broja muškaraca i žena u tijelima koja donose odluke, kako bi se unaprijedila sposobnost vođa da rade na saradnji sa zajednicama i NVO na problemima koji pogađaju žene, ili da bi se nasilje nad ženama stavilo na dnevni red razgovora o javnom zdravlju, javnoj bezbjednosti ili utvrđivanju budžeta.

Rodna ravnopravnost?!

Vrsta nasilja nad ženama: Borba protiv potencijalno svih oblika nasilja nad ženama propagiranjem rodne ravnopravnosti.

Pristup i glavni ciljevi: Parlament Kazahstana je 2006. godine stavio je na raspravu nacrt zakona o rodnoj ravnopravnosti. Liga feministkinja, NVO iz Kazahstana, primjenila je pristup da u cilju unapređenja odgovora Vlade na nasilje nad ženama prvo mora raditi sa parlamentarcima kako bi izmjenila njihove stavove o rodnom pitanjima i ukazala na značaj rodne ravnopravnosti. Ta NVO je strateški iskoristila mogućnost preispitivanja nacrta zakona da uputi parlamentarce u rodnu ravnopravnost i da aktivno lobira za usvajanje tog zakona.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Liga feministkinja je napravila tri kratka crtana filma, „Rodna ravnopravnost?!“, „Jednaka prava i mogućnosti“ i „Neplaćeni rad u kući“, koji gledaoca upoznaju sa različitim vidovima rodne ravnopravnosti. Ti filmovi su zasnovani na empirijskim dokazima, ali na jednostavan način pokazuju da društvo u kome žene i muškarci nisu ravnopravni ne može da funkcioniše i da ženski rad u kući ne treba smatrati „besplatnim“. Liga feministkinja je 2006. godine držala okrugle stolove na temu jednakih prava u Kazahstanu na kojima su prikazani filmovi. Pored toga, NVO je preduzeo „crtani napad“, šaljući primjerke crtanog filma na CD-u svakom poslaniku u Parlamentu. Osim toga, ova organizacija je izvodila i obuku i vodila diskusije u Parlamentu. Što je najvažnije, organizacija planira da napravi još jedan film koji će se baviti problemom nasilja u porodici, a pogotovo pitanjem privatne sudske tužbe.

Područje obuhvaćeno projektom: Kazahstan, ali su ovi filmovi korišćeni i u Kirgistanu. Filmovi skoro da i nemaju teksta, pa se lako mogu prilagoditi upotrebi u drugim zemljama.

Materijali, proizvodi, ishodi: Kratki crtani filmovi na kompaktnim diskovima koji su podijeljeni velikom broju ljudi. Liga feministkinja izvještava da su poslanici u parlamentu povoljno reagovali na crtane filmove, ističući da pojam rodne ravnopravnosti nije tako „zastrašujući“ kao što su pretpostavljali. Na kraju, Parlament je usvojio ovaj zakon, ali proces od tada miruje.

Finansiranje: Sredstva obezbjeđuju Institut za otvoreno društvo, Mama Cash i OEBS.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Feminist League

P.O. Box 521

Almaty 480091

Kazakhstan

Tel./Faks: +7(3272)610 241

feminist@women.kz

Dodatne informacije:⁸² <http://www.women.kz/>

Borba protiv nasilja u porodici jačanjem javnih mehanizama i pravnog okvira na nacionalnom nivou

Vrsta nasilja nad ženama: Sve vrste nasilja nad ženama, ali sa fokusom na nasilju u porodici.

Pristup i glavni ciljevi: Asocijacija nevladinih organizacija za rodnu ravnopravnost i eliminisanje nasilja nad ženama u Republici Tadžikistan, koje predstavlja koaliciju pet NVO, započelo je 2005. godine projekat razvoja partnerstva sa Vladom Tadžikistana, donatorskim organizacijama, međunarodnim organizacijama i NVO u cilju da se zajedničkim snagama bave pitanjima rodne ravnopravnosti i nasilja nad ženama. Projekat „Borba protiv

⁸² Dodatne informacije iz prezentacije Jevgenije Kozireve, Liga feministkinja, Regionalna konsultacija NVO iz istočne Evrope i centralne Azije sa specijalnim izvjestiocem o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posledicama, 18–19. septembar 2008, i Okrugli sto: ravnopravnost i mogućnosti u Kazahstanu (Krugly stol: Ravnje prava i vozmožnosti v Kazahstanie), 16. jun 2006, mogu se naći na adresi: <http://www.owl.ru/content/news/worldwide-2006/p60694.shtml>

nasilja u porodici jačanjem javnih mehanizama i pravnog okvira na nacionalnom nivou“ imao je kao cilj rad sa Vladom na sprovođenju Državne politike o rodnoj ravnopravnosti za period 2001–2010. godine, naročito njenim dijelom koji se bavi iskorjenjivanjem nasilja nad ženama.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: U okviru projekta, asocijacija je radila na unaprjeđenju konkretnih mehanizama za saradnju u borbi protiv nasilja nad ženama, poput međuagencijskog Koordinacionog savjeta o sprječavanju nasilja nad ženama, i lobiralo za promjene zakonskog okvira tako da obuhvati nasilje nad ženama, kao što je zakon o nasilju u porodici. Asocijacija je, takođe, održala obuku o tadžikistanskom zakonu o rodnoj ravnopravnosti predstavnicima policije, zdravstvenih institucija, socijalnih službi i liderima lokalnih vlasti i radilo sa medijima na objavljivanju informacija o problemu nasilja nad ženama u zemlji. Ovaj projekat je obuhvatao i komponentu prikupljanja podataka o uslugama koje pružaju krizni centri i analize kako funkcionišu odjeljenja kazahstanske policije specijalizovana za nasilje nad ženama.

Područje obuhvaćeno projektom: Tadžikistan

Materijali, proizvodi, ishodi: Koordinacioni savjet o sprječavanju nasilja nad ženama je osnovan 2006. godine. Predsjednik Savjeta je zamjenik predsjednika Vlade Tadžikistana, a u Savjetu su i predstavnici resornih ministarstava i NVO. Koordinacioni savjet se neposredno sastajao sa medijima u nekoliko prilika, Asocijacija je organizovala konkurs za mlade novinare sa temom isticanja problema nasilja nad ženama, a jedan broj novinskih članaka, emisija na televiziji i radiju bio je posvećen temi sprječavanja nasilja u porodici. Asocijacija je održala 83 seminara širom zemlje za skoro 2000 učesnika, uključujući i policiju, sudije, radnike u zdravstvu, lokalne vođe, predavače, novinare, studente sa univerziteta i organizacije žena. Tokom projekta, Asocijacija je omogućila proces u kome je 16 ministarstava i odjeljenja tadžikistanske Vlade izvršilo reviziju i uobličilo konačnu verziju nacrtu zakona o nasilju u porodici. Takođe, napravljen je i nacrt izmjena i dopuna postojećih zakona.⁸³ Podaci koji su prikupljeni iz kriznih centara uvršteni su u paralelni izvještaj podnijet Komitetu CEDAW (2006).

Finansiranje: Sredstva obezbjeđuje Fond UN za podršku aktivnostima iskorenjivanja nasilja nad ženama

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Asocijacija nevladinih organizacija za rodnu ravnopravnost i iskorjenjivanje nasilja nad ženama u Republici Tadžikistan

Aini 53 St, f.3, Dushanbe, Tajikistan,

Tel: +992-372 221-12-33, 221-21-49,

Imejl: lwl_toj@rambler.ru

Dodatne informacije: „Kritički izvještaj o realizaciji Konvencije o eliminisanju svih vrsta diskriminacije nad ženama“, koji su pripremile nevladine organizacije Tadžikistana:

<http://www.iwraw-ap.org/resources/pdf/Tajikistan%20final%20report%English.pdf>

Saradnja žena gradonačelnika

Vrsta nasilja nad ženama: Borba protiv potencijalno svih oblika nasilja nad ženama, unaprjeđenjem ženskog liderstva u pitanjima rodne ravnopravnosti

Pristup i glavni ciljevi: Projekat Saradnja gradonačelnica (2002–2004) je bio inicijativa Radne grupe za ravnopravnost polova pri Paktu za stabilnost koja je razvijana u 12 zemalja/teritorija regiona koje obuhvata Pakt za stabilnost. Rumunska NVO, Fundatia Sanse Egale pentru Femei (Fondacija za jednake mogućnosti za žene, SEF) bila je organizacija koja je predvodila ovaj projekat. Svrha projekta bila je poboljšanje liderskih vještina žena gradonačelnica kako bi gradile regionalno i međunarodno partnerstvo i saradnju na projektima unaprjeđenja kvaliteta života žena i djece u lokalnim zajednicama. Iako rad usmjeren protiv nasilja nad ženama nije bio izričiti cilj, nekoliko partnera na projektu jeste se bavilo pravima žena i društvenom zaštitom za žene.

Preduzete aktivnosti/kako projekat funkcionise: Oko 50 gradonačelnica iz zemalja i teritorija u okviru Pakta za stabilnost učestvovalo je u ovom projektu, koji je bio podijeljen u dvije faze. Prva faza je bila usredsređena na razvoj saradnje između gradonačelnica, lokalnih uprava i lokalnih ženskih mreža u cilju pokretanja malih projekata radi unaprjeđenja života žena i djece. U Rumuniji i Bugarskoj su gradonačelnice usmjerile svoje djelovanje, između ostalog, na unaprjeđenje usluga za žene žrtve nasilja. Druga faza projekta bila je posvećena stvaranju mogućnosti povezivanja gradonačelnica na nacionalnom i regionalnom nivou. Projekat je u velikoj mjeri koristio informaciono-komunikacione tehnologije (IKT), kao što su elektronska pošta i Internet stranice, pa su zato troškovi bili relativno niski.

Područje obuhvaćeno projektom: Dvanaest zemalja/teritorija u okviru Pakta za stabilnost, u to vrijeme – Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kosovo, Srbija i Crna Gora, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Grčka, Mađarska, Moldavija, Rumunija, Slovenija.

⁸³ Zakon još nije usvojen.

Materijali, proizvodi, ishodi: Projekat Saradnja gradonačelnica je prepoznat kao dobra praksa u djelotvornoj upotrebi IKT na propagiranju pitanja rodne ravnopravnosti.

Finansiranje: Projekat su finansirale njemačka i austrijska vlada, sa ukupnim budžetom (obe faze) od 157.000 evra.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Fundatia Sanse Egale pentru Femei (SEF)

19, Impacarii/Petre Tutea str, bl. 913, tr. 1, et. 1, ap. 3

Iasi, 700731, Romania

Tel: +40 232 211713

+40 332 425455

Faks: +40 332 401005

Imejl: sef@sef.ro

<http://www.sef.ro/>

Dodatne

http://www.sef.ro/?lang=en&page=proiecte_si_campanii.proiecte_anterioare&id=24

informacije:

4.1.4 Obuka za zaposlene u medijima

Baš kao i obuka za vladine službenike, programi za zaposlene u medijima imaju za cilj da poboljšaju njihovu svijest i stavove o nasilju nad ženama. Cilj ove vrste podizanja svijesti je da zaposleni u medijima koriste ove informacije u svom radu i stvaraju medijske izvještaje koji ne produbljuju stereotipe, poput okrivljavanja žrtava za ono što se dogodilo, ne senzacionalizuju ovu temu, kao što se ponekad dešava u slučajevima trgovine ženama i djevojčicama, štite identitet i intimu žrtve ukoliko ona to želi i u svoje izvještaje o slučajevima nasilja uvrste i informacije o uslugama namijenjenim žrtvama.

Instrumenti za medije prilikom izvještavanja o nasilju u porodici

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Albanski Centar saveza za rodnu ravnopravnost i razvoj prati rad medija od 2000. godine i ustanovio je da albanski mediji prikazuju žene kao poslušne/ponizne, što pojačava nejednake društvene uloge polova i propagira diskriminaciju na rodnoj osnovi. Centar je sproveo nekoliko projekata usmjerenih ka unaprjeđenju rodno osjetljivog izvještavanja medija o nasilju nad ženama, sa fokusom na nasilju u porodici.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Centar saveza za rodnu ravnopravnost i razvoj organizuje obuke za zaposlene u medijima o nasilju u porodici i 2005. godine je objavio svoj vodič za predstavnike medija pod nazivom „Nasilje prijeto svima nama...“ Tekući projekat Centra sa medijima ima dvije komponente: obuka o rodno osjetljivom izvještavanju o nasilju u porodici i objavljivanje priručnika o ispravnom izvještavanju o nasilju u porodici i drugim krivičnim djelima u porodici, kao i knjižice koja sadrži 10 najboljih članaka o nasilju u porodici, odabrani od članaka koji su napisali novinari koji učestvuju u obuci.

Područje obuhvaćeno projektom: Albanija

Materijali, proizvodi, ishodi: Priručnici i zbirka najboljih članaka

Finansiranje: Trenutno, bespovratna sredstva Komisije za demokratiju, posredstvom Ambasade SAD u Albaniji, kao i opšte finansiranje kroz Međunarodni program za žene OSI.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Gender Alliance for Development Center (Centar saveza za rodnu ravnopravnost i razvoj)

Street Rr. „Abdyi Frashëri“, P.10/1

Ap. 3 Tiranë, Albania 2418

Tel: +355 255514/15

Faks: +355 255515

Imejl: qdi@gadc-ac.org

Dodatne informacije: <http://www.gadc-al.org/>

Komplet materijala za medije: Činjenice o Rezoluciji 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje nad ženama koje se dešava u konfliktnim situacijama

Pristup i glavni ciljevi: Ključna oblast aktivnosti ženske NVO Saathi je podizanje svijesti o nasilju nad ženama kao ugrožavanju ljudskih prava. Saathi, takođe, sprovodi konkretne projekte podizanja svijesti medija o Rezoluciji 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija (UNSCR 1325) sa posebnim osvrtom na značaj te rezolucije u odnosu na žene iz Nepala koje su iskusile sukobe. Rad organizacije Saathi ne samo da edukuje zaposlene u medijima o postojanju UNSCR 1325, već im pruža i instrument za izvještavanje o pitanjima koja se tiču žena, mira i sigurnosti.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Saathi je objavila komplet materijala za medije i crtani strip o UNSCR 1325 za novinare i aktiviste medija. Komplet materijala za medije „Činjenice o Rezoluciji 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija“ pruža opširne osnovne informacije o ulozi žena u mirovnom procesu, tranzicionoj pravdi i pomirenju i usmjerava pažnju na nasilje nad ženama izvršeno tokom i nakon sukoba. Komplet materijala za medije sadrži puno primjera o tome kako se ključne odredbe sadržane u UNSCR 1325 primjenjuju na konkretna iskustva žena u Nepal. Veliki dio uputstva za medije je posvećen ulozi medija sa primjerima ideja za priču o ženama, miru i sigurnosti, kao i međunarodnim propagandnim događajima sa kojima se medijsko izvještavanje može povezati. Ti materijali su korišćeni zajedno sa programima orijentacije za novinare širom Nepala. Osim toga, Saathi je održala i jedan broj okruglih stolova i konferencija o ženama u situacijama sukoba i nakon sukoba sa značajnim učešćem i izvještavanjem od strane medija.

Područje obuhvaćeno projektom: Nepal

Materijali, proizvodi, ishodi: Komplet materijala za medije na 20 strana može se preuzeti na engleskom i nepalskom jeziku sa Internet stranice organizacije Saathi:

<http://saathi.org.np/index.php?page=publication>

Finansiranje: Informacije o finansiranju nisu raspoložive

Organizacija zadužena za sprovođenje:

SAATHI Nepal

Ekantakuna, Lalitpur

P.O. Box 7770

Kathmandu

Nepal

Tel: +977 (1) 5554560, Faks: +977 (1) 5554543

Imejl: saathi.ktm@gmail.com

Dodatne informacije: <http://www.saathi.org.np/>

4.2 Rad sa muškarcima i dječacima

Tamo gdje su nekada intervencije usmjerene ka borbi protiv nasilja nad ženama bile skoro isključivo usredsrijeđene na žene, kroz preventivne napore i usluge za žrtve nasilja, tokom poslednjih godina Vlade, razvojne organizacije i aktivisti posvjećuju veću pažnju stavovima i ponašanju muškaraca. Preventivni rad koji je usmjeren ka muškarcima i dječacima prepoznaje ulogu koji muškarci igraju u produžavanju nasilja i činjenicu da je takvo nasilničko ponašanje i prihvatanje nasilja posljedica socijalizacije, kulturnih normi, definicije muškosti i istorijske uloge različitih polova. Jednako važan dio rada sa muškarcima je i prihvatanje činjenice da nisu svi muškarci nasilni, da veliki broj muškaraca osuđuje nasilničko ponašanje i da nasilje nad ženama povrjeđuje i muškarce. Dječaci koji su svjedoci nasilja muškaraca u velikoj mjeri su ugroženi, a iako se suočavaju sa povećanim rizikom da i sami postanu nasilnici, to nije slučaj kod svih njih. Nenasilni muškarci i dječaci mogu imati kritičnu ulogu kao „agenti za promjenu stavova, ponašanja i širih odnosa snaga koji održavaju postojanje nasilja na rodnoj osnovi. ... Muškarci imaju vrline, sposobnosti i stavove koji se mogu upotrijebiti za pozitivan uticaj na odnose snaga između polova i prekinu nasilje na rodnoj osnovi. Muškarci, takođe, igraju ključne uloge kao zaštitnici, pomagači i partneri.“⁸⁴

Angažovanje muškaraca i dječaka u naporima da se spriječi nasilje nad ženama može imati nekoliko oblika. Postoji nekoliko primjera uspješnih kampanja koje su vodili muškarci koji služe kao uzori nenasilnog ponašanja.

⁸⁴ „Uloga muškaraca i dječaka u ostvarivanju rodne ravnopravnosti“, izvještaj sa sastanka ekspertske grupe (DAW, 2004), strana 32, pasus 89.

Drugi projekti pokušavaju da izgrade partnerstva sa muškarcima i dječacima. Jedna druga uspješna strategija bila je uperena ka institucijama kojima dominiraju muškarci, poput oružanih snaga i policije, ili je slala poruke o nasilju nad ženama u „muške prostore“, kao što su sportski događaji. Poruke, takođe, mogu biti uperene ka mogućim počiniocima djela nasilja nad ženama, poput javnih kampanja osmišljenih sa ciljem smanjenja potražnje za seksualnim uslugama koje pružaju žene i djevojke kojima se trguje. Osim toga, u jednom broju zemalja razvijene su namjenske telefonske linije za pomoć i krizni centri za muškarce i te usluge se promovišu u javnosti.

Programi za počiniocima djela nasilja su se, takođe, omasovili i to je postala veoma razvijena oblast proučavanja. U ovom zborniku, o programima koji rade neposredno sa počiniocima djela nasilja govori se u odeljku „Zaštita“, u daljem tekstu.

Udruženje MenEngage i Promundo

MenEngage (Angažovanje muškaraca) je svjetska asocijacija NVO koje rade na angažovanju muškaraca i dječaka u namjeri da okončaju nejednakost polova. Informacije o članstvu kao i linkove ka mrežama na regionalnom i nacionalnom nivou možete naći na njihovoj Internet stranici. Na istom mjestu ponuđeno je više sredstava, poput priručnika, instrumenata i informacija o kampanjama muškaraca.

Dodatne informacije: <http://www.menengage.org/>

Promundo je brazilska organizacija koja radi na unaprjeđenju rodne ravnopravnosti i sprečavanju nasilja nad ženama i djecom širom svijeta. Sredstva, uključujući materijale za obuku, istraživanja i filmove o radu sa muškarcima i dječacima, mogu se naći na Internet stranici ove organizacije: <http://www.promundo.org.br/>.

Kampanja „Bijela traka“

Vrsta nasilja nad ženama: Sve vrste nasilja nad ženama

Pristup i glavni ciljevi: Jedna grupa muškaraca u Kanadi se 1991. godine udružila sa ciljem da podstakne muškarce da javno govore o nasilju nad ženama. Njihovo polazište je bilo to da muškarci nisu u svojoj biti nasilni, već da svi oni imaju uloge i odgovornosti u zaustavljanju nasilja nad ženama. Glavni cilj te kampanje je edukacija muškaraca i dječaka korišćenjem bijele trake kao simbola ugnjetavanja žena od strane muškaraca. Kampanja zahtijeva od muškaraca i dječaka da se obavežu da nikada neće počinuti nasilno delo, zanemarivati ili prećutkivati nasilje nad ženama i djevojkama.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Kampanja „Bijela traka“ u Kanadi održava se svake godine od 25. novembra (Međunarodni dan iskorjenjivanja nasilja nad ženama) do 6. decembra (kanadski Nacionalni dan sjećanja i borbe protiv nasilja nad ženama). Učesnici kampanja u drugim zemljama često koriste „Šesnaest dana borbe“ kao platformu, dok mnogi vode kampanje tokom drugih perioda godine. Rad kampanje „Bijela traka“ u Kanadi organizuje dobrovoljni Odbor direktora i malobrojno osoblje, ali je ova kampanja u cjelini decentralizovani program. Različite organizacije i pojedinci iz svih djelova svijeta mogu pokrenuti kampanju koja odgovara uslovima u lokalnoj zajednici i uzima u obzir najbolji način da se dopre do muškaraca i dječaka, prateći pri tome ciljeve i filozofiju kampanje „Bijela traka“.

Područje obuhvaćeno projektom: Danas kampanja „Bijela traka“ predstavlja najveće angažovanje muškaraca upereno ka zaustavljanju nasilja nad ženama na svijetu. Učesnici kampanja u preko 55 zemalja redovno učestvuju u aktivnostima protiv nasilja nad ženama. Internet stranica kampanje „Bijela traka“ sadrži informacije o kampanjama širom svijeta i linkove ka njima.

Materijali, proizvodi, ishodi: Učesnici kampanja koriste male bijele trake ili značke sa znakom bijele trake, majice sa štampom, kačkete ili trake oko ruke, ili znak bijele trake stavljaju na postere, pamflete ili u reklame. U okviru kampanje sastavljen je Priručnik za edukaciju i djelovanje za rad sa mladim ljudima. Taj priručnik kombinuje predavanja na časovima sa projektima koji se mogu sprovoditi u školama u cilju podizanja svijesti o nasilju nad ženama i unaprjeđenja rodne ravnopravnosti i zdravih odnosa. Jedan broj materijala kampanje se može pogledati i naručiti na Internet stranici kampanje.

U okviru kampanje sastavljen je Priručnik za edukaciju i djelovanje za rad sa mladim ljudima. Taj priručnik kombinuje predavanja na časovima sa projektima koji se mogu sprovoditi u školama u cilju podizanja svijesti o nasilju nad ženama i unaprjeđenja rodne ravnopravnosti i zdravih odnosa.

Finansiranje: Sama kampanja ne dobija nikakvu suštinsku pomoć od Vlade, ali se oslanja na prikupljanje sredstava od pojedinaca i preduzeća, kao i na sredstva za konkretne projekte iz državnih izvora. Organizatori napominju da je državno finansiranje intervencija i usluga podrške za žene koje doživljavaju nasilje i dalje nedovoljno, pa zato ne pokušavaju da dodatno ograniče raspoloživa sredstva. Zbog toga Kampanja „Bijela traka“ ne koristi državno finansiranje za svoje osnovne aktivnosti.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

The White Ribbon Campaign (Kampanja „Bijela traka“)

365 Bloor St. East

Toronto, Ontario

Canada M4W 3L4

Tel: +1 416 920-6684; Besplatna linija: 1-800-328-2228; Faks: +1 416 920-1678

Imejl: info@whiteribbon.ca

Dodatne informacije: <http://www.whiteribbon.ca/>

Kampanja „Bijela traka“ na svojoj Internet stranici ima forume za diskusiju i vodi blog za osobe koji rade na zaustavljanju nasilja nad ženama.

Kampanje „Vaspitavanje dječaka da postanu muškarci“ i „Očevi osnivači“⁸⁵

Vrsta nasilja nad ženama: Sve vrste nasilja nad ženama

Pristup i glavni ciljevi: Fond za sprječavanje nasilja u porodici (FVPF⁸⁶) radi na prevenciji nasilja nad ženama posredstvom izvjesnog broja programa javnog obrazovanja, od kojih je nekoliko strateški upereno ka muškarcima i dječacima. Ovaj fond je 2002. godine pokrenuo veliku i veoma uspješnu kampanju u službi javnosti pod nazivom „Vaspitavanje dječaka da postanu muškarci“, koja „nadahnjuje muškarce da uče dječake da nasilje nije isto što i snaga“. Ova kampanja je usredsrijeđena na ohrabivanje muškaraca da od malih nogu počnu dječacima da usađuju pozitivne poruke o tome šta to znači „biti muškarac“ – izražavati se bez nasilja i ophoditi se prema ljudima pravedno i sa poštovanjem. Muškarci se podstiču da budu uzori, pokazujući kako se ophoditi prema drugim ljudima sa poštovanjem u svakodnevnom životu. Druga kampanja, „Očevi osnivači“, pokrenuta je 2003. godine na dan praznika u SAD – Dan očeva. Ova kampanja traži od muškaraca (i žena koje žele da ukažu muškarcima poštovanje) da se javno obavežu da će prekinuti nasilje nad ženama i povećati finansiranje programa za borbu protiv nasilja nad ženama. Stavljanje očeva u središte pažnje podsjeća muškarce na njihovu ulogu u vaspitanju djece, naročito dječaka, i na njihov pozitivan uticaj.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Kampanja „Vaspitavanje dječaka da postanu muškarci“ vođena je posredstvom nekoliko televizijskih spotova, postera i brošura koji govore o tome šta muškarci mogu da učine da kod dječaka oblikuju nenasilno ponašanje puno poštovanja. Brošure za pojedinačne zajednice su osmišljene tako da se odnose na muškarce iz afroameričkih i američkih indijanskih grupa. Kampanju „Očevi osnivači“ pokrenulo je 350 muškaraca veoma šarolikog porijekla. Oni su zajednički dali javno saopštenje (objavljeno kao oglas u dnevnim novinama Njujork Tajms) pozivajući na prekid nasilja nad ženama. Ovaj dokument je postao poznat kao Deklaracija na Dan očeva, a pozvani su i novi učesnici da ga potpišu. Neki muškarci – uticajne javne ličnosti postali su „očevi osnivači“ i snimili su javne poruke o ovoj kampanji.

Područje obuhvaćeno projektom: SAD, ali većina suštinskih principa se može primjeniti i u drugim zemljama.

Materijali, proizvodi, ishodi: Poster, brošure i televizijski spotovi mogu se pogledati na Internet stranicama kampanje. Osim toga, FVPF je razvio „Kutak za trenere“, koji predstavlja Internet stranicu koja muškarcima pruža instrumente za podučavanje dječaka upotrebom jezika sporta. Nekoliko trenera sportskih timova iz SAD doprinjelo je materijalu koji se nalazi na Internet stranici dajući savjete i poruke. „Kutak za trenere“ sadrži „Priručnik za vaspitavanje dječaka da postanu muškarci“ – uputstvo sa informacijama o nasilju nad ženama, savjete za komunikaciju sa dječacima i mladićima, kao i planiranje i prepoznavanje trenutaka koji se mogu iskoristiti za podučavanje. Baš kao i Internet stranica, ovo uputstvo koristi jezik i slike iz treninga u sportu.

Finansiranje: Informacije o finansiranju nisu raspoložive

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Family Violence Prevention Fund (Fond za sprečavanje nasilja u porodici)

383 Rhode Island St.

1101 14th Street NW,

67 Newbury Street,

⁸⁵ Prim. prev. – engl. Founding Fathers

⁸⁶ FVPF – Family Violence Prevention Fund

Suite #304	Suite 300,	Mezzanine Level
San Francisco, CA	Washington, DC 20005	Boston, MA 02116
94103-5133	USA	USA
USA	Tel: +1 202 682-1212	Tel: +1 617 262-5900
Tel: +1 415 252-8900	Faks: +1 202 682-4662	Faks: +1 617 262-5901
Faks: +1 415 252-8991		Imejl: info@endabuse.org

Dodatne informacije:

Fond za sprječavanje nasilja u porodici: <http://endabuse.org/>

Vaspitavanje dječaka da postanu muškarci: <http://endabuse.org/cbim/>

Očevi osnivači: <http://founding-fathers.org/>

Kutak za trenere: <http://www.coaches-corner.org/>

Program „Muškarci u borbi za pravdu“, Regionalna mreža muškaraca udruženih protiv nasilja na rodnoj osnovi

Vrsta nasilja nad ženama: Sve vrste nasilja nad ženama i HIV/SIDA

Pristup i glavni ciljevi: Regionalna Mreža afričkih žena za razvoj i komunikaciju (FEMNET) je panafrička organizacija koju čini 25 organizacija. FEMNET funkcionira u izuzetno patrijarhalnom okruženju. Nakon što je 2001. godine istraživanjem došla do saznanja da neke grupe muškaraca pokazuju interesovanje za učešće u aktivnostima uperenim protiv nasilja nad ženama, ali su im kapaciteti ograničeni, FEMNET je pokrenula program „Muškarci u borbi za pravdu“. Pristup organizacije FEMNET sastojao se od osnivanja i pomaganja jedne regionalne mreže muškaraca koje povezuju njihove aktivnosti na pitanjima prevencije nasilja nad ženama i HIV/SIDA.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: FEMNET je prvo okupio aktiviste muškarce na regionalnoj obuci na kojoj su razgovarali o strategijama koje bi muškarci mogli da primjene u borbi protiv nasilja nad ženama. FEMNET obezbjeđuje muškim grupama logističku podršku da se uključe u inicijative podizanja svijesti kod muškaraca različitih uzrasta, zanimanja i religija. Aktivisti stupaju u diskusije sa drugim muškarcima o negativnim muškim stereotipima i štetnim postupcima. Primjer za inicijativu je Putujuća konferencija muškaraca koja je održana 2003. godine tokom kampanje „Šesnaest dana“.⁸⁷ Više od 100 muškaraca iz šest zemalja putovalo je iz Kenije u Malavi autobusom ukrašenim porukama protiv nasilja nad ženama, zaustavljajući se uz put i upuštajući se u diskusije sa ljudima kroz muziku, ples i glumu.

Područje obuhvaćeno projektom: Osnivanjem Regionalne mreže muškaraca udruženih protiv nasilja na rodnoj osnovi, FEMNET radi sa grupama muškaraca u jednom broju afričkih zemalja gdje se govori francuskim i engleskim jezikom sa ciljem da ih podstakne da postanu aktivni u borbi protiv nasilja nad ženama.

Materijali, proizvodi, ishodi: FEMNET je razradio materijale za medije na nekoliko lokalnih jezika. Ovaj projekat je, takođe, doveo do razvoja boljih usluga za muškarce.

Finansiranje: Sredstva za projekat su prvobitno obezbjeđena iz Fonda UN za podršku aktivnostima iskorjenjivanja nasilja nad ženama, dok su sada privučeni drugi međunarodni donatori. (Fondacija Heinrich Bel i visoki komesar UN za izbjeglice).

Organizacija zadužena za sprovođenje:

African Women's Development and Communication Network FEMNET (Mreža afričkih žena za razvoj i komunikaciju)

KUSCCO Center

Kilimanjaro Road off Mara Road in Upper Hill

P.O. Box 54562, 00200 Nairobi, Kenya

Tel: +254 20 3741301/20; +254 20 2341516/7

Faks: +254 20 3742927

Imejl: admin@femnet.org.ke

⁸⁷ U prethodnom tekstu naći ćete više informacija o kampanji „Šesnaest dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“

Broj do tri: ti, ona, tvoja porodica. Izvuci iz sebe ono najbolje. Kampanja „Zaustavimo nasilje“

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: U septembru 2007. godine po prvi put je pokrenuta preventivna kampanja usmjerena ka muškarcima i dječacima koja je u potpunosti osmišljena u Venecueli. Sveopšti cilj ove kampanje bio je prevazilaženje stereotipa koji opravdavaju nasilje nad ženama u vezama. Kampanja „Broj do tri“ razlikuje se od prethodnih kampanja kojima su ciljna grupa bile žene i koje su ih ohrabrivale da prijave nasilje u porodici. Ciljna grupa ove kampanje su muškarci, od kojih se traži da „izbroje do tri“, kao i da razmisle o svom nasilničkom ponašanju, pri čemu se ne nastupa sa osudom i optužbama protiv njih.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Kao zajednički projekat ženskih NVO, Državnog instituta za žene, kao i drugih Vladinih agencija, agencija UN i jedne privatne banke, ova kampanja je vođena od 21. septembra (Međunarodni dan mira) do 25. novembra (Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama). Materijali kampanje su prikazivani u štampanim medijima, u bioskopskim salama, na radiju i televiziji i u vozilima javnog prevoza. U projekat je ugrađeno praćenje promjena stavova. Prije nego što je kampanja počela, sprovedena je anketa na 1.200 muškaraca, uzrasta od 13 do 55 godina, iz svih socioekonomskih slojeva, sa ciljem da se utvrde njihova opažanja i stavovi prema nasilju nad ženama. Po završetku kampanje sprovedena je druga anketa da izmjeri njen uticaj.

Područje obuhvaćeno projektom: Venecuela

Materijali, proizvodi, ishodi: Materijali kampanje, poput postera, kratkog filma i radio spotova koji se mogu preuzeti sa Internet stranice UNDP Venecuela: http://www.pnud.org.ve/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=77&Itemid=81

Finansiranje: Jedna privatna banka je posredstvom svoje fondacije za korporativne donacije obezbijedila početna sredstva od 300.000 američkih dolara. Pored toga, Ministarstvo informisanja, na osnovu zakona, obezbjeđuje reklamni prostor na javnim i privatnim televizijskim i radio stanicama koje besplatno emituju poruke kampanje.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Fundamujer – Fundación para la Prevención de la Violencia Doméstica hacia la Mujer

(Fondacija za sprečavanje nasilja u porodici nad ženama)

fundamujer@fundamujer.org.ve

Dodatne informacije: <http://www.fundamujer.org.ve/>

http://www.pnud.org.ve/index.php?option=com_content&task=view&id=47

(samo na španskom jeziku)

Heroji časti

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje iz časti

Pristup i glavni ciljevi: Elektra je švedska NVO koja se bori protiv nasilja zbog časti, kao i drugih oblika nasilja nad ženama, propagiranjem ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i demokratskih vrijednosti. Glavni fokus Elektre je bio na pružanju pomoći ženama, ali je u okviru organizacije jedna grupa mladića iz organizacije napravila novi projekat – Heroji časti (Sharaf Hjältar) čiji je cilj da postavi uzore za druge muškarce i dječake koji odbacuju „kulturu časti“. Organizatori ukazuju na činjenicu da iako žene i djevojke trpe najveće ugnjetavanje, muškarci takođe osjećaju negativan uticaj života u kulturi koja ograničava žensku slobodu. Projekat Heroji časti odvija se među imigrantskim stanovništvom, a sami „heroji“ su imigranti šarolikog porijekla. Oni ističu da pozivanje na „čast“ kako bi se opravdalo ugnjetavanje žena i nasilje nad njima nije svojstveno za muslimansku kulturu.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Elektra ima nekoliko „heroja“ koji pažljivo rade sa muškarcima, kako dječacima tako i mladim očevima, naročito u uzrastu od 15 do 22 godine. Oni se povezuju sa različitim organizacijama u namjeri da stupe u kontakt sa mladićima imigrantskog porijekla. Ovaj projekat promovise dijalog sa raznovrsnim grupama o saradnji i načinima podsticanja promjene u stavovima o ženskim pravima i vođenja kampanja protiv nasilja zbog časti. Projekat Heroji časti funkcioniše i kroz neformalne sastanke i diskusije u školama sa mladićima i djevojkama.

Područje obuhvaćeno projektom: Projekat Heroji časti je otpočeo u Stokholmu, a sada se sprovodi u pet gradova u Švedskoj.

Materijali, proizvodi, ishodi: Nisu dostupni

Finansiranje: Projekat Heroji časti u ponudi ima predavanja i kurseve obuka za koje naplaćuje honorar.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Elektra

Fryshuset: Box 920 22

120 06 Stockholm

Sweden

Tel: +46 (0)8-4622206; +46 (0)8-4622298

Imejl: elektra@fryshuset.se

Dodatne informacije: <http://www.elektra.nu/index2.htm> (informacije na švedskom, arapskom, persijskom, somalijskom, kurdskom i turskom jeziku)

<http://www.norden.org/webb/news/news.asp?lang=6&id=6904> (informacije na engleskom jeziku)

Propagandna kampanja „Zaustavite nasilje nad ženama!“

Godine 2004, UNFPA⁸⁸ je pokrenuo obimnu propagandnu kampanju u Turskoj kako bi privukao pažnju javnosti i pokrenuo dijalog o nasilju nad ženama na nivou cijele države. Ova kampanja je obuhvatila veliki broj činilaca: kreatore politike, NVO, privatni sektor i poznate ličnosti u Turskoj, ali je jedan od njenih ključnih uspjeha bilo uključivanje muškaraca u kampanju. Turski fudbalski savez je imao aktivnu ulogu u kampanji, obezbjeđujući da svi igrači u Super ligi nose majice sa znakom kampanje i transparente sa sloganom kampanje tokom nekoliko fudbalskih utakmica. Jedan turski sportski kanal je takođe prenosio informacije o kampanji tokom utakmica i na poluvremenu.⁸⁹ U to vrijeme je i Hirijet (Hürriyet), turska medijska kuća i izdavač novina sa najvećim tiražom, vodila kampanju protiv nasilja u porodici. Ove dvije kampanje su radile odvojeno, ali su se zahvaljujući tijesnoj saradnji razvijale međusobno se dopunjavajući. Kampanja medijske kuće Hirijet je zauzela javni stav protiv nasilja nad ženama i doprla do širokog kruga publike. Ova medijska kuća je i sama preduzela mjere obuke novinara i usvajanja normi izvještavanja o nasilju nad ženama u svojim publikacijama.⁹⁰

Još jedna važna karakteristika kampanje bilo je to što se ona odnosila na ubistva iz časti i što se koristila propagandom potkrepljenom dokazima. UNFPA je finansirao studiju učestalosti slučajeva ubistva iz časti i tokom kampanje objavio nalaze Parlamentu i medijima. Osim toga, UNFPA je razvio i institucionalni kapacitet turskog Generalnog direktorata za položaj žena da razvije projekat iskorjenjivanja nasilja nad ženama na nivou cijele zemlje.⁹¹ Upravo je 2007. godine turski ministar za pitanja žena i porodice pokrenuo Vladin projekat prevencije nasilja u porodici, sa fokusom na ubistva zbog časti i borbu protiv diskriminacije žena. Taj projekat, koji sprovodi Generalni direktorat za položaj žena, obuhvata komponentu o podizanju svijesti i poboljšanju zaštite za žene, na primjer otvaranjem sigurnih kuća.⁹²

Kampanja Euro 08 protiv trgovine ženama

Vrsta nasilja nad ženama: Trgovina ženama i seksualna eksploatacija

Pristup i glavni ciljevi: Tokom pripreme za UEFA 2008 Evropsko prvenstvo u fudbalu (Euro 2008) jedna koalicija koja okuplja više od 25 organizacija muškaraca i žena, organizacija za ljudska prava, centara za savjetovanje, vjerskih organizacija i sindikata zajednički je pokrenula Kampanju Euro 08 protiv trgovine ženama u Švajcarskoj. Glavni ciljevi kampanje bili su podizanje svijesti o trgovini ženama i angažovanje stanovništva na preduzimanju aktivnosti prije i tokom Evropskog prvenstva. Kampanja je osmišljena tako da podigne svijest uopšteno o problemu trgovine ženama u Evropi u svrhe prostitucije, pokrene ljude da podrže povećanje broja i kvaliteta usluga i zaštite žena koje su žrtve trgovine, podigne svijest muškaraca koji su potencijalni klijenti prostitutki i podstakne ih na odgovorno postupanje.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Kampanja je pokrenuta u martu 2008. godine i nastavljena tokom cijelog prvenstva u junu 2008. Kampanja je obuhvatila nekoliko inicijativa i instrumenata za podizanje svijesti, poput brošure i razglednica, kratkog filma i reklame na Internet stranici. Kampanja je napravila pregled najvažnijih informacija i uputstvo za edukaciju o problemu trgovine ženama u Evropi. Kampanja Euro 08 ima svoju Internet stranicu sa savjetima za korisnike

⁸⁸ UNFPA – Populacioni fond UN

⁸⁹ Vidjeti Internet stranicu UNFPA – Turska, http://www.unfpa.org.tr/Turkey_Advocacy.htm.

⁹⁰ Programiranje za borbu protiv nasilja nad ženama: 10 studija slučaja, (UNFPA, 2007) str. 60–61.

⁹¹ Ibid, str. 57.

⁹² Projekat je dobio tehničku pomoć od UNFPA i finansijsku pomoć od Evropske komisije. Turska odlučna u borbi protiv nasilja nad ženama, WUNRN, 23. februar 2007, dostupno na: http://www.wunrn.com/news/2007/02_07/02_19_07/022607_turkey2.htm.

seksualnih usluga kako da prepoznaju žene koje su žrtve trgovine, kako mogu da pomognu i šta da ne čine u takvoj situaciji. Kao dio te kampanje pokrenuta je peticija za promjenama na saveznom i lokalnom nivou u pogledu zakonske zaštite žena koje su žrtve trgovine, sudskog gonjenja počinitelaca dijela trgovine ljudima i preventivnog djelovanja. Peticija sa preko 70.000 potpisa je u septembru 2008. predstavljena vlastima.

Područje obuhvaćeno projektom: Švajcarska, domaćin prvenstva Euro 2008, kao i druge zemlje u Evropi.

Materijali, proizvodi, ishodi: Materijali, kao što su razglednice, brošure i kratak film, mogu se pogledati na Internet stranici. Većina materijala postoji na četiri jezika (engleski, francuski, nemački i italijanski), ali nisu svi na sva četiri jezika.

Finansiranje: Kampanja se finansirala iz sredstava prikupljenih iz privatnih i javnih izvora, uključujući i nekoliko švajcarskih gradova, kao i sredstava obezbjeđenih javnim igrama na sreću.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Euro 08 Campaign against Trafficking in Women (Kampanja Euro 08 protiv trgovine ženama)

c/o FIZ – Women's Information Center for women from Africa, Asia, Latin America and Eastern Europe (Ženski informativni centar za žene iz Afrike, Azije, Južne Amerike i Istočne Evrope)

Badenerstrasse 134

8004 Zürich, Switzerland

Tel: +41 079 598 80 51, Faks: +41 044 240 44 23

Imejl: kampagne-em08@fiz-info.ch

Dodatne informacije: <http://www.frauenhandeleuro08.ch/en/home/>

4.3 Rad sa mladima

S obzirom na to da je nasilje nad ženama naučeno ponašanje i proizvod socijalizacije, programi koji uključuju mlade ljude predstavljaju posebno snažne instrumente, jer mladi imaju centralnu ulogu u društvenim promjenama. Rad sa mladima protiv nasilja nad ženama može se odnositi na nekoliko vrsta projekata koji su obično usmjereni ka preventivnom djelovanju: obrazovni programi čiji su ciljevi da odvraćaju od nasilnog ponašanja i oblikuju alternative; specijalizovani programi za mlade koji su bili žrtve nasilja, ili su ugroženi nasiljem; kao i projekti u kojima mladi učestvuju kao aktivisti. Naravno, ove kategorije se međusobno ne isključuju.

Od malih nogu dječaci i djevojčice se mogu učiti o nasilju i nenasilnom ponašanju i mogu im se usaditi poruke o jednakosti i vrijednosti uzajamnog poštovanja. Programi posebno namijenjeni djevojčicama mogu biti orijentisani ka osnaživanju, podizanju njihovog samopouzdanja i učenju djevojčica o vještinama pregovaranja. Dječaci se mogu učiti o tome da nasilje nije prihvatljivo i mogu im se prenositi vještine komunikacije kao alternativa nasilju.⁹³ Neki programi se sprovode u školama i usmjereni su ka tome da nastavnici postanu osjetljivi, kao i da ovladaju instrumentima učenja mladih ljudi o nasilju nad ženama, ulogama različitih polova, pitanjima moći, kontrole i komunikacije. Drugi projekti rade sa porodicama, kako mladim ljudima tako i njihovim roditeljima. Kurs o pitanjima rodne ravnopravnosti ili nasilja nad ženama može biti uvršten u stručnu obuku na univerzitetima i institutima, na primjer u oblastima prava, medicine, društvenog rada ili novinarstva.

Pored specijalizovane nastave, obrazovne institucije, a naročito fakulteti i više škole, mogu biti okruženje za rad na podizanju svijesti o nasilju nad ženama i vođenje kampanja za poboljšanje odgovora na nasilje nad ženama. U SAD, na primjer, nedozvoljene polne radnje, nasilje u emotivnim vezama i uhođenje predstavljaju ozbiljne probleme na višim školama i fakultetima. Više od polovine svih žrtava uhođenja su uzrasta između 18 i 29 godina, najviše stope nasilja među emotivnim partnerima javljaju se kod žena uzrasta od 16 do 24 godine, a nedozvoljene polne radnje su na drugom mjestu liste najčešćih krivičnih djela počinjenih na fakultetima.⁹⁴ Iz tog razloga, Nacionalni savjetodavni odbor SAD za nasilje nad ženama je razradio nekoliko preporuka za rad u ambijentu fakulteta sa mladima, na primjer razvojem politike o tome kako reagovati na slučajeve nasilja nad ženama, formiranjem interdisciplinarnih radnih grupa za obezbjeđivanje sveobuhvatnog pristupa borbi protiv nasilja,

⁹³ „Nasilje u porodici u Evropi i Evroaziji: završni izvještaj“ (USAID, 2006), str. 6.

⁹⁴ „Promovisanje bezbjednosti i nenasilja na višim školama i univerzitetima“, iz „Uputstva za zaustavljanje nasilja nad ženama“ (Nacionalni savjetodavni odbor za nasilje nad ženama); može se preuzeti na adresi <http://toolkit.ncjrs.org/>.

obezbjedivanjem dostupnosti usluga za žrtve, kao i objavljivanjem informacija za studente i studentkinje.⁹⁵

Rodna ravnopravnost je važna: priručnik o nasilju na rodnoj osnovi među mladim ljudima

Direktorat za omladinu i sport pri Savjetu Evrope je na Internetu razradio priručnik namijenjen radu sa mladim ljudima na pitanjima nasilja na rodnoj osnovi, kao dio svog programa „Kompas“ za pružanje konkretnih instrumenata radnicima u praksi za rodno osjetljivi pristup edukaciji o ljudskim pravima. Priručnik „Rodna ravnopravnost je važna“ je namijenjen osobama koje rade sa mladima i pruža osnovne informacije o nasilju na rodnoj osnovi, ali i metodološke informacije i sredstva za obuku mladih ljudi. Priručnik obuhvata i informacije o tome kako uključiti ljude u borbu protiv nasilja na rodnoj osnovi, vježbe namijenjene mladima, usmjerena pitanja za diskusiju, studije slučaja i primjere dobre prakse u borbi i prevenciji nasilja na rodnoj osnovi. Ovaj priručnik je na raspolaganju na engleskom, francuskom i ruskom jeziku na Internet stranici: <http://www.eycb.coe.int/gendermatters/default.htm>.

„Pravo na život bez nasilja“ i „Imaš 100% pravo na nenasilje“

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u emotivnim vezama

Pristup i glavni ciljevi: Istraživanje koje je Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI) sproveo na 600 hrvatskih studenata, uzrasta 16–19 godina, pokazalo je da je 60% njih iskusilo neki oblik nasilja u emotivnoj vezi, kao i da mnogi mladi ljudi imaju stav da seks pod prisilom nije oblik nasilja. Koristeći ove podatke CESI je razvio programe usmjerene ka prevenciji nasilja u adolescentskim emotivnim vezama. CESI je napravio nastavne programe za upotrebu u školama i radi sa edukatorima na držanju časova o nasilju u emotivnim vezama.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: U okviru kampanje „Pravo na život bez nasilja“, CESI je osmislio školski program prevencije nasilja za adolescente u trajanju od 11 školskih sati. Program obuhvata priručnik za edukatore (Bolje spriječiti nego liječiti) i materijale za studente. Učenici dobijaju malu ukoričenu knjižicu (Tamna strana ljubavi – priča o Tanji i Mariju) koja je osmišljena tako da liči na čokoladu. U ovoj knjižici prikazani su fiktivni adolescenti i njihova emotivna veza ispunjena zlostavljanjem, što učenike navodi na diskusiju o rodnoj neravnopravnosti i neravnoteži snaga. Nakon kreiranja programa i nastavnog plana CESI je obučio trenere i školske psihologe koji su sproveli program u više od 22 grada. Nastavnici i učenici su i sami sproveli brojne lokalne inicijative na osnovu programa prevencije nasilja u emotivnim vezama. Posljednja kampanja Centra, „Imaš 100% pravo na nenasilje“, predstavlja trogodišnji projekat sprovođenja radionica za univerzitetske profesore i nastavnike u srednjim školama u cilju unaprjeđenja njihovog razumijevanja nasilja u emotivnim vezama i neposrednog rada sa mladim ljudima na prevenciji nasilja nad ženama.

Osim toga, CESI upravlja radom SeZaMa – Internet stranice namijenjene mladima koja pruža jasne informacije o pitanjima seksualnosti, emotivnih veza i nasilja u vezi. SeZaM nudi usluge savjetovanja putem Interneta i mogu ga koristiti osobe sa oštećenjem čula vida.

Područje obuhvaćeno projektom: Program je pokrenut u Zagrebu, Hrvatska, ali se sada proširio po cijeloj Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji.

Materijali, proizvodi, ishodi: CESI je pripremio nastavni program i materijale za učenike i upravlja radom Internet stranice koja se bavi pitanjima seksualnosti adolescenata. CESI radi na uključivanju informacija o nasilju u emotivnim vezama u standardni nastavni program za škole u Hrvatskoj. Istraživanje se može pogledati na Internet stranici organizacije.

Finansiranje: Projekat se u početku finansirao sredstvima Fonda UN za podršku aktivnostima iskorjenjivanja nasilja nad ženama, dok sada prikuplja sredstva od lokalne samouprave i drugih međunarodnih donatora koji finansiraju aktivnosti u Bosni i Hercegovini i Srbiji. Organizacija je, takođe, obezbijedila sredstva i od nekoliko privatnih i javnih donatora.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

Nova cesta 4

10 000 Zagreb

Hrvatska

Tel: +385 (0)1 24 22 800

⁹⁵ Ibid.

Faks: +385 (0)1 24 22 801

Imejl: cesi@zamir.net

Dodatne informacije: <http://www.cesi.hr/eng/index.php>

Internet portal Seksualna edukacija za mlade – SeZaM (na hrvatskom jeziku):

<http://www.sezamweb.net/>

Slučajevi silovanja u emotivnoj vezi kod mladih žena i razvoj dobre prakse podrške i prevencije

Vrsta nasilja nad ženama: Silovanje u emotivnoj vezi i nedozvoljene polne radnje

Pristup i glavni ciljevi: Mediteranski institut za rodne studije (MIGS) na Kipru koordinira ovaj transnacionalni projekat mjerenja rasprostranjenosti i učestalosti silovanja u emotivnoj vezi kod mladih žena (studentkinje uzrasta 18–20 godina) u pet zemalja – partnera na projektu. Projekat ocjenjuje stavove, ponašanje i nivoe svijesti kod mladih muškaraca i žena i radiće na podizanju svijesti korisnika projekta (mladih žena) i ciljnih grupa (državni organi, NVO, kreatori politike i policija) o silovanju u emotivnoj vezi. Drugi cilj projekta je razvoj preporuka politike za prevenciju silovanja u emotivnoj vezi i pružanje podrške žrtvama.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: MIGS saraduje sa četiri partnerske organizacije: Univerziteom na Malti (Malta), Institutom za ravnopravnost (Grčka), Koalicijom za rodnu ravnopravnost u Letoniji (Letonija) i Centrom za informisanje o ženskim pitanjima (Litvanija). Do sada je svaki od partnera sproveo istraživanje problema silovanja u emotivnoj vezi i osmislio letke za mlade žene sa informacijama o silovanju u vezama i nedozvoljenim polnim radnjama, kao i informacijama za stupanje u kontakt sa službama pomoći u svakoj od zemalja. Dalji rad obuhvata razvoj priručnika za obuku (za državne organe, NVO i policiju u cilju unaprjeđenja podrške koju pružaju žrtvama i sprovođenja mjera za prevenciju silovanja u emotivnim vezama); radionice za obuku (jedan kurs će biti usredsrijeđen na pomenute stručnjake, dok će drugi biti namijenjen nastavnicima, školskim savjetnicima i psiholozima, studentima na univerzitetima i široj javnosti); kao i razvoj knjige o projektu u cjelini, koja može da služi kao resurs za rad.

Područje obuhvaćeno projektom: Pet partnerskih zemalja: Kipar, Grčka, Letonija, Litvanija i Malta. Proizvedeni materijali i informacije mogli bi se prilagoditi za korišćenje u drugim zemljama.

Materijali, proizvodi, ishodi: Brošure i izvještaji za pojedinačne zemlje, koji se mogu preuzeti sa Internet stranice.

Finansiranje: Sredstva obezbijeđena od Evropske komisije, iz programa Dafne.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Mediteranski Institut za rodne studije

46 Makedonitissas Avenue

Box 24005, Nicosia 1703

Cyprus

Tel: +357 22 351274/76 (lok. 115)

Faks: +357 22 353682

Imejl: info@medinstgenderstudies.org

Dodatne informacije: Mediteranski Institut za rodne studije

<http://www.medinstgenderstudies.org>

Univerzitet na Malti: www.um.edu.mt

Koalicija za rodnu ravnopravnost (Letonija) www.apvieniba.lv/eng

Centar za informisanje o ženskim pitanjima (Litvanija) www.lygus.lt

Programi koji neposredno rade sa mladima starijeg uzrasta mogu ih uspješno angažovati kao partnere i zastupnike istih ideja kod njihovih vršnjaka. Osim toga, mladi imaju veoma mnogo da ponude ovom pokretu, obično kao aktivisti reforme.

Kampanja „Slušajte glasnije“

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: NVO Pomoć ženama Škotske⁹⁶ je 2002. godine pokrenula trogodišnju kampanju pod nazivom „Slušajte glasnije“. Cilj ove inicijative bio je to da se djeci i mladima da glas i da se podstaknu kreatori politike da saslušaju šta oni imaju da kažu o nasilju u porodici. Ova nacionalna kampanja uperena ka kreatorima državne politike i pružiocima usluga obezbijedila je mladima platformu da predstave svoja jedinstvena iskustva, opišu vrste podrške koje su im potrebne, kao i to koje su usluge zaista bile od pomoći u njihovom slučaju.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Organizacija Pomoć ženama Škotske je blisko saradivala sa mladima na upućivanju peticije Parlamentu Škotske sa zahtjevom da se otklone propusti u uslugama za žrtve nasilja u porodici, žene i djecu. Mladi su, takođe, pisali i biltene i pravili multimedijalne prezentacije. Tokom druge faze kampanje, Pomoć ženama Škotske je razdijelila razglednice, postere i obrazovne materijale svakoj srednjoj školi u Škotskoj. Ostale aktivnosti uključuju „tekstatlon“, u kojoj su mladi slali tekstualne poruke i e-poštu u znak podrške. Na završnoj manifestaciji djeca i mladi ljudi su se neposredno obratili političarima i radnicima u praksi, posredstvom različitih medija, u namjeri da izraze svoja jedinstvena iskustva o nasilju, kao i konkretna poboljšanja koja bi djeca i mladi u okruženju nasilja u porodici željeli da vide. Mladi ljudi su, takođe, bili aktivni učesnici u osmišljavanju, razvijanju i nadgledanju istraživačkih projekata sa organizacijom Pomoć ženama Škotske, što je istaklo specijalizovanu pomoć koja je potrebna djeci.

Područje obuhvaćeno projektom: Škotska

Materijali, proizvodi, ishodi: Za samu kampanju korišćen je jedan broj materijala, poput razglednica, postera i propagandnih materijala koje su napravili mladi ljudi. Četrdeset četvoro djece i mladih ljudi je tokom kampanje radilo produkciju, tekst i režiju DVD filma „Slušajte glasnije“. U tom filmu mladi opisuju svoja iskustva i vrstu pomoći koju smatraju korisnom. Film na DVD-u može se naručiti na Internet stranici organizacije Pomoć ženama Škotske. Ova organizacija je objavila i izvještaj nazvan „Djeca i mladi kao partneri u osmišljavanju i naručivanju istraživanja“ (2008), koji opisuje kako je organizacija uključila djecu i mlade u svoj rad. Izvještaj se može preuzeti na Internet stranici.

Kao posljedica aktivnog uključivanja djece i mladih škotska Vlada je formirala radnu grupu na visokom nivou za razvoj politike pružanja pomoći djeci i mladima. U junu 2008. godine Škotska je usvojila Nacionalni plan borbe protiv zlostavljanja u porodici za djecu i mlade, sa 10 miliona funti opredjeljenih sredstava za njegovo sprovođenje. Mladi ljudi, takođe, igraju ulogu u sprovođenju i praćenju plana.⁹⁷ Vlada Škotske je objavila izvještaj koji opisuje prioritete mladih ljudi u situacijama nasilja u porodici kao i njihovu ulogu kao učesnika u planiranju državne politike.

Finansiranje: Informacije nisu raspoložive

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Scottish Women's Aid (Pomoć ženama Škotske)

2nd Floor

132 Rose Street

Edinburgh EH2 3JD

Scotland

Tel: +44 (0)131 226 6606

Faks: +44 (0)131 226 2996

Imejl: contact@scottishwomensaid.org.uk

Dodatne informacije: <http://www.scottishwomensaid.org.uk/index>

DVD Slušajte glasnije: <http://www.scottishwomensaid.org.uk/publications/other-resources>

Deca i mladi kao partneri u osmišljavanju i naručivanju istraživanja:

http://www.scottishwomensaid.org.uk/assets/files/publications/research_reports/SWA_Children_As_Partners_In_Research.pdf

Napravimo razliku – mladi se obraćaju škotskim ministrima:

<http://openscotland.gov.uk/Publications/2008/06/17120134/9>

⁹⁶ Prim.prev – engl. Scottish Women's Aid

⁹⁷ Heder Kodi (Heather Coady) i Skot Kameron (Scott Cameron), „Strategije za uključivanje mladih u borbu protiv nasilja“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovao Odsjek za rodna pitanja Sekretarijata OEBS, oktobar 2008. (materijal sa seminara je raspoloživ na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

Projekat „Ne trgovini ljudima“

Vrsta nasilja nad ženama: Trgovina ljudima

Pristup i glavni ciljevi: Udruženje mladih advokata Gruzije (GYLA) je ključni partner u nastojanjima gruzijske Vlade da razvije sveobuhvatni odgovor na problem trgovine ljudima. Udruženje je 2006. godine pokrenulo svoj trogodišnji projekat pod nazivom „Ne trgovini ljudima“, koji je sprovedo uz blisku koordinaciju sa ministarstvima vlade, tužilaštvom, međunarodnim organizacijama i drugim NVO. GYLA je profesionalno udruženje koje se fokusira na ostvarivanje ljudskih prava putem zakona. Aktivnosti udruženja obuhvataju podizanje pravne svijesti, pružanje pravne pomoći i upoznavanje sa zakonima, kao i stručnu pomoć pri izradi nacrtu zakona.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Projekat „Ne trgovini ljudima“ imao je nekoliko pravaca. Veoma važna komponenta ovog programa je bilo rasprostranjeno sprovođenje aktivnosti podizanja svijesti. Udruženje GYLA je uvidjelo da mnogi već postojeći materijali sa porukama protiv trgovine ljudima nisu dostupni građanima Gruzije; većina njih je smatrana nevažnim. Udruženje je napravilo niz postera, radio džinglova i televizijskih spotova sa fokusom na opise porodica i stvarne priče građana Gruzije. Kampanja je iskoristila razne materijale poput brošura, kalendara, razglednica i olovaka. Naročito inovativno bilo je korišćenje knjižice veličine pasoša sa informacijama na gruzijskom i ruskom jeziku o rizicima trgovine ljudima, konzularnim informacijama i službama koje pružaju pomoć. Ova knjižica je sadržala i karticu sa informacijama za kontakt udruženja GYLA koju su putnici mogli da iscijepaju iz knjižice i nose sa sobom. Knjižica je dijeljena širom zemlje, u službama koje izdaju dokumente sa svakim novim pasošem, na gruzijsko-turskoj granici, na aerodromima, po lokalnim konzularnim predstavništvima i NVO. Preventivno djelovanje udruženja u velikoj mjeri je bilo usmjereno ka mladima i uključivalo mlade. Mladi advokati su posjećivali škole, predstavljali informacije na lokalnim emisijama u kojima su se vodile diskusije i organizovali koncert pop muzike protiv trgovine ljudima, kome je prisustvovalo između 25.000 i 30.000 mladih.

Pored preventivnog rada, GYLA je preduzelo aktivnosti poboljšanja pravnog odgovora na trgovinu ljudima, poput izrade nacrtu pravnih akata, pružanja pravne pomoći žrtvama i sprovođenja programa obuke za sudije, kao i za Kancelariju zaštitnika građana, graničare, turističke agencije, preduzeća koja se bave reklamiranjem i NVO. Udruženje je pružilo pomoć i pri osnivanju sigurnih kuća za žrtve trgovine ljudima. GYLA je član Stalnog savjeta za koordinaciju među agencijama za borbu protiv trgovine ljudima, koji saziva Vlada.

Područje obuhvaćeno projektom: Gruzija. GYLA ima svoje predstavnike širom zemlje posredstvom direkcije u Tbilisiju i sedam regionalnih predstavništava.

Materijali, proizvodi, ishodi: Materijali obuhvataju brošure dijeljene sa vizama/pasošima, postere, spotove za radio i televiziju. GYLA, kao NVO, ostaje jako važan partner vlade Gruzije, ali ima i funkciju čuvara u praćenju sprovođenja politike borbe protiv trgovine ljudima.

Finansiranje: Sredstva u visini od približno 200.000 američkih dolara od USAID-a za trogodišnji projekat „Ne trgovini ljudima“.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Georgian Young Lawyers' Association – GYLA (Udruženje mladih advokata Gruzije)

(direkcija)

Krilovi str. #15, 0102

Tbilisi

Georgia

Tel: +995 32 936101 / 952353

Faks: +995 32 923211

Imejl: gyla@gyla.ge

Dodatne informacije: <http://www.gyla.ge/>

U radu sa mladim ljudima, naravno, suštinski je važno da poruke i materijali odgovaraju njihovom uzrastu i da budu prilagođeni dječacima ili djevojčicama, kada je to potrebno. Uloženi su posebni naponi da se osmisle materijali prilagođeni mladima, koji su im zanimljivi, a istovremeno prenose odgovarajuće poruke.

4.4 Animiranje zajednice

Jasno je da je za djelotvornu borbu protiv nasilja nad ženama potrebno uključivanje širokog dijela javnosti. Dobar dio rada na nivou zajednice podrazumijeva utvrđivanje propusta u uslugama na lokalnu i poboljšanja koordinacije rada različitih sektora u cilju najveće moguće zaštite za žene. Te inicijative, usmjerene ka razvoju koordiniranog odgovora zajednice, tema su odjeljka „Zaštita“ u daljem tekstu. Ovdje se animiranje zajednice odnosi na preventivni rad koji je konkretniji od poruka za podizanje svijesti namijenjenih široj javnosti. Animiranje zajednice može se odnositi na rad sa neizabranim vođama zajednice, vjerskim poglavarima i vjerskim grupama, susjedskim udruženjima, nastavnicima, lokalnim preduzećima i ostalima na lokalnom nivou na izgradnji „zajednica podrške“ i povećanju bezbjednosti za žene i djevojčice na lokalnom nivou.

Odgovori zajednice na nasilje u porodici i trgovinu ženama

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici i trgovina ljudima

Pristup i glavni ciljevi: Organizacija Vinrok internešnal (Winrock International) sprovela je program „Odgovori zajednice na nasilje u porodici i trgovinu ženama“ (1999-2002) u četiri zemlje učesnice OEBS-a – Jermeniji, Moldaviji, Ukrajini i Uzbekistanu. Cilj programa je bilo poboljšanje pristupa zaštiti, sudskom gonjenju i prevenciji orijentisanih ka zajednici. Radeći u partnerstvu sa lokalnim ženskim NVO, organizacija Vinrok se obraćala liderima zajednice u namjeri da poveća njihovu osjetljivost prema žrtvama i njihovu sposobnost da iskoriste koordinirane pristupe zajednice preventivnom djelovanju. Projekat je, takođe, radio na povećanju pristupa informacijama o nasilju nad ženama i njihovom širenju, na koordinaciji djelovanja na lokalnom nivou i poboljšanju usluga zaštite za žene.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Svaki od projekata je započeo istraživanjem za konkretnu zemlju sa ciljem da se odredi rasprostranjenost i obrazac nasilja u porodici i trgovine ljudima, kao i da se utvrdi pravni okvir i slabe tačke sistema odgovora. U nekim zemljama je ovo bilo prvo istraživanje takve vrste po obimu i predmetu. Naredna faza projekta bio je razvoj programa obuka na nivou zajednice i izgradnja kapaciteta lokalnih ženskih organizacija da sprovedu obuku za osobe koje dolaze iz različitih društvenih/profesionalnih sfera. U svakoj zemlji su relevantni akteri na nivou zajednice bili različiti. U Uzbekistanu su vođe lokalnih mahala, neformalnih grupa starijih osoba koji donose odluke, bili među onima koji su prošli obuku o prevenciji nasilja u porodici i trgovine ljudima. Ostale aktivnosti u okviru ovog programa obuhvatale su vođenje kampanja za podizanje svijesti, posredstvom različitih javnih glasila, kao i osnivanje Savjetodavnih odbora za unaprjeđenje i nastavak saradnje i izgradnje koalicije između policije, pravnog i zdravstvenog sistema, lidera zajednica i ženskih NVO.

Područje obuhvaćeno projektom: Jermenija, Moldavija, Ukrajina i Uzbekistan

Materijali, proizvodi, ishodi: Izvještaji o istraživanju su široko distribuirani na engleskom, ruskom i lokalnim jezicima. Organizacija Vinrok je napravila i objavila „Priručnik za obuku: prevencija nasilja u porodici i trgovine ljudima“ i održala 165 seminara za više od 3.000 lokalnih lidera. Zahvaljujući aktivnostima ovog projekta, nekoliko institucija unutrašnjih poslova je prilagodilo ove materijale za obuku za upotrebu u svojim kursovima.

Priručnik se može preuzeti na Internet stranici http://www.winrock.org/leadership/files/Dos_manual.pdf.

Finansiranje: Sredstva je obezbijedio Biro za međunarodna pitanja narkotika i sprovođenje zakona Ministarstva inostranih poslova SAD.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Winrock International (saradnjom sa lokalnim partnerima)

1621 North Kent Street, Suite 1200

Arlington, VA 22209

USA

Tel: +1 703-525-9430

Faks: +1 703-525-1744

Imejl: information@winrock.org

Kontakt: Sara Tvid (Sarah Tweed)

Tel: +1 703-860-1061

Imejl: stweed@winrock.org

Dodatne informacije: <http://www.winrock.org/fact/facts.asp?CC=5114&bu=>

Animiranje zajednice se može odnositi i na aktivnosti preduzete na lokalnom nivou u cilju poboljšanja bezbjednosti javnih prostora. Slično urbanističkom planiranju, mogu se uložiti napori da se osigura bezbjednost žena u izbjegličkim logorima i smještaju za raseljena lica, poput organizovanja komunalne policije ili fizičke rekonstrukcije tih prostora.

Bezbjedni gradovi: nasilje nad ženama i javna politika

Vrsta nasilja nad ženama: Sve vrste nasilja nad ženama koje se javljaju u krugu zajednice.

Pristup i glavni ciljevi: U okviru regionalnog programa „Bezbjedni gradovi: nasilje nad ženama i javna politika“, koji je realizovan 2004. godine, organizacije u Peruu i Argentini su preduzele nekoliko inicijativa za unaprjeđenje bezbjednosti žena od nasilja na javnim mjestima uticanjem na urbanističko planiranje grada.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Prvi korak projekta bila je izrada studija o javnom nasilju nad ženama. Argentinska NVO Centro de Intercambios y Servicios Cono Sur-Argentina (CISCSA) sprovedla je takva istraživanja, a zatim pomogla ženskim grupama da gradskim urbanistima prenesu preporuke za unaprjeđenje bezbjednosti u gradskim sredinama. CISCSA je, zatim, napravila vodič o rodno osjetljivom urbanističkom planiranju pod nazivom „Instrumenti za bezbjedne gradove sa stanovišta različitosti polova“. Ovaj vodič se sastoji od pet modula i sadrži pregled primjera kako se nasilje nad ženama manifestuje na javnim mjestima, razloge zašto se opštinska javna politika obično ne bavi nasiljem nad ženama, kao i neke tradicionalne pristupe bezbjednosti i sigurnosti u gradu. Završni moduli su posvećeni metodama za uključivanje rodnih pitanja u gradsku bezbjednost i instrumente za intervencije sa konkretnim primjerima dobre prakse. Vodič stavlja akcenat na suštinski značaj uključivanja žena kao učesnika u diskusije i donošenje odluka o politici bezbjednosti gradskih sredina.

Područje obuhvaćeno projektom: Projekat je sproveden u dvije zemlje Južne Amerike, ali vodič sadrži primjere dobre prakse u oblasti bezbjednosti u gradskim sredinama iz drugih zemalja.

Materijali, proizvodi, ishodi: Kao posljedica cjelokupnog projekta, nekoliko gradova je preduzelo relativno jednostavne, poput postavljanja providnih autobuskih stajališta, pojačavanja uličnog osvjetljenja i zaključavanja praznih zgrada.⁹⁸ Sam vodič može se naći na Internet stranici na španskom, portugalskom i engleskom jeziku.

Finansiranje: UNIFEM – Predstavništvo za Brazil i zemlje Južne kupe⁹⁹ i Španska agencija za međunarodnu saradnju (AECI).

Organizacija zadužena za sprovođenje:

CISCSA – Centro de Intercambio y Servicios Cono Sur, Argentina

9 de Julio 2482. X 5003 CQR

Córdoba – Argentina

Tel/Faks: +54 351-4891313

Imejl: gem@agora.com.ar ili ciscsa@arnet.com.ar

Dodatne informacije: www.redmujer.org.ar

<http://www.redmujer.org.ar/publicaciones.html>

S obzirom da grupe iz građanskog društva obično imaju najjasniju sliku o vrstama strategija koje će biti djelotvorne u njihovim zajednicama,¹⁰⁰ treba ih uključiti u ovakve projekte kao ključne partnere i relevantne aktere.

⁹⁸ „Život bez nasilja je naše pravo! Fond UN za podršku aktivnostima iskorjenjivanja nasilja nad ženama. 10 godina ulaganja“, (UNIFEM, 2007), str. 9.

⁹⁹ Prim. prev – zemlje na krajnjem jugu Južne Amerike (Argentina, Čile, Urugvaj i Paragvaj)

¹⁰⁰ Ibid., str. 21.

5 Zaštita i pomoć

Zaštita i pomoć se odnose na predviđanje mnogih potreba žena koje su preživjele nasilje. Usluge podrške bi trebalo da obuhvataju najmanje pomoć u hitnim slučajevima za žrtve, kao i njihovu djecu, ali bi bilo idealno da se bave i složenijim i dugoročnijim potrebama žrtava i porodica, tako što bi obuhvatale i zdravstvenu njegu, psiho-socijalnu pomoć, rješavanje stambenog pitanja, sigurnost, pravnu pomoć, finansijsku podršku i usluge zapošljavanja.¹⁰¹ Kao što postoje razlike između vrsta nasilja nad ženama, tako se i potrebe žrtava razlikuju i ne postoji univerzalni pristup zaštiti. Usluge bi trebalo da uzmu u obzir faktore poput vrste nasilja (fizičko, psihološko ili seksualno), oblik nasilja, kontekst u kome se nasilje dogodilo i odnos sa počiniocem djela nasilja (na primjer, da li je počinitelj suprug ili poslodavac?), da li se zlostavljanje ponavljalo ili je to izolovani incident, da li je žrtva u neposrednoj opasnosti ili prijavljuje zlostavljanje koje se ranije dogodilo. Važno je prepoznati oblasti preklapanja (na primjer, rasa žene, nacionalnost, pravni status, uzrast i prisustvo invaliditeta imaće uticaja na vrste usluga koje su joj potrebne).¹⁰²

Možda je jedan od najosnovnijih elemenata zaštite za žrtve nasilja „obnavljanje osjećaja sopstvene vrijednosti kod žena... jer žene obično nose osjećanje sramote i krivice nakon nasilničkog zlostavljanja”.¹⁰³ Stoga je suštinski važno da sve inicijative i usluge namijenjene žrtvama nasilja funkcionišu u skladu sa principom da mjere zaštite treba da poštuju prava, dostojanstvo i privatnost žena, kao i da potvrđuju njihovu snagu kao žrtava.¹⁰⁴ Žene koje imaju potrebu za pomoći trebalo bi osnažiti putem programa koji nude podršku, savjete i mogućnosti. Ti elementi stavljaju žene u najbolji položaj za donošenje odluka i promjenu svojih života. Zaštitu ne treba ponuditi na očinsko-zaštitnički način, već je treba shvatati kao način da se ženama pruži sigurnost tako da one mogu da razvijaju svoju snagu i strategije za suočavanje sa nasiljem.

5.1 Prepoznavanje žrtve

Možda je najosnovniji korak u pružanju zaštite u slučajevima nasilja nad ženama ispravno prepoznavanje same žrtve. Žene su i same ponekad nesigurne u pogledu svojih zakonskih prava i, baš kao i drugi članovi društva, mogu jednostavno posmatrati nasilje nad ženama kao standardnu pojavu. Zato jedan segment prepoznavanja žrtve podrazumijeva usađivanje svijesti kod žena i djevojaka da nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava i obezbjeđivanje instrumenata kojima će se one boriti protiv situacije u kojoj se nalaze. O ovakvoj vrsti rada sa žrtvama, ili potencijalnim žrtvama, u velikoj mjeri je bilo riječi u odjeljku 4.1.2. ovog zbornika projekata, koji se odnosi na osnaživanje žena.

Drugi kritični segment prepoznavanja je edukacija stručnih lica koja stupaju u kontakt sa žrtvama kako bi unaprijedili svoju sposobnost da prepoznaju nasilje nad ženama i ovladali vještinama dobre procjene situacije i davanja odgovarajućih i bezbjednih preporuka. Brojne su situacije u kojima nije uvijek očigledno da je žena zapravo žrtva nasilja. Na primjer, žene koje su žrtve trgovine ljudima često budu privedene tokom policijskih racija, a zatim odu na sud zbog kršenja zakona ili budu deportovane kada policija nije obučena da traži znake iskorišćavanja ili zlostavljanja. Žrtve silovanja mogu prikrivati informacije zbog osjećanja sramote, a stepen nasilja ne mora odmah biti očigledan stručnim radnicima u zdravstvu, socijalnim radnicima ili psiholozima. U trenutku sukoba u situacijama nasilja u porodici, osobi koja interveniše ne mora biti očigledno ko je žrtva, a ko počinitelj nasilja. Ove poteškoće u prepoznavanju žrtve mogu se ublažiti programima obuka koje stručnim licima u oblasti krivičnog pravosuđa izoštravaju čula da osjete dinamiku nasilja nad ženama i prepoznaju znake zlostavljanja. O tome će biti više riječi u odjeljku „Procesuiranje“ u ovom zborniku.

Izgradnja kapaciteta kod drugih aktera, poput lica koja pružaju socijalne usluge, radnika u zdravstvenoj zaštiti, zubara, nastavnika, vjerskih vođa, saradnika i poslodavaca takođe je u vezi sa angažovanjem cjelokupne zajednice u borbi protiv nasilja nad ženama.

Konačno, prepoznavanje žrtve u velikoj mjeri zavisi i od toga kako sam zakon propisuje ko ima pravo na zaštitu pravnog sistema. Na primjer, dobrom praksom se smatra kada zakon o nasilju u porodici ima široke odredbe tako da supružnicima, bivšim supružnicima, intimnim partnerima, kao i drugim licima koja su u porodičnom odnosu ili žive u istom domu daje pravo da zatraže zaštitu zakona (na primjer, izricanje zaštitnog naloga). U slučajevima trgovine ljudima, međunarodni standardi zahtijevaju da se

¹⁰¹ „Odgovor države na nasilje nad ženama: trenutno stanje i potrebna poboljšanja“ (Women, Law & Development International, 1996), str. 104–105.

¹⁰² „Dobre prakse u borbi protiv nasilja nad ženama i njegovom iskorjenjivanju“, izvještaj sa sastanka ekspertske grupe (DAW i UNODC, 17–20. maj 2005), str. 23.

¹⁰³ „Zaustavljanje nasilja nad ženama: programiranje prevencije, zaštite i njege“ (UNFPA, 2007), str. 48.

¹⁰⁴ „Dobre prakse u borbi i eliminisanju nasilja nad ženama“, izvještaj sa sastanka ekspertske grupe (DAW i UNODC, 17–20. maj 2005), str. 24.

svim žrtvama trgovine ljudima pruži zaštita i usluge bez obzira da li su službeno klasifikovani kao žrtve ili svjedoci sudskog procesa.

5.2 Neposredna pomoć i pružanje usluga

Potrebe žrtava su složene i često međusobno povezane. Neke treba rješavati istovremeno, poput potrebe za fizičkom bezbjednošću, skloništem, trenutnom medicinskom pomoći i savjetovanjem zbog doživljene traume. Iako je razdvajanje neposredne pomoći od rada sigurnih kuća, kao u ovom zborniku, u izvjesnom smislu vještačko, ovaj odjeljak se odnosi na cjelokupnu dobru praksu u razvoju i sprovođenju programa čiji je cilj podmirivanje potreba žrtava konkretnih oblika nasilja nad ženama. U sledećem odjeljku, o kriznim centrima i sigurnim kućama, dati su primjeri konkretnih uspješnih modela tih institucija.

Države imaju izričitu obavezu da podmiruju potrebe žrtava nasilja nad ženama i obezbijede raspoloživost neophodnih usluga, ali treba naglasiti da to ne mora nužno da znači da je država najbolji pružalac takvih usluga. Bolji model bi bio onaj u kome država obezbjeđuje odgovarajuća finansijska sredstva za socijalne usluge, kao i pomoć za obučavanje stručnjaka.¹⁰⁵ Veoma često je slučaj da najuspješniji modeli neposredne pomoći za žrtve predstavljaju saradnju između specijalizovanih organizacija građanskog društva uz podršku države. Kao što je opisano u nastavku, ženski centri ili ženske grupe za podršku su opšte prihvaćeni kao pozitivni modeli pružanja pomoći.

Neposredna pomoć obično podrazumijeva sveobuhvatne programe koji obuhvataju psihološku podršku, savjetovanje, zastupanje, medicinsku i pravnu pomoć, kao i sklonište. Ove usluge bi trebalo da budu raspoložive besplatno za sve žene kojima su potrebne. To znači da bi trebalo preduzeti posebne mjere da se i ženama koje pripadaju nacionalnim manjinama obezbijedi jednak pristup.

Mnoge žrtve nasilja nad ženama do pomoći dolaze i putem telefonskih linija za pomoć. Takve telefonske linije predstavljaju način za pružanje informacija, pomoći i savjeta u kriznim situacijama žrtvama, kao i drugim osobama kojima je takva pomoć neophodna. Država bi trebalo da obezbijedi mogućnost da najmanje jedna takva telefonska linija radi 24 časa dnevno i pruža pomoć u hitnim slučajevima. Ne treba posebno napominjati da bi takve telefonske linije trebalo da garantuju povjerljivost informacija osobe koja poziva i da bi trebalo da na njima radi profesionalno obučeno osoblje. Postoje primjeri da i državna ministarstva i privatna preduzeća za telekomunikacije vode takve telefonske linije za pomoć kako bi one mogle da rade besplatno.

Internet sve više postaje pomoćno sredstvo za žrtve nasilja nad ženama i mnoge ženske organizacije i pružaoci usluga objavljuju linkove ka informacijama i preporuke konkretnih izvora pomoći na Internetu. Međutim, za razliku od telefonskih poziva, počinocima nasilja je mnogo lakše da kontroliše korišćenje Interneta. Na Internet stranicama koje se bave ovim problemom zaživjela je dobra praksa davanja konkretnih informacija o bezbjednosti stranice, poput korišćenja javnih, a ne kućnih računara i brisanja podataka o posjećenim Internet stranicama. Ovakve stranice obično imaju i link za „bijeg”, koji omogućava korisniku da brzo prekine pregled stranice.¹⁰⁶

Put za bjekstvo: od ulice do nezavisnosti

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u komercijalnoj seks-industriji

Pristup i glavni ciljevi: Kao odgovor na sve veći broj žena i djevojaka koje kao žrtve trgovine ljudima dospijevaju u Italiju i bivaju primorane da se bave prostitucijom, NVO Associazione On the Road je razvila projekat sa ciljem da ponudi konkretnu pomoć ženama i djevojkama da pobjegnu od prostitucije i uklope se u evropsko društvo.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Ova NVO je formirala male „ulične jedinice” (obično dvije osobe i jedan doktor) koje su stupale u kontakt sa ženama na ulici, nudile im medicinsku pomoć i kontraceptivna sredstva i pozivale ih da dođu u prihvatni centar koji pruža dodatnu pomoć. Ove jedinice su, takođe, dijelile pamflete sa informacijama na nekoliko jezika. Kada jedinice sretnu djevojke za koje posumnjaju da su maljoletne, traži se najbolji način da im se priđe i da se uključi lokalna policija. Projekat je, takođe, pomogao osnivanje sigurne kuće, gdje žene mogu da žive i do pet mjeseci i dobiju podršku, savjete, pravnu pomoć i obuku. U ponudi Centra je način da žene povrate svoj osjećaj samopoštovanja i dobiju snagu da pobjegnu od nasilja.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ukoliko tražite dodatne informacije o bezbjednosti računara, Interneta i, na primjer, linka za bijeg sa stranice, pogledajte Internet stranicu Nacionalne mreže za zaustavljanje nasilja u porodici (<http://www.nnedv.org/Internetsafety.html>) ili Sredstva na Internetu za borbu protiv nasilja nad ženama (<http://www.vaw.umn.edu/>).

Područje obuhvaćeno projektom: Italija, ali je organizacija uspostavila prekograničnu saradnju i sa partnerima u Albaniji, Belgiji, Francuskoj i Portugalu.

Materijali, proizvodi, ishodi: Na Internet stranici organizacije Associazione On the Road ponuđeno je više publikacija, uglavnom na italijanskom jeziku, uključujući i podatke o društvenim intervencijama u uličnoj prostituciji.

Finansiranje: Sredstva je obezbijedila Evropska komisija, posredstvom programa Dafne.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Associazione On the Road

Via delle Lancette, 27 – 27/A

64014 Martinsicuro (TE)

Italy

Tel: +39.0861.796666 – 762327

Faks: +39.0861.765112

Imejl: mail@ontheroadonlus.it

Dodatne informacije: <http://ontheroadonlus.it/> (samo na italijanskom jeziku)

„Izgradnja novog života“, ilustrativni slučaj # 15 iz programa Dafne, može se preuzeti na adresi:

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/html/illustrative_projects/dpt_illustrative_projects_en.htm

5.2.1 Sveobuhvatne i specijalizovane usluge

Žene koje su doživjele nasilje najvjerovatnije su iskusile fizičko, seksualno ili psihološko nasilje, te im je stoga neophodno sveobuhvatno kratkoročno i dugoročno zbrinjavanje. Postoji veliko preklapanje u vrstama usluga koje su žrtvama potrebne, ali treba razviti i specijalizovane usluge i konkretne pristupe za određene oblike nasilja nad ženama. Konkretno, ustanovljeno je da nije moguće jednostavno prenijeti dobre modele pružanja usluga u vezi sa nasiljem nad ženama u postkonfliktnu sredinu bez uzimanja u obzir specifičnih psiholoških potreba ove grupe žrtava.

Usluge savjetovanja mogu obuhvatiti pravnu pomoć, kao i savjete o zdravstvenim pitanjima, ali se, uopšteno govoreći, savjetovanje odnosi na oblik terapije koja je usmjerena ka psihološkim potrebama žrtve. Grupe za savjetovanje i samopomoć, koje ženske NVO često koriste u borbi protiv nasilja nad ženama, prepoznate su kao praksa koja obećava jer „pružaju podršku ženama, istovremeno poštujući njihovu samostalnost i ohrabrujući njihovo nezavisno odlučivanje”.¹⁰⁷ Psihološko savjetovanje i savjetovanje zbog doživljene traume naročito je presudno za žrtve seksualnog nasilja i jako se puno koristi u postkonfliktnim situacijama, često uporedo sa inicijativama za ostvarivanje pravde. Savjetovanje treba da pružaju obučeni stručnjaci pojedinačnim žrtvama i važno je da savjetnica ne koristi naredbodavne strategije i da bude svjesna da je potrebno osnažiti žene,¹⁰⁸ a ne naređivati im. Grupe za samopomoć ili podršku, sa druge strane, sačinjene su od žena koje pružaju podršku jedna drugoj. Ove grupe su veoma uspješne u pomaganju ženama da povrate samopouzdanje i ublaže osjećanja sramote i izolovanosti. Ovakve grupe za samopomoć obično nemaju velike troškove i mogu se osnovati po *ad hoc* principu na najosnovnijem nivou.

Žene iz ruralnih oblasti Kirgistana protiv nasilja

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Ovaj program je bio usmjeren ka povećanju pristupa žena i djevojaka iz ruralnih oblasti zaštiti od nasilja podizanjem njihove svijesti o kirgistskom Zakonu o nasilju u porodici i formiranjem grupa za samopomoć.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Kancelarija OEBS-a u Ošu je sprovodila projekat, radeći u saradnji sa partnerskom nevladinom organizacijom Ensan-Diamond. Ensan-Diamond je formirala ženske grupe za samopomoć, grupe predvođene osobama istog statusa koje pružaju pomoć žrtvama nasilja u porodici. Prilikom formiranja ovih grupa za pomoć, NVO je prvo pronašla „spoljne

¹⁰⁷ „Okončanje nasilja nad ženama: sa riječi na djela“ (Generalni sekretar UN, 2006), str. 118.

¹⁰⁸ Lori Hajze, Meri Elsbeg, Megan Gotemeler, „Izveštaji o stanovništvu: zaustavljanje nasilja nad ženama“ (Centar za zdravlje i rodnu ravnopravnost – CHANGE, 1999), str. 33.

agente”, odnosno žene koje imaju dobre vještine komunikacije, dobru reputaciju i autoritet na lokalnom nivou, koje su zatim prošle temeljnu obuku. Takođe, sela i naselja u kojima su formirane ove grupe za podršku birana su sa posebnom pažnjom; minimalni uslovi zahtijevali su da imaju bar obrazovne institucije, osnovne zdravstvene ustanove, ženski komitet u lokalnoj vlasti, policiju i nevladine organizacije ili druge organizacije građanskog društva. Ženske grupe za pomoć obučavane su i o temama kao što su dinamika i oblici nasilja u porodici, samoorganizovanje, principi rukovođenja (poput povjerljivosti, jednakosti i demokratije) i načina analize lokalno raspoloživih usluga. Primarni cilj svake grupe za samopomoć je da pruža pomoć žrtvama da promijene svoj život, da im pomogne da razrade lične planove bezbjednosti i da procijeni sredstva koja im stoje na raspolaganju, kao što su zakon o nasilju u porodici i lokalne institucije. Još jedna važna stavka u razvoju ženskih grupa bila je pomoć da te grupe ostvare interakciju sa lokalnim vlastima, policijskim organima i drugim grupama na nivou zajednice u cilju obezbjeđivanja odgovarajućeg odgovora u slučajevima nasilja u porodici.

Iz tog razloga je projekat bio usmjeren ka sudovima aksakala (sudovi aksakala su neformalna tijela koja se uglavnom sastoje od uglednih starijih muškaraca i, do određene mjere, žena) sa ciljem da oni postanu osjetljiviji na pitanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, kao i da se poveća njihovo angažovanje u slučajevima nasilja u porodici. Sprovedene su i aktivnosti sa policijskim organima, usmjerene ka policijskim inspektorima na nivou zajednice koji imaju najveće šanse da se bave slučajevima nasilja u porodici. Ovaj dio projekta je bio koordiniran sa Programom reforme policije Centra OEBS u Biškeku, a sastojao se od niza regionalnih obuka u svrhu podizanja svijesti policije o zakonu o nasilju u porodici i načinima njegove primjene.

Područje obuhvaćeno projektom: Projekat se fokusirao na ruralne oblasti Kirgistana, konkretno Pokrajinu Oš i njena veća naselja.

Materijali, proizvodi, ishodi: Važan ishod projekta je bilo formiranje preko 20 ženskih grupa za samopomoć, koje pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja u porodici. Grupe za samopomoć i same koriste mini-biblioteke, knjižice i postere o nasilju u porodici kao pomoćna sredstva.

Finansiranje: Vlada Francuske je obezbijedila sredstva za projekat u cjelini. S obzirom da je nedostatak finansija u ruralnim oblastima uobičajeni problem, grupe za samopomoć su podsticane da koriste lokalne škole za sastanke, da upotrebljavaju kućne telefone, ili da zatraže od lokalnih vlasti da obezbijede prostor za sastanke grupe.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Ensan-Diamond

209 Kurmanjan Datka street

714000 Osh

Kyrgyzstan

Tel: +996 502 32 89 60; +996 3222 560 94

Faks: +996 3222 235 73

Imejl: diamond_osh@yahoo.com

OSCE Centre in Bishkek/

Field Office in Osh

139 St. Toktogula

720001 Bishkek

Kyrgyzstan

Tel: +996 312 66 50 15

Faks: +996 312 66 31 69

E-pošta se može poslati preko Internet stranice:

<http://www.osce.org/bishkek/contacts.html>

Dodatne informacije: http://www.osce.org/bishkek/item_1_22196.html

Veoma često u slučajevima nasilja nad ženama, a naročito kada je riječ o nasilju u porodici, ovakve vrste usluga savjetovanja i pomoći potrebne su i djeci, bilo da su svjedoci nasilja ili su i sami bili žrtve. Trebalo bi razviti specijalizovane programe za djecu.

Istinite priče

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Ovaj projekat bavi se uticajem nasilja u porodici na djecu svjedoke i onu koja su preživjela nasilje, a cilj projekta je iznošenje činjenica o ovom problemu, jasno i otvoreno, kako bi osjećanje tajnovitosti i stida vezan za ovu temu bilo nadvladano. Djeca se kroz projekat podstiču da govore o svojim strahovima i da traže podršku od vršnjaka i odraslih.

Sprovedene aktivnosti/kako projekat funkcioniše: Projekat sprovodi sedam partnerskih organizacija. Nakon istraživanja o tome šta mladi misle i osjećaju kada je riječ o nasilju u porodici, Radionica za animaciju iz Lidsa napravila je animirani film za ciljnu grupu uzrasta od osam do 13 godina. U filmu se govori o petoro mladih koji su doživjeli različite vrste nasilja u porodici. Likovi u filmu opisuju kako je nasilje uticalo na njih, njihovu porodicu i prijatelje i uz to ističu svoje pravo na život u sigurnom okruženju i pozitivne aktivnosti koje mogu preduzeti, npr. razgovor sa prijateljima ili sa nekim odraslim ili obraćanje službama za pomoć žrtvama nasilja. Nasilje nije eksplicitno prikazano u filmu, ali se poruka prenosi uz pomoć trikova u animaciji. Uz film je priložen i vodič za nastavnike u kom je dato uputstvo kako se film koristi u nastavi ili vanškolskim aktivnostima.

Područje obuhvaćeno projektom: Ujedinjeno Kraljevstvo, Irska, Austrija i Njemačka, a postoji mogućnost da se film distribuira i u drugim evropskim zemljama.

Materijali, proizvodi, ishodi: Film i priručnik moguće je naručiti putem vebsajta.

Finansiranje: Projekat finansira Evropska komisija, kroz program Dafne.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Leeds Animation Workshop (Radionica za animaciju iz Lidsa)

45 Bayswater Row

Leeds LS8 5LF

United Kingdom

Tel, faks: +44 (0) 113 248 4997

Imejl: info@leedsanimation.org.uk

Dodatne informacije: <http://www.leedsanimation.org.uk/>

Sveobuhvatna njega za žrtve silovanja u zdravstvenim centrima

Vrsta nasilja nad ženama: Seksualno nasilje i postkonfliktne situacije

Pristup i glavni ciljevi: Uprkos tome što je nakon četrnaest godina građanski rat u Liberiji završen, stopa seksualnog nasilja ostala je visoka. Vlada je 2006. godine usvojila nacionalni akcioni plan borbe protiv nasilja nad ženama, ali je malo toga realizovano. Ljekari bez granica (fr. Médecins Sans Frontières, MSF) odlučili su da podrže dva cilja zacrtana akcionim planom: jačanje pravosudnog sistema i obezbjeđivanje zdravstvene zaštite za žrtve seksualnog nasilja. Cilj projekta je da se osigura da žrtve seksualnog nasilja dobiju medicinsku pomoć u roku od 72 sata, što je ključan faktor u prevenciji ozbiljnih, dugoročnih posljedica silovanja.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: U cilju podizanja svijesti o silovanju i neophodnosti hitne ljekarske intervencije, glumačka trupa izvodi predstavu u zdravstvenim ustanovama i na drugim lokacijama, npr. bazarima otvorenog tipa. Bilbordi i majice takođe doprinose širenju poruke.

Pored njege koju obezbjeđuju ljekari u zdravstvenim centrima pod pokroviteljstvom MSF, socijalni radnici pružaju psihološku podršku time što žrtvu prate do savjetovišta. Nakon pregleda, obavlja se razgovor kako bi se utvrdilo da li je pacijentkinji ili njenoj porodici potrebna dalja zaštita i upućuje se na ostale službe. Uprkos tome što veoma mali broj žena odluči da podnese tužbu, svakoj žrtvi silovanja koja posjeti zdravstvenu ustanovu izdaje se ljekarsko uvjerenje koje se može koristiti u pravne svrhe.

Područje obuhvaćeno projektom: Liberija

Materijali, proizvodi, ishodi: Zahvaljujući uticajnom lobiju, ljekarska uvjerenja postala su dio nacionalne politike i sudovi u Liberiji ih zvanično priznaju i kao pravni dokument, i kao izvještaj ljekara u krivičnom postupku.

Finansiranje: Informacije nisu dostupne

Organizacija zadužena za sprovođenje:

MEDECINS SANS FRONTIERES (Ljekari bez granica)

Rue de Lausanne 78 - CP 116 -1211 – Geneva

5.2.2 Planiranje bezbjednosti i pomoć pri reintegraciji

Dinamika NNŽ je takva da se dešava da čak i žrtve koje su zatražile pomoć specijalizovanih službi nisu u datom trenutku u mogućnosti da prekinu odnos u kom postoji nasilje (u slučaju nasilja u porodici) ili da nađu novo zaposlenje (u slučaju seksualnog uznemiravanja), a dešava se i da žrtve razmišljaju o odlasku na rad u inostranstvo i traže savjet (u slučaju trgovine ljudima). Savjetnici ili drugi pružaoci usluga mogu odigrati ključnu ulogu u individualnom radu sa nekom ženom, tako što je informišu o mogućim rizicima i pomognu joj da napravi plan aktivnosti u slučaju da se nasilje nastavi. Obezbeđivanje konkretne pomoći žrtvama u sastavljanju plana sopstvene bezbjednosti i bezbjednosti njihove djece ili izdržavanih lica takođe je tijesno povezano sa programima reintegracije i tranzicijom iz sigurnih kuća za žrtve nasilja ka samostalnom životu.

Plan reintegracije za žrtve trgovine ljudima: dobra praksa i preporuke

Nakon održavanja radionice na kojoj su predstavljeni primjeri dobre prakse kada je riječ o programima reintegracije za žrtve trgovine ljudima, moldavska NVO LaStrada sakupila je primjerke planova reintegracije od organizacija koje rade u Moldaviji, Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Terre des Hommes, Međunarodne organizacije za migracije (IOM) i Centra za sprečavanje trgovine ženama. U izvještaju koji se pojavio kao rezultat tog rada – „Plan reintegracije za žrtve trgovine ljudima: dobra praksa i preporuke“ (2008) – dato je uporedno poređenje četiri plana reintegracije sa detaljima u vezi sa procjenom potreba, i korišćenom metodologijom, a dati su i primjeri strukture planova i informacije o monitoringu. Na kraju izvještaja date su preporuke kako da se uz minimum neophodnih koraka osigura uspješna reintegracija nakon nasilja; izvještaj je dostupan veb sajtu NVO LaStrada: <http://www.lastrada.md/en.html>.

5.2.3 Izgradnja kapaciteta pružalaca usluga

Kao i svi stručnjaci koji dolaze u kontakt sa žrtvama NNŽ, potrebno je da pružaoci usluga prođu specijalizovanu obuku i senzibilizaciju za ovu temu. Pokrenuto je više inicijativa konkretno usmjerenih na poboljšanje odgovora zdravstvenog sektora na NNŽ. Nije rijedak slučaj da zaposleni u zdravstvu u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama, ali mnogi od njih smatraju da je nasilje nad ženama „stvar primjene zakona“ i da nisu pozvani da se miješaju u takve slučajeve, osim da saniraju povrede. Kada prođu obuku u vezi sa nasiljem nad ženama, ljekari opšte prakse, medicinske sestre, zaposleni u hitnim službama, pa čak i stomatolozi mogu primijeniti postupak skrininga i uputiti žrtvu specijalizovanim službama. U zemljama u kojima biće krivičnog djela zavisi od toga kako medicinski radnik klasifikuje povrede, od ključnog je značaja da ljekari razumiju kako se NNŽ manifestuje i kako treba dokumentovati dokaze u slučaju krivičnog djela.

Drugi aspekt izgradnje kapaciteta pružalaca usluga odnosi se na stručno osoblje u kriznim centrima i sigurnim kućama za žene. Kao što je rečeno u prethodnom tekstu, Vlada treba da finansira ne samo rad stručnih službi, već i da osigura da pružaoci usluga imaju pristup redovnim programima obuke usmjerene na stručno usavršavanje i razvoj vještina dobre prakse. Pružaoci usluga su, takođe, u opasnosti od toga da „izgore“ na poslu, pa bi trebalo sprovesti mjere koje bi im omogućile da se na zdrav način nose sa stresom, frustracijom i beznađem.

Vrsta nasilja nad ženama: Međusobno nasilje i nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Projekat *ProTrain* (2007–2009) usmjeren je na poboljšanje obuke za osoblje različitih službi i zdravstvene radnike u Evropi, imajući u vidu dobru praksu u prevenciji nasilja. Iako međunarodne smjernice o tome kako odgovoriti na nasilje u porodici pozivaju na sveobuhvatan, multisektorski pristup, obuke u cilju izgradnje kapaciteta uglavnom su usmjerene na pripadnike pojedinačnih profesija. Cilj ovog projekta je razvoj multisektorskog i koordiniranog programa obuke kojim će biti ojačana saradnja između stručnjaka i koji će doprinjeti zajedničkom shvatanju prevencije nasilja u porodici. Program obuke biće zasnovan na dobroj praksi u radu sa ključnim stručnim grupama. Projekat *ProTrain* prevashodno je usmjeren na obuku zaposlenih u zdravstvu, s obzirom na to da su oni prepoznati kao grupa kojoj nije posvećeno dovoljno pažnje u ovoj oblasti.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Eksperti iz nekoliko zemalja (Austrije, Češke, Finske, Francuske, Njemačke, Mađarske i Italije) razvijaju kriterijume za procjenu dobrih programa obuke i programa obuke trenera. Dalje aktivnosti u okviru ovog projekta uključuju razvoj modula za zdravstvene radnike; multisektorsku obuku koja uzima u obzir relevantne kulturološke i socioekonomske faktore; ogledno testiranje programa u sedam pomenutih zemalja.

Područje obuhvaćeno projektom: Trenutno – Austrija, Češka, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska i Italija, ali je moguće da se projekat u budućnosti proširi i na druge zemlje.

Materijali, proizvodi, ishodi: U okviru projekta biće izrađen katalog kriterijuma dobre prakse za procjenu evropskih programa obuke u oblasti nasilja u porodici; biće sastavljen spisak postojećih programa i materijala za obuku, kao i novi okvir programa obuke namijenjene većem broju profesija, uključujući i poseban modul za zdravstvene radnike. Ovi materijali biće dostupni na CD-u, kao i na Internetu preko nekoliko mreža koje se bave NNŽ u Evropi.

Finansiranje: Projekat finansira Evropska komisija, kroz program Dafne.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Partnerske organizacije:

- Univerzitet u Osnabriku, Njemačka (koordinator)
- Univerzitet u Helsinkiju, Finska
- S.I.G.N.A.L. e.V., Njemačka
- NANE Udruženje za ženska prava, Mađarska
- INSTITUT DE L'HUMANITAIRE, Francuska
- Associazione GOAP, Italija
- Hitne medicinske službe Pokrajine Srednja Češka, Češka
- Austrijska mreža sigurnih kuća za žene/WAVE, Austrija
- Gesine - Frauen helfen Frauen e.V., Njemačka

Dodatne informacije: <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=23023>

Babice pomažu žrtvama

Vrsta nasilja nad ženama: Silovanje i seksualno nasilje u konfliktnim okruženjima

Pristup i glavni ciljevi: U afričkoj regiji Velikih jezera, Međunarodni komitet crvenog krsta (MKCK) pomaže ženama žrtvama silovanja i seksualnog nasilja koje su pretrpjele tokom i neposredno nakon oružanog sukoba. Mnoge od ovih žena su udovice ili raseljena lica kojima je potrebna sveobuhvatna pomoć, što podrazumijeva zdravstvenu zaštitu, negu trudnica prije i poslije porođaja, savjetovanje nakon preživljene traume i tretman koji, uopšteno, podrazumijeva pažnju i diskreciju. Shvativši sa kakvim se preprekama žene suočavaju kada je riječ o pristupu zdravstvenim ustanovama, kao i to da je ženama izuzetno teško da govore o pretrpljenom seksualnom nasilju, MKCK je uveo praksu izgradnje kapaciteta tradicionalnih babica u kriznim područjima. Babice, koje rade na nivou zajednice, obezbjeđuju medicinsku, psihološku i socijalnu podršku žrtvama seksualnog nasilja.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Međunarodni komitet crvenog krsta različito pristupa problemu silovanja i seksualnog napada, u zavisnosti od specifičnih uslova u određenoj zemlji. U Burundiju, na primjer, MKCK je sproveo opsežan pregled postojećih zdravstvenih ustanova u kriznim regionima, kao i anketu među grupama koje su najviše pogođene problemom seksualnog nasilja (na primjer, žene i mladi). U saradnji sa lokalnim organizacijama, javnim zdravstvenim službama i Ministarstvom zdravlja, MKCK je razvio program obuke za tradicionalne babice. U Ugandi, MKCK radi u nekoliko kampova za raseljena lica gdje tradicionalne babice prolaze obuku i rade zajedno sa babicama MKCK-a. U Demokratskoj republici Kongo, MKCK ne samo da obučava tradicionalne ljekare, već je i sa lokalnim aktivistima radio na projektima podizanja opšte svijesti, kao što je, na primjer, izvođenje predstave u kojoj je prikazano silovanje i posledice silovanja kao što su žigisanje i odbacivanje.

Uopšteno govoreći, zahvaljujući programima obuke, babice stiču autoritet i priznanje u zajednici, sposobnost prepoznavanja znakova seksualnog nasilja, kao sposobnost pružanja psihološke podrške. Sada babice igraju ključnu ulogu time što uspijevaju da dopru do žena koje drugačije ne bi dobile neophodnu medicinsku i psihološku pomoć, bilo zbog osjećaja stida, bilo zbog nedostatka resursa ili nedovoljne informisanosti. Babice su osobe kojima žena može da vjeruje i kojima može da se povjeri; one, takođe, upućuju pacijentkinje u medicinske centre u kojima mogu dobiti sveobuhvatniju pomoć.

Područje obuhvaćeno projektom: Regija Velikih jezera, posebno Burundi, Demokratska Republika Kongo, Uganda.

Materijali, proizvodi, ishodi: Prema izvještajima MKCK, u područjima u kojima su tradicionalne babice prošle obuku, porastao je broj žena upućenih u zdravstvene ustanove.

Finansiranje: Aktivnosti MKCK uglavnom finansira sama država, međunarodne organizacije, nacionalni Crveni krst i Crveni polumjesec, a finansiraju se i iz javnih i privatnih izvora.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

International Committee of the Red Cross (ICRC) – Headquarters in Geneva (Međunarodni komitet crvenog krsta (MKCK) – sedište u Ženevi)

19 avenue de la Paix

CH 1202 Geneva

Tel.: +41(22)734 60 01

Zajednički faks MKCK: + 41 (22) 733 20 57

<http://www.MKCK.org> (strana sa kontaktima)

Dodatne informacije: ¹⁰⁹MKCK sajt o ženama u ratnim uslovima: <http://www.MKCK.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/women7OpenDocument>

Žene u nesigurnom svijetu, nasilje nad ženama, činjenice, brojeke i analiza, M. Vlachova i L. Biason, eds, DCAF (2005) na 121.

5.3 Krizni centri, sigurne kuće, centri za „sve usluge na jednom mjestu“

Krizni centri, prihvatilišta i sigurne kuće su od ključnog značaja kada je riječ o zaštiti žena, s obzirom na to da omogućavaju žrtvama da se sklone od nasilja. U paralelnom izvještaju irske NVO, istaknuta je ključna uloga sigurnih kuća zahvaljujući kojima je ženama omogućeno da napuste situacije u kojima postoji nasilje; takođe se napominje da nasilje nad ženama u Irskoj predstavlja ozbiljan problem i da, konkretno, „88% žena ne napušta svoje nasilne partnere jer nema gdje da ode“.¹¹⁰

Više od krova nad glavom i Daleko od nasilja

Mreža Žene protiv nasilja – Evropa (eng. Women Against Violence Europe (WAVE)) objavila je dva izvora dobre prakse i pristupa osnivanju i vođenju sigurnih kuća za žene. „Više od krova nad glavom“ je studija koja se bavi procjenom toga u kojoj mjeri su sigurne kuće za žene u državama kandidatima za članstvo u EU ispunile minimum od 11 zahtjeva koje su definisali stručnjaci. Mreža WAVE je sakupila podatke putem upitnika koje su partneri mreže distribuirali, kako u zemljama gdje sigurne kuće uveliko postoje, tako i u zemljama u kojima nema takvih usluga. U okviru ovog istraživanja dokumentovana je važna uloga skloništa u prevenciji nasilja nad ženama i zaštiti žrtava. U izvještaju su date informacije o tome kako treba shvatiti i poštovati minimalne standarde, koje mogu biti od koristi zemljama u kojima se sigurne kuće tek sada osnivaju. Studija je dostupna na veb sajtu WAVE: <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=19>.

„Daleko od nasilja“ je priručnik koji se bavi praktičnim pitanjima i izazovima na koje se nailazi pri uspostavljanju i vođenju sigurnih kuća za žene žrtve nasilja. Priručnik sadrži teorijske informacije o NNŽ, ali se uglavnom sastoji od informacija vezanih za planiranje i praktičnih koraka potrebnih za osnivanje sigurnih kuća. Veliki broj stručnjaka dao je svoj doprinos izradi priručnika, tako da on sadrži širok spektar različitih iskustava, pa se može koristiti širom Evrope i u susjednim zemljama. Priručnik „Daleko od nasilja“ dostupan je na veb sajtu WAVE: <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=18&b=15>.

Svjetska konferencija o sigurnim kućama za žene

¹⁰⁹ Vidjeti takođe „Burundi: Tradicionalne babice pomažu ženama žrtvama nasilja“, dostupno na <http://www.MKCK.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/5kddnf7opendocument>; „Kongo – Kinšasa: MKCK obezbjeđuje podršku žrtvama seksualnog nasilja“, dostupno na <http://www.MKCK.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/congo-kin-women-060306?opendocument>; i „Uganda: Lekcija žena iz hrabrosti“, dostupno na <http://www.MKCK.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/uganda-stories-270207?opendocument>

¹¹⁰ „Paralelni izvještaj iz Irske“ (Alijansa za ljudska prava žena, 2004), str. 2.

U septembru 2008. godine, Savjet Alberte za sigurne kuće za žene organizovao je prvu Svjetsku konferenciju o sigurnim kućama za žene. Konferencija je okupila stručnjake u oblasti prevencije nasilja u porodici iz Kanade i cijelog svijeta u cilju povezivanja i razmjene informacija o najboljoj praksi. Jedan dan konferencije bio je, konkretno, posvećen usvajanju kreativne i djelotvorne prakse koju su različite sigurne kuće razvile u cilju pružanja usluga u situacijama kada su resursi ograničeni, namijenjene sve različitim grupama žena. Svi materijali sa konferencije dostupni su na engleskom, francuskom i španskom jeziku na: http://www.womensshelter.ca/home_en.php.

Postoji veliki broj modela centara koji pružaju zaštitu ženama u kriznim situacijama. Svi ti centri imaju neke zajedničke karakteristike; oni pružaju neposrednu pomoć, često obezbjeđuju privremeni smještaj na mjestu daleko od nasilja i sveobuhvatne usluge o kojima je bilo riječi u prethodnom tekstu. Vodi se ozbiljna debata o tome kakvu formu bi takvi centri trebalo da imaju. Na primjer, u većini razvijenih zemalja postoje sigurne kuće za žrtve nasilja, ali je njihovo održavanje veoma skupo; od žena se zahtijeva da one i njihova djeca napuste porodični dom, što često podrazumijeva promjenu škole i raskidanje drugih veza sa zajednicom.¹¹¹ U nekim od bivših zemalja Sovjetskog Saveza gdje Vlada nije pružala podršku sigurnim kućama, NVO su formirale krizne centre u koje žrtve mogu doći i dobiti sveobuhvatnu pomoć tokom dana, ali ti centri uglavnom ne nude usluge smještaja. Uprkos tome, neki su bili veoma kreativni u korišćenju neformalnih mreža sigurnih kuća i uspijevali da privremeno smjeste žene u privatne stanove. U drugim zemljama su zabilježeni slični eksperimenti kada je riječ o manje skupim načinima podizanja nivoa bezbjednosti žena, kao što su korišćenje crkava kao skloništa ili, u industrijskim zemljama, opremanje žrtava alarmima ili mobilnim telefonima.¹¹² U nekim kulturama, društveno je neprihvatljivo da žena napusti porodični dom i živi na drugom mjestu. U takvim situacijama, ženska udruženja su pribjegli kreativnosti i osnovala centre ili sigurne kuće u okviru zdravstvenih ustanova u koje žene odlaze pod „izgovorom“ da imaju zdravstveni problem koji zahtijeva liječenje, a ne da bi bile zaštićene od nasilja.¹¹³

Medica Zenica, Bosna i Hercegovina

Udruženje žena Medica – Zenica koje funkcioniše kao NVO, jedna je od vodećih NVO koje su se bavile NNŽ tokom konflikta i poslijeratnim posljedicama nasilja. Osnivači NVO Medica – Zenica su 1993. godine uvidjeli da se međunarodne organizacije za pomoć ne bave posljedicama planskog silovanja tokom rata, čije su žrtve bile žene u Bosni. Medica – Zenica osnovana je kao centar za terapiju i pomoć ženama i djevojčicama koje su preživjele nasilje. Iako je primarni cilj organizacije bio obezbjeđivanje skloništa, psihološka podrška i terapeutsko savjetovanje žena koje su tokom rata preživjele silovanje i druge traume, Medica – Zenica je odigrala važnu ulogu u dokumentovanju različitih formi NNŽ, kao što su nasilje u porodici, seksualni napad, trgovina ljudima i seksualno uznemiravanje. Konkretno, ova organizacija jedna je od prvih NVO koje su se bavile nasiljem u porodici u Bosni i Hercegovini, problemom prisutnim kako u ratu, tako i u miru i koja je analizirala nedostatak adekvatnih službi za pomoć žrtvama. Ključna aktivnost udruženja Medica – Zenica i dalje je pružanje direktne, kompletne podrške ženama i djevojčicama. Organizacija nudi veliki broj usluga ženama i djevojčicama, kao što je osnovna zdravstvena njega, ali nudi i medicinske usluge u „zabačenim“ djelovima zemlje, skloništa za žrtve, psihološku terapiju i savjetovanje, pravnu pomoć, pomoć putem telefonske linije za hitne slučajeve. Cjelokupno osoblje organizacije prolazi specijalizovanu obuku za pružanje njege osobama koje su preživjele traumu. Organizacija, takođe, nudi ženama stručnu obuku i kurseve.

Medica – Zenica je radila i na poboljšanju obezbjeđivanja usluga širom zemlje. U okviru projekta koji je 1999. godine sprovela u saradnji sa Kancelarijom Visokog komesara za ljudska prava, Medica – Zenica je radila sa velikim brojem međunarodnih organizacija i vladinih agencija prilikom sprovođenja oglednog programa u zajednici na temu prevencije i procesuiranja. Osnovni cilj ovog programa bio je da se na nivou zajednice uspostavi mreža službi za pomoć žrtvama NNŽ u zeničkom okrugu, kao i da se uspostavi jedinstveni protokol za postupanje u slučajevima NNŽ za sve sektore.

Organizacija i dalje sprovodi obrazovne programe za druge pružaoce usluga, pripadnike organa reda i stručnjake u oblasti krivičnog pravosuđa i nudi obuku iz oblasti nenasilnog rešavanja konflikata i pomirenja. Medica – Zenica se, takođe, bavi istraživanjima i advokaturom, promovišući pravo žena na

¹¹¹ Lori Hajze, Meri Elsberg, Megan Gotemeler, „Izveštaji stanovništva: okončati nasilje nad ženama“ (Centar za zdravlje i rodnu ravnopravnost – CHANGE, 1999), str. 33–34.

¹¹² Ibid., str. 34.

¹¹³ Na primjer, sigurne kuće i centri za žene žrtve nasilja u porodici osnovani su u okviru zdravstvenih centara u Rusiji (Savez za zaštitu majki i djece u Mahačkali u Dagestanu i Međunarodne medicinske klinike u Čečeniji) i u Uzbekistanu. Pored toga, u SAD postoji nekoliko sigurnih kuća pod imenom „Kod sestre“. Ovaj naziv oslikava činjenicu da je mnogim ženama nelagodno da priznaju da žive u sigurnoj kući

život bez nasilja, kao o politike kojima se štite prava žena žrtava silovanja tokom rata.¹¹⁴

Dodatne informacije: <http://www.medica.org.ba/>

Centar Umid, Uzbekistan

Centar Umid (Nada) u Uzbekistanu, koji funkcioniše kao NVO, jeste centar za pružanje usluga ženama koje su pobjegle iz sopstvenih domova, što je često izazvano nasiljem, ali se nekada radi o ženama koje su pokušale samoubistvo, najčešće spaljivanjem. Dr Bibisora Oripova, specijalista za opekotine, 1998. godine osnovala je centar Umid, prva sigurna kuća u Uzbekistanu u kojoj se mogla dobiti psihološka, medicinska i socijalna pomoć. Mnoge žene koje su pokušale samoubistvo zapravo su bile žrtve nasilja u porodici (nasilje su trpjele od muževa, članova njegove porodice i drugih rođaka). Centar Umid ovim ženama nudi smještaj u kom mogu da se oporave od povreda, imajući u vidu činjenicu da mnoge bivaju odbačene od strane porodice nakon pokušaja samoubistva. Ženama se, putem psihološkog savjetovanja i stručne obuke za obavljanje nekog posla, pomaže da ponovo počnu da žive normalnim životom. Centar Umid ponekad nudi pravnu pomoć u krivičnim slučajevima, kao i pomoć u oblasti građanskog prava u slučaju razvoda. Centar je na početku obezbjeđivao smještaj za šest žena; danas ima kapacitet za smještaj 48 žena sa djecom. Centar takođe organizuje seminare u ruralnim predjelima kako bi se doprlo do žena koje se možda suočavaju sa krizom i sklone su samoubistvu.¹¹⁵

Nedavno je veliki broj zemalja usvojio model centra „sve usluge na jednom mjestu“, dizajniranog u cilju smanjenja broja ustanova koje žrtva mora da obiđe i bolje koordinacije procesa pružanja pomoći u jednoj ustanovi. Takvi centri omogućavaju i bolji rad organa javnog reda, jer oni imaju direktan pristup žrtvi u svrhu sakupljanja dokaza, ali je sama žrtva u sigurnom okruženju u kom dobija podršku, čime se povećava i mogućnost da žrtva sarađuje sa pravosuđem.

Referalni centri za seksualne napade, UK

U Ujedinjenom Kraljevstvu postoje Referalni centri za seksualne napade, sigurna mjesta gdje žrtve seksualnog napada mogu dobiti neposrednu i dugotrajniju zdravstvenu zaštitu i savjetovanje. Referalni centri okupljaju na jednom mjestu sve relevantne pravne i zdravstvene institucije i službe, čime se obezbjeđuje bolja pomoć žrtvi i olakšava istražni postupak. Ovaj sistem izgrađen je po uzoru na Referalni centar Svete Marije za seksualne napade koji se nalazi u Mančesteru, a koji je prepoznat kao model dobre prakse u neposrednom obezbjeđivanju „svih usluga na jednom mjestu“. Centar Svete Marije, otvoren 1986. godine, bio je prvi centar u UK koji je odraslima – žrtvama silovanja ili seksualnog napada obezbjeđivao sveobuhvatne i koordinirane forenzičke i medicinske usluge i usluge savjetovanja. Posmatrano sa stanovišta žrtve, referalni centri smanjuju stres koji proizilazi iz neophodnosti obraćanja velikom broju službi i istražitelja. Pored toga, kroz praksu se pokazalo da se žrtve koje dobiju neposrednu njegu i savjetovanje oporavljaju ravnomjerno i rjeđe im je potrebna dugotrajna pomoć. Sa stanovišta sprovođenja zakona, centri pomažu policiji obezbjeđujući centralizovanu instituciju u kojoj se može sastati sa žrtvom i sakupiti dokaze.

U Engleskoj i Velsu trenutno postoji 19 referalnih centara za seksualne napade.

Dodatne informacije: <http://www.homeoffice.gov.uk/crime-victims/reducing-crime/sexual-offences/sexual-assault-referred-centres/?version=2>.

Centri za porodično-pravnu zaštitu, SAD

Inicijativa predsjednika za osnivanje centara za porodično-pravnu zaštitu, koja predstavlja program Vlade SAD vrijedan 20 miliona dolara čiji je cilj uspostavljanje multidisciplinarnih servisnih centara po principu „sve usluge na jednom mjestu“ za žrtve nasilja u porodici i njihovu djecu, pokrenuta je 2003. godine. Centri su uređeni po uzoru na Centar za porodično-pravnu zaštitu u San Dijegu, koji se smatra

¹¹⁴ „Bosna: rat nije završen – zaboravljeno stradanje bosanskih žena“, dostupno na www.medicamondiale.org/en/projekte-themen/projekte/bosnien-herzegowina/; „Uticaj oružanog sukoba na žene i djevojčice: konsultativni sastanak o uvođenju rodne dimenzije u politike i programe u područjima konflikta i rekonstrukcije“ (UNFPA, 2001), str. 11, 67; Tsjeard Bouda, Georg Frerks i Ian Banon, „Rod, konflikt i razvoj“ (Svetska banka, 2005) str. 39.

¹¹⁵ Alfred Kuepers, „NVO pomaže da se preokrenu životi suicidalnih žena u Uzbekistanu, uvid u stanje u Evroaziji“, 28. maj 2003. i, „Interregionalni rehabilitacioni centar Umid, rekonstrukcija izgradnje skloništa. Samarkand, Republika Uzbekistan, dvojniki“, dostupno na <http://www.coun-terpart.org/Default.aspx?tabid=428>

primjerom dobre prakse u oblasti pružanja pomoći žrtvama. Model Centra za porodično-pravnu zaštitu u San Dijegu podrazumijeva da žrtva nasilja u porodici, seksualnog napada ili zlostavljanja starih, treba da posjeti manji broj institucija da bi dobila pomoć. Ovaj model centra za porodično-pravnu zaštitu ima nekoliko karakteristika koje su se pokazale djelotvornim. Na primjer, svi partneri relevantni za multidisciplinarni pristup nalaze se u centru (organi javnog reda, tužioci, službenici za uslovne kazne, advokati žrtve, advokati, zdravstveni radnici, kao i predstavnici drugih organizacija i vjerskih grupa u zajednici). Politika zajednica u kojima se ovi centri nalaze je takva da se ističe važnost hapšenja i procesuiranja; one imaju i istoriju saradnje između organa javnog reda, vladinih agencija i građanskog društva. Bezbjednost žrtve, zastupanje i povjerljivost informacija su najviši prioriteta u okviru ovog modela centra za porodično-pravnu zaštitu. Centri za porodično-pravnu zaštitu nalaze se u zajednicama koje imaju razvijene specijalizovane službe za žrtve porodičnog nasilja i koje dobijaju podršku kreatora politike na lokalnom nivou, kao i šire zajednice.¹¹⁶

Trenutno postoji 31 centar za porodično-pravnu zaštitu u SAD (16 se finansira u okviru Inicijative predsjednika) i pet Međunarodnih centara za porodično-pravnu zaštitu (u Kanadi, Engleskoj i Meksiku).

Dodatne informacije: <http://www.familyjusticecenter.org/>.

Sve u svemu, specijalizovani centri za pružanje usluga žrtvama različitih oblika NNŽ, za razliku od centara za žene opštijeg tipa, predmet su opsežne debate. Iako se preporučuje da države osnivaju centre koji mogu da odgovore na konkretne potrebe žrtava svih vidova NNŽ, u zemljama u kojima nedostaje politička volja za rješavanje problema NNŽ uopšte nije realno insistirati na uspostavljanju više specijalizovanih centara istovremeno. Najvažnije je da pri osnivanju bilo koje vrste prihvatilišta prioritet bude zaštita i bezbjednost žena i njihove djece, kao i to da se u centru podstiče samoopredeljenje žena i radi na njihovom osnaživanju.

5.4 Koordinirani odgovor zajednice/referalni mehanizmi

Opšte je prihvaćeno da je koordinacija institucionalnih i pojedinačnih intervencija ključ uspjeha programâ usmjerenih na zaštitu žena od nasilja. Kako bi se odgovorilo na potrebe žrtava NNŽ, trebalo bi da postoji sistem saradnje i razmjene informacija između velikog broja agencija, makar između organa reda i zdravstvenih i socijalnih službi.

Uopšteno govoreći, termin „koordinirani odgovor zajednice“ koristi se da se opiše sistem intervencija u slučaju nasilja u porodici. Model iz Duluta, strategija intervencije razvijena u okviru Projekta za intervenciju u slučaju nasilja u porodici u Dulutu, Minesota, jedan je od najpoznatijih i najranijih primjera koordiniranog odgovora zajednice koji je prilagođavan i primjenjivan u mnogim zemljama. Osnovna karakteristika modela iz Duluta je to što se zahtijeva da se svi uključeni sektori saglase o ključnim principima intervencije koji podrazumijevaju da je zaštita žrtve prevashodni cilj.¹¹⁷

Pod referalnim mehanizmima podrazumijevaju se koordinirani sistemi za identifikaciju i zaštitu žrtava trgovine ljudima. Iako se ova dva sistema razlikuju po tome što se bave različitim oblicima nasilja, oni imaju zajedničke suštinske principe i komponente.

Nacionalnim i lokalnim akcionim planovima mogu biti postavljeni temelji za koordiniran rad različitih agencija, ali je, takođe, neophodno više zagovarati tu ideju i obezbijediti obuke, kako bi se osiguralo da zaista postoji prava koordinacija. Pored toga, lideri u zajednici i vjerski lideri, mediji, obrazovni sistem, preduzeća i roditelji treba da odigraju svoju ulogu kao dio šire zajednice koja se bori protiv NNŽ. O inicijativama usmjerenim na ove grupe govori se na drugim mjestima u ovom dokumentu, prije svega u kontekstu prevencije.

Set instrumenata za suzbijanje nasilja nad ženama

Nacionalni savjetodavni odbor SAD za suzbijanje nasilja nad ženama razvio je „Set instrumenata za suzbijanje nasilja nad ženama“, dostupan na Internetu, koji sadrži strategije i preporuke za rad u različitim uslovima i uključivanje različitih interesnih grupa, na primjer, raznih službi u zajednici, zdravstvenih radnika, pravnog sistema, medija, vjerskih zajednica, ljudi iz sporta, koledža i univerziteta, vojske i radnika. Set instrumenata podijeljen je na poglavlja u kojima je opisan pristup radu sa različitim ciljnim grupama, a date su i preporuke za poboljšanje prevencije i usluga za žrtve, uključujući i zastupanje. Iako opisane intervencije nisu nužno primjenjive u svim situacijama, set instrumenata sadrži

¹¹⁶ Inicijativa predsjednika za osnivanje centara za porodično-pravnu zaštitu, po uzoru na najbolju praksu (Ministarstvo pravde SAD, 2007).

¹¹⁷ Za više informacija vidi http://www.stopvaw.org/Coordinated_Community_Response.html

korisne instrukcije za poboljšanje koordiniranog odgovora i može podstaći na zajednički rad većeg broja članova zajednice. Set instrumenata dostupan je na: <http://toolkit.ncjrs.org/>.

Nacionalni referalni mehanizmi: udruženim naporima zaštititi prava žrtava trgovine ljudima

Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) izradila je dokument „Nacionalni referalni mehanizmi: Udruženim naporima zaštititi prava žrtava trgovine ljudima: praktični priručnik“ kako bi pomogla Vladama država OEBS-a pri uspostavljanju okvira za promociju i zaštitu prava žrtava trgovine ljudima. Nacionalni referalni mehanizam (NRM) predstavlja okvir saradnje putem kog državni akteri ispunjavaju svoje obaveze u pogledu zaštite i promocije ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, obezbjeđujući koordinaciju njihovog rada na uspostavljanja strateškog partnerstva sa građanskim društvom.

U priručniku je dato uputstvo za kreiranje i uspostavljanje održivih struktura na nacionalnom nivou, komponenti NRM kojima se obezbjeđuje podrška žrtvama i pomaže u procesuiranju trgovaca ljudima. Priručnik je zasnovan na širokom iskustvu NVO i konkretnog rada OEBS-a na uspostavljanju funkcionalnih NRM. ODIHR je podržavala procjene primjene NRM u Belorusiji, Francuskoj, Rusiji, Turskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Očekuju se konačne procjene primjene u različitim zemljama, a rezultati će biti dostupni na veb-sajtu ODIHR.

Priručnik „Nacionalni referalni mehanizmi“ dostupan je na osam jezika (albanskom, engleskom, francuskom, ruskom, španskom, turskom, uzbečkom, srpskom/bosanskom/hrvatskom) na: http://www.osce.org/odihr/item_1_13591.html.

Intervencije u okviru humanitarnih aktivnosti u slučaju rodno-zasnovanog nasilja

Radna grupa za rodna pitanja i humanitarnu pomoć u okviru Međuagencijskog stalnog odbora (IASC) izdala je „Smjernice za hitne intervencije, u okviru humanitarnih aktivnosti, u slučaju rodno-zasnovanog nasilja, sa fokusom na prevenciju i odgovor na seksualno nasilje“. Svrha smjernica je uspostavljanje integrisanog međuagencijskog pristupa prevenciji i reagovanju na rodno zasnovano nasilje (RZN), u okviru humanitarnih aktivnosti. Smjernice omogućavaju zajednicama, Vladama i humanitarnim organizacijama (kao što su agencije UN, NVO i organizacije na nivou zajednice) da uspostave i koordiniraju intervencije različitih sektora u oblasti RZN u ranim fazama. Smjernice sadrže modele ključnih intervencija za korišćenje u planiranju pomoći i koordinaciji. One, takodje, predviđaju minimum intervencija za prevenciju i intervenciju u slučaju seksualnog nasilja kroz 25 spiskova aktivnosti koji pokrivaju deset oblasti (na primjer, zaštitu, bezbjednost hrane i ishranu, planiranje lokacije skloništa i informisanje i komunikacije). Smjernice su dostupne na više jezika na: http://www.humanitarianinfo.org/iasc/pageloader.aspx?page=content-subsidi-tf_gender-gbv

Prekipjelo

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: „Prekipjelo“ je izraz koji se u Finskoj koristi da izrazi ideju prezasićenosti nečim. Ovaj izraz poslužio je kao polazna tačka četvorogodišnje kampanje u organizaciji grada Porvo, sprovedene u cilju razvoja modela saradnje i koordinacije aktivnosti većeg broja sektora u borbi protiv NNŽ. Finska vlada je 1998. godine usvojila nacionalni petogodišnji plan za prevenciju nasilja nad ženama i prostitucije. Ovim planom problem, koji se do tada smatrao privatnim, postao je javan. Nakon analize postojećih socijalnih službi za pomoć žrtvama NNŽ i zaključka da nisu odgovarajuće, lokalni centar za porodično savjetovanje u Porvou inicirao je projekat „Prekipjelo“. Centralni ciljevi programa bili su jačanje kapaciteta opštinskih vlasti za prevenciju, prepoznavanje i intervenisanje u slučaju nasilja u porodici; obezbjeđivanje bolje podrške žrtvama i njihovoj djeci; upućivanje počinitelaca na programe koji bi im pomogli da prekinu nasilno ponašanje; uspostavljanje mreže organizacija koje rade na ovom problemu; započinjanje otvorene diskusije u zajednici o NNŽ.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Projekat je počeo 1999. godine, kada je centar za porodično savjetovanje okupio veliki broj institucija koje bi mogle igrati ključnu ulogu u prevenciji nasilja nad ženama – od socijalnih službi, preko organa reda, zdravstvenih službi do obrazovnih institucija – i zatražio njihov pristanak da se uključe u projekat. Projekat je dijelom realizovan putem programa obuke, značajne za uspostavljanje zajedničkog jezika između stručnjaka u oblasti nasilja u porodici. Predstavnici svih institucija uključenih u projekat razvili su model, specifičan za datu instituciju, za otkrivanje nasilja u porodici i intervenciju. Ova aktivnost doprinjela je boljem razumijevanju uloge drugih institucija, što doprinosi boljoj koordinaciji njihovih aktivnosti. Osnovane su grupe za podršku ženama žrtvama nasilja, počiniocima i djeci svjedocima. Kako bi doprli do šire javnosti, realizatori projekta napravili su pamflet o NNŽ koji sadrži informacije o tome gdje tražiti pomoć, sarađivali su sa medijima u

cilju upoznavanja javnosti sa svojim radom i organizovali kurs – savjetovanje za mlade parove o rizicima nasilja.

Područje obuhvaćeno projektom: Grad Porvo, Finska, koji služi kao model za druge opštine u Finskoj.

Materijali, proizvodi, ishodi: U sklopu projekta, razvijeni su mnogi materijali za obuku i podizanje svijesti javnosti. Među značajne ishode projekta ubrajaju se razvoj referalnog sistema za organe reda i druge službe; unaprijeđenje službi za pomoć žrtvama i osnivanje grupa za podršku ženama, djeci i počiniocima; razvoj informativnih materijala u štampanoj formi i za medije. Značajan rezultat projekta je i radna grupa sastavljena od predstavnika mnogih institucija koju je grad osnovao u cilju prevencije nasilja u porodici. Ova radna grupa je tijelo odgovorno za razvoj programa prevencije, praćenje njegove realizacije, obezbjeđivanje obuke za stručnjake, razvoj ciljanih usluga i koordinacija razmjene dobrih iskustava između organizacija.

Projekat „Prekipjelo“ prepoznat je kao primjer dobre prakse u Finskoj. Kada je 2008. godine Ministarstvo zdravlja i socijalnih pitanja razvilo program podrške opštinama u definisanju koordiniranog odgovora na nasilje u porodici, ono je dalo konkretne preporuke koje se odnose na usvajanje strateškog pristupa i utvrđivanje potreba različitih osjetljivih grupa žena i djece (uključujući starije žene, žene sa invaliditetom ili pripadnice etničkih manjina), a rad sproveden u Porvou dat je kao model.

Finansiranje: Nije bilo dodatnih troškova jer je projekat realizovan kao sastavni dio redovnih aktivnosti svih uključenih institucija.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Međuinstitucionalna radna grupa u opštini Porvo

Predsjednik gradskog vijeća:

Kaj Barlund, kaj.barlund@pp.inet.fi

Predsjedavajuća međuinstitucionalne radne grupe:

Marjukka Tao, s.marjukka.taos@porvoo.fi

Dodatne informacije:¹¹⁸ Informacije o preporukama finskog Ministarstva zdravlja i socijalnih pitanja o integrisanju prevencije međusobnog nasilja i nasilja u porodici u aktivnosti opština: <http://www.stm.fi/en/pressreleases/pressrelease/view/1200671>.

Standardne operativne procedure

Vrsta nasilja nad ženama: Trgovina ženama i djecom u svrhu seksualne eksploatacije

Pristup i glavni ciljevi: Cilj ovog projekta je razvoj seta standardnih operativnih procedura kako bi se osigurala koordinacija svih službi koje rade sa žrtvama interne i eksterne trgovine.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Projekat je započet formiranjem radne grupe koja se sastojala od predstavnika OEBS-a, Ministarstva pravde Kosova, Ministarstva rada i socijalne zaštite, policije, Međunarodne organizacije za migracije (IOM), UNICEF-a i nevladinih organizacija (koje obezbjeđuju skloništa/sigurne kuće). Tokom jedne godine, grupa je utvrdila najbolje metode za pomoć žrtvama trgovine ljudima, koje pokrivaju pitanja kao što su identifikacija žrtava i njihov povratak u domovinu, odgovornosti svake organizacije i plan koordinacije rada različitih službi za svaki od slučajeva. Radna grupa je započela rad na razvoju operativnih procedura za pomoć strancima – žrtvama trgovine, ali je projekat naknado obuhvatio i žrtve trgovine sa Kosova kojima su bile potrebne drugačije usluge. Svaka od standardnih operativnih procedura koje su proizašle kao rezultat odnosi se na specifičnu grupu žrtava, konkretno na maloljetna lica, odrasle, lokalno stanovništvo i strane državljanke. Pored razvoja operativnih procedura, OEBS je obezbijedio obuku na temu sadržaja novih sporazuma.

Područje obuhvaćeno projektom: Kosovo

Materijali, proizvodi, ishodi: Do kraja projekta sve uključene strane potpisale su sporazum o saradnji. Uopšteno govoreći, projekat je doprinio ne samo boljoj koordinaciji različitih službi, već i poboljšanju kvaliteta usluga. Na primjer, značajno je smanjen broj razgovora o svom iskustvu koje žrtva mora da obavi, jer je unaprijeđena razmjena informacija između različitih institucija. Radna grupa napravila je i formular za adekvatno zavođenje slučajeva koje podrazumijeva povjerljivost podataka, a ovako sačuvane informacije mogu koristiti i druge službe.

¹¹⁸ Helena Evalds, „Multiinstitucionalna saradnja i koordinacija u borbi protiv nasilja nad ženama: praktično iskustvo iz Finske“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, organizovanom od strane Odjeljenja za rodna pitanja Sekretarijata OEBS-a u oktobru 2008. godine (materijali sa seminara dostupni su na: http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

Finansiranje: Finansijska sredstva nisu bila potrebna.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Misija OEBS-a na Kosovu

Tel.: +381 38 500 162; +381 38 240 100

Faks: +38138 240 711

Imejl može biti poslat putem vebajta: <http://www.osce.org/kosovo/contacts.html>

Dodatne informacije:

<http://www.osce.org/kosovo/13215.html>http://www.osce.org/kosovo/item_2_35554.html

5.5 Ekonomsko osnaživanje

Neravnopravan ekonomski položaj žena značajno doprinosi rodno zasnovanom nasilju. Položaj ekonomske zavisnosti žena od partnera predstavlja prepreku za prekid odnosa u kom postoji nasilje. Diskriminacija na tržištu rada ženama ograničava izbor i doprinosi tome da one nerado prijavljuju seksualno uznemiravanje na poslu usljed straha od otkaza. Isto tako, nezaposlenost žena, niske zarade i lični doživljaj ekonomskog pritiska podstiču trgovinu ženama. U postkonfliktnim situacijama, proces razoružanja uglavnom podrazumijeva da muškarci dobijaju novčanu kompenzaciju za predaju oružja i municije, dok žene uglavnom ne mogu da učestvuju u takvim programima. „Nekadašnji borci se iz raznih razloga rijetko vraćaju u svoja sela, tako da migriraju ili ostaju u gradovima, doprinoseći tako prostituciji i ugrožavajući žene na druge načine. Podzemlje u kom cvjeta kriminal dijelom je posljedica politika slijepih za rodna pitanja [razoružanje, demobilizacija, reintegracija] koje su takve da žene, za razliku od muškaraca, rijetko dobijaju odgovarajuću podršku.”¹¹⁹

Obezbjedivanje mogućnosti ženama za sticanje finansijske nezavisnosti putem strategija ekonomskog osnaživanja je dobro razvijena oblast. Ekonomsko osnaživanje često se sprovodi kao pojedinačan program, a nekada je dio širih razvojnih ciljeva, kao u slučaju projekata mikrofinansiranja namijenjenog ženama. Programi usmjereni na poboljšanje ekonomskog statusa žena i mogućnosti za zaposlenje često se smatraju preventivnim mjerama za smanjenje rizika da žena postane žrtva nasilja. Ovakve strategije primjenjivane su u zemljama u kojima su žene u opasnosti da postanu žrtve trgovine ljudima; ženama se daju alternativni vidovi podrške koji ne podrazumijevaju odlazak u inostranstvo. Ovi programi se uglavnom svode na stručnu obuku i pomoć pri zapošljavanju, obuku iz traženja posla, pisanja radne biografije i pripreme za razgovor za posao, a često uključuju i komponentu osnaživanja u cilju sticanja veće sigurnosti i samopouzdanja.¹²⁰

Ekonomska pomoć i pomoć pri zapošljavanju su, takođe, važan aspekt zaštite koji pomaže ženama žrtvama nasilja da postanu ekonomski nezavisne, da se reintegrišu – ukoliko su živjele u sigurnoj kući, i da žive nezavisno. Iz tog razloga, sigurne kuće i drugi centri koji ženama obezbjeđuju smještaj nude i programe za sticanje stručnih vještina i karijerno savjetovanje. Isto tako, dobro je da se u okviru programa reintegracije ženama i djevojčicama žrtvama trgovine omogući ostvarivanje prihoda. U pitanju su najčešće programi razvoja preduzetničkih vještina i programi zapošljavanja. Nije rijedak slučaj da se programi ekonomskog osnaživanja usmjereni na prevenciju nasilja sprovode uporedo sa programima za žrtve. Naravno, za razliku od rada sa rizičnim grupama, rad sa žrtvama bilo kog oblika NNŽ podrazumijeva sveobuhvatnije usluge, a nekada je neophodna dugoročna pomoć i naknadna provjera njihovog stanja.

Moldavija: Inicijativa za suzbijanje trgovine ljudima i nova perspektiva za žene

Vrsta nasilja nad ženama: Trgovina ljudima

Pristup i glavni ciljevi: Vinrok internešnal (eng. Winrock International), američka NVO, trenutno u Moldaviji realizuje višegodišnji projekat koji se bavi ekonomskim uzrocima trgovine ženama i poboljšanjem mogućnosti za zapošljavanje žena, prije svega žena između 16 i 25 godina starosti koje su u najvećoj opasnosti. Program „Inicijativa za suzbijanje trgovine ljudima u Moldaviji/Nova perspektiva za žene“ prepoznao je činjenicu da ograničeni izgledi za zaposlenje žena u Moldaviji, naročito u ruralnim predjelima, samo doprinose trgovini ženama. Projekat se bavi ekonomskim uzrocima trgovine i

¹¹⁹ „Izveštaj o uključivanju muškaraca u realizaciju Rezolucije 1325 o ženama, miru i bezbjednosti Savjeta za bezbjednost Ujedinjenih nacija“ (Rodna inicijativa za mir i bezbednost, 2007).

¹²⁰ „Najbolja praksa u prevenciji trgovine ljudima u Evropi i Evroaziji“ (USAID, 2009).

obezbjeduje hitne intervencije za povratak žena i djevojčica žrtava trgovine i onih koje su u opasnosti. Cilj programa je da se dopre do osjetljivih grupa – djevojaka i djevojčica koje žive u ruralnim predjelima, posjeduju nedovoljno vještina potrebnih za zaposlenje, koje žive u siromaštvu ili okruženju u kom trpe neki oblik nasilja.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Uz pomoć sistema četiri regionalna centra za podršku u Moldaviji, program obezbjeđuje konsultacije (bez prethodnog zakazivanja), obuku iz prevencije trgovine ljudima, kurseve za sticanje stručnih vještina, obuku za kratkoročno i dugoročno zapošljavanje i preduzetništvo, programe stručne prakse i pomaže osnivanje grupa za međusobnu podršku. Neke od konkretnih aktivnosti su individualne konsultacije na teme kao što je pisanje radne biografije ili razgovor za posao i poslovno planiranje, obuka iz upravljanja, stručna obuka i programi stručne prakse.

Sličan program, Pomoć preduzeticama u Moldaviji, pomaže potencijalnim preduzeticama da pokrenu sopstveni biznis uz pomoć programa dodjele malih subvencija.

Područje obuhvaćeno projektom: Moldavija

Materijali, proizvodi, ishodi: Informator o programu, audio-vizuelni materijali, publikacije i priče o uspjehu. Većina dokumenata dostupna je na rumunskom, ruskom i engleskom jeziku na veb sajtu projekta.

Finansiranje: Projekat finansira USAID.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

New Perspectives for Women (Nova perspektiva za žene)

65, Stefan cel Mare blvd., office 603

Chisinau, MD-2001,

Moldova

Tel.: +373 (22) 271 290; 271 480; 271 169

Faks: +373 (22) 272 489

Dodatne informacije:

<http://www.winrock.org/fact/facts.asp?CC=5536&bu=9056>

IMAGE – Intervencija putem mikrofinansiranja za borbu protiv SIDE i rodnu ravnopravnost

Vrsta nasilja nad ženama: Mikrofinansiranje kao sredstvo borbe protiv svih oblika NNŽ.

Pristup i glavni ciljevi: Fondacija za mala preduzća (FMP), Institucija za mikrofinansiranje (IMF) i Istraživački program za borbu protiv SIDE i inicijativa za razvoj u ruralnim oblastima (RADAR) u Južnoj Africi udružili su se 2001. godine u cilju realizacije projekta IMAGE (Intervencija putem mikrofinansiranja za borbu protiv SIDE i rodnu ravnopravnost, eng. Intervention with Microfinance for AIDS and Gender Equity). Ovaj projekat bavi se ekonomskim osnaživanjem siromašnih žena kao sredstvom pokretanja većih promjena u društvu. Projekat IMAGE se sastoji od mikrofinansiranja namijenjenog siromašnim grupama stanovništva i strukturirane obuke i diskusije na temu rodno-zasnovanog nasilja, HIV/SIDE i drugih društvenih pitanja.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Uopšteno govoreći, putem programa mikrofinansiranja ženama se nudi mali zajam, a jedan od uslova koje one moraju da ispune je da se sastaju svake dvije nedjelje kako bi otplatile zajam i da pohađaju obuku iz poslovnog planiranja. U projekat IMAGE uvedene su i obavezne radionice „Sestre života“. Radionice su organizovane u formi 10 jednočasovnih obuka koje se održavaju u periodu od šest mjeseci. Radionice „Sestre života“ vode žene iz lokalne zajednice obučene za podsticanje otvorenih diskusija. Radionice su koncipirane tako da jačaju samouvjerenost i podstiču kritičko mišljenje učesnica i opremaju ih vještinama komunikacije i liderstva. Radionica pokriva sljedeće teme: rodne uloge i kultura, seksualnost i rodno zasnovano nasilje, komunikacija i međuljudski odnosi i prenošenje i prevencija HIV-a.

Područje obuhvaćeno projektom: Prevažadno ruralni predeli Južne Afrike.

Materijali, proizvodi, ishodi: Uopšteno govoreći, projekat IMAGE bilježi impresivna postignuća, ne samo u pogledu jačanja samopouzdanja žena i njihovog uključivanja u aktivnosti zajednice, već i u pogledu smanjenja broja slučajeva fizičkog i seksualnog nasilja. Žene uključene u projekat IMAGE bile su u dvostruko manjoj opasnosti da postanu žrtve nasilja u porodici, u poređenju sa ženama koje nisu učestvovala u projektu. Stope razvoda i razdvajanja od supružnika kod učesnica u projektu ostale su iste, ali se njihov položaj poboljšao; učesnice navode su se partneri prema njima ophodili sa više poštovanja.

Program i materijali sa obuke korišćeni u komponenti programa „Sestre života“ dostupni su na veb sajtu: <http://www.sef.co.za/content/image-study>

Univerzitet Vitvotersrend (Johanesburg) trenutno prati sprovođenje projekta IMAGE putem studije IMAGE, a veb sajt posvećen ovoj studiji sadrži dosta materijala, kao što su program obuke, materijali za evaluaciju, upitnici i preliminarni nalazi i rezultati studije.

Finansiranje: Projekat IMAGE je relativno ekonomičan. Tekući troškovi po klijentu (nakon obuke osoblja) iznose oko pet dolara. Studija isplativosti troškova procjenjuje da je prosječan trošak projekta oko 600 dolara po slučaju spriječenog nasilja od strane supružnika/partnera.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Small Enterprise Foundation – SEF (Fondacija za mala preduzeća)

P.O.Box 212

Tzaneen

Limpopo 0850

South Africa

Tel.: +27 15 307 5837

Faks: + 27 15 307 2977

Imejl može biti poslat putem veb sajta: <http://www.sef.co.za/contacts>

Dodatne informacije¹²¹: <http://www.sef.co.za/node/31>

<http://web.wits.ac.za/Academic/Health/PublicHealth/Radar/SocialInterventions/InterventionwithMicrofinanceforAIDSGenderEquity.htm>

5.6 Pravna zaštita

Postoje različiti oblici pravne zaštite žena žrtava nasilja i uglavnom se vezuju za sudski postupak. Bez obzira na to, u nastavku teksta dat je opis ovih mjera, imajući u vidu to da one imaju više zajedničkog sa drugim oblicima zaštite žena, nego što pomažu u vođenju postupka protiv počinilaca nasilja.

Zaštita svjedoka je od ključnog značaja za žrtve NNŽ uključene u bilo kakav sudski postupak, pa je kao takvu treba obezbijediti prije, u toku i nakon procesa. Zaštita je naročito važna u slučaju nasilja koje se vezuje za ratne zločine, oružane sukobe ili trgovinu ljudima. Zaštita svjedoka treba da uključuje fizičku/medicinsku i psihološku podršku. Izricanje zaštitnog naloga, kao što je objašnjeno u nastavku teksta, može imati ključnu ulogu u slučajevima nasilja u porodici.

Postoji nekoliko novina kada je riječ o zaštiti žrtava/svjedoka trgovine ljudima koje tim licima stoje na raspolaganju, a to su: specijalne vize i boravišne dozvole koje žrtvi omogućavaju da ostane u nekoj zemlji i da radi. Zakon o azilu uspješno je primjenjivan u cilju obezbjeđivanja zaštite ženama žrtvama nasilja u nekoj drugoj zemlji.

Oblast kompenzacije i restitucije, kada je reč o žrtvama NNŽ, rapidno se razvija, imajući u vidu činjenicu da sudski postupak protiv počinioaca nije dovoljna naknada za pretrpljeno. Zaplijenjena imovina lica osuđenih za krivična djela, naročito u slučajevima trgovine ljudima, može biti pretočena u sredstva za kompenzacioni fond za žrtve. Međunarodni krivični sud upravlja Fondom za žrtve u cilju pružanja pomoći najosjetljivijim žrtvama bilo kakvog zločina za koji je Sud nadležan.

Žena može dobiti odštetu, kao znak prepoznavanja ili priznanja da je pretrpjela povredu ljudskih prava tokom konflikta ili represije. Odšteta može biti „kompenzaciona, restitucionna, rehabilitaciona i/ili simbolična, i može biti individualna... ili kolektivna ...“, novčana ili nenovčana.¹²² Pri dodjeli odštete treba imati u vidu i potencijalnu štetu koju takav program može uzrokovati, kao i specifično iskustvo žene žrtve. "Konkretno sprovođenje programa odštete zahtijeva predanost i posvećenost države otklanjanju sistemskih uzroka povrede ljudskih prava. Zajednice i pojedinci treba da vide da država nije jaka samo na riječima, već da preduzima konkretne mjere za suzbijanje vidova nasilja koje su pretrpjeli..."¹²³

¹²¹ http://www.wunm.com/news/2007/02_07/02_19_07/022607_tu_rkey2.htm.

¹²² Romi Sigdvort, „Rodno zasnovano nasilje u tranziciji“ (Centar za proučavanje nasilja i pomirenje, 2008), str. 18

¹²³ Ibid., str. 20

5.7 Programi za počinioce

Iako postoji saglasnost da se rad sa počiniocima NNŽ smatra dobrom praksom, postoji više različitih shvatanja, a time i pristupa ovom pitanju. Neki programe za počinioce vide kao „liječenje“, drugi kao „obrazovanje“ ili „obuku“. U nekim zemljama ovakvi programi se sprovode po nalogu suda pa, prema tome, bez obzira na to što nisu zamišljeni kao kazna (zapravo, u SAD, od muškaraca se može zahtijevati da umjesto kazne idu na liječenje), mogu imati element prinude. Veliki broj programa smatra da je čak i nasilnicima potrebna podrška, najčešće u vidu psihološkog savjetovanja. Muškarci koji pribjegavaju nasilju mogu imati problem nedostatka samopoštovanja, problem kontrole bijesa ili problem sa ispoljavanjem emocija i uspostavljanjem međuljudskih odnosa.

Pitanje nasilja je kompleksno, a studije su pokazale da oni koji su trpjeli nasilje u djetinjstvu često postaju nasilni muškarci. Ovo shvatanje, međutim, nikada ne smije biti korišćeno kao izgovor za nasilje, a ključni dio svih programa za počinioce, bilo da se smatraju liječenjem ili obrazovanjem, jeste da počinitelj preuzme odgovornost za učinjena djela.

Smatra se dobrom praksom da se programi za počinioce razvijaju i realizuju u koordinaciji sa službama za žrtve. Na ovaj način se osigurava da bezbjednost žena ostane prioritet, kao i ravnomjerna raspodjela i ograničenih resursa. Programi za počinioce mogu, takođe, uključivati i preventivni rad sa muškarcima i dječacima kako bi im se pomoglo da ispitaju prihvaćene pojmove muževnosti i kako bi oni postali nosioci pozitivnih promjena.

Službe koje rade sa žrtvama nasilja takođe naglašavaju da su mnogi počinioci NNŽ pripadnici organa javnog reda, vojske, snaga bezbjednosti ili mirovnih trupa. Osmišljeni su programi usmjereni upravo na ove grupe, ali pošto te intervencije imaju formu obuke u okviru službe i pravila ponašanja, o njima se govori u nastavku teksta, u dijelu o procesuiranju/gonjenju.

Odbaciti nasilje: Program za muškarce – počinioce nasilja u porodici

„Odbaciti nasilje“ je priručnik za realizaciju radionice od 12 sesija za muškarce – počinioce nasilja u porodici. Program je usmjeren na muškarce odgovorne za nasilje u porodici, koji žele da izmjene svoj odnos prema drugima. Priručnik je moguće koristiti u različitim kulturama. Na početku priručnika govori se o osnivanju upravnog odbora na nivou zajednice, zatim je dat opis odabira trenera i moderatora; slijede preporuke o tome kako grupi predstaviti program i kako ubijediti muškarce da učestvuju. U priručniku je, korak po korak, opisano kako se program realizuje, a opisani su i konkretni nastavni metodi kao što su vježbe igranja uloga i domaći zadaci; pored toga, u priručniku su dati i formulari za procjenu i raspored aktivnosti. Priručnik „Odbaciti nasilje“ razvila je mreža networklearning.org putem koje se nevladinim organizacijama obezbjeđuju materijali za unaprjeđivanje znanja i obuke, a zasniva se na radu Krisa Laminga iz organizacije SHED (Samopomoć u suzbijanju nasilja u porodici, eng. Self Help Ending Domestic Violence) iz istočne Australije. Priručnik je dostupan na veb-sajtu [networklearning.org](http://www.networklearning.org/library/task_cat_view/gid,51/): http://www.networklearning.org/library/task_cat_view/gid,51/.

Rispekt: Nacionalna asocijacija za programe za počinioce nasilja u porodici i pomoćne službe podrške

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Rispekt (Respect – srp. poštovanje) je udruženje sa sjedištem u UK za programe za počinioce nasilja u porodici i pomoćne službe podrške. Cilj organizacije Rispekt je osiguravanje veće bezbjednosti žrtava nasilja u porodici putem promocije djelotvornih intervencija usmjerenih na počinioce. Organizacija podržava rad kreatora politike na poboljšanju programa za počinioce nasilja u porodici i osiguravanju bezbjednosti žrtava.

Program Rispekta za počinioce orijentisan je ka četiri glavna cilja: 1) omogućiti muškarcima da razumiju i postanu svjesni obima, učestalosti i ozbiljnosti nasilja čiji su počinioci, kao i pogubnog efekta nasilja; 2) promovisati preuzimanje odgovornosti (program Rispekta nije savjetovanje za parove, već program putem kog se nastoji da se počiniocima pokaže da je nasilno ponašanje stvar izbora i da su oni ti koji prave izbor); 3) podstaći muškarce da razmotre sopstveno poimanje svojih rodno zasnovanih prava; 4) razviti poštovanje.¹²⁴

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Rispekt je uspostavio dvije nacionalne telefonske linije za informisanje i savjetovanje: telefonska linija Rispekta (za počinioce nasilja koji traže pomoć jer žele

¹²⁴ Nil Bleklok, „Strategije uključivanja počinitelja nasilja u porodici, saradnja i koordinacija u borbi protiv nasilja nad ženama: praktično iskustvo iz Finske“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, organizovanom od strane Odjeljenja za rodna pitanja Sekretarijata OEBS-a u oktobru 2008. godine (materijali sa seminara dostupni su na http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

da se promijene) i linija za savjetovanje muškaraca (za muškarce žrtve nasilja u porodici). Rispekt preko prvopomenute linije godišnje prima oko 7.000 poziva muškaraca iz Ujedinjenog Kraljevstva kojima pomaže da razumiju situaciju u kojoj se nalaze i da postanu svjesni negativnog uticaja koji imaju na svoje partnerke, djecu i sebe. Muškarci, takođe, mogu dobiti uput za druge službe koje im mogu pružiti pomoć. U programima Rispekt-a za počiniocce akcenat je na brizi za bezbjednost žrtava nasilja. Putem programa se potvrđuje iskustvo žena žrtava zauzimanjem jasnog stava da su muškarci odgovorni za svoje ponašanje, ali se, takođe, ima u vidu i činjenica da počinitelj učestvuje u programu može kod partnerke stvoriti nerealnu sliku da je potpuno bezbjedna. Iz tog razloga, Rispekt tijesno saraduje sa službama koje rade sa ženama i djecom i informiše ih o tome kako njihov partner napreduje u programu savjetovanja. Ovakav pristup usmjeren je na osnaživanje žene davanjem informacija o programima za počiniocce, kako bi žena mogla da se skoncentriše na sopstvenu bezbjednost i bezbjednost djece i da donosi odluke zasnovane na činjenicama.

Ostali projekti koje Rispekt sprovodi uključuju Projekat za pružanje usluga mladima usmjeren na razvoj seta instrumenata za stručnjake koji sa mladima između 13 i 19 godina starosti rade na pitanju nasilja u međuljudskim odnosima/vezama; istraživanje u oblasti politike o djelotvornosti programa za počiniocce nasilja u porodici; razvoj akreditacionog standarda za procjenu različitih programa za pružanje usluga i isticanje onih koji su najbolji i usmjereni na bezbjednost. Rispekt raspisuje tendere za istraživačke projekte i pruža svojim članovima mogućnost umrežavanja.

Područje obuhvaćeno projektom: Ujedinjeno Kraljevstvo, posebno Engleska, Vels i Sjeverna Irska.

Materijali, proizvodi, ishodi: Rispekt trenutno sprovodi obuhvatan projekt evaluacije u cilju ispitivanja ishoda učesća muškaraca u programima za počiniocce.

Rispekt, takođe, radi sa ljekarima u cilju kreiranja sistema upravljanja informacijama o klijentu koji će biti dostupan svim članovima organizacije kada bude ogledno uspostavljen.

Prethodne srednjoročne evaluacije projekata za suzbijanje nasilja u porodici sprovedene u Londonu i Škotskoj pokazale su da kombinacija programa prevencije nasilja u porodici (za muškarce) i integriranih službi za pružanje podrške ženama značajno doprinose bezbjednosti žena i djece. Obije studije su pokazale da je većina muškaraca koji su prošli kroz ove programe prestala sa nasiljem i drugim vidovima nasilnog ponašanja. Na vebajtu Rispekta postoje linkovi za nekoliko istraživačkih projekata i biblioteka informacija.

Finansiranje: Rad Rispekta finansira se sredstvima Vlade, putem donacija od fondacija i, u manjoj mjeri, iz privatnih izvora. Finansiranje rada telefonskih linija (za Englesku, Vels i Sjevernu Irsku) u vrijednosti od 130.000 funti godišnje direktno obezbjeđuje Vlada.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Respect

1st Floor, Downstream Building

1 London Bridge

London SE1 9BG

United Kingdom

Tel.: +44(0)20 7022 1801

Faks: +44 (0)20 7022 1806

Imejl: info@respect.uk.net

Dodatne informacije: <http://www.respect.uk.net/>

6 Procesuiranje

Obaveza država da nasilju nad ženama posvete dužnu pažnju u velikoj mjeri je orijentisana ka odgovoru na nasilje nakon što se ono dogodilo, uglavnom putem unaprjeđivanja zakona i pristupa ženâ pravdi. Mnoge države preduzele su korake da usvoje ili izmjene propise i da obezbjede to da pravni sistem, posebno organi unutrašnjih poslova, tužioc i sudije imaju kapacitet da u potpunosti istraže i procesuiraju slučajeve nasilja nad ženama.

Ujedinjene nacije izdale su jasne preporuke državama da preduzmu mjere iz domena krivičnog pravosuđa i prevencije krivičnih djela kako bi iskorijenile nasilje nad ženama.¹²⁵ Nasilje nad ženama treba da bude tema programa reforme pravosuđa i sektora bezbjednosti. Na primjer, unaprjeđivanje poštovanja vladavine prava znači dosljednu i pravičnu primjenu zakona na sve građane. Kada se slučajevi nasilja u porodici posmatraju kao „privatna stvar“, različita od drugih oblika nasilja, nema vladavine prava. Cilj reforme sektora bezbjednosti jeste jačanje kapaciteta policije, pravosuđa i drugih da razumiju potrebe svih građana u pogledu bezbjednosti i sigurnosti i da adekvatnije odgovore na njih. Bezbjednosne prijetnje kojima su izložene žene i djevojčice uglavnom podrazumijevaju nasilje, koje se događa i kod kuće i u zajednici. U Rezoluciji Savjeta bezbjednosti UN 1325 takođe je naglašeno to da je odgovornost svih država da prestanu sa praksom nekažnjavanja i da gone odgovorne za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine, uključujući u to zločine povezane sa seksualnim i drugim nasiljem nad ženama i djevojčicama.

Postoji mnogo informacija o integrisanju rodnog aspekta, uključujući u to i pitanje nasilja nad ženama, u zakone i reforme sektora bezbjednosti, a ovaj zbornik nema cilj da ponavlja te informacije. Umjesto toga, ovdje su sažete važne lekcije naučene u tom sektoru o tome kako obezbijediti to da u propisima bolje budu uzeta u obzir pitanja nasilja nad ženama i kako organizovati rad struktura kao što su policija, snage bezbjednosti i sudstvo. Dok su drugi vodiči i zbornici usredsređeni na sektor koji treba reformisati, ovaj zbornik je organizovan tako da predstavi vrste djelotvornih intervencija, kao što su izrada posebnih zakona, internih protokola ili programa obuke, uz konkretne informacije o ciljnom sektoru kada je to relevantno.

Unaprjeđivanje krivičnog pravosuđa i reforma sektora bezbjednosti

Postoji više vodiča i instrumenata koji obezbjeđuju informacije o rodnim pitanjima u reformi krivičnog pravosuđa i sektora bezbjednosti:

Publikacija „Modeli strategija i praktične mere za iskorjenjivanje nasilja nad ženama u domenu krivičnog pravosuđa i prevencije krivičnih djela“ (1999) je pregled praksi, programa, politika i propisa koji daju rezultate, a koje je prikupio Međunarodni centar za reformu krivičnog prava i politiku krivičnog pravosuđa. Taj pregled izložen je u obliku baze podataka u kojoj su kataloški dati primjeri dobre prakse iz cijelog svijeta u oblasti krivičnog pravosuđa i nasilja nad ženama, svrstani u kategorije prema modelima strategija koje je formulisao generalni sekretar UN. Pregled se može naći na adresi <http://www.icclr.law.ubc.ca/Site%20Map/Publications%20Page/Elimination.htm>.

„Set instrumenata za rodna pitanja i reformu sektora bezbjednosti“ (2008) (DCAF, OEBS/ODIHR i UN-INSTRAW) sadrži praktičan uvod u rodna pitanja za kreatora politike i one koji sprovode reforme sektora bezbjednosti. On se sastoji od 12 instrumenata i odgovarajućih praktičnih napomena o temama kao što su reforma policije i rodna pitanja, reforma pravosuđa, kao i konkretne informacije o rješavanju problema nasilja nad ženama. Ovaj Set instrumenata može se naći na adresi <http://www.dcaf.ch/gender-security-sector-reform/gssr-toolkit.cfm?navsub1=37&navsub2=3&nav1=3>.

„Rodno osjetljiva reforma policije u postkonfliktnim društvima“ (2007) je dokument o politici UNIFEM-a i UNDP-a u kojem su izložene lekcije naučene iz rodno osjetljive reforme policije na Kosovu, u Liberiji i u Sijera Leoneu. U tom dokumentu rezimirane su ključne komponente djelotvorne reforme policije sprovedene u uslovima visoke stope seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, a dokument je dostupan na adresi http://www.unifem.org/resources/item_detail.php?ProductID=105.

Kao što je navedeno na drugim mjestima u ovom izvještaju, grupe starješina u zajednici u nekim državama mogu da obavljaju „kvazi-pravne“ funkcije u odlučivanju o problemima zajednice, koji mogu obuhvatati i oblike nasilja nad ženama kao što su silovanje ili nasilje u porodici. Te grupe mogu i da nadziru to da li se slučajevi nasilja nad ženama procesuiraju u zvaničnom pravnom sistemu. Osim toga, one mogu imati i važan uticaj na zajednicu u cjelini, naročito u smislu pritiska zajednice na počinioc i javne osude počinitelaca kako bi oni promijenili svoje nasilno ponašanje. Međutim, iako su te institucije u zajednici važni partneri u borbi protiv nasilja nad ženama i treba obezbijediti posebne programe za

¹²⁵ Modeli strategija i praktične mjere za iskorjenjivanje nasilja nad ženama u domenu krivičnog pravosuđa i prevencije krivičnih djela, 12.12.1997, Rezolucija Generalne skupštine 52/86.

dobijanje njihove podrške, one se ne smiju posmatrati kao zamjena za zvanični pravni sistem.¹²⁶

Može se činiti da je uloga grupâ građanskog društva manje važna u procesuiranju nego u prevenciji i zaštiti. U stvari, NVO imaju važnu ulogu u formulisanju politike vezane za zakonodavne reforme, u zagovaranju pravnih mehanizama kojima se na odgovarajući način rješavaju potrebe žrtava, u osiguravanju senzibilizacije i izgradnje kapacitetâ pripadnikâ niza profesija vezanih za pravo, kao i u praćenju primjene zakonâ i djelotvornosti pravnog sistema.

6.1 Zakoni i politike

Zakonodavna reforma je jedna od ključnih oblasti rada Vladâ i organizacijâ građanskog društva. Nacionalni i lokalni propisi su mehanizmi za prenošenje obaveza preuzetih putem međunarodnih sporazuma na državni nivo. Pravni sistem može da se bavi nasiljem nad ženama putem različitih oblika zakonskih propisa i politikâ, a širom svijeta ima mnogo primjera državâ koje su usvojile različite ali jednako djelotvorne pristupe zakonskom uređivanju sprječavanja nasilja nad ženama.

Razumije se da puka kriminalizacija nasilja nije adekvatna, te da djelotvorni pristupi zahtijevaju sveobuhvatno zakonodavstvo koje obuhvata i odredbe o zaštiti i prevenciji i bavi se osnovnim uzrocima nasilja nad ženama, kao što je diskriminacija žena. Široko posmatrano, „zakoni“ mogu da obuhvate i akcione planove koje usvoji nacionalno zakonodavno tijelo ili kodekse ponašanja za pripadnike određene profesije u slučajevima nasilja nad ženama, usvojene kao unutrašnje akte određenog tijela. Takođe se podrazumijeva da zakoni sami po sebi imaju malu snagu, tako da ih ne treba ocjenjivati na osnovu onoga što u njima piše već na osnovu njihove primjene u praksi. Zakon se može smatrati djelotvornim ako poslije njegovog usvajanja uslede podizanje svijesti pravnikâ, izgradnja kapacitetâ za sprovođenje zakona i utvrđivanje jasnih postupaka i smjernicâ za njegovu primjenu.

Sastanak grupe eksperata sa temom dobre prakse u oblasti propisa o nasilju nad ženama

U maju 2008. godine, Odsek UN za unaprjeđivanje položaja žena u okviru Odjeljenja za ekonomska i socijalna pitanja (UNDAW/DESA) i Kancelarija UN za borbu protiv droge i kriminala (UNODC) sazvali su sastanak grupe eksperata sa temom dobre prakse i naučenih lekcija u oblasti propisa o nasilju nad ženama. Neki od ciljeva sastanka bili su analiza različitih pristupa u zakonima o sprječavanju nasilja nad ženama, evaluacija naučenih lekcija iz sprovođenja tih zakona i utvrđivanje dobre prakse i strategijâ za izradu propisâ. Rezultati sastanka bili su ekspertske radovi i prezentacije o kretanjima u oblasti prava i zakonodavnoj reformi u više država.

Dodatne informacije:
vaw_legislation_2008/vaw_legislation_2008.htm

<http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/>

6.1.1 Zakoni o rodnoj ravnopravnosti

S obzirom na to da je nasilje nad ženama težak oblik diskriminacije i da ima korijen u sistemskoj nejednakosti, mjere za osiguravanje rodne ravnopravnosti predstavljaju važnu polaznu tačku za obezbjeđivanje pravne osnove za borbu protiv nasilja nad ženama. Nekoliko bivših sovjetskih republika posmatra nasilje nad ženama kao prepreku ravnopravnosti muškaraca i ženâ. Na primjer, u Tadžikistanu je usvojen Zakon o državnim garancijama ravnopravnosti muškaraca i ženâ i jednakim mogućnostima za njeno ostvarivanje, a u državnom programu rodne ravnopravnosti poseban odjeljak posvećen je konkretnim mjerama usmjerenim protiv nasilja nad ženama, pri čemu se podrazumijeva da zakon garantuje kako pravnu tako i *de facto* ravnopravnost.¹²⁷

6.1.2 Unapređivanje zakona i usvajanje posebnih propisa

Revizija postojećih zakona s ciljem jačanja odredbi o zaštiti žrtava nasilja i o gonjenju počinitelâ nasilja predstavlja polaznu tačku zakonodavne reforme koja se tiče nasilja nad ženama. Na primjer, sve

¹²⁶ Primjeri projekata koji obuhvataju komponente orijentisane ka grupama u zajednici, kao što su aksakal sudovi u Kirgistanu i mahalâh u Uzbekistanu, izloženi su u odjeljku „Prevencija“ u prethodnom tekstu.

¹²⁷ Hairiniso Jusufi, Osnovne aktivnosti Komiteta za žene i porodicu Republike Tadžikistan s ciljem sprječavanja nasilja nad ženama, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovalo Odjeljenje za rodna pitanja Sekretarijata OEBS oktobra 2008. godine (materijali sa Seminara mogu se preuzeti na adresi http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

definicije nasilja nad ženama mogu biti proširene tako da svi oblici tog nasilja predstavljaju osnov za gonjenje. Definicija silovanja treba da obuhvati i silovanje u braku. Pravni postupci koji zahtijevaju da žrtva nasilja bude pokretač postupka treba da budu ukinuti, a odgovornost za procesuiranje svih krivičnih djela treba jasno da bude dodjeljena državi. U Kanadi, izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 1992. godine, usvojene su zaštitne odredbe u slučajevima silovanja kojima su utvrđene stroge smjernice o vrsti dokaza koji se mogu iznijeti na suđenjima za silovanje i nedozvoljene polne radnje. Konkretno, zaštitne odredbe u slučajevima silovanja štite svedoka/žrtvu od obaveze svjedočenja o ranijem seksualnom ponašanju. Krivične sankcije za ponovljeno krivično djelo nasilja u porodici mogu biti pooštrene.

Revizija postojećih zakona je, međutim, minimalistički pristup problemu nasilja nad ženama; mnoge države otišle su korak dalje i usvojile posebne zakone kojima se kriminalizuje nasilje nad ženama uopšte ili određeni oblici nasilja, kao što je nasilje u porodici, trgovina ljudima ili seksualno uznemiravanje. Na primjer, bivše sovjetske republike su, u cjelini posmatrano, utvrdile da je usvajanje posebnih zakona o sprječavanju nasilja u porodici bilo neophodno kako bi se obezbijedilo pravno stanovište o tom problemu, kako bi se njegovom rješavanju moglo pristupiti preko odgovarajućih službi i kako bi on bio obuhvaćen državnim statistikom. Usvajanjem Zakona o iskorjenjivanju silovanja u zatvorima (2003) u SAD skrenuta je veća pažnja na problem o kojem se nije mnogo znalo. Zakonom su uvedene mjere prevencije i procesuiranja koje se konkretno odnose na nasilje nad ženama lišenim slobode, osnovano je savezno tijelo zaduženo za suzbijanje silovanja u zatvorskim i pritvorskim jedinicama i stvorena je osnova za ograničavanje dodjele finansijskih sredstava onim ustanovama koje ne zadovolje osnovne standarde.¹²⁸ Statutom Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju prvi put je artikulirano silovanje kao zločin protiv čovječnosti. Nakon toga, Rimskim statutom Međunarodnog krivičnog suda ta definicija je proširena, tako da je obuhvatila i „silovanje, seksualno ropstvo, prisilnu prostituciju, prisilnu trudnoću, prisilnu sterilizaciju ili bilo koji drugi oblik seksualnog nasilja uporedive težine“, i ustanovio da ta djela predstavljaju kršenje Ženevskih konvencija.¹²⁹ Rimskim statutom je, po nekim mišljenjima, promijenjeno globalno shvatanje specifičnog uticaja konflikata i ratova na žene.

Sveobuhvatni pristup zakonodavnoj reformi koja se tiče nasilja nad ženama treba da obuhvati reviziju postojećih zakona, usvajanje posebnih propisa i formulisanje politika i procedura za sprovođenje zakona. Pregledi dobre prakse u izradi propisa koji se odnose na nasilje nad ženama mogu se naći u različitim vodičima kroz modele propisa.

Modeli zakona o suzbijanju nasilja nad ženama

Postoje smjernice za modele zakona o različitim vrstama nasilja, na primjer:

„Okvir za modele propisa o nasilju u porodici“ (Izveštaj specijalnog izvještača o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama),¹³⁰ koji se može naći na adresi <http://www2.ohchr.org/english/issues/women/rapporteur/issues.htm>

„Seksualno uznemiravanje na radu: nacionalni i međunarodni odgovori“ (MOR)¹³¹, može se naći na adresi <http://www.ilo.org/public/english/protection/condtrav/pdf/2cws.pdf>

„Referentni vodič za reviziju propisa protiv trgovine ljudima“ (OEBS/ODIHR)¹³², može se naći na adresi http://www.osce.org/odihr/item_II_13596.html

Ako pregledamo takve modele, možemo rezimirati nekoliko dobrih pristupa koji su zajednički za sve djelotvorne zakone protiv nasilja nad ženama. Vrsta nasilja treba da bude jasno definisana, i treba kažnjavati fizičko, seksualno i psihološko zlostavljanje. Definicije žrtve i počinioca treba da budu dovoljno široke da obuhvate različite odnose. Žrtvama nasilja nad ženama treba da budu dostupna i krivična i građanska pravna sredstva, uključujući u to naknadu štete. Uspostavljanje pravnih mehanizama kojima se obezbjeđuje djelotvorna zaštita žrtava treba da bude praćeno radom na procesuiranju. U pristupanju problemu nasilja nad ženama veoma je djelotvoran spektar fleksibilnih zakona i pravnih sredstava, uključujući u to procedure hitnih intervencija, osmišljenih upravo u odnosu na potrebe osoba koje su preživjele nasilje. Kazne za počinioce treba da budu srazmjerne djelu.

6.1.3 Studije slučajeva dobre prakse u zakonodavstvu

Modeli zakona obezbjeđuju skicu elemenata koje treba da sadrže djelotvorni propisi i mogu da služe

¹²⁸ Žene u nesigurnom svijetu, nasilje nad ženama, činjenice, brojke i analiza, (DCAF, 2005), str. 97.

¹²⁹ Dokument UN A/CONF.183/9.

¹³⁰ Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava, E/CN.4/1996/53/Add.2 (1996).

¹³¹ Didri Meken, „Seksualno uznemiravanje na radu: nacionalni i međunarodni odgovori (MOR, 2005).

¹³² Angelika Kartuš, „Referentni vodič za reviziju propisa protiv trgovine ljudima“ (OSCE/ODIHR, 2001).

kao polazne tačke za izradu propisa protiv nasilja; međutim, nijedna Vlada nije zaista i usvojila zakone koji u cjelini odgovaraju tim modelima. Stoga je, dakle, korisnije proučiti studije slučajeva kako bi se ustanovili načini na koje su neke države u skorije vrijeme sprovele opsežne zakonodavne reforme vezane za nasilje nad ženama. Međutim, čak i u tim državama, aktivisti i dalje ističu oblasti u kojima su potrebne dalje reforme, što ukazuje na to da je za rješavanje problema nasilja nad ženama neophodan kontinuiran i kompleksan pristup.

Austrija

Iskustvo iz Austrije služi kao model sveobuhvatnog sistema u kojem usluge podrške predstavljaju prioritet kako bi osobama koje su preživjele nasilje bilo omogućeno da traže nadoknadu u pravosudnom sistemu. Vlada Austrije podržava određeni broj usluga za žene koje su preživjele nasilje i za njihovu djecu; tim uslugama obezbjeđuju im se prava na informisanje, bezbjedno stanovanje i podršku u osnaživanju.¹³³ Usvajanje jakih zakona je stoga veoma važan element sistema, ali je ipak samo jedan od elemenata.

Nekoliko važnih promjena u austrijskim zakonima doprinjelo je pojačanoj zaštiti osoba koje su preživjele nasilje i djelotvornijem procesuiranju slučajeva nasilja nad ženama. Na primjer, Zakonom o bezbjednosnoj policiji (1991) uređene su obaveze policije u pogledu zaštite građana od nasilja, ali najvažnije je to što je policijska zaštita proširena i na žene žrtve nasilja u kući. Zakon o sprječavanju nasilja u porodici (1997) sastoji se od tri elementa koji zajedno djeluju: ovlaštenje policije da nasilnika udalji iz domaćinstva na period od 10 ili 20 dana, pravo osobe koja je preživjela nasilje da zatraži izricanje zaštitnog naloga na duži rok u građanskom postupku i neposredna podrška žrtvama poslije policijske intervencije. Istovremeno sa usvajanjem Zakona o sprječavanju nasilja u porodici, Vlada Austrije uspostavila je sistem centara za intervencije u svim pokrajinama u državi s ciljem koordinacije aktivnosti policije i službi socijalne zaštite i usvajanja proaktivnog pristupa pomoći žrtvama. Ti centri se finansiraju sredstvima Saveznog ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva za pitanja žena, ali njima upravljaju ženske NVO. Jedan od ključnih zadataka centara za intervencije jeste procjena opasnosti u situaciji nasilja u porodici. Iz tog razloga, kad policija udalji počinioca iz domaćinstva, udaljavanje se evidentira u izvještaju koji je policija dužna da dostavi lokalnom centru za intervencije. U toj fazi, centar stupa u kontakt sa osobom koja je preživjela nasilje kako bi joj ponudio dalju pomoć i podršku u planiranju njene bezbjednosti i bezbjednosti izdržanih lica, ako ih ima.

Drugi važni koraci u zakonodavstvu obuhvataju reformu Krivičnog zakonika, kojom su uvedeni procesuiranje svih slučajeva nasilja, čak i prekršaja, po službenoj dužnosti, razvoj propisa o zabrani uhođenja, kao i kriminalizacija silovanja u braku, sakaćenja ženskih genitalija i prisilnog braka. Osim toga, postoji nacrt zakona kojim će biti pooštrene kazne za ponovljena djela nasilja. Ove pojedinačne promjene u zakonodavstvu i politici pokazale su se kao uspješne jer nalažu koordinaciju rada policije, sudova i centara za intervencije i obuhvataju proaktivne mjere podrške osobama koje su preživjele nasilje.¹³⁴

Ruanda

Godine 2006, Nacrt zakona o prevenciji i kažnjavanju svih vrsta rodno zasnovanog nasilja i zaštiti od njega usvojen je opštim konsenzusom u Parlamentu Ruande. Iako zakon još nije prošao konačnu fazu postupka usvajanja, proces u kojem je pripremljen i podniet Parlamentu predstavlja primjer dobre prakse u izradi sveobuhvatnih propisa o nasilju nad ženama u postkonfliktnoj sredini. Uspjeh zakona u Ruandi u velikoj mjeri zavisi od ženskog liderstva. Osim toga, ovaj nacrt zakona je prvi propis čiji predlagač nije bila izvršna vlast. Godine 2005, uz podršku UNIFEM-a i UNDP-a, Forum žena u Parlamentu Ruande (FFRP) pokrenuo je niz konsultacija na nacionalnom nivou u sklopu projekta „Unapređivanje zaštite od rodno zasnovanog nasilja“. Poslije održavanja nacionalne konferencije na kojoj su razmatrani rodno zasnovano nasilje (RZN) i primjeri dobre prakse u međunarodnom pravu, članice Parlamenta pokrenule su visoko participativan proces „prikupljanja informacija, traženja učešća i senzibilizacije građana, kao i zakonodavaca, za problem rodno zasnovanog nasilja“. Forum je imao sastanke sa relevantnim akterima kao što su predstavnici ministarstava, nacionalna policija i kancelarije javnih tužilaca kako bi ih pridobio za borbu protiv RZN. Poslanici u Parlamentu radili su u svojim matičnim okruzima i putovali po terenu

¹³³ Na primjer, Ministarstvo za pitanja žena finansira rad nacionalne besplatne telefonske linije koju vodi nevladina organizacija Mreža sigurnih kuća za žene. Širom zemlje ima 30 sigurnih kuća za žene koje se finansiraju sredstvima nacionalnih i lokalnih vlasti, ali rade kao nezavisne ženske organizacije, kao i 40 lokalnih i regionalnih savjetovaništa koja pružaju podršku ženama i djevojčicama koje su preživjele nasilje.

¹³⁴ Roza Logar, „Nisu dovoljni dobri zakoni. Iskustva iz Austrije u razvoju sveobuhvatnog sistema za intervencije radi prevencije nasilja nad ženama i podrške žrtvama“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovalo Odjeljenje za rodna pitanja Sekretarijata OEBS oktobra 2008. godine (materijali sa Seminara mogu se preuzeti na adresi http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

kako bi neposredno razgovarali sa lokalnim stanovništvom i tražili mišljenja o zakonu od najširih masa. Takođe su blisko saradivali sa Nacionalnim savjetom žena kako bi privukli veće grupe žena da učestvuju u sastancima radi prikupljanja informacija. Rezultat tog rada bio je izvještaj u kojem je dokumentovano da je više od 50% žena u Ruandi pretrpjelo partnersko nasilje i da je skoro isto toliko njih bilo silovano tokom genocida 1994. godine. U izvještaju su navedene i preporuke stanovništva i on je predstavljao osnovu za strateški politički dokument koji je FFRP koristio za formiranje konsultativnog odbora. Upravo taj odbor, u saradnji sa tehničkim savjetnicima, sastavio je Nacrt zakona o prevenciji i kažnjavanju svih vrsta rodno zasnovanog nasilja i zaštiti od njega. Osim toga, FFRP blisko saraduje i sa odgovarajućim zvaničnicima – muškarcima kako bi pronašao dodatne pokrovitelje koji će podržati zakon. Zakon je 2006. godine podnijet odboru bez primjedbi. U ovom trenutku, očekuju se amandmani i usvajanje zakona na plenarnoj sjednici Parlamenta.

Ovaj Nacrt zakona je važan propis i po svom pristupu RZN. Sveobuhvatan je i bavi se i nasiljem i drugim aspektima rodne neravnopravnosti, kao što su neplaćeni rad žena i miraz. Važno je pomenuti da je u uvodnoj napomeni opisan zamah u izradi zakona koji je uslijedio kako iz aktuelne situacije u svijetu i u Ruandi, tako i iz iskustva genocida u Ruandi. Zakon se sastoji od pet djelova: (1) ciljevi zakona i definicije termina; (2) osnovni principi prevencije RZN; (3) obaveze različitih aktera u pogledu sprečavanja RZN; (4) kazne za krivična djela povezana sa RZN; (5) oblasti preklapanja Nacrta zakona i drugih zakona iz oblasti krivičnog prava.¹³⁵

Španija

U Španiji je 2004. godine usvojen Zakon o integrisanim mjerama zaštite od rodno zasnovanog nasilja, kojim je iz korijena promjenjen način na koji se pravni sistem bavi nasiljem nad ženama. Značajno je to što se tim zakonom prvi put u španskom pravu definiše rodno zasnovano nasilje. Iako se koristi termin „rodno zasnovano nasilje“, zakon se bavi nasiljem nad ženama od strane bivših ili sadašnjih partnera. Jedan važan aspekt zakona je orijentisanost ka podizanju svijesti, prevenciji i ranom otkrivanju djela nasilja. Zakonom su predviđene sveobuhvatne i multidisciplinarnе mjere za organe unutrašnjih poslova i pravosudne organe i osnovana je komisija Vlade za rodno zasnovano nasilje. Zakonom je predviđena odgovornost za inicijative za podizanje svijesti u školama, od strane medija i u zdravstvenom sistemu. Prava žena koje su preživjele nasilje definisana su sveobuhvatno, pa su zakonom garantovana njihova građanska i ekonomska prava, zaštićen je njihov radni status i u državnom i u privatnom sektoru i obezbjeđeni su posebni oblici pomoći, stanovanje i pravna pomoć.

Jedan važan element zakona je osnivanje posebnih Sudova za nasilje nad ženama, koji koordiniraju svoj rad sa timom za psihosocijalnu podršku (psiholog i socijalni radnik) i službenikom za pomoć žrtvama.

Zakon je upotpunjen drugim aktivnostima iz oblasti zakonodavne reforme, uključujući u to reformu Krivičnog zakonika i uvođenje zaštitnog naloga za žrtve nasilja u porodici (2003). Da bi dobila zaštitni nalog, svaka žrtva rodno zasnovanog nasilja (čija je definicija široka i odnosi se na bračne, intimne i vanbračne partnere) koja se osjeća ugroženom može da podnese zahtjev u policiji, sudu, javnom tužilaštvu ili preko državnih uslužnih centara za žene. Ročište mora biti održano u roku od 72 sata, a istražni sudija određuje trajanje naloga. Sudija može počiniocu da zabrani kontakt sa žrtvom u domaćinstvu, na poslu ili putem sredstava komunikacija. U slučajevima visokog rizika, sudija može da naloži preventivno pritvaranje nasilnika prije suđenja. Uporedo sa krivičnim postupkom, žrtve mogu da traže mjere iz domena građanskog prava, kao što su određivanje starateljstva nad djecom i izdržavanje djece i partnera. Španskim zakonom dozvoljena je zamjena ili suspenzija kazne za krivično djelo u slučajevima nasilja nad ženama kada je kazna kraća od dvije godine, ali počinitelj je u tom slučaju dužan da se pridržava zaštitnog naloga i da pohađa program psihološke rehabilitacije za nasilnike.

U cjelini, te zakonske promjene u Španiji imale su pozitivne efekte, budući da je nešto što se smatralo za privatnu stvar postalo javna briga i da je poslata poruka da država ozbiljno shvata nasilje nad ženama. Usvajanjem tog zakona, stvorena je osnova za bolju koordinaciju rada policije, tužilaca i sudstva.¹³⁶

¹³⁵ E. Pison, Manifestacija liderstva u zakonodavstvu: utvrđivanje Prijedloga zakona o rodno zasnovanom nasilju u Ruandi (Inicijativa za inkluzivnu bezbjednost, 2008) i Usvajanje Prijedloga zakona o rodno zasnovanom nasilju u Parlamentu Ruande (UNIFEM, 2006), može se preuzeti na adresi http://www.unifem.org/news_events/story_detail.php?StoryID=502.

¹³⁶ Karmen de la Fuente Mendez, „Španski propisi o nasilju nad ženama: izazovi i činjenice“, stručni rad predstavljen na sastanku grupe eksperata UN sa temom dobre prakse u oblasti propisa o nasilju nad ženama, maja 2008. i Sonja Cirinos, „Efekti razvoja španskog sistema procedura na djelotvornost procesuiranja nasilja nad ženama“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovalo Odjeljenje za rodna pitanja Sekretarijata OEBS oktobra 2008. godine (materijali sa Seminara mogu se preuzeti na adresi http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

Turska

Pristup Turske rješavanju problema nasilja nad ženama putem zakona bio je orijentisan ka holističkoj reformi Krivičnog zakonika. Aktivisti su predvodili kampanju u kojoj su zahtijevali transformaciju filozofije i principa na kojima se zasnivao prethodni zakonik, a prema kojima su „tijela i seksualnost žena tumačeni kao vlasništvo njihovih porodica, očeva, muževa i društva“. Izmjenama i dopunama koje su uslijedile iz toga, usvojenim 2004. godine, promijenjen je način na koji zakon uređuje pitanja seksualnih delikata, uključujući u to i kriminalizaciju silovanja u braku i običajne prakse kao što su zločin iz časti i otmica žena. Zakonom se takođe ukida diskriminacija žena koje nisu „djevice“ i neudatih žena i kriminalizuje se seksualno uznemiravanje na radnom mjestu.

U Turskoj su takođe usvojene konkretne zakonske mjere zaštite žrtava nasilja nad ženama, kao što je zakon kojim su uvedeni zaštitni nalozi, usvojen 1998. godine. Prema tom zakonu, sve žene žrtve nasilja i drugi koji su primjetili nasilje mogu da podnesu zahtjev za izdavanje zaštitnog naloga neposredno policiji ili sudu. Počinioci, u odnosu na koje se nalog može izvršiti, definisani su široko, tako da obuhvataju sve članove porodice, kao i partnere sa kojima se živi u domaćinstvu.

Trajanje zaštitnog naloga ograničeno je na šest mjeseci, a njegovo kršenje kažnjivo je zatvorom u trajanju od tri do šest mjeseci. Tužilaštvo preko policije prati poštovanje naloga.¹³⁷

6.1.4 Akcioni planovi

Vlade sve više prelaze sa izrade propisa o raznim oblicima nasilja nad ženama na izradu i sprovođenje akcionih planova, koji predstavljaju javnu politiku za šire unaprjeđivanje prava žena. Iako ti planovi ne predstavljaju obavezujuće propise, oni su ipak zvanično usvojene strategije koje služe kao okvir za rad Vlade. U akcionim planovima mogu se izložiti funkcije različitih ministarstava i agencija, utvrditi indikatori, opisati preventivne aktivnosti, razraditi programi obuke, uspostaviti zaštitne službe i razgraničiti odgovornosti između agencija, koje mogu biti i službe Vlade i NVO, i raspodijeliti sredstva iz državnog budžeta.

Ima mnogo primjera akcionih planova; neki su nacionalni i odnose se na sve oblike nasilja nad ženama, neki na određene vrste nasilja, a neki su sektorski akcioni planovi. U izradi nacionalnih akcionih planova, UNIFEM je istakao iskustva dviju država. U Maroku je pripremljen Nacionalni akcioni plan za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja uz konsultacije sa oko 200 relevantnih aktera, uključujući u to žene koje su preživjele nasilje, predstavnike krivičnog sistema, zdravstvene ustanove, obrazovne ustanove i ženske NVO. Plan ima sedam poglavlja, koja se odnose na zakonodavnu reformu, podršku žrtvama nasilja (pravnu, medicinsku, psihološku, socioekonomsku), infrastrukturnu podršku za osobe koje su preživjele nasilje, podizanje svijesti, istraživanje i izgradnju partnerstava, obuku policije i razvoj politike. Akcioni plan je testiran u dva pilot-regiona prije nego što je usvojen na nacionalnom nivou.¹³⁸ U Gruziji, Državna komisija za razvoj politike unaprjeđivanja položaja žena sastavila je Nacionalni akcioni plan za suzbijanje nasilja nad ženama za period 2000–2002. godine. Planom se Ministarstvu unutrašnjih poslova i Tužilaštvu nalaže da prikupljaju podatke o nasilju nad ženama, da uspostave registar slučajeva nasilja u porodici i da sprovedu preventivne aktivnosti. Planom se takođe nalaže unapređivanje istraživanja o nasilju nad ženama, informisanje javnosti o nasilju u porodici, razvoj programa za počiniocice, objavljivanje podataka o seksualnom uznemiravanju na radnom mjestu, suzbijanje etnički motivisanog nasilja nad ženama i djevojčicama i prevencija i iskorenjivanje trgovine ženama. Zakonodavna i izvršna tijela odgovorna su za izvršenje akcionog plana u saradnji sa NVO, sindikatima i masovnim medijima.¹³⁹

Njemačka: drugi Akcioni plan za suzbijanje nasilja nad ženama

Savezna Vlada Nemačke odobrila je 2007. godine drugi Akcioni plan za suzbijanje nasilja nad ženama, kojim je ažurirala prvi plan, usvojen 1999. godine. Osim što su utvrđeni ciljevi i zadaci u borbi protiv nasilja nad ženama na nacionalnom nivou, novim Akcionim planom ta pitanja su obrađena i u kontekstu međunarodne saradnje u okviru Evropske unije, Savjeta Evrope i Ujedinjenih nacija. Akcioni plan se na više mjesta poziva na Rezoluciju Savjeta bezbjednosti UN 1325.

Drugi akcioni plan sastavljen je na osnovu rezultata sveobuhvatne studije kojom su procijenjeni obim, pozadina i posljedice nasilja nad ženama u Njemačkoj. Na primjer, jedan od zaključaka izvještaja jeste

¹³⁷ Pinar Ilkarakan i Liz Ercevik Amado, Primjeri dobre prakse u propisima protiv nasilja nad ženama u Turskoj i problemi u njihovom sprovođenju, stručni rad predstavljen na sastanku grupe eksperata UN sa temom dobre prakse u oblasti propisa o nasilju nad ženama, maja 2008.

¹³⁸ Ni minut više: kraj nasilju nad ženama (UNIFEM, 2003), str. 52.

¹³⁹ Ibid., str. 54.

da su, u prosjeku, migrantkinje češće žrtve nasilja nego Njemice. Zato Akcioni plan obuhvata nove aktivnosti koje se odnose upravo na migrantkinje, na primjer obezbjeđivanje usluga na različitim jezicima, kao i rješavanje problema specifičnih oblika nasilja nad migrantkinjama, kao što je prisilni brak.

Više informacija o Akcionom planu (samo na njemačkom jeziku) može se naći na adresi <http://www.bmfsfi.de/bmfsfj/generator/BMFSFJ/Service/Publikationen/publikationen,did=100962.html>.

Neke države¹⁴⁰ sastavile su nacionalne akcijske planove za sprovođenje Rezolucije Savjeta bezbjednosti UN 1325 o ženama, miru i bezbjednosti; svi ti planovi obuhvataju konkretne mjere za suzbijanje nasilja nad ženama i odgovor na njega, sa posebnim osvrtom na silovanje i seksualnu eksploataciju.

Obezbjeđivanje ravnopravnosti, davanje rodne dimenzije miru: vodič za politiku planiranja za žene, mir i bezbjednost

Međunarodni Institut UN za istraživanja i obuku za unaprjeđivanje položaja žena (UN-INSTRAW) objavio je vodič za izradu akcionih planova za sprovođenje Rezolucije Savjeta bezbjednosti UN 1325 pod nazivom „Obezbjeđivanje ravnopravnosti, davanje rodne dimenzije miru: vodič za politiku planiranja za žene, mir i bezbjednost“ (2006). Vodič se može preuzeti na adresi <http://www.un-instraw.org/en/gps/general/implementation-of-un-scr-1325.html>

Nasilje nad ženama nije više porodična stvar

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Opšti cilj projekta „Nasilje nad ženama nije više porodična stvar“ (2006–2008) bio je podrška sprovođenju novog zakona o sprječavanju nasilja u porodici u Albaniji. Projekat je bio orijentisan ka jačanju kapaciteta albanskih organizacija na nacionalnom i lokalnom nivou i u zajednici radi koordinacije njihovih aktivnosti vezanih za nasilje u porodici. Ključni dio projekta bilo je zvanično usvajanje Nacionalne strategije i Akcionog plana suzbijanja nasilja u porodici u participativnom procesu u koji su bile uključene Vlada i nevladine organizacije. Projekat se bavio i nekim drugim važnim oblastima: uvođenjem novih oblika pomoći za žrtve nasilja u porodici, izgradnjom kapaciteta za sprovođenje zakona i podizanjem svijesti šire javnosti.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Projekat je realizovao UNDP Albanije u saradnji sa albanskim centralnim i lokalnim vlastima, ženskim NVO, medijima i međunarodnim organizacijama (UNIFEM, UNFPA, UNICEF, IOM), u tri međusobno povezane komponente. Prva komponenta obuhvatala je pregled politike pravnih i socijalnih mjera zaštite žena koje su izložene nasilju u porodici, podršku u izradi Nacionalne strategije i Akcionog plana i izgradnju institucionalnih kapaciteta albanskog Ministarstva rada, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti (na nacionalnom i lokalnom nivou). U cilju uspješnijeg sprovođenja zakona, UNDP je stvorio uslove za partnerstvo između Ministarstva zdravlja i Ministarstva unutrašnjih poslova radi izrade smjernica za izvještavanje o slučajevima nasilja u porodici. Druge dvije komponente projekta doprinjele su boljim efektima prve komponente, a bile su usredsređene na unaprjeđivanje odgovora organa unutrašnjih poslova i pomoć žrtvama nasilja u porodici na nivou lokalne zajednice (u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i mrežom ženskih NVO), kao i na podizanje svijesti o prevenciji nasilja u porodici i na promjenu stavova u društvu putem programâ za osnaživanje u školama.

Područje obuhvaćeno projektom: Šest regiona u Albaniji

Materijali, proizvodi, ishodi: Tokom realizacije projekta, sastavljena je Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti i suzbijanja nasilja u porodici za period 2007–2010. godine, održane su obuke za državne službenike i policijsko osoblje, studenti su učestvovali u javnim kampanjama (na primjer „Šesnaest dana akcije“) i umjetničkim projektima protiv nasilja nad ženama. Osim toga, UNDP i UNICEF Nacionalnom zavodu za statistiku obezbjeđuju tehničku i finansijsku podršku za sprovođenje ankete domaćinstava o učestalosti i posljedicama nasilja u porodici u Albaniji. Rezultati ankete služiće za uspostavljanje prve baze podataka te vrste u zemlji i za izmjene zakona, politika i usluga vezanih za nasilje u porodici kako bi bili djelotvorniji.

Finansiranje: Budžet projekta bio je približno 275.000 američkih dolara, a sredstva su obezbijedili Japanski razvojni fond za žene i UNDP Albanije.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

UNDP Albania

¹⁴⁰ Do sada, Austrija, Belgija, Danska, Finska, Island, Liberija, Norveška, Španija, Švedska, Švajcarska, Holandija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Planovi se mogu naći na adresi <http://www.un-instraw.org/en/gps/general/implementation-of-un-scr-1325.html>

Rr. Leke Dukagjini P. 11/I, Kati 5, A1 Tirana, Albania

Menadžer projekta: Emira Škurti Osoba za kontakt: Entela Lako

Tel.: +355 4 2271 957 Tel.: +355 4 2276 614

Imejl: emira.shkurti@undp.org Imejl: entela.lako@undp.org

Dodatne informacije:

<http://www.undp.org.al/index.php?page=projects/project&id=105>

6.1.5 Kodeksi ponašanja i interne politike

Pored zvanično usvojenih zakona, kodeksi ponašanja i druge mjere kojima se uređuje rad određenih sektora pokazali su se kao djelotvorni. Iako nisu u pitanju zvanično usvojeni propisi, mogu da imaju funkciju internih „propisa“ u određenoj instituciji. Protokoli i procedure su metodi za transformaciju zakonskih mjera zaštite u konkretne mjere. Mnogo pažnje posvećeno je uspostavljanju operativnih procedura u policiji, na primjer davanju ovlašćenja policiji da privodi počiniocima nasilja u porodici u slučaju osnovane sumnje, obaveznom izvještavanju nadređenih i obavezi informisanja osoba koje su preživjele nasilje o zaštitnim uslugama.¹⁴¹ Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju i druge međunarodne organizacije sastavile su kodekse ponašanja u kojima su utvrđeni standardi ličnog i profesionalnog ponašanja na dužnosti i u slobodno vrijeme. Na primjer, kodeks ponašanja OEBS-a zabranjuje sve oblike diskriminacije zasnovane na polu, kao i povezanost sa bilo kojim osumnjičenim za umješnost u bilo kakvu aktivnost koja predstavlja povredu nacionalnog ili međunarodnog prava ili standarda ljudskih prava, uključujući u to i povezanost sa bilo kojim osumnjičenim za trgovinu ljudima.

Projekat primjene Kodeksa ponašanja

Vrsta nasilja nad ženama: Rodno zasnovano nasilje i seksualna eksploatacija

Pristup i glavni ciljevi: Godine 2001, po prijemu izvještaja o seksualnim prestupima humanitarnih i mirovnih snaga u zapadnoj Africi, Odjeljenje UN za mirovne operacije (DPKO) započelo je projekat izrade kodeksa ponašanja za Misiju UN u Burundiju kako bi bile spriječene povrede prava. U saradnji sa Misijom UN u Burundiju, DPKO je zauzeo proaktivan stav i utvrdio jasna pravila i smjernice, u skladu sa članom 6 Rezolucije SB UN 1325, u kojem je utvrđeno da postoji potreba za obukom, smjernicama i materijalima o zaštiti, pravima i konkretnim potrebama ženâ.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Prvo je DPKO imenovao službenika sa konkretnim iskustvom u pitanjima RZN za šefa Jedinice za kodeks ponašanja u Misiji. Na početku projekta, šef Misije utvrdio je jasna pravila za vojnike UN i obezbijedio to da i mediji i lokalno stanovništvo budu upoznati sa tim pravilima. Jedinica za kodeks ponašanja, u saradnji sa drugim jedinicama u Misiji nadležnim za srodne oblasti, kao što su zaštita djece, ljudska prava i rodna pitanja, razvila je zatim politike i procedure za rješavanje slučajeva seksualne eksploatacije i seksualnog uznemiravanja. Kodeksom su takođe imenovani civilni i vojni povjerenici kojima se mogu prijaviti zloupotrebe ili sumnja da postoje zloupotrebe i utvrđena je procedura za povjerljivo rješavanje takvih prijava. Novom politikom predviđeno je da svi službenici Misije budu informisani o kodeksu ponašanja i da od njih bude zatraženo da se u pisanoj formi obavežu na njegovo poštovanje. Šef jedinice održao je obuke, informativne sastanke i sastanke radi praćenja rezultata novog kodeksa ponašanja.

Zapaženo je da je primjena kodeksa ponašanja bila posebno veliki izazov usled činjenice da su odgovornosti i ovlašćenja za disciplinska pitanja na državama koje upućuju vojnike u Misiju. Zato, „ako komandant određene jedinice ne shvati ozbiljno incident ili optužbu, nema garancija da će protiv određenog vojnika biti pokrenut disciplinski postupak“. Međutim, taj izazov je riješen imenovanjem savetnika za RZN na visoku poziciju u misiji, davanjem potrebnog statusa kodeksu ponašanja kako bi se moglo početi sa njegovim promovisanjem među visokim vojnim rukovodstvom i svim divizijama mirovnih snaga. Istovremeno, šef Misije izrazio je čvrstu riješenost da osigura disciplinu i čak da izvede pred vojni sud komandante koji budu kršili ili ignorisali kodeks ponašanja ili ga ne budu u potpunosti sprovodili.

Područje obuhvaćeno projektom: Mirovne snage u Burundiju; međutim, u toku projekta, javilo se interesovanje za obuku jedinica redovne vojske.

Materijali, proizvodi, ishodi: Vebsajt o konferenciji „Unaprjeđivanje zaštite od rodno zasnovanog nasilja u populacijama pogođenim oružanim sukobima“, održanoj u Najrobiju 2005. godine, sadrži

¹⁴¹ Dokument o politici „Rodno osjetljiva reforma policije u postkonfliktnim društvima“ (UNIFEM i UNDP, 2007), str. 6.

linkove do dokumenata kojima se uređuje ponašanje osoblja UN. Ti materijali, koje je sastavila Radna grupa Međuagencijske stalne komisije za zaštitu od seksualne eksploatacije i zlostavljanja, obuhvataju informativne dokumente o zabranjenim djelima seksualne eksploatacije, obrasce za podnošenje žalbi i opise zadataka osoba za kontakt u državama. Materijali se mogu preuzeti na adresi <http://www.womenwarpeace.org/node/953#code>.

Finansiranje: Ujedinjene nacije

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Odjeljenje Ujedinjenih nacija za mirovne operacije (UNDPKO)

Dodatne informacije: „Unaprjeđivanje zaštite od rodno zasnovanog nasilja u populacijama pogođenim oružanim sukobima“, završni izvještaj sa konferencije, UNICEF/UNIFEM (2005), može se preuzeti na adresi <http://www.womenwarpeace.org/node/953fcode>.

Kodeksi ponašanja pokazali su se kao veoma korisni i u oblastima koje nisu uređene propisima, na primjer u oblasti seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu. Umjesto da usvaja propise, Vlada Južnoafričke Republike sastavila je Kodeks dobre prakse za rješavanje slučajeva seksualnog uznemiravanja u saradnji sa organizacijama poslodavaca i zaposlenih i grupama u zajednici koje učestvuju u radu Nacionalnog savjeta za privredni razvoj i rad.¹⁴² Iako takvi kodeksi ponašanja nisu pravno obavezujući, imali su značajan uticaj na poslodavce i doprinjeli su unaprjeđivanju politike i procedurâ na radnom mjestu. U Maleziji, na primjer, oko 100 preduzeća je usvojilo politike i uvelo mehanizme za žalbe u skladu sa Kodeksom postupanja u slučajevima seksualnog uznemiravanja koji je izdala Vlada. U SAD, sudovi po pravilu uzimaju u obzir smjernice o pitanju seksualnog uznemiravanja koje je izdala savezna Komisija za jednake mogućnosti u zapošljavanju.¹⁴³

Kodeks ponašanja OEBS-a za vojnopolitičke aspekte bezbjednosti

Zemlje učesnice OEBS-a usvojile su Kodeks ponašanja, kojim se uređuje i jača saradnja u pitanjima bezbjednosti. Kodeksom se potvrđuje da je sigurnost sveobuhvatan pojam koji se odnosi na održavanje mira i poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda svih ljudi bez razlikovanja na osnovu rase, pola, jezika ili vjere. Te države takođe su se saglasile o tome da će Sekretarijatu OEBS-a podnositi godišnje izvještaje o koracima preduzetim s ciljem sprovođenja Kodeksa. U tu svrhu, pripremljen je upitnik, koji je ažuriran aprila 2009. godine i koji obuhvata nekoliko oblasti, uključujući u to sprovođenje međunarodnog humanitarnog prava. Više delegacija¹⁴⁴ iznijelo je namjeru da proširi svoje odgovore na pitanja u upitniku time što će uključiti i informacije o ženama, miru i bezbjednosti i o elementima uključenim u odluke Ministarskog savjeta OEBS-a koje se odnose na Akcioni plan za unaprjeđivanje rodne ravnopravnosti i za žene u prevenciji konflikta, upravljanju krizama i postkonfliktnoj rehabilitaciji.

6.2 Posebna odjeljenja i odgovori

Uporedo sa razvojem posebnih zakona i procedura za rješavanje problema nasilja nad ženama, danas se smatra da je dobra praksa da države osnuju posebne agencije ili institucije koje se bave tim pitanjem. Te posebne agencije, na primjer policijske jedinice ili specijalni sudovi, mogu da unaprijede ukupnu zaštitu pravâ žrtava i da povećaju djelotvornost procesuiranja.

Važnost tih institucija ilustrovana je primjerom sa Kosova/područja pod upravom UNMIK-a. Ministarstvo pravde je 2002. godine osnovalo Jedinicu za pomoć i zastupanje žrtava kako bi „interese žrtava uvelo u pravosudni sistem i obezbijedilo to da žrtve dobiju pomoć potrebnu za učestvovanje u procesu ostvarivanja pravde“.¹⁴⁵ Iako rad Jedinice za pomoć i zastupanje žrtava nije ograničen isključivo na žrtve nasilja nad ženama, od početka je bilo jasno da ta grupa spada u najugroženije, pa Jedinica saraduje sa mrežom Advokati žrtava, koja je specijalizovana za rodno zasnovana krivična djela. Od svog osnivanja, Jedinica je pomogla hiljadama žrtava, a u većini slučajeva u pitanju su bili nasilje u porodici, nedozvoljene polne radnje ili trgovina ljudima. Rad Jedinice sastoji se od davanja savjeta vezanih za formulisanje politike, održavanja obuke o zastupanju interesa žrtava, pružanja pomoći i podrške žrtvama u sudskim postupcima, kao i upućivanja u druge institucije. Žrtve mogu da dobiju sveobuhvatnu pravnu pomoć, psihološku i medicinsku podršku, prevodilačke usluge, pomoć u obrazovanju i smještaj u Privremenoj sigurnoj kući. Od 2005. godine, Jedinica zajedno sa preduzećem Pošta i telekomunikacije

¹⁴² Didri Meken, „Seksualno uznemiravanje na radu: nacionalni i međunarodni odgovori (MOR, 2005), str. 33.

¹⁴³ Ibid., str. 34.

¹⁴⁴ Kanada, Češka, Danska, Estonija, Finska, Njemačka, Island, Irska, Letonija, Litvanija, Holandija, Norveška, Portugalija, Slovačka, Švedska, Švajcarska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

¹⁴⁵ Rodno zasnovano nasilje na Kosovu: studija slučaja (UNFPA, 2005), str. 12.

Kosova vodi besplatnu telefonsku liniju za pomoć žrtvama rodno zasnovanog nasilja, koja predstavlja dopunu postojećoj liniji za žrtve u sklopu same Jedinice.¹⁴⁶

6.2.1 Policijske jedinice

U više država, osnovane su posebne policijske jedinice za slučajeve različitih oblika nasilja nad ženama. Postoji izvjesna nesaglasnost o tome da li te posebne policijske jedinice treba da se sastoje isključivo od žena. Osnivanje jedinice koja se sastoji samo od žena moglo bi da ima kao neželjeni efekat to da bi pitanje nasilja nad ženama postalo trivijalno ili marginalno, naročito u državama u kojima u policijskim i bezbjednosnim snagama dominiraju muškarci. Međutim, postoji saglasnost o tome da osnivanje posebno obučanih policijskih jedinica koje se bave isključivo slučajevima nasilja nad ženama predstavlja dobru praksu. Mnoge od postojećih posebnih policijskih jedinica ili policijskih stanica imaju „prvenstveno žene policajce kako bi se obezbijedilo okruženje u kojem će žene lakše podnositi prijave i biti uvjerene da će se po njihovim prijavama pravilno postupiti“.¹⁴⁷ Takve jedinice mogu biti posebno uspješne kada u slučajevima nasilja nad ženama sarađuju sa drugim stručnjacima, kao što su zdravstveni radnici, socijalni radnici i pravnici. U državama kao što su Indija i Ujedinjeno Kraljevstvo, gdje takve posebne policijske jedinice postoje već godinama, znatno je porastao broj žena koje prijavljuju nasilje, kao i stopa privođenja, procesuiranja i osuđujućih presuda.¹⁴⁸

Godine 2008, Centar za planiranje i socijalne studije (Centro de Planificacion y Estudios Sociales, CEPLAES) objavio je sveobuhvatnu studiju o ženskim policijskim stanicama u četiri latinoameričke države: Brazilu, Ekvadoru, Nikaragvi i Peruu. Latinska Amerika bila je prvi region u svijetu koji je uveo široku mrežu ženskih policijskih stanica. Budući da mnoge rade već 25 godina, analiza njihovog rada u praksi može da da korisne podatke o njihovom nastanku i njihovoj djelotvornosti u rješavanju problema nasilja nad ženama. Iako je izvještaj skoncentrisan na latinoameričke države, u njemu su korisne informacije o kontekstu u kojem ženske policijske stanice rade, o ključnim aspektima njihovog područja rada i ovlašćenja, o saradnji sa mrežama službi socijalne zaštite i o efektima rada takvih policijskih stanica, sa posebnim osvrtom na unaprjeđivanje pristupa ženâ pravdi i kvalitet pruženih usluga. Izvještaj se može naći na adresi <http://www.ceplaes.org.ee/Acceso-Justicia/>.

Regionalna studija za mapiranje ženskih policijskih stanica u Latinskoj Americi

U osnivanju djelotvornih posebnih policijskih jedinica postoje određeni izazovi. Te jedinice treba da imaju podršku rukovodstva i da budu integrisane u centralnu strukturu policije. Treba da se rukovode jasnom politikom i procedurama, a njihovom osoblju treba da bude obezbijeđena redovna obuka. Zajedno sa vlastima Indije, UNIFEM je obavio mnogo posla kako bi u policiji bio osnovan što veći broj „posebnih jedinica za žene i djevojčice“. Za širenje aktivnosti projekta bilo je važno uspostavljanje zvaničnog partnerstva putem Memoranduma o razumijevanju između UNIFEM-a, državne Vlade (posredstvom državne policije), Ministarstva za pitanja žena i djece i pokretača projekta, Instituta za društvene nauke „Tata“.¹⁴⁹ Posebne jedinice obezbjeđuju integrisanu podršku žrtvama nasilja, uključujući u to pravne savjete prilikom podnošenja krivičnih prijavi, savjetovanje za žrtve trauma i upućivanje u službe za podršku.

Jedinice za istragu slučajeva nasilja u porodici

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Kosovska policijska služba je 2004. godine pokrenula reformu strukture i kadrovske popunjenosti policije kako bi djelotvornije odgovorila na slučajeve nasilja u porodici. Policijska služba je ustanovila pozicije regionalnih koordinatora za nasilje u porodici i primarnih istražitelja za nasilje u porodici. Svaka policijska stanica ima dva zaposlena istražitelja za nasilje u porodici, najčešće jednu ženu i jednog muškarca, koji čine jedinice za istragu slučajeva nasilja u porodici. Ti specijalizovani službenici postupaju po svim prijavama nasilja u porodici i sprovode istrage.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Policajci na Kosovu obavezni su da pohađaju obuku o rodnim pitanjima, pitanjima nasilja u porodici i postupcima u rešavanju takvih slučajeva, kao i o trgovini

¹⁴⁶ „Besplatna telefonska linija za pomoć žrtvama trgovine ljudima“, saopštenje za medije, 18. avgust 2005, UNMIK, može se naći na adresi http://www.stopvaw.org/Toll-free_HelpLine_for_Victims_of_Human_Trafficking.html

¹⁴⁷ T. Denam, „Reforma policije i rod“, iz Seta instrumenata za rodna pitanja i reformu sektora bezbjednosti (UN-INSTRAW/DCAF/OSCE, 2003), str. 15.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ „Izgradnja novih partnerstava između vlade, akademske institucije i sistema UN“, UNIFEM, može se naći na adresi <http://www.unifem.org.in/Human%20Rights%20link%204.htm>.

ljudima i ljudskim pravima. U sklopu programa „Bolji odgovor“, OEBS je takođe obezbijedio konkretnu obuku o proceduralnim pitanjima u slučajevima nasilja u porodici, koju je tokom 2004. godine pohađalo preko 7.000 policajaca. Policajci iz jedinica za istragu slučajeva nasilja u porodici prilikom postupanja po prijavama nasilja u porodici slijede posebne procedure. Na primjer, policija je obučena da obezbijedi mjesto incidenta, oduzme oružje, razdvoji nasilnika i žrtvu, prikupi dokaze na licu mjesta, obavli razgovore sa učesnicima i svjedocima na licu mjesta, privede nasilnika i odvede žrtvu da dobije ljekarsku pomoć ili u sigurnu kuću, uz njenu saglasnost. Osim toga, istražitelji za nasilje u porodici saraduju sa tužilaštvom prilikom izdavanja zaštitnih naloga i dužni su da izvrše privođenje u slučaju nepoštovanja naloga.

Područje obuhvaćeno projektom: Kosovo/teritorija pod upravom UNMIK-a

Materijali, proizvodi, ishodi: Osim osnivanja gore opisanih posebnih jedinica, Kosovska policijska služba koristi se regionalnim i nacionalnim elektronskim bazama podataka radi praćenja rodno zasnovanog nasilja. Nezvanične informacije iz studije o RZN na Kosovu/području pod upravom UNMIK-a nagovještavaju da su policajci na Kosovu počeli bolje da komuniciraju sa žrtvama nasilja i da lokalne službe, u cjelini, cijene rad jedinica za istragu slučajeva nasilja u porodici.

Finansiranje: Finansira se sredstvima UNMIK-a, budžeta Kosova i OEBS-a.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Kosovska policijska služba http://www.kosovopolice.com/english/index_english.html

Obuku održala Misija OEBS-a na Kosovu

Tel.: +381 38 500 162; +381 38 240 100

Faks: +381 38 240 711 <http://www.osce.org/kosovo/>

Dodatne informacije: „Istraživanje o obimu rodno zasnovanog nasilja na Kosovu i njegovog uticaja na reproduktivno zdravlje žena“, Kosovska ženska mreža (2008), može se naći na adresi <http://www.unfpakos.org/pub.htm>

Centri za prevenciju nasilja u porodici

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Ruska NVO Sodejstvije (Pomoć) pruža podršku ženama putem telefonske linije i službe za savjetovanje u kriznim situacijama i započela je nekoliko projekata za unaprjeđivanje odgovora na nasilje nad ženama na lokalnom nivou. Ta organizacija je 2005. godine pokrenula projekat saradnje u okviru kojeg je uspostavljen model za poboljšavanje odnosa između organa unutrašnjih poslova i NVO. Cilj projekta bio je razvoj inovativnih pristupa rješavanju problema rodno zasnovanog nasilja putem koordinacije organa unutrašnjih poslova, sudova, službi socijalne zaštite i nevladinih organizacija. Tokom druge godine projekta, centri za prevenciju nasilja u porodici koji su služili kao modeli osnovani su, u pilot-fazi, u tri policijska sektora u gradu, s ciljem jačanja kapaciteta policije i daljeg prenošenja naučenog.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: U sklopu projekta saradnje, Sodejstvije je blisko saradivalo sa lokalnom policijom, koja je i zadužena za patroliranje određenim gradskim sektorima u Rusiji. U pitanju su policajci koji će najvjerovatnije saznati za slučajeve nasilja u porodici ili reagovati na njih. Organizacija je saradivala sa policijom u osnivanju centara za prevenciju nasilja u porodici u svim sektorima grada Čeljabinska i u četiri susjedna grada u regionu. Centri se sastoje od posebnih prostorija u svakoj policijskoj stanici sa informativnim štandovima o nasilju u porodici, uključujući u to plakate i brošure koje je pripremila NVO, a koji govore o koracima koje treba preduzeti u slučajevima nasilja u porodici. Sodejstvije je obezbijedilo obuku policajaca kako bi oni bili senzibilisani za potrebe žrtava nasilja u porodici i kako bi im bili obezbijeđeni potrebni instrumenti da žrtve i njihove porodice upute u službe za podršku. Za vrijeme obuke, policajcima su predstavljeni modeli postupanja policije koji se primjenjuju u drugim gradovima Rusije i u inostranstvu. Organizacija je takođe pomogla policiji u nabavci potrebne opreme, kao što su računari.

Područje obuhvaćeno projektom: Čeljabinsk, Rusija

Materijali, proizvodi, ishodi: Sodejstvije je obezbijedilo informativne štandove u centrima za prevenciju nasilja u porodici i redovno obezbjeđuje ažurirane materijale kojima se građani i policija mogu služiti u slučajevima nasilja u porodici. Godine 2007, organizovalo je regionalnu konferenciju na kojoj su policajci iz Uralskog regiona u Rusiji razmjenjivali iskustva iz rada na projektu. Više njih navelo je da od osnivanja centara za prevenciju nasilja u porodici ljudi dolaze da se informišu i da slobodnije govore o slučajevima nasilja. Policija je imala mogućnost da korisnike uputi u nevladine organizacije koje nude psihološko i pravno savjetovanje. Policija je takođe izrazila interesovanje za to da u svakom centru angažuje dvoje–troje službenika koji bi bili zaduženi konkretno za prevenciju nasilja u porodici. Najzad,

činjenica da je u projektu u cjelini naglasak bio na saradnji vjerovatno je imala uticaja na to da u gradu 2007. godine bude otvoren prvi krizni centar koji podržavaju lokalne vlasti; u tom projektu, NVO su odigrale važnu ulogu.

Finansiranje: Projekat je podržala Ambasada SAD u Rusiji putem bespovratne pomoći Komisije za razvoj demokratije, kao i lokalne i savezne javne komore, ruske javne institucije koje podržavaju inicijative građanskog društva.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Sodeistvie

Prospekt Lenina 61B, office 15

Chelyabinsk 454091

Russia

Tel.: +8(351)264-01-95

Tel./fax: +8 (351) 265-35-02

Imejl: sodeistvie@chel.surnet.ru

www.gender4.ru

Dodatne informacije: <http://www.gender74.ru/> (samo na ruskom jeziku)

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Small Enterprise Foundation – SEF (Fondacija za mala preduzeća)

P.O.Box 212

Tzaneen

Limpopo 0850

South Africa

Tel.: +27 15 307 5837

Faks: + 27 15 307 2977

Imejl može biti poslat putem vebsajta: <http://www.sef.co.za/contacts>

Dodatne informacije¹⁵⁰: <http://www.sef.co.za/node/31>

<http://web.wits.ac.za/Academic/Health/PublicHealth/Radar/SocialInterventions/InterventionwithMicrofinanceforAIDSGenderEquity.htm>

6.2.2 Sudovi

Posebne policijske jedinice omogućavaju veći broj prijavljenih slučajeva nasilja nad ženama, a posebni sudovi znatno unaprjeđuju efikasnost procesuiranja tih slučajeva, smanjuju opterećenje žrtava i povećavaju stopu osuđujućih presuda. Većina inicijativa za razvoj posebnih sudova usredsrijeđena je na problem nasilja u porodici, a konkretnije na objedinjavanje pravnog postupka, kako krivičnog tako i građanskog, sa službama za podršku. Model integrisanog suda za nasilje u porodici razvijen je u SAD, a slični modeli posebnih sudova za nasilje u porodici uspostavljeni su u Australiji, Kanadi i Ujedinjenom Kraljevstvu. Štaviše, Ujedinjeno Kraljevstvo je 2006. godine iniciralo Program za specijalne sudove za nasilje u porodici, istovremeno sa objavljivanjem Nacionalnog priručnika u kojem su izloženi preporučeni osnovni elementi takvog specijalnog suda. Trenutno u Ujedinjenom Kraljevstvu postoji 98 akreditovanih specijalnih sudova za nasilje u porodici. Priručnik za razvoj specijalnih sudova, primjeri dobre prakse iz Ujedinjenog Kraljevstva i primjeri obrazaca za prikupljanje podataka mogu se naći na vebsajtu Ministarstva unutrašnjih poslova.¹⁵¹

¹⁵⁰ http://www.wunm.com/news/2007/02_07/02_19_07/022607_tu_rkey2.htm.

¹⁵¹ <http://www.homeoffice.gov.uk/crime-victims/reducing-crime/domestic-violence/>.

Sudovi za rodno zasnovano nasilje u Španiji

Jedna važna odredba španskog Zakona o integrisanim mjerama zaštite od rodno zasnovanog nasilja jeste osnivanje specijalnih sudova za rodno zasnovano nasilje, koji imaju nadležnost i za krivične i za građanske predmete. Zakonom je prvobitno bilo predviđeno osnivanje 17 takvih sudova u cijeloj Španiji, ali danas ima 83 suda koji se bave isključivo rodno zasnovanim nasiljem i još 375 sudova koji se njime bave u velikoj mjeri, ali ne i isključivo. Opšti cilj novog sudskog sistema jeste to da žrtvama bude obezbijeđena neodložna, potpuna i djelotvorna zaštita. Sudovi za rodno zasnovano nasilje imaju široku nadležnost i za krivične i za građanske predmete, koji se uglavnom tiču raznih aspekata porodičnog prava. Ta konkretna odredba bila je kontroverzna u vrijeme donošenja zakona, jer se smatralo da je u suprotnosti sa opštim trendom uspostavljanja specijalizovanih sudova, a ne sudova opšte nadležnosti. Međutim, zagovornici zakona istakli su da je cilj novog propisa utvrđivanje procedura koje će biti od najveće koristi žrtvama ako one odluče da ostvare zaštitu na osnovu tog zakona.¹⁵²

6.2.3 Komisije za istinu i pomirenje

Tranziciona pravda odnosi se na različite pristupe rješavanju široko prisutnog problema povredâ ljudskih prava, najčešće u državama koje su u fazi tranzicije iz konflikta ka miru i vladavini prava. Tranziciona pravda može se primjenjivati uporedo sa tradicionalnim sudovima ili pristupima koji ne uključuju sudstvo. Na primjer, inicijative za istinu mogu biti veoma pogodne za borbu protiv nasilja nad ženama. „Komisije za istinu orijentisane su ka pomirenju a ne ka suprotstavljanju i stoga će lakše podstaći žrtve da pojedinačno istupe i ispričaju svoje priče; to se posebno odnosi, u teoriji, na žene žrtve ili žrtve rodno zasnovanog nasilja.“¹⁵³ Konkretno, komisije za istinu i pomirenje korišćene su u slučajevima kada se problem nasilja nad ženama nije mogao adekvatno riješiti putem zvaničnih krivičnih postupaka. Komisije za istinu i pomirenje u državama kao što su Kolumbija, Istočni Timor, Peru, Sijera Leone i Južnoafrička Republika stvorile su „priliku da se čuje glas žena, ali i da taj glas dopre do javnosti... i da seksualno nasilje nad ženama bude jasno vidljivo“.¹⁵⁴

Komisije za istinu i rod: načela, politike i procedure

U okviru Programa za rodna pitanja Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu (MCTP), sastavljen je operativni vodič za formiranje komisija za istinu koje se bave rodnim pitanjima, koji treba da unaprijedi „interakciju procesa tranzicione pravde sa ženama koje su preživjele nasilje i koje traže pravdu i priznanje“. Taj vodič, pod naslovom „Komisije za istinu i rodna pitanja: načela, politika i procedure“, namijenjen je svima koji su uključeni u osnivanje i vođenje komisija za istinu. Vodič sadrži detaljne informacije i preporuke za rad u oblasti rodnih pitanja u svim fazama rada komisije za istinu: angažovanju osoblja, obuci, izradi opisa zadataka, izradi radnih procedura, planiranju saslušanja, sprovođenju istraga i sastavljanju izveštaja. Ovaj set resursa zasniva se na naučenom iz iskustava komisijâ za istinu iz cijelog svijeta i koristi se rezultatima važnih analiza koje su sprovele grupe žrtava, ženske grupe i drugi aktivisti. Vodič se može naći na adresi <http://www.ictj.org/en/news/pubs/index.html>.

6.3 Razvoj kapaciteta zaposlenih u sistemu krivičnog pravosuđa i mirovnim snagama

Donošenje strogih propisa ili osnivanje posebnih jedinica za slučajeve nasilja nad ženama nije dovoljno. Neophodno je to da zaposleni koji su završili odgovarajuću obuku pravilno i dosljedno primjenjuju propise. Primjećeno je, čak i kada je riječ o dobrim zakonima, da oni koji ih sprovode, samim načinom na koji obavljaju svoje funkcije, mogu imati uticaja na mogućnost žene da ostvari pravdu. Razvoj kapaciteta službenika odgovornih za rad na problemu nasilja nad ženama čini važan dio obaveza države da u potpunosti istraži, procesuirâ i kazni nasilje nad ženama. U praksi se takođe pokazalo da su neke od najplodotvornijih inicijativa one u okviru kojih ženske organizacije blisko sarađuju sa policijom, sudijama ili tužiocima u izradi i realizaciji programâ obuke i pripremi literature za rad sa žrtvama nasilja nad ženama. Nevladine organizacije igraju ključnu ulogu u obezbjeđivanju perspektive ženama koje su

¹⁵² Sonja Ćirinos, „Efekti razvoja proceduralnog sistema u Španiji na djelotvornost procesuiranja slučajeva nasilja nad ženama“, prezentacija na Stručnom seminaru o inovativnim pristupima suzbijanju nasilja nad ženama, koji je organizovalo Odjeljenje za rodna pitanja Sekretarijata OEBS oktobra 2008. godine (materijali sa Seminara mogu se preuzeti na adresi http://www.osce.org/gender/item_6_32383.html).

¹⁵³ Romi Sigdvort, „Rodno zasnovano nasilje u tranziciji“ (Centar za izučavanje nasilja i pomirenje, 2008), str. 16.

¹⁵⁴ S. Kvast, „Reforma sudstva i rod“, iz Seta instrumenata za rodna pitanja i reformu sektora bezbednosti (UN-INSTRAVV/DCAF/OSCE, 2003), str. 24.

iskusile nasilje, na taj način što sa stručnog stanovišta objašnjavaju dinamiku nasilja nad ženama i uspostavljaju veze između potreba žrtava i dužnosti službenikâ u sistemu krivičnog pravosuđa.

Razvoj kapaciteta kojim se unaprjeđuju funkcije službenikâ u sistemu krivičnog pravosuđa, kao što su policajci i sudije, takođe služi kao važna mjera prevencije. Kada oni steknu vještine potrebne da prepoznaju rane znake nasilja, mogu blagovremeno i adekvatno da reaguju kako bi spriječili eskalaciju. Razvoj kapaciteta takođe je uspješno primjenjen u mirovnim snagama i snagama bezbjednosti; po pravilu, takva obuka se organizuje sa temom sveobuhvatnog integrisanja rodne dimenzije u mirovne operacije.

Priručnik za rodna pitanja za mirovne operacije

Jedinica UN za dobre prakse u mirovnim operacijama i Odjeljenje za mirovne operacije sastavili su Priručnik za rodna pitanja za mirovne operacije (2004), vodič u kojem su prepoznati različiti efekti konflikta po muškarce i žene i važnost toga da mirovne snage budu svjesne ranije diskriminacije i društvenih nepravdi, ali i da im ne doprinose. U vodiču su naglašena najvažnija rodna pitanja u svakoj funkcionalnoj oblasti mirovnih operacija i ponuđeni praktični instrumenti za planiranje i integrisanje rodni pitanja u politiku i aktivnosti misije. Treba pomenuti to da ovaj priručnik naglašava rodno zasnovano nasilje kao oblast od izuzetnog značaja za sve osoblje mirovnih snaga, vojno i civilno, za političke misije i partnerske NVO koje rade u konfliktnim i postkonfliktnim sredinama. Priručnik se može naći na adresi

<http://pbpu.unlb.org/pbps/Pages/Public/viewprimarydoc.aspx?docid=449>.

6.3.1 Obuka

Postoji više pristupa djelotvornoj obuci. Obuka se može izvoditi u sklopu osnovne obuke, kao što je slučaj na policijskim akademijama, ili u obliku stručnog usavršavanja ili obuke na radu za one sa radnim iskustvom. U svakom slučaju, jedan od ključnih faktora je to da obuka postane rutinski dio sistema obrazovanja kako bi njome bili obuhvaćeni oni koji tek počinju da rade i kako bi njene poruke bile dodatno naglašene kod onih koji već rade.

Sadržaj takvih kurseva varira, ali, uopšteno posmatrano, oni treba da obuhvate širok spektar tema vezanih za nasilje nad ženama i za odgovarajuća pravna pitanja (na primjer, određivanje starateljstva nad djecom, stanovanje i podjela imovine, naknada i ekonomska podrška žrtvama). Obuka treba da se pozabavi i eventualnim stereotipima prisutnim kod određenih grupa službenika sistema krivičnog pravosuđa i da polaznicima omogući da bolje razumiju iskustva i potrebe žrtava. Osim unaprjeđivanja odgovora pravnog sistema na nasilje nad ženama, jedan od efekata konkretne obuke može da bude i izgradnja povjerenja između zajednice i policije¹⁵⁵, ili čak pravnog sistema u cjelini. To se naročito odnosi na manjinske zajednice ili na države u kojima od ranije postoje strah od policije i nepovjerenje u nju, kao i skepticizam u pogledu pravičnosti pravnog sistema.

Program prevencije i suzbijanja nasilja u porodici

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Od 2000. godine, Odjeljenje za demokratizaciju ODIHR/OEBS u Jermeniji, Azerbejdžanu, Gruziji i Ukrajini sprovodi program čiji su ciljevi senzibilizacija pripadnikâ organâ unutrašnjih poslova za problem nasilja u porodici, izgradnja kapacitetâ organâ unutrašnjih poslova da aktivno djeluju u prevenciji i suzbijanju nasilja nad ženama i promovisanje saradnje između organâ unutrašnjih poslova i NVO u pogledu strategijâ i mjerâ za suzbijanje takvih delikata.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Putem posebnog programa obuke, osmišljenog u saradnji sa Saveznom policijom Austrije, organi unutrašnjih poslova i sudstva (policija, tužioci i sudije) u oblasti južnog Kavkaza i u Ukrajini uče o međunarodnim standardima i preuzetim obavezama u pogledu suzbijanja nasilja u porodici i o najboljim praksama. Obuka predstavlja priliku za diskusiju o mogućim rješenjima za unaprjeđivanje rada i organizacije institucija unutrašnjih poslova i sudstva u suzbijanju nasilja u porodici. Program takođe omogućava uspostavljanje mehanizama saradnje između organâ unutrašnjih poslova i sudstva, kao i između njih i lokalnih NVO. Predstavnici građanskog društva vode obuke ili im prisustvuju i daju informacije o dinamici nasilja u porodici, radu sa žrtvama, prikupljanju podataka i mogućim zajedničkim aktivnostima u rješavanju tog problema.

¹⁵⁵ „Nasilje u porodici u Evropi i Evroaziji“ (USAID, 2006), str. 6.

Područje obuhvaćeno projektom: Jermenija, Azerbejdžan, Gruzija i Ukrajina

Materijali, proizvodi, ishodi: Rezultat programa bila je institucionalizacija planova i programâ obuke za policajce o prevenciji i suzbijanju nasilja u porodici na nacionalnom nivou u saradnji sa lokalnim NVO (Azerbejdžan, Gruzija i Ukrajina). Ostali ishodi obuhvataju izradu nacrtâ propisâ i/ili izmjena i dopuna propisâ o nasilju u porodici (Jermenija, Azerbejdžan, Gruzija i Ukrajina), kao i učešće u osnivanju sigurnih kuća (Gruzija).

Finansiranje: Program se finansira sredstvima OEBS/ODIHR, a sprovodi se zajedno sa partnerima iz uključenih država.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR (Kancelarija OEBS za demokratske institucije i ljudska prava – ODIHR)

Aleje Ujazdowskie 19

00-557 Warsaw

Poland

Tel.: +48 22 520 06 00

Faks: +48 22 520 06 05

Imejl je moguće poslati preko vebsajta <http://www.osce.org/odihr/contacts.html>

Dodatne informacije: <http://www.osce.org/item/27443.html>

Vodič za VIP: nasilje nad ženama – vizija, inovativnost i profesionalizam u policijskom radu

Vrsta nasilja nad ženama: Svi oblici nasilja nad ženama

Pristup i glavni ciljevi: Godine 2001, Odjeljenje za izučavanje zlostavljanja djece i žena Univerziteta grada Londona (London Metropolitan University) osmislilo je komplet materijalâ za samostalno učenje za policajce, poznat pod nazivom Vodič za VIP. Vodič se bavi trima osnovnim aspektima rada policije uz pomoć kojih se može transformisati način na koji organi unutrašnjih poslova reaguju na nasilje nad ženama: *vizijom, inovativnošću i profesionalizmom*. Vodič je istovremeno instrument za podizanje svijesti za policajce i resurs za policijske instruktore.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Vodič za VIP zamišljen je tako da ga koriste policajci u samostalnom učenju i nudi im informacije potrebne za slučajeve različitih oblika nasilja nad ženama (nasilje u porodici, uhođenje, silovanje, trgovina ženama, zločini iz časti i seksualno uznemiravanje). Vodič se sastoji od opštih informacija, studijâ slučaja i primjerâ dobre prakse u odgovoru na različite oblike nasilja nad ženama, kao i aktivnosti i kvizove koji treba da ih podstaknu na dalje razmišljanje. Takođe su dati i pozitivni primjeri međuagencijske saradnje i instrumenti za procjenu rizika i planiranje bezbjednosnih mjera, koji se koriste u radu sa žrtvama.

Područje obuhvaćeno projektom: Evropa

Materijali, proizvodi, ishodi: Vodič za VIP postoji u verzijama na engleskom, albanskom, rumunskom, ruskom i turskom jeziku. Verzija na engleskom jeziku može se poručiti od Odjeljenja za izučavanje zlostavljanja djece i žena, a ostale se mogu preuzeti sa vebsajta Programa Savjeta Evrope za policiju i ljudska prava.

Finansiranje: Program finansira Savjet Evrope.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

Child and Woman Abuse Studies Unit

London Metropolitan University Ladbroke House, 62-66 Highbury Grove

London N5 2AD

United Kingdom

Tel.: +44(0)20 7133 5014

Faks: +44 (0)20 7133 5026

Imejl: cwasu@londonmet.ac.uk

Dodatne informacije: Odjeljenje za izučavanje zlostavljanja djece i žena: www.cwasu.org
Vodič za VIP – Program Savjeta Evrope za policiju i ljudska prava: <http://>

Obuka o rodnim pitanjima i mirovnim operacijama

„Obuka o rodnim pitanjima i mirovnim operacijama“, koju su osmislili Ministarstvo inostranih poslova i spoljne trgovine Kanade (DFAIT) i Odjeljenje za međunarodni razvoj Ujedinjenog Kraljevstva (DFID) 2002. godine, predstavlja onlajn resurs za trodnevnu obuku o inkorporiranju rodnih pitanja u mirovne operacije i operacije podrške. Na vebsajtu je ponuđeno osam posebnih modula obuke za instruktore i učesnike. Svaki modul sastoji se od ciljeva učenja, materijalâ za čitanje, materijalâ za distribuciju polaznicima i vježbi. Cjelokupan kurs daje opšte informacije o važnosti uvođenja rodne dimenzije u šire tokove, kao i instrumente kojima se rodna pitanja uzimaju u obzir u okviru humanitarnog prava, tokom mirovnih operacija i u postkonfliktnom periodu. U module su uključeni i efekti i uloga rodno zasnovanog nasilja. Program obuke može se naći na adresi <http://www.genderandpeacekeeping.org/>.

6.3.2 Priručnici, vodiči, uputstva, protokoli

Pisane smjernice za službenike u sistemu krivičnog pravosuđa predstavljaju veoma djelotvorno pomoćno sredstvo i sadrže preporuke koje se mogu primjeniti u konkretnoj situaciji nasilja nad ženama. Takvi materijali mogu obuhvatati literaturu i priručnike pripremljene i korišćene za obuku. Dobri materijali te vrste kao zajedničku karakteristiku imaju to da nude jednostavne i efikasne procese za rad u slučajevima nasilja nad ženama, pripremljeni su tako da budu jednostavni i korisni i sadrže konkretne odgovore i upućivanja na druge izvore. Akademski radovi i pravna analiza mogu biti veoma korisni za bolje razumijevanje nasilja nad ženama u cjelini, ali osnovna ideja materijala opisanih ovdje jeste to da oni predstavljaju instrumente kojima se pojednostavljuje svakodnevni rad službenika koji se bave slučajevima nasilja nad ženama.

Projekat „Pristup ženâ pravdi“

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Poslije lobiranja građana i pritiska međunarodnih organizacija, u Albaniji je 2007. godine usvojen zakon o prevenciji i suzbijanju nasilja u porodici. Sudovi imaju važnu ulogu u borbi protiv nasilja u porodici jer im je zakonom dato ovlašćenje da izdaju zaštitne naloge. Godine 2007, Kancelarija OEBS-a u Albaniji pokrenula je projekat „Pristup ženâ pravdi“, čiji je opšti cilj bio unaprjeđivanje djelotvornosti pravosudnog sistema. Namjera je bila da se putem projekta podigne svijest o tom zakonu među pravnicima, službenicima u sudstvu, u građanskom društvu i javnosti, kako bi bili obezbijeđeni pristup pravdi i zaštita za žrtve nasilja u porodici, kao i gonjenje počinilaca.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Osnovne aktivnosti projekta bile su orijentisane ka zvaničnicima Vlade i službenicima organâ unutrašnjih poslova i sudstva. Nekoliko stotina sudija, tužilaca, policajaca, sudskih izvršitelja i advokata pohađalo je obuku o pravnim sredstvima predviđenim zakonom. Kancelarija OEBS objavila je uputstvo za primjenu zakona o suzbijanju nasilja u porodici i distribuirala ga velikom broju pravnikâ, zdravstvenih radnikâ i nevladinih organizacija. Osim toga, jedan ekspert, u bliskoj saradnji sa pravnicima iz Albanije, pripremio je priručnik u kojem nudi smjernice za sudije i sudske službenike. Taj priručnik sadrži informacije o karakteristikama nasilja u porodici, kao i tehničke smjernice o proceduri izdavanja zaštitnih naloga, pitanjima vezanim za dokaze i ulogi suda u prevenciji nasilja u porodici. Priručnik ima priloge sa modelima zahtijeva za izdavanje zaštitnog naloga i drugih sudskih dokumenata. Štampani obrasci za zaštitne naloge (modeli zahtijeva i odluka) distribuirani su velikom broju pravnikâ i pružalaca usluga, kao i široj javnosti, i od tada ih koriste i druge organizacije u Albaniji i inostranstvu. Osim toga, radi opšteg podizanja svijesti o problemu nasilja u porodici, korišćen je veliki broj brošura i plakata.

Područje obuhvaćeno projektom: Albanija

Materijali, proizvodi, ishodi: Iako nije sprovedena formalna evaluacija, znanje o nasilju u porodici i, konkretno, o tome kako se poslužiti određenim pravnim sredstvima u cjelini je poboljšano. Nevladine organizacije kojima je obezbijeđena obuka o zakonu sada pružaju pravnu pomoć uz niske troškove. Nezvanični podaci takođe nagovještavaju to da se sudije u okrugu Tirana redovno koriste priručnikom kako bi bolje razumijele, tumačile i primjenjivale zakon o suzbijanju nasilja u porodici. Sudije su takođe uvele u svakodnevni rad „scenario“ za ročišta u postupku izdavanja zaštitnih naloga, koji je jedan od priloga uz priručnik. Magistratska škola, u kojoj se obrazuju i buduće i sadašnje sudije, uvela je priručnik u upotrebu u kursovima porodičnog prava.

„Albanski sudski vodič o zaštitnim nalozima“ i „Traženje zaštite od nasilja u porodici – priručnik“,

primjerci zahtjeva za izdavanje zaštitnog naloga, sudske odluke i drugi informativni materijali mogu se naći u verzijama na engleskom i albanskom jeziku na veb-sajtu OEBS-a: <http://www.osce.org/albania/documents.html?lsi=true&limit=10&grp=404>

Finansiranje: Program finansiraju Kancelarija OEBS-a u Albaniji i Inicijativa USAID za zakonska prava žena.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

OSCE Presence in Albania (Kancelarija OEBS-a u Albaniji)

Sheraton Tirana Hotel & Towers,

1st Floor, Sheshi "Italia"

Tirana

Albania

Tel.: +355 4 223 59 93

Faks: +355 4 223 59 94

Dodatne informacije:

<http://www.osce.org/albania/documents.html?lsi=true &limit=10&grp=404>

Inicijativa „Zelena knjiga“

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje u porodici i zlostavljanje djece

Pristup i glavni ciljevi: Nacionalni savjet sudija porodičnih sudova i sudova za maloljetnike SAD je 1999. godine pripremio vodič „Djelotvorne intervencije u slučajevima nasilja u porodici i zlostavljanja djece: smjernice za politiku i praksu“ kako bi unaprijedio interakciju i saradnju porodičnih sudova i službi za suzbijanje nasilja u porodici i brigu o djeci, s ciljem obezbjeđivanja boljih usluga porodicama u kojima se dešava nasilje. Nacionalni savjet je rješavao konkretan problem u SAD. Iako je u približno polovini slučajeva zlostavljanja djece majka i sama žrtva nasilja u porodici, pravosudni i socijalni sistem često ne uočavaju preklapanje ovih dvaju oblika zlostavljanja. Majke se često pogrešno okrivljuju za zlostavljanje djece, a počinioci se ne pozivaju na odgovornost. Vodič je osmišljen tako da ojača kapacitete sudova i službi za brigu o djeci i suzbijanje nasilja u porodici da se suoče sa problemom preklapanja nasilja nad ženama i nad djecom.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Odjeljenje za nasilje u porodici Nacionalnog savjeta sudija porodičnih sudova i sudova za maloljetnike sazvalo je skup sudija porodičnih sudova i stručnjaka za zlostavljanje djece i nasilje u porodici kako bi pripremili taj vodič, koji je zbog boje korica poznatiji pod nazivom „Zelena knjiga“. Vodič sadrži „sveobuhvaatan skup mjera osmišljenih tako da otklone ili smanje ogromne rizike koje zlostavljane majke, radnici na slučajevima i sudije prihvataju zbog djece“. Zahvaljujući inicijativi na saveznom nivou, „Zelena knjiga“ je objavljena u isto vrijeme kada je u šest gradova započeta realizacija programa „Saradnja u borbi protiv nasilja u porodici i zlostavljanja djece“. Gradovi su dobili finansijska sredstva za sedam godina i bili su obavezni da sprovedu smjernice iz „Zelene knjige“. Smjernice se odnose na više različitih institucija i agencija koje sarađuju u unaprjeđivanju bezbjednosti žena i djece, ali većina gradova uključila je velike grupe relevantnih aktera, kao što su organi unutrašnjih poslova, organi nadležni za uslovno oslobađanje, tužilaštva, zdravstvene ustanove, zastupnici djece, ustanove za mentalno zdravlje, osobe koje su pretrpjele nasilje u porodici i druge grupe u zajednici. Šira inicijativa na saveznom nivou takođe je obuhvatila tehničku podršku i evaluaciju.

Područje obuhvaćeno projektom: SAD

Materijali, proizvodi, ishodi: Preporuke iz „Zelene knjige“ za sudije, službe za suzbijanje nasilja u porodici i službe za brigu o djeci, kao i informacije o evaluaciji i linkovi do demonstracionih sajtova, mogu se naći na veb-sajtu projekta.

Finansiranje:

Inicijativu su podržale savezne institucije i privatni partneri.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

National Council of Juvenile and Family Court Judges –

Family Violence Department

(Nacionalni savjet sudija porodičnih sudova i sudova za maloljetnike –

Odjeljenje za nasilje u porodici)

P.O. Box 8970

Reno, NV 89507

USA

Informacije o „Zelenoj knjizi“ i tome kako je nabaviti mogu se dobiti u SAD pozivanjem besplatnog telefonskog broja 800-52-PEACE.

Dodatne informacije: <http://www.thegreenbook.info/>

6.4 Pravna pomoć

Pravna pomoć može biti ključni faktor za mogućnost žene žrtve nasilja da ostvari pravdu i pristup pravnim lijekovima za nasilje nad ženama. Nepoznavanje prava ženi može biti prepreka na putu ka ostvarivanju pravde. Programi čiji je cilj pravno opismenjavanje ženâ razmatrani su kao jedan od aspekata osnaživanja ili podizanja svijesti u poglavlju Prevenција u prethodnom tekstu. Samo poznavanje zakona može biti nedovoljno, a žene su izložene velikom stresu, zastrašivanju i neizvjesnosti prilikom suočavanja sa nasilnicima u sudnici. To je naročito često kada žene traže izdavanje zaštitnog naloga protiv supružnika ili partnera. Ženske organizacije, kao što je Pomoć ženama (Women's Aid) iz Irske, koja od 1994. vodi program pomoći u sudovima, uočile su da je dobro da zastupnik koji nije advokat radi sa žrtvom kako bi je pripremio za sudski postupak, pružio joj emocionalnu podršku, pomogao u određivanju mjera bezbjednosti i objasnio postupak i odluku suda.¹⁵⁶

Neravnopravan ekonomski položaj žena je pitanje koje je povezano sa ovim i koje često dovodi do toga da žene ne mogu da priušte pravnog zastupnika na sudu. U nekim državama, te žene imaju pravo na pravnu pomoć, koju finansira Vlada ili obezbjeđuju privatni advokati kao *pro bono* pomoć. Britanska Vlada prepoznaje presudnu ulogu pravne pomoći u okviru napora za unaprjeđivanje pristupa žrtava pravdi. Jedan od nekoliko planova za unaprjeđenje sistema krivičnog pravosuđa i uslugâ žrtvama jeste nedavno objavljena namjera Vlade da slučajevi nasilja u porodici budu izuzeti od ograničenja u pogledu troškova pravne pomoći na koje pojedinac ima pravo.¹⁵⁷

Alternativni načini za obezbjeđivanje stručne pravne pomoći ženama obuhvataju pravne klinike i angažovanje pravnih sekretara – studenata. U oba slučaja, pravni fakulteti mogu imati veoma važnu ulogu u iskorjenjivanju nasilja nad ženama, kako putem obuke budućih advokata koji će steći vještine za rad na tom problemu, tako i putem obezbjeđivanja pravne pomoći uz prihvatljive troškove.

Uključivanje nasilja u porodici u planove i programe pravnih fakulteta

Komisija Američke advokatske komore za nasilje u porodici prepoznaje činjenicu da nasilje nad ženama ima velikog uticaja na pravničku profesiju, te razvija resurse za unaprjeđivanje cjelokupnog odgovora pravnog sistema na taj problem. U publikaciji *Dobro naučite svoje studente: uključivanje nasilja u porodici u planove i programe pravnih fakulteta* (2003) izloženo je nekoliko nastavnih oblasti u studijama prava u kojima se može obraditi nasilje u porodici, kao što su osnovni planovi i programi, specijalizovani seminari, klinički programi i stručna praksa u lokalnim organizacijama. Izvještaj sadrži osnovne informacije o nasilju u porodici koje svaki student prava treba da nauči, kao i načine za prevazilaženje izazova vezanih za uključivanje te teme u nastavu. Takođe su dati primjeri nastavnih materijala i programa za pojedine predmete po oblastima. Iako su u izvještaju dati primjeri iz studija prava u obrazovnom sistemu SAD, većina studija slučaja je opšteg karaktera i može se prilagoditi ili upotrijebiti i u drugačijim obrazovnim uslovima. Izvještaj se može naći na adresi <http://www.abanet.org/domviol/pubs.html>.

Projekat nacionalne inicijative i obuke za građansko-pravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima

Vrsta nasilja nad ženama: Prvenstveno trgovina ljudima, ali i nasilje u porodici

Pristup i glavni ciljevi: Nekoliko odjeljenja Američke advokatske komore¹⁵⁸ formiralo je savez za unaprjeđivanje sposobnosti advokata da pružaju građansko-pravnu pomoć odraslima i djeci – žrtvama

¹⁵⁶ Vidjeti vebsajt organizacije Women's Aid, <http://www.womensaid.ie/index.htm>

¹⁵⁷ „U Ujedinjenom Kraljevstvu nasilje u porodici čini 16% prijavljenih slučajeva nasilja – izveštaj Vlade“, dnevni list The Guardian, 31.10.2008, može se naći na adresi <http://www.guardian.co.uk/politics/2008/oct/31/domestic-violence>

¹⁵⁸ Komisija za nasilje u porodici, Komisija za imigraciju, Inicijativa za vladavinu prava, Centar za pro bono rad, Komisija za mlade izložene riziku, Odjeljenje za individualna prava i obaveze i Centar za ljudska prava.

trgovine ljudima. Projekat nacionalne inicijative i obuke za građanskopravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima ima nekoliko ciljeva – da podstakne advokate na više angažovanja u *pro bono* zastupanju žrtava trgovine ljudima, da podrži razvoj sveobuhvatne pravne pomoći u građanskim predmetima putem obezbjeđivanja obuke, modela pravnih dokumenata, priručnika i drugih materijala za usmjeravanje advokata u radu, da uspostavi onlajn resursni centar i da obezbijedi set instrumenata i standarde za razvoj projekata *pro bono* pomoći u slučajevima trgovine ljudima.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Za vrijeme projekta, Američka advokatska komora osnovala je partnerstvo privatnog i javnog sektora sa korporacijom LeksisNexis (davaocem pravnih podataka i informacija) iz SAD. U skladu sa svojim načelima korporativne odgovornosti, LeksisNexis je već mnogo uradio u oblasti vladavine prava, a u ovom projektu je učestvovao obezbjeđivši i resurse i ekspertizu. U sklopu projekta, Komora je u saradnji sa LeksisNexisom održala obuku za advokate iz cijele zemlje o građanskopravnim sredstvima u slučajevima trgovine ljudima. Komora je takođe objavila nekoliko priručnika za advokate i zastupnike o zadovoljavanju specifičnih potreba žrtava trgovine ljudima, odraslih i djece, u pogledu pravnih usluga. Tokom pripreme materijala za obuku i obrazovanje, organizatori projekta konsultovali su se sa NVO i zastupnicima koji se bave problemom trgovine ljudima i tražili preporuke o ključnim oblastima na koje se treba usredsrediti.

Područje obuhvaćeno projektom: SAD, ali postoji interesovanje za primjenu naučenog i u drugim zemljama.

Materijali, proizvodi, ishodi: Materijali za obuku, uključujući u to modele pravnih dokumenata, praktične savjete i priručnike, mogu se preuzeti sa veb sajta projekta. Na veb sajtu će uskoro biti i film o obuci, na osnovu kojeg će advokati koji pohađaju kontinuirano obrazovanje iz oblasti prava moći da ostvare bodove, ali će moći da ga koriste i drugi zastupnici. Osim toga, na veb sajtu se mogu naći i dva priručnika o zadovoljavanju potreba žrtava trgovine ljudima za pravnim uslugama, nasilju u porodici i zastupanju djece, kao i informativni pregled o korišćenju vještaka.

Finansiranje: Projekat je finansiran sredstvima bespovratne pomoći Američke advokatske komore za početak rada u iznosu od 100.000 američkih dolara. Projekat se takođe oslanjao na stručno znanje, tehničku pomoć i finansijske resurse LeksisNexisa, putem partnerstva privatnog i javnog sektora. Saradnja između ovog privatnog preduzeća i Komore znatno je doprinjela uspjehu projekta u cjelini.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

American Bar Association –
Commission on Domestic Violence
and Section on Individual Rights and Responsibilities
(Američka advokatska komora –
Komisija za nasilje u porodici
i Odjeljenje za individualna prava i obaveze)
740 15th Street N.W., 9th Floor
Washington, D.C. 20005
USA
Tel.: +1 202 662-1000 (centrala Komore)
Imejl: HTCivillInfo@staff. abanet.org

Dodatne informacije: <http://www.abanet.org/domviol/tip/>

Pravna pomoć u slučajevima rodno zasnovanog nasilja u uslovima konflikta

Vrsta nasilja nad ženama: Nasilje nad ženama u svim oblicima, odnosno fizičko i seksualno nasilje, nasilje u porodici, seksualna eksploatacija, dječja prostitucija, prisilna prostitucija, pretnje, tužbe za utvrđivanje očinstva i oduzimanje starateljstva nad djecom i kidnapovanje.

Pristup i glavni ciljevi: U svom radu sa izbjegličkim stanovništvom u Gvineji, Američki komitet za izbjeglice (ARC) ustanovio je da rješavanje problema nasilja nad ženama u uslovima konflikta zahtijeva koordiniran sistem podrške koji odgovara na bezbjednosne, zdravstvene, psihosocijalne i pravne potrebe. Kad je uspostavljen takav sveobuhvatan međuagencijski program za prevenciju RZN, osobe koje su pretrpjele nasilje počele su da dobijaju usluge koje su im pomagale u fizičkom i psihološkom oporavku. Poslije nekog vremena, one su počele da izražavaju potrebu za pravdom, ali pravosudni sistem u Gvineji nije bio dostupan izbjeglicama. Zato je ARC ustanovio klinike za pravnu pomoć u slučajevima RZN kako bi žrtvama pružio podršku i pomoć.

Preduzete aktivnosti/funkcionisanje projekta: Američki komitet za izbjeglice je u Gvineji osnovao dvije klinike za pravnu pomoć koje rade sa izbeglicama uz Liberije i Sijera Leonea. Te klinike pružaju tri osnovne usluge: obrazovanje iz oblasti zakonskih prava žena i djece; povjerljivo pravno savjetovanje za žene i djecu i pravno zastupanje. Komitet naglašava da nije započeo projekte pravne pomoći dok nisu uspostavljene najosnovnije službe za prevenciju i zaštitu i dok nije pridobijeno povjerenje zajednice. Osobe koje su pretrpjele nasilje i dalje imaju pristup tim službama dok traju sudski postupci. Pravna pomoć treba da bude ponuđena u sklopu sveobuhvatnog sistema odgovora na nasilje nad ženama. Te dvije klinike obrade 400–600 slučajeva godišnje.

Područje obuhvaćeno projektom: Prve takve klinike osnovane su u Liberiji, Sijera Leoneu i Gvineji. Set instrumenata u kojem je opisan proces osmišljavanja pravnih usluga u slučajevima RZN takođe je korišćen u radu ARC u Pakistanu i Ruandi i na Tajlandu.

Materijali, proizvodi, ishodi: Set instrumenata pod nazivom *Pravna pomoć u slučajevima rodno zasnovanog nasilja: set participativnih instrumenata* sadrži korake koji treba da pomognu radnicima na terenu da osmisle sveobuhvatne usluge i pravnu pomoć za žrtve rodno zasnovanog nasilja. Naglašeno je da takve programe treba sprovoditi postepeno i na način koji uvažava osobenosti kulture, u bliskoj saradnji sa ciljnom zajednicom. Set i drugi materijali mogu se preuzeti na veb sajtu.

Finansiranje: Finansiranje programa obezbijedio je Biro za stanovništvo, izbjeglice i migracije Ministarstva inostranih poslova SAD.

Organizacija zadužena za sprovođenje:

American Refugee Committee – ARC (Američki komitet za izbjeglice – ARC)

430 Oak Grove Street, Suite 204

Minneapolis, MN 55403

USA

Tel.: +1 612 872-7060

Faks: +1 612 607-6499

www.archq.org

Dodatne informacije:

http://www.arcrelief.org/site/PageServer?pagename=programs_GBV_bookspage

6.5 Međunarodnopravni mehanizmi

Aktivisti se uspješno koriste međunarodnim pravom kako bi zagovarali promjene u nacionalnim pravnim sistemima. Grupe iz građanskog društva uspješno primjenjuju međunarodnopravne instrumente kako bi „vršile pritisak na Vlade da usvoje mjere prevencije, iskorjenjivanja i kažnjavanja nasilja nad ženama“.¹⁵⁹ Treba primjetiti da međunarodno pravo nije koristan instrument za procesuiranje pojedinačnih slučajeva ili za ostvarivanje pravde za pojedinačne žrtve nasilja, ali da može biti veoma djelotvorno u sprovođenju sistemskih promjena.

Na međuregionalnom i međunarodnom nivou, postoji više konkretnih mehanizama od kojih svaki ima specifične oblike pomoći i postupke koje treba pažljivo razmotriti. Na vebsajtu „Zaustavimo nasilje nad ženama“ (Stop VAW – <http://www.stopvaw.org>) mogu se naći stranice o instrumentima za zagovaranje i međunarodnom pravu, sa informacijama o izradi strategija zagovaranja i poređenjima različitih mehanizama zaštite pravâ ženâ na međunarodnom nivou. Centar za reproduktivna prava takođe je objavio vodič za zagovaranje preko tijelâ UN za praćenje primjene međunarodnih ugovora, koji se odnosi prvenstveno na reproduktivna i seksualna prava, ali je od značaja i za nasilje nad ženama.¹⁶⁰

U daljem tekstu izloženo je nekoliko značajnih slučajeva nasilja nad ženama koji su razmatrani pred međunarodnim tijelima i iz kojih se vidi kako se mogu izgraditi argumenti primjenom međunarodnog prava. Ti slučajevi ilustruju način na koji se zagovornici pozivaju na međunarodno pravo u slučajevima kada nije bilo odgovora države.

Međunarodno pravo u nacionalnim sudovima: seksualno zlostavljanje u Indiji

Godine 1992, nakon što su socijalnu radnicu brutalno silovale kolege, a slučaj nije ni istražen ni procesuiran pred lokalnim sudom, grupa ženskih NVO u Indiji obratila se Vrhovnom sudu sa zahtjevom da bude sastavljen zakon o seksualnom zlostavljanju. Tvrdile su da Parlament Indije nije donio nikakav zakon te vrste. Zahtjev se pozivao na Ustav Indije, kao i na Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i preporuku 19 uz Konvenciju, koja se odnosi na nasilje nad ženama. Sud je razmotrio konkretno pitanje da li je nečinjenje države Indije u tom slučaju predstavljalo propust države da zaštiti žene od seksualnog zlostavljanja i diskriminacije, što je pravo koje je garantovano Ustavom i CEDAW-om. Sud je odlučio da rodna ravnopravnost zahtijeva zaštitu od seksualnog uznemiravanja i sastavio set smjernica koje su bile na snazi dok vlasti nisu donijele propise.¹⁶¹

Međunarodni sudovi: propust države da odgovori na nasilje nad ženama

Januara 2008. godine, Evropski sud za ljudska prava postupao je u predmetu protiv Ruske Federacije u vezi sa incidentom u kojem su policajci napali, mučili i silovali jednu ženu dok su je ispitivali kao svjedoka krivičnog djela. Krivični postupak je pokrenut pred ruskim sudom, ali je odložen usljed različitih proceduralnih pitanja u vezi sa istragom. Nekoliko godina kasnije, postupak pred lokalnim sudom još nije bio završen. Evropski sud za ljudska prava utvrdio je da je došlo do kršenja Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, među čijim potpisnicama je i Rusija, odnosno da je država povrijedila prava žrtve time što joj nije obezbijedila djelotvornu istragu i time što su je silovali i mučili policajci, koji su državni službenici. Sud je naložio da joj država isplati naknadu štete u iznosu od 70.000 evra.¹⁶²

Nečinjenje SAD u slučaju nasilja u porodici predmet je žalbe koju razmatra Interamerička komisija za ljudska prava (IACHR). Godine 1999, tri kćeri podnositeljke žalbe ubio je njen bivši suprug nakon što policija Kolorada nije sprovela zabranu pristupa koja je bila izrečena bivšem supružniku. Nakon što je on oteo djecu, podnositeljka žalbe je više puta pozvala lokalnu policiju i izrazila strah da će on nauditi djevojčicama. Poslije nekoliko sati, bivši suprug je ubijen kada je napao lokalnu policijsku stanicu. Tada je otkriveno da je već ubio svoje tri kćeri. Podnositeljka žalbe je podnijela tužbu protiv lokalne policije, ali Vrhovni sud SAD je ustanovio da ona nije imala ustavno pravo na policijsko izvršenje zabrane pristupa. Kada je IACHR prihvatila slučaj, to je bila prva pojedinačna žalba koju je žrtva nasilja u porodici podnijela protiv SAD zbog povreda međunarodnog humanitarnog prava.¹⁶³

¹⁵⁹ „Ni minut više: kraj nasilja nad ženama“ (UNIFEM, 2003), str. 19.

¹⁶⁰ „Prava se moraju poštovati: vodič za zastupnike o radu tijelâ UN za praćenje primjene sporazumâ o reproduktivnim i seksualnim pravima“ (Centar za reproduktivna prava, 2002), može se naći na adresi http://www.reproductiverights.org/pub_bo_tmb.html.

¹⁶¹ Ibid., str. 22 i „Ostvarivanje ravnopravnosti: sprovođenje Konvencije o ukidanju svih oblika nasilja nad ženama“ (UNIFEM, 1998), str. 19.

¹⁶² Predmet Maslova i Nalbandov protiv Rusije (prijava br. 839/02), presuda, Evropski sud za ljudska prava, 24.01.2008.

¹⁶³ „Interamerička komisija za ljudska prava smatra SAD odgovornim za zaštitu žrtava nasilja u porodici“, saopštenje za medije, 09.10.2007, Američka unija za građanske slobode (ACLU).

Mehanizmi predviđeni sporazumima: nasilje u porodici u Mađarskoj

Godine 2005, Komitet za ukidanje diskriminacije žena donio je zaključke u prvom slučaju koji je razmatrao na osnovu Fakultativnog protokola uz CEDAW. Taj slučaj se dogodio u Mađarskoj kada je podnositeljka žalbe, žrtva nasilja u porodici, tvrdila da su njena prava na osnovu CEDAW-a povrijeđena kada je država zanemarila svoju obavezu da je zaštiti od nasilnog supruga. Podnositeljka žalbe je izložila specifičnu situaciju u Mađarskoj, gdje ne postoji mehanizam zaštitnog naloga, a krivični postupak traje dugo i nasilnik se najčešće ne kažnjava. Komitet je utvrdio da su prava podnositeljke žalbe povrijeđena time što država nije ispunila svoju dužnost da joj obezbijedi djelotvornu zaštitu od ozbiljnih opasnosti po njeno fizičko i mentalno zdravlje. Komitet je izdao više preporuka Mađarskoj, uključujući u to i neodložne mjere kojima se garantuje bezbjednost podnositeljke žalbe i njene djece, obezbjeđivanje pristupa sigurnom smještaju za žrtvu, obezbjeđivanje maksimalne zakonske zaštite svih žrtava nasilja u porodici, izradu strategije za rješavanje problema nasilja u porodici, obezbjeđivanje obuke za službenike krivičnog pravosuđa i izradu programa podrške žrtvama i programa rehabilitacije počinitelaca. Odluka Komiteta posebno je značajna jer je njom jasno utvrđeno to da nasilje u porodici predstavlja oblik diskriminacije i da su države dužne da ispunjavaju sve obaveze iz CEDAW-a u vezi sa nasiljem nad ženama.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Stavovi Komiteta za ukidanje diskriminacije žena, saopštenje br. 2/2003, predmet gđa A. T. protiv Mađarske, 26.01.2005.

7 Zaključak

Iskorjenjivanje nasilja nad ženama je proces za koji su potrebni politička volja, adekvatni resursi i udruženi dugoročni naponi većeg broja aktera iz različitih sektora, koji obuhvataju zakonodavnu reformu, reformu sektora bezbjednosti, zaštitu ljudskih prava i zagovaranje prava žrtava, rad na demokratizaciji i javno zdravlje.

Kao što se vidi u ovom zborniku, inicijative čiji je cilj prevencija nasilja nad ženama, zaštita žrtava i gonjenje počinitelaca mogu se javiti u različitim, ali jednako djelotvornim oblicima. Zajedničke karakteristike koje leže u osnovi dobrih praksi obuhvataju nalaženje kreativnih rješenja za jedan univerzalni problem, sprovođenje održivih aktivnosti i usredsređivanje na one intervencije kojima se postižu stvarni efekti.

U ovom zborniku istaknuti su brojni projekti, od kojih su neki veoma ograničeni a neki širi, koje su sprovodile Vladine agencije, nevladine organizacije, međuvladine agencije kao što je OEBS, kao i neka privatna preduzeća, ili partnerstva tih aktera, što je bio slučaj kod mnogih uspješnih projekata.

Srž ovog zbornika su dobre prakse na području OEBS-a, ali ova bogata zbirka materijala o radu na suzbijanju nasilja nad ženama može biti od velike koristi i drugim područjima.

I dalje, OEBS je potpuno posvećen borbi protiv nasilja nad ženama. Strukture OEBS-a i zemlje učesnice obavezale su se na intenziviranje napora u toj oblasti. Nadamo se da će informacije u ovom zborniku biti korisne u tom radu i da će inspirisati one koji osmišljavaju strategije i programe borbe protiv nasilja nad ženama, da će pružiti odgovore, ohrabrenje i smjernice za konsolidovanje postojećih djelotvornih pristupa i razradu novih.

Prilog: Indeks resursa i praktičnih postupaka

Uvod

Primjeri zbornikâ dobrih praksi o NNŽ (*resurs*)

Razumijevanje NNŽ: istraživanje i evaluacija

Resursi o statističkim podacima za rodno zasnovano nasilje (*resurs*)

Prikupljanje podataka

Baza podataka o nasilju nad ženama (*resurs*)

Analiza iskustava i potreba žrtava

Glasovi žrtava (*praksa*)

Etička i bezbjednosna preporuka za istraživanje o NNŽ (*resurs*)

Praćenje pravnog sistema

Tragom pravosudnog sistema: „Uticaj krivičnog pravosuđa u Gautengu na smanjivanje broja slučajeva silovanja“ (*praksa*)

Analiza budžeta

Rodno osjetljivo budžetiranje (*resurs*)

Prevenција

Kampanje za podizanje svijesti

Alati za podizanje svijesti i komunikaciju (*resurs*)

Globalne kampanje

Kampanje UN o nasilju nad ženama (*resurs*)

Šesnaest dana borbe protiv rodno zasnovanog nasilja (*praksa*)

Kampanja „Zaustavimo nasilje nad ženama“ (*resurs*)

Kampanje na regionalnom nivou

Kampanja „Zaustavimo nasilje nad ženama u porodici“ (*resurs*)

Kampanje na nacionalnom nivou

Kampanje podizanja svijesti u Francuskoj (*praksa*)

Kampanja nulte tolerancije (*praksa*)

Prava žena su ljudska prava (*praksa*)

Gole činjenice (*praksa*)

Lokalne i lokalizovane kampanje

Žene u crnom (*praksa*)

Projekat „Clothesline“ (*praksa*)

Aviokompanije u borbi protiv seksualnog turizma u koji su uključena djeca (*praksa*)

Korporativna alijansa za okončanje partnerskog nasilja (*praksa*)

Pružanje ruke ženama/pravna pismenost/osnaživanje žena

Kako reći „ne“ svom šefu (*praksa*)

DOSTA JE BILO (*praksa*)

Rad sa kreatorima politike

Rodna ravnopravnost?! (*praksa*)

Borba protiv nasilja u porodici jačanjem javnih mehanizama i pravnog okvira na nacionalnom nivou (*praksa*)

Saradnja žena gradonačelnika (*praksa*)

Obuka za zaposlene u medijima

Instrumenti za medije prilikom izvještavanja o nasilju u porodici (*praksa*)

Komplet materijala za medije: Činjenice o Rezoluciji 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija (*praksa*)

Rad sa muškarcima i dječacima

Udruženje MenEngage i Promundo (*resurs*)

Kampanja „Bijela traka“ (*praksa*)

Kampanje „Vaspitavanje dječaka da postanu muškarci“ i

	„Očevi osnivači“ (<i>praksa</i>)
	Program „Muškarci u borbi za pravdu“, Regionalna mreža muškaraca udruženih protiv nasilja na rodnoj osnovi (<i>praksa</i>)
	Broj do tri: ti, ona, tvoja porodica. Izvuci iz sebe ono najbolje. Kampanja „Zaustavimo nasilje“ (<i>praksa</i>)
	Heroji časti (<i>praksa</i>)
	Propagandna kampanja „Zaustavite nasilje nad ženama!“ (<i>praksa</i>)
	Kampanja Euro 08 protiv trgovine ženama (<i>praksa</i>)
Rad sa mladima	Rodna ravnopravnost je važna: priručnik o nasilju na rodnoj osnovi među mladim ljudima (<i>resurs</i>)
	„Pravo na život bez nasilja“ i „Imaš 100% pravo na nenasilje“ (<i>praksa</i>)
	Slučajevi silovanja u emotivnoj vezi kod mladih žena i razvoj dobre prakse podrške i prevencije (<i>praksa</i>)
	Kampanja „Slušajte glasnije“ (<i>praksa</i>)
	Projekat „Ne trgovini ljudima“ (<i>praksa</i>)
Animiranje zajednice	Odgovori zajednice na nasilje u porodici i trgovinu ženama (<i>praksa</i>)
	Bezbjedni gradovi: nasilje nad ženama i javna politika (<i>praksa</i>)
Zaštita i pomoć	
Neposredna pomoć i pružanje usluga	Put za bjekstvo: od ulice do nezavisnosti (<i>praksa</i>)
Sveobuhvatne specijalizovane usluge	<p>i Žene iz ruralnih oblasti Kirgistana protiv nasilja (<i>praksa</i>)</p> <p>Istinite priče (<i>praksa</i>)</p> <p>Sveobuhvatna njega za žrtve silovanja u zdravstvenim centrima (<i>praksa</i>)</p>
Planiranje bezbjednosti i pomoć pri reintegraciji	<p>i Plan reintegracije za žrtve trgovine ljudima: dobra praksa i preporuke (<i>resurs</i>)</p>
Izgradnja kapaciteta pružalaca usluga	<p>ProTrain (<i>praksa</i>)</p> <p>Babice pomažu žrtvama (<i>praksa</i>)</p>
Krizni centri, sigurne kuće, centri za „sve usluge na jednom mjestu“	<p>Više od krova nad glavom i Daleko od nasilja (<i>resurs</i>)</p> <p>Svjetska konferencija o sigurnim kućama za žene (<i>resurs</i>)</p> <p>Medica Zenica, Bosna i Hercegovina (<i>praksa</i>)</p> <p>Centar Umid, Uzbekistan (<i>praksa</i>)</p> <p>Referalni centri za seksualne napade, UK (<i>praksa</i>)</p> <p>Centri za porodično-pravnu zaštitu, SAD (<i>praksa</i>)</p>
Koordinirani odgovor zajednice/referalni mehanizmi	<p>Set instrumenata za suzbijanje nasilja nad ženama (<i>resurs</i>)</p> <p>Nacionalni referalni mehanizmi: udruženim naporima zaštititi prava žrtava trgovine ljudima (<i>resurs</i>)</p> <p>Intervencije u okviru humanitarnih aktivnosti u slučaju rodno-zasnovanog nasilja (<i>resurs</i>)</p> <p>Prekipjelo (<i>praksa</i>)</p> <p>Standardne operativne procedure (<i>praksa</i>)</p>
Ekonomsko osnaživanje	Moldavija: Inicijativa za suzbijanje trgovine ljudima i nova perspektiva za žene (<i>praksa</i>)

	IMAGE – Intervencija putem mikrofinansiranja za borbu protiv SIDE i rodnu ravnopravnost (<i>praksa</i>)
Programi za počinioce	Odbaciti nasilje: Program za muškarce – počinioce nasilja u porodici (<i>resurs</i>) Rispekt: Nacioalna asocijacija za programe za počinioce nasilja u porodici i pomoćne službe podrške (<i>praksa</i>)
Procesuiranje	Unaprjeđivanje krivičnog pravosuđa i reforma sektora bezbjednosti (<i>resurs</i>)
Zakoni i politike	Sastanak grupe eksperata sa temom dobre prakse u oblasti propisa o nasilju nad ženama (<i>resurs</i>)
Unapređivanje zakona i usvajanje posebnih propisa	Modeli zakona o suzbijanju nasilja nad ženama (<i>resurs</i>)
Studije slučajeva dobre prakse u zakonodavstvu	Austrija (<i>praksa</i>) Ruanda (<i>praksa</i>) Španija (<i>praksa</i>) Turska (<i>praksa</i>)
Akcioni planovi	Njemačka: drugi Akcioni plan za suzbijanje nasilja nad ženama (<i>praksa</i>) Obezbeđivanje ravnopravnosti, davanje rodne dimenzije miru: vodič za politiku planiranja za žene, mir i bezbjednost (<i>resurs</i>) Nasilje nad ženama nije više porodična stvar (<i>praksa</i>)
Kodeksi ponašanja i interne politike	Projekat primene Kodeksa ponašanja (<i>praksa</i>) Kodeks ponašanja OEBS-a za vojnopoličke aspekte bezbjednosti (<i>praksa</i>)
Posebna odjeljenja i odgovori	
- Policijske jedinice	Regionalna studija za mapiranje ženskih policijskih stanica u Latinskoj Americi (<i>resurs</i>) Jedinice za istragu slučajeva nasilja u porodici (<i>praksa</i>) Centri za prevenciju nasilja u porodici (<i>praksa</i>)
- Sudovi	Sudovi za rodno zasnovano nasilje u Španiji (<i>praksa</i>)
- Komisije za istinu i pomirenje	Komisije za istinu i rod: načela, politike i procedure (<i>resurs</i>)
Razvoj kapaciteta zaposlenih u sistemu krivičnog pravosuđa i mirovnim snagama	Priručnik za rodna pitanja za mirovne operacije (<i>resurs</i>)
- Obuka	Program prevencije i suzbijanja nasilja u porodici (<i>praksa</i>) Vodič za VIP: nasilje nad ženama – vizija, inovativnost i profesionalizam u policijskom radu (<i>praksa</i>) Obuka o rodnim pitanjima i mirovnim operacijama (<i>resurs</i>)
- Priručnici, vodiči, uputstva, protokoli	Projekat „Pristup ženâ pravdi“ (<i>praksa</i>) Inicijativa „Zelena knjiga“ (<i>praksa</i>)
Pravna pomoć	Uključivanje nasilja u porodici u planove i programe pravnih fakulteta (<i>resurs</i>) Projekat nacionalne inicijative i obuke za građansko-pravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima (<i>praksa</i>) Pravna pomoć u slučajevima rodno zasnovanog nasilja u

**Međunarodnopravni
mehanizmi**

uslovima konflikta (*praksa*)

Međunarodno pravo u nacionalnim sudovima: seksualno
zlostavljanje u Indiji (*praksa*)

Međunarodni sudovi: propust države da odgovori na nasilje
nad ženama (*praksa*)

Mehanizmi predviđeni sporazumima: nasilje u porodici u
Mađarskoj